

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**ARTVİN DOĞAÜSTÜ ANLATILARDA CAZİ/ CAZİ MEMORATLARI VE
MOTİFSEL İNCELEMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra Nur DÜZEN

Danışman
Doç. Dr. Sedat BAHADIR

ARTVİN-2021

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum Artvin Doğaüstü Anlatılarda Cazi-Cazi Memoratları ve Motifsel İncelemesi adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

15.02.2021

Büşra Nur Düzen

JÜRİ TEZ KABUL TUTANAĞI
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Sedat BAHADIR danışmanlığında, Büşra Nur DÜZEN tarafından hazırlanan çalışma 15/02/2021 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda doktora / yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Prof. Dr. Erdoğan Altınkaynak İmza:.....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Sedat BAHADIR İmza:.....

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Özdemir İmza:.....

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

Doç. Dr. Hamit ŞAFAKCI /...../
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ	I
TEZ KABULTUTANAĞI	II
KISALTMALAR DİZİNİ	VI
ÖZET	VII
SUMMARY	VIII
ÖNSÖZ	IX
GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI, YÖNTEMİ	1
2. ARTVİN HAKKINDA GENEL BİLGİ	3

BİRİNCİ BÖLÜM

MEMORAT KAVRAMI, TÜRKLERDE MEMORAT VE DİĞER

TÜRLERLE İLİŞKİSİ

1.1. MEMORATIN TANIMI	7
1.2. TÜRKLERDE MEMORAT KAVRAMI	9
1.3. ANADOLU TÜRKLERİNDE MEMORAT KAVRAMI	17
1.4. MEMORATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ	19
1.4.1. Yapı	19
1.4.2. İcra	20
1.4.3. Tema	21
1.5. MEMORATIN DİĞER TÜRLERLE İLİŞKİSİ	22
1.5.1. Memorat- Mitoloji İlişkisi	22
1.5.2. Memorat- Masal İlişkisi	23
1.5.3. Memorat- Efsane İlişkisi	24
1.6. MEMORATLARIN İŞLEVİ	26

İKİNCİ BÖLÜM

MEMORAT İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1. MEMORATLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	28
2.1.1. Memorat Konulu Kitaplar	28
2.1.2. Memorat Konulu Tezler	29
2.1.2.1. Yüksek Lisans Tezleri	29
2.1.2.2. Doktora Tezleri	30
2.1.3. Makale ve Bildiriler	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARTVİN MEMORATLARINDAKİ VARLIKLARIN TASNİFİ VEHALK ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

3.1.DOĞAÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ MEMORATLAR	36
3.1.1.Cin	36
3.1.2. Alkarısı (Alkızı)	39
3.1.3. Peri	43
3.1.4.Cazı/Cazi	44
3.1.5. Diğer Ruhlar ve Başka Biçimlere Girmiş Varlıklar	47
3.2.OLAĞANÜSTÜ OLAYLARLA İLGİLİ MEMORATLAR	50
3.2.1. Ölüm ve Mezarlık	50
3.2.2. Define	52
3.2.3. Anlam Verilemeyen Durumlar	53
3.3. SİHRİ VE DİNİ UYGULAMALARLA İLGİLİ MEMORATLAR1	54
3.3.1. Hocalık ve Muska Yazma	54
3.3.2. Fal ve Büyü	56

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YAPILAN DERLEMELERİN MOTİFSEL İNCELEMESİ

4.1.MOTİF NEDİR?	62
4.2.MOTİF KATALOGLARI	63
4.3. INDEX OF FOLK LİTERATURE ADLI KATALOĞA GÖRE TESPİT EDİLEN MOTİFLERİN TASNİFİ	64

BEŞİNCİ BÖLÜM

METİNLER

5.1.DOĞAÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ ANLATILAR	80
5.1.1.Cin	80
5.1.2. Alkarası (Alkız)	98
5.1.3. Peri	103
5.1.4. Cazi	105
5.1.5. Diğer Ruhlar	118
5.2. OLAĞANÜSTÜ OLAYLARLA İLGİLİ MEMORATLAR	128
5.2.1. Ölüm ve Mezarlık	128
5.2.2. Define	130
5.2.3.Anlam Verilemeyen Durumlar	133
5.3. SİHRİ VE DİNİ UYGULAMALARLA İLGİLİ MEMORATLAR	138
5.3.1. Hocalık ve Muska	138
5.3.2. Fal ve Büyü	148
5.4. EFSANELER VE DİĞER ANLATILAR İLE İLGİLİ MEMORATLAR	151
KAYNAK KİŞİLER	164
SONUÇ	175
KAYNAKÇA	178
ÖZGEÇMİŞ	183

KISALTMALAR DİZİNİ

A.D. : Anlam Verilemeyen Durumlar

AK. : Alkarası

C. : Cin

CZ. : Cazı

D. : Define

Der. : Derleyen

D.R. : Diğer Ruhlar

E. : Efsane ve Diğer Anlatılar

F.B. : Fal ve Büyü

H.M. : Hocalık ve Muska

K. : Kaynak Kişi

Ö.M. : Ölüm ve Mezarlık

P. : Peri

Yrd. . Yardımcısı

ÖZET

Artvin bulunduğu coğrafi konum sebebiyle kültürel anlamda zengin bir ildir. Kültürel zenginlikler aile büyükleri tarafından nesilden nesile aktarılmaya ve yaşatılmaya çalışılmaktadır. Fakat teknolojinin ilerlemesi aile bağlarını zayıflatmaktadır. Giderek unutulmuş gelenek görenek ve halk anlatıları yok olmaya yüz tutmaktadır. Bu tezin amacı, Artvin ve ilçelerinde derlenen sözlü anlatım geleneğimizin bir parçası olan memoraların tasnif ve değerlendirmesini yapmaktır. Uzun kış gecelerinin vazgeçilmez olan halk hikâyeleri ve doğaüstü anlatıların yok olmaması için geniş bir çevrede derleme yapılmıştır. Bu doğrultuda Artvin il merkezi ve ilçeleri gezilmiştir. İhtiyaç halinde bazı köylere de gidilmiş kaynak kişilerden derleme yapılmıştır. Yaklaşık 185 kaynak kişiden 200 kadar derleme yapılmış ve derlenen metinler konularına göre bölümlere ayrılıp sınıflandırılmıştır. Ulaşılan kaynak kişiler ve metinler hedeflenen sayının altında kalmıştır. Bunun nedeni aile büyüklerinin hayatta olmamaları veya ikinci üçüncü kuşağın anlatılanları unutmuş olmasıdır.

Yapılan derlemeler sonucunda elde edilen veriler değerlendirilmiş ve değerlendirme neticesinde memoralar konularına göre sınıflandırılmış her bir başlığın altında yapılan uygulamalar anlatılmıştır. Yöreden yöreye farklılık gösterse de alkarası, cin, cazı anlatımları birbirine yakındır. İnsanların hayal gücü ve kulaktan kulağa yayılmasıyla bazı değişiklikler görülse de korunmak için yapılan uygulamalar hemen hemen aynıdır. Memoralarda İslamiyet öncesi ve sonrası dini özelliklerin etkileri görülmüştür. Ortak kültür neticesinde Artvin ve çevresinde çokça görülen memoralat anlatımları Anadolu'da da benzer özelliklere sahip anlatımların olduğunu göstermiştir. Memoraların, gelenek, inanç ve kültür unsurlarını barındıran, toplumu ahlaki ve sosyal açıdan yönlendirici etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Mit, Efsane, Memoralat, Artvin, Cazı/Cazi, Halk Anlatısı, Derleme

ABSTRACT

Artvin is a culturally rich province owing to its geographical location. Cultural wealth is tried to be passed down and kept alive by family elders from generation to generation. However, advances in technology weaken family ties. Increasingly forgotten traditions, customs and folk narratives are about to disappear. The aim of this thesis is to classify and evaluate memorate sthat are a part of our oral expression tradition compiled in Artvin and its districts. In order to prevent th edestruction of folk tales and süper natural narratives, which are indispensable for long winter nights, a compilation has been made in large environment. Accordingly, Artvin city center and its districts were visited. Incase of need, some villages were visited and a compilation was made from reference people. About 200 compilations were made from approximately 185 reference people and the compiled texts were divided into sections and classified according to their subjects. The reference people and texts reached were below the targeted number. This is because the family elders were not alive or the second third generation forgot what was told.

The data obtained as a result of the compilations were evaluated and as a result of the evalation, memorates were classified according to their subjects and the practices made were explained under each heading. Although it differs from region to region, expressions of alkarası, gin and cazı are close to each other. Although some changes are seen with the imagination of people and word of mouth, the practices for protection are almost the same. The effects of religious features before and after Islam were observed in memorates. As a result of the common culture, memorates seen frequently in Artvin and its surroundings have shown that there are expressions with similar characteristics in Anatolia.

It has been determined that memorates, which contain the elements of tradition, belief and culture, have a moral and social directional effect on the society.

KeyWords: Myth, Legend, Memorate, Artvin and its Surroundings, Cazı/ Cazi, Folk Narratives, Compilation

ÖN SÖZ

İnsanoğlunun varoluşundan beri süregelen sözlü anlatım geleneği yaşanmışlıklarla, bakış açılarıyla, tecrübe ve hayal gücü ile yoğrularak günümüze ulaşmıştır. Teknolojiden uzak yaşanan zamanlarda, insanlar sözlü anlatımlarla vakit geçiriyor, birbirlerine nasihatlerde bulunuyordu. Özellikle soğuk kış geceleri... diye başlayıp devam eden anlatılarda mitlerden alıntılar, efsaneler, destanlar, halk hikayeleri, memoratlar sıkça kullanılmıştır. Bu yüzden gerek anlatılanlar gerekse de anlatılanların arasına serpiştirilmiş tecrübelerin toplumu ahlak, gelenek, kültür ve inanç kapsamında yönlendirici özelliğe sahip olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada memorat dâhilinde Artvin ve çevresinde sözlü anlatım geleneğinin bir parçası olan anlatımları derlemiş ve bir tasnife tabi tutulmuştur. Sahada derlemeler yapıldıktan sonra metinler Özkul Çobanoğlu'nun Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları adlı kitabı temel alınarak, diğer çalışmalarla harmanlanıp Artvin ve çevresinde derlenen metinlere özgü tasnif yapılmıştır. Sonrasında Index Of Folk Literatüre adlı kataloğa göre tespit edilen motifler sınıflandırılmıştır. Kaynağın hacim olarak büyük olması ve ulaşılmasının zor olması sebebiyle bu kataloğu temel alarak yapılmış çalışmalar incelenmiş kataloğa en yakın şekilde sınıflandırılmıştır.

Bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, kapsamı ve yönteminden bahsedilmiş, çalışmanın yapıldığı bölge tanıtılmış, sosyal çevre hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde memorat kavramının tanımı yapılarak genel özellikleri hakkında bilgi verildikten sonra diğer türlerle (masal, destan, efsane) ilişkisine yer verilmiş, sonrasında ise toplum içindeki işlevinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde memorat ile ilgili yapılan çalışmalar, hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleri, yayımlanan bildiriler ve makaleler açıklanmıştır. Üçüncü bölümde derlenen metinler sınıflandırılmıştır. Yapılacak tasnif hakkında bilgi verildikten sonra her bölüme bir kod verilmiş, içeriklerine göre gruplandırılmıştır. Değerlendirme yapılırken sadece belirlenen kod yazılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde Index Of Folk Literatüre adlı kataloğa göre metinlerin motifsel incelemesi yapılmıştır. Beşinci bölümde daha önce kodlanmış metinlere tasnifler doğrultusunda yer verilmiştir. Derlenen kişi ve bilgileri metinlerin altına yazılmıştır.

Sonuç kısmında, yapılan tespit ve tasnifler doğrultusunda bir değerlendirme yapılmıştır. Derleme yapılan kişiler, yararlanılan eserlerin künyelerine Kaynakça kısmında

yer verilmiştir. Derleme yapılan yerlerde çekilen fotoğraflar ve Artvin ilçe haritaları Ekler başlığı altında çalışma sonuna eklenmiştir.

GİRİŞ

1.ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI, YÖNTEMİ

İnsanoğlu doğduğu günden itibaren inanma güdüsü ile hareket etmiştir. Hayatın seyri içerisinde nedenini açıklayamadığı olaylara kutsallık affetmiştir. Bunun temelinde ise anlamlandırılmayan olayların merak edilmesi ve açıklanmaya çalışılmasıdır.

İnsanlar, etrafında gördüğünü zannettiği olağandışı olay ve durumları, önce kendi dünyasında yorumlar ve somutlaştırmaya çalışır. Yorumlayıp somutlaştıramadığında ise dinin arkasına sığınır ve onun söylediklerine inanmayı tercih eder. Fakat bazı durumlarda bu da yeterli gelmez. Çünkü dini öğretiler; insan merakını, duygu ve düşüncesini belirli kalıplar çerçevesinde sınırlandırır. Dinden tamamen uzaklaşamayan insanlar ise din, gelenek ve kültür unsurlarını bir araya getirerek herkes tarafından kabul görülen uyumlu bir bütünlük oluşturur. Bu bütünlük ise bireyleri yönlendiren sosyal, kültürel, ahlaki yapı haline gelir. Bu yapı sadece oluştuğu dönemde kalmaz aksine etki alanını genişleterek kuşaklar boyunca aktarılmaya devam eder. Tüm bunlarda temelinde inanma olan efsane, masal, memorat gibi oluşan sözlü anlatım ürünlerinin içerisine saklanmış kodlar, ortak bilinç doğrultusunda kuşaklar arası bir köprü görevi üstlenmiş olur.

Efsane, masal, halk hikâyesi, memorat gibi sözlü ürünler arasında farklılıklar görülebilir. Çünkü türlerin oluşum şekli, inandırıcılık düzeyi ve modern zamana yakınlık derecesi farklılığa yol açmaktadır. Konumuz olan memoratlar, hem evrensel hem de ulusal özellikler barındıran, temelinde tabiatüstü varlıklarla kurulan iletişim sonucu ortaya çıkan ve çoğunlukla anlam verilemeyen olayların anlatıldığı sözlü anlatım türlerinden biridir. Memoratları diğer anlatım türlerinden ayıran en önemli özellik tecrübeye dayanıyor olmasıdır. Tecrübenin birinci kişi ağzından anlatılması ya da birkaç nesillik ömrünün olması dikkate değerdir.

Eğer bir miras önceki kuşaklar tarafından terk edilmiş, unutulmuş veya bir şekilde kaybolmuş, ancak sonraki kuşak tarafından büyüklerden, yaşlılardan, tanıdıklarından öğrenilerek yeniden canlandırılmışsa bu miras SOKÜM kapsamında ele alınmalıdır (Oğuz: 2009, 130). Çünkü geleneksel bilgi ve deneyimler bu tür taşıyıcılar tarafından gelecek kuşaklara aktarılmalıdır. Memoratlar da tıpkı masallar, efsaneler, destanlar gibi önemli bir sözlü anlatım ürünüdür ve sahip çıkılması gerekmektedir.

Memoratlarn, insanlarnmz aasından “*inanılır*” ve onların ileri sürdüğü sosyal ve kültürel değerler doğrultusunda davranış geliştirerek hareket etmesi normaldir. Bu nedenle toplumumuzu yakından ilgilendiren ve yönlendiren bu kültürel ögenin yapısal, işlevsel, tematik özelliklerini ortaya koyarak bütünsel bir çalışma yapmak ve bu kültüre sahip çıkmak önemlidir.

Modern zamana en yakın olan sözlü kültür ürünlerinden olan memoratın bir özelliği de zaman içinde unutulmaya yüz tutacak olmasıdır. Bu durumu ancak anlatıları yazıya aktararak çözüme kavuşturabiliriz. İşte bu konuda da halk bilimi alanında çalışan, derlemeler yapan kişilerin devreye girerek kültüre sahip çıkmaları gerekmektedir. Derlemenin ardından gerekli düzenleme ve tasnifleme yapıp toplumun maddi-manevi değer yargılarının arasında yerini almalıdır.

Bahsedilen durum dâhilinde, memorat kavramı kapsamında Artvin ve çevresinde bir uygulama yapılmıştır. Memorat türüne ait bölgedeki anlatılar, bunların derlenmesi, belirlenmiş ölçüye göre gruplandırılması, motifsel incelemenin yapıp sonucun halk bilimi açısından değerlendirilmesi çalışmanın temelini oluşturmaktadır.

Artvin ve çevresinde çalışma yapılacak alanlar belirlendikten sonra gerekli teçhizat ile sözlü anlatımların yapıldığı kahvehanelere, köy odalarına, hanımların sohbet ettiği toplantılara gidilerek bölge insanı olmanın verdiği güvenle diyaloga geçilmiştir. Gerek anıları, gerek başından geçen olayları anlatan kişilerin bilgileri not alındıktan sonra çalışmanın Artvin’i ve Artvin kültürünü tanıtmak amacıyla yapıldığı söylendi. Bu sayede halkın geçmişine, yaşayan önemli insanlara ve olaylara dair yeterli metin sayısına ulaşıldıktan sonra da belirli kriterler dâhilinde metinler tasnif edilmiştir.

Bu çalışmanın oluşturulmasında en önemli yardımcı unsur, çalışmanın birbirinden habersiz insanlar ile birlikte yapılmasıdır. Bölge insanını çok iyi tanıyan insanlar aracılığı ile de ulaşılması güç kişilerle iletişime geçilmiş ve sağlıklı bir çalışma yürütülmüştür. Toplanmış olan memoratlar, kültürün de kayıt altına alınması konusunda az da olsa katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.ARTVIN HAKKINDA GENEL BİLGİ

Doğu Karadeniz bölgesinde bulunan “Artvin ili, 7436 kilometrekarelik bir alana sahiptir. $40^{\circ} 35'$ ile $41^{\circ} 32'$ kuzey enlemleri ve $41^{\circ} 07'$ ile $42^{\circ} 00'$ doğu boylamları arasında yer almaktadır (Eminağaoğlu, Beğen ve Aksu, 2015: 1-2). Artvin’in doğusunda Ardahan, güneyinde Erzurum, batısında Rize, kuzey batısında Karadeniz, kuzeyinde ise Gürcistan Cumhuriyeti bulunmaktadır.

Artvin, güney ve güneydoğudan Erzurum, batıdan Rize illeri kuzeyden Karadeniz, kuzey doğudan ise Ardahan ve Gürcistan toprakları ile çevrili bir Doğu Karadeniz ildir. “7436 kilometrelik yüzölçümüne sahiptir” (Eminağaoğlu, Beğen ve Aksu, 2015: 13). Dağlarla çevrili Artvin ili dağların eteklerine tutunmuş iyi bir yaşam sürmeye çalışan insanlarıyla Doğu Karadeniz’in doğusunda bir ildir.

Sınırları: Doğu Karadeniz Bölgesi’nde bir sınır ili olan Artvin, Doğu Karadeniz Dağları üzerinde engebeli bir araziye sahiptir. “Artvin ilinde Giresun Dağları’nın uzantısı olan Kaçkar Dağları, Çoruh Vadisinin güneyinde Mescit Dağları’nın uzantısı olan Yalnızçam Dağları uzanmaktadır” (Akyurt, 2000: 29). Artvin ili, etrafı dağlarla çevrili ve bu dağların eteklerine kurulmuş yerleşim yerlerinde yaşam sürmekte olan halkıyla ayakta durmaktadır.

Dağlar ve Yükselti: Karadeniz kıyısına paralel uzanan Doğu Karadeniz Dağları’nın il sınırları içindeki uzantıları; Kaçkar, Altınparmak, Kükürtlü, İskaristi Dağları adıyla sınıra kadar uzanmaktadır. “Karadeniz kıyısından doğu ve batı yönlü olarak uzanan 3937 m. yüksekliğindeki Kaçkar, Karadeniz Dağları’nın en yüksek noktasını oluşturur. Bu dağın su bölüm çizgileri; Artvin, Rize, Erzurum il sınırını belirler” (Akyurt, 2000: 29). Bir tarafı doğuya sınıf bir tarafı Karadeniz’e uzanan ildir.

Akarsular: “İl sınırları içerisinde asıl ırmak Çoruh nehridir. Ve onun kolları Oltu Çayı, Tortum Çayı, Barhal Çayı bulunmaktadır. Çoruh nehri ilin en büyük akarsıyudur. Kaynağını Mescit Dağlarından alıp Bayburt’u geçtikten sonra Yusufeli ilçesinin Yokuşlu Köyünün mevkiinde il sınırına girer. Borçka’dan geçerek Batum’un güneybatısında Karadeniz’e dökülür. Çoruh Nehri’nin uzunluğu 376km olup, 354 km’si sınırlarımız içerisinde” (Akyurt, 2000: 29). Çoruh nehri ve Barhal çayı üzerinde rafting ve kano gibi sporlar yapılmaktadır. Bu sporlar, 385 metre uzunluğunda baraj gölünün üzerinde yer alan en heyecanlı aktivitelerden biridir.

Vadiler: “Artvin yüzey şekilleri genelde yer altı kırılmaları ve volkanizma faaliyetleri ile meydana gelmiştir. Vadilerin oluşumu ise bu kırılmalar yolu ile meydana gelmiştir” (Akyurt, 2000: 30). Artvin’de bulunan vadileri asıl Çoruh Vadisi ve Çoruh ırmağı kollarının oluşturduğu vadiler olarak söyleyebiliriz. Bunlar; Ardanuç, Vadisi, Barhal, Murgul Vadisi’dir

Yaylalar: “Yaylalar Çoruh Nehri ve kollarının meydana getirdiği vadiler il topraklarını üç ayrı bölgeye ayırmıştır. Yusufeli, Zeytinlik ve Berta Deresi’nin doğusunda kalanlar; Gürcistan sınırı, Berta Deresi, Artvin, Borçka ve Muratlı arasında kalan yaylalar; Maradit, Borçka, Artvin, Yusufeli’yi izleyen vadinin kuzey ve kuzeybatısında kalan bölgedeki yaylalar olarak ayrılır” (Akyurt, 2000: 29). Kafkasör yaylası ise her yıl Haziran ayında boğa güreşleri temalı düzenlenen festivale ev sahipliği yapar. Yeşile yakın, temiz havası ile vakit geçirmek isteyenlerin ortak noktasıdır.

Bitki Örtüsü: “Artvin topraklarının %37’si ormanlarla kaplıdır. İldeki ormanların büyük bir bölümünü iğne yapraklı ağaçlar meydana getirir. Etek kesimlerinde Doğu Ladin yaygındır. Bunun yanı sıra Kayın Ağaçları da bulunmaktadır. Biraz yükseklerde sarıçam bulunur. Bölgede tarıma elverişli toprak azdır. Bu nedenle kıyı kesimlerindeki ormanlar tahrip edilmiştir” (Akyurt, 2000: 31). İnsanlar yerleşim yerlerini Artvin’in etrafını çevreleyen dağların eteklerine kurmuştur.

İklim: “Artvin’de yeryüzü şekilleri nedeniyle ilçeden ilçeye iklim değişiklikleri olabiliyor. Kıyı kesimlerinde ılık ve yağışlı bir hava mevcut iken iç bölgelerde ve yüksek yerlerde kışlar bol karlı, yazları serin geçer” (Akyurt, 2000: 29). İklimin değişkenliği bitki örtüsüne hatta yetiştirilen tarım ürünlerine yansımaktadır. Merkez ilçesi, Şavşat, Ardanuç gibi yerlerde fındık ve çay yetişmezken sahile yakın Hopa, Arhavi’de fındık ve çay yetiştiriciliği mevcuttur.

Ulaşım: Kıyıya paralel olarak uzanan dağların sıralar halinde olması zorlu tabiat şartları, derin vadiler ve geçit vermeyen ırmakların bulunması ulaşımı olumsuz etkilemiştir. Fakat gerek karayolu gerekse de Trabzon (234km.) ve Erzurum (203km.) havaalanlarına yakınlığı sebebiyle kolaylık sağlamaktadır. Aynı zamanda “31.08.1988 tarihinde açılan Sarp sınır kapısı Hopa’dan itibaren kıyı boyunca Gürcistan’a ulaşım sağlamaktadır. Deniz ulaşımı için de Hopa limanı önemlidir” (Akyurt, 2000: 29). Ulaşım dağların engebeli

şekilleri nedeniyle bol virajlıdır. Fakat böyle yeşil bir bitki örtüsü, gökyüzüne komşu olabileceğiniz yer için göze alınmalıdır.

Artvin ve çevresine yerleştikten sonra doğa ile çetin mücadeleler veren Artvin halkı çevik, cesur ve çalışkan bir yaşam sürmüştür. Artvin aynı zamanda kültürler arası etkileşimin de yoğun olduğu bir il olması sebebiyle halk oyunları ile de dikkat çeker. Karadeniz, Kafkas ve Doğu Anadolu ile yoğrulmuş halk oyunlarında aslında sert ve savaşçı ruhları sergilenmektedir.

Halk oyunlarının yanı sıra el sanatları konusunda da becerikli olan Artvinli Anadolu kadınları, yaptıkları el işleriyle yöreyi diğer bölgelere tanıtmakta başarılı olmuşlardır. Halı kilim dokumacılığı, sepet örücülüğü gibi çeşitli alanlarda başarılarını göstermişlerdir. Yeşil bitki örtüsünün fazlalığı ile genelde ahşap temelli gelişen sanatlarda oymacılık, ahşap yakıcılığı gözde sanatlardandır. Ahşap ev maketleri özellikle Şavşat evlerini temsil ettiği için dikkat çekmektedir. Sepet örücülüğü de bölgede hem ihtiyaç için yapılan hem de yerli turistlerin satın aldığı bir eşyadır. Bitki köklerinden elde edilen boyalar ile renklendirilen iplerle tezgâhlarda dokunan yün halılar, kilimler bölgenin en gözde faaliyetleri arasındadır.

Artvin ve çevresine yerleştikten sonra doğa ile çetin mücadeleler veren Artvin halkı çevik, cesur ve çalışkan bir yaşam sürmüştür. Buna karşılık eğlencesinden, düğün dernek kurmaktan, halk oyunları ile ilgilenmekten asla geri durmamışlardır. Zengin söz dağarcıkları efsanelere ve memoralara yansımış hayal güçleri ile yoğurdıkları anlatılar dilden dile aktarılmıştır. *“Ardanuç çevresi eski çağlı ve tarihi bir yer olduğu için eski kale, tapınaklar ve köy yıkıntıları ile ilgili birçok efsane anlatılmaktadır”* (Bahadır, 2017: 29). Destanlara hatta halk hikâyelerine konu olan yaşadığına inanılan Köroğlu Artvin’e de mal olmuş kahramanlardır. *“Destanlaşmış Köroğlu’nun ya da Köroğullarından birinin Ardanuç ve Şavşat çevreleri folklorunda yaşadığı düşünülmektedir”* (Bahadır, 2017: 30). Artvin’in kahraman insanları ile de örtüşen haksızlığa gelememe, doğrunun ve mağdurun yanında olma hali Köroğlu ile birleştirildiğinde araştırmayı ilgi çekici bir hale getirmiştir.

Artvin aynı zamanda kültürler arası etkileşimin de yoğun olduğu bir il olması sebebiyle halk oyunları ile de dikkat çeker. Karadeniz, Kafkas ve Doğu Anadolu ile yoğrulmuş halk oyunlarında aslında sert ve savaşçı ruhları sergilenmektedir.

Halk oyunlarının yanı sıra el sanatları konusunda da becerikli olan Artvinli Anadolu kadınları, yaptıkları el işleriyle yöreyi diğer bölgelere tanıtmakta başarılı olmuşlardır. Halı

kilim dokumacılığı, sepet örücülüğü gibi çeşitli alanlarda başarılarını göstermişlerdir. Yeşil bitki örtüsünün fazlalığı ile genelde ahşap temelli gelişen sanatlarda oymacılık, ahşap yakıcılığı gözde sanatlardandır. Ahşap ev maketleri özellikle Şavşat evlerini temsil ettiği için dikkat çekmektedir. Sepet örücülüğü de bölgede hem ihtiyaç için yapılan hem de yerli turistlerin satın aldığı bir eşyadır. Bitki köklerinden elde edilen boyalar ile renklendirilen iplerle tezgâhlarda dokunan yün halılar, kilimler bölgenin en gözde faaliyetleri arasındadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEMORAT KAVRAMI, TÜRKLERDE MEMORAT VE DİĞER

TÜRLERLE İLİŞKİSİ

1.1. MEMORATIN TANIMI

Memorat (Memorate), İngilizce “*memori (memory)*” (Kıraç, 2013: 242) anlamında kullanılmaktadır. Memorinin anlamı ise Red House’ta şöyle verilmektedir: “*Hafıza, hafıza kuvveti, bellek, anlak, zihin, hatır; olayları hatırlanan zaman müddeti; hatırlanan şey; hatıra, andaç*” (Kıraç, 2013: 242).

Sözlü anlatım türlerinden olan memorat, “*Yaşanıldığına inanılan metafizik bir hadisenin, kişinin kendisi veya bir başkası tarafından anlatıldığı hikâyeye verilen ad. Bazı insanlar cin, peri, mekir, alkarısı, şeytan ile muhatap olduğunu ifade ederler*” (Kaya, 2014: 552). Bunları da yaşamış olduğuna inanan ve duyan kişiler; etrafındakilere korku, heyecan ve telaşla anlatırlar. Halk biliminde “*tabiatüstü varlıklarla kurulan iletişim*” olarak yorumlanan bu kavrama içerik olarak bakıldığından geniş anlamlar taşıdığı gözlemlenmektedir. Çünkü insan deneyimlediği veya deneyimleyen birileri ile karşılaştığında anlam veremediği bu olayları doğaüstü anlatılar olarak adlandırmaktadır. Konunun memorat olabilmesi için önemli bir ayrıntı ya kişi tarafından tecrübe edilmesi ya da tecrübe sahibi tarafından başkalarına anlatması gerekir. Özkul Çobanoğlu’nun Kvideland’dan “*Tabiatüstü ferdi bir tecrübenin yaşayan veya ondan dinlemiş birisi tarafından anlatılan şahsa bağlı hikâye*” (Çobanoğlu, 2015: 25) şeklinde yaptığı alıntı bir önceki cümleyi doğrular niteliktedir. Yani tabiatüstü ile anlatılmak istenen öteki dünya ile ilişkili olarak başka boyutta olmanın yansırı insanlarla beraber aynı mekânı paylaşan, cin, peri, şeytan, alkız, karabasan veya çeşitli ruhlardan oluşan ve sosyal hayat yaşadığına inanılan varlıklardır. Bu varlıklarla iletişim görme, dokunma, konuşma veya rüyalar âlemi yoluyla kurulmaktadır. Bu yaşantıyı tecrübe eden kişi başından geçenleri etrafındaki insanlarla paylaşmaktadır.

İnsanlar önce kendi duyularına sonrasında olayı yaşamış birinci kişiye inanır. Yine de olayı yaşayan birinci kişiler, yanlış veya olumsuz olsa da en azından resmi bir kanıt oluşturabilirler. “*Yazılı olmayan halk-hukuku usulüne göre ileti, başkalarının düşüncelerinden geçtikçe doğruluğu azalır. Tarafsızlığa giden yol, kişisel unsurun soluğu, kişisel yaşantının kaybı ve sonunda gayrişahsi öznenin ortaya çıkışı sürecinde çizilir*” (Dégh,

L.,&Vázsonyi, A., 2015: 105, 131-146).Bir tanıdık şahit oldu veya yakınımın yakını şahit oldu şeklindeki söylemler anlatımın inanılrlılığını azaltır. Fakat bu sözler bile anlatıma çarpıcı bir giriş yapılmasına yardımcı olur ve hiçbir şey söylememekten iyidir.

Sözlü anlatım geleneklerine kaynaklık teşkil eden mitolojik unsurlar, memoratlarda da görülmektedir. Fakat bu unsurlar diğer sözlü anlatım türlerindeki kadar fazla değildir. Çünkü memoratlar güncel anlatım türlerindendir ve daha çok modern çağla ilgilidir. Geçmişe bakıldığında memoratların birkaç nesillik ömrü bulunmaktadır. İşte bu yüzden mitolojik unsurlarla kısmen bağlantılıdır demek daha doğru olacaktır. Bu açıdan memorat, gerçekliğine inanılan hayat hikâyeleri olup iyi ve kötü varlıklar hakkında anlatılmakta olan mitolojik söylentiler, yaşanmış tecrübelerin veya yaşadığına inanılan olağanüstü olayların anlatılarına denir. *“Memorat, anlatıcının yaşadığı olay veya birinden duyduğu olağanüstü varlıklarla iletişimin yaşadığına inanılan basit bir anlatı türüdür”* (Bayat, 2018: 253) şeklindeki tanım da memorat kavramının tecrübeye dayandığının ve mitolojik unsurlarla bağlantısının olduğunu bir göstergesidir. Ayrıca *“tabiatüstü varlıklarla bilinçli veya bilinçsiz girilen iletişimlerin sonucu, varlıklar tarafından koruma, ceza, ödül ve buna benzer yaşantılar da memorat kavramına dâhil olan durumlardır”* (Çobanoğlu 2015: 68-69).Çobanoğlu ayrıca Türk halk kültüründe, dinleyici beş yolla memoratların mesajını kabul ettiğini ve bu mesajların şunlar olduğunu ifade eder:

- “1) Bu dünyada bildiklerimizden daha çok bilmediğimiz şeylerin fazla olduğunu düşünerek,*
- 2) Anlatıların içinde yer alan olağanüstülüklerin belirli bir açıklamasının olduğunu düşünerek,*
- 3) Dinleyicinin işittiği olayı daha önce yaşamış olduğu veya yaşanıldığını bildiği kültürel bir olayla bağdaştırarak,*
- 4) Dinleyici işittiğine dair belgesel unsurlar arayarak buna inanır. Yani hayal dünyasında oluşturduklarını sorgulayarak inanma derecesini arttırır. Bunu “kim söyledi, kim yaşamış” şeklinde sorularla kafasında uygun bir form arayarak,*
- 5) Dinleyici anlatıcının sözlerine inanmak için yemin etmesini ister. Kültürümüzde geniş yer tutan yemin etme, doğaüstü olaylarla birleşince daha çok önem kazanmıştır”* (Çobanoğlu 2015: 68-69).

Memoraları kendine has bir tür olarak değerlendiresek de sözlü anlatılar içerisinde mitler, efsaneler, masallar, menkıbeler, halk hikâyeleri, memoratlar şeklinde devam eden silsilede bütün türler birbirinden etkilenmiştir ve etkilenmeye de devam etmektedir. İlerleyen bölümlerde bu türlerin birbirleri ile ilişkisini ve karıştırılan kısımları açıklanmıştır.

1.2. TÜRKLERDE MEMORAT KAVRAMI

İnsanlar avcılıkla birlikte tarım yapmaya başladıktan itibaren daha çok düşünmeye zaman bulmuştur. Çünkü günlük fizyolojik ihtiyaçlarını tedarik etmek için sadece avlayacakları hayvanı düşünüp hayalini kurarken, tarıma başladığında bir nebze olsun dinlenmeye ve bunun yanında farklı kavramları da algılamaya başlamışlardır. Bu algılar da düşünmeyle birlikte gönülden bağlanarak inanmayı daha geniş bir boyuta getirmiştir. Bu nedenle doğaüstü olan ve insanların anlamlandıramayıp baş edemediği olay ve olgular da korkuyu yanında getirmiştir. Bu korku, kabullenme ve birtakım ritüel uygulamalara dönüşmüştür. Türkler de var oldukları zamandan günümüze kadar beraber yaşamının getirdiği ortak inanç sistemi içerisinde yer alarak korunma ve kutsama yöntemleri geliştirmişlerdir.

Türk inanç sisteminin temelinde, yüzlerce yıl süren, Tengri merkezli inancın hâkim olduğu ve bu inanın yanında yardımcı ve koruyucu iyelerin yer aldığı, yapılan tespitler arasındadır. *“Bu iyeler koruyucu ve yardımcı iyeler olarak iki grupta tasnif edilmiştir. Bütün iyelerin ve varlıkların üzerinde olan Tengri’nin (Bay Ülgen, Tengere Kayra Kan, Kayra Kan), koruyucu ve yardımcı iyeleri vardır. Kamların dualarından da Ülgen’in esas yaratıcı kudret olduğu açıkça anlatılmıştır”* (Kalafat, 1999: 17-23). Bu tespitlerden hareketle geçmişten günümüze kadar dünya üzerinde yaşayan Türk toplumlarının geçmişteki inançlarını birçok yönden devam ettirdiği, yapılan akademik çalışmalarla anlaşılmaktadır.

Geçmişten günümüze Türk inanç sistemindeki *“iye, iyeler”* kültü mitolojimizin en zengin kısmını oluşturmaktadır. En eski mitolojik düşüncenin ürünü olan iye kültü Türk lehçelerinde değişik varyantlarda kalmaktadır. *“Eski Türkçede ‘idi/izi’, Osmanlı metinlerinde ‘is/issi’, Hakaşçada ‘ezi’, Altayca ve Türkmencede ‘ee’, Tuva, Kırgız, Kazak ve Nogaycada ‘ie’ şeklinde kullanılmaktadır. Sagay ve Karakalpakçada ‘i’, Başkurtçada ‘eye’, Tatarcada ‘iya/ iyase’, Azerbaycan Türkçesi’nde ‘yiye/iye’, Türkiye Türkçesi’nde ve Karaçay-Balkarcada ‘iye’, Özbek ve Uygurcada ‘ega/ege’, Koybolcada ‘ize’, Yakutçada*

‘iççi’, Kumukçada ‘es’ adlarıyla anılmaktadır” (Bayat, 2018: 136). Ses özellikleri bakımından benzerlik gösteren iye kavramı her toplumda koruyucu ve yardımcı görevinde bulunduğu gibi kötü anlamında olan Kormös gibi kötü ruh görevini de taşımaktadır.

İye kültü mitolojik ana kapsamında işlevselleşmiştir. “Kumandin, Hakas, Başkurt, Tuva, Yakut, Özbek, Karakalpak vb. ‘eney, ene, iney, iye vb.’ şekilde çeşitlilik gösterir. ‘İççi, ezi, iye’ olarak da adlandırılan bu hami ruhların sayısı hakkında Türk Mitolojisinde belirli bir görüş yoktur. İye kültü ile ilgili olan bir başka şey de ‘tangrı, tangara, tura vb.’ adlarla anılan koruyucu ruhların varlığıdır. Altay-Sayan halklarında, Sibirya Türklerinde ve Yakutlarda insan soyunun koruyucusu görevini üzerine alan Umay, Ayusit veya İyehsit gibi popüler mitolojik kavramlar vardır” (Bayat, 2018: 136). İye kültü orta dünya ruhları için önemli bir yere sahiptir. Nitekim Türk mitolojisinin esaslı kategorilerinden birini oluşturan sayıları bilinmeyen iyeler her ne kadar orta dünyada bulunsalar da her biri kendi içinde bağımsızdır.

Koruyucu ruhlar kategorisine eski Türklerde toprak ve vatanın simgesi, Ötüken de dâhil olmaktadır. Kutsal vatan sembolü olan Ötüken, ocak ve ateş koruyucusudur. G. Ergis’e göre (1974: 138). Ötüken kelimesi, “*Od Ana kelimesinin değişik varyantı ya da tercümesidir. Ötülen yer Tengri’ye yakın olan yerdir. Buna göre kötü değil, iyi ruhları bünyesinde barındırır.*”

Azerbaycan mitolojik inançlarına göre de gözle görülen her şeyin bir iyesi vardır. Fakat bunlar insanlara görünmezler. Demonik varlık olan ve Azerbaycan’da “yeyler ve bizden yeyler” adıyla nitelendirilen kötü ruhlar da gözle görülmezler. İyeler ve bizden yeyler arasında fark vardır. “*Bizden yeyler*” hiçbir şeyin sahibi değilken “*iyeler*” sahip oldukları nesnenin yanında yaşar ve onu korurlar (Kalafat, 1999: 17-23). Örneğin bahçe iyesi sadece bahçede bulunur. Suda veya dağda bulunmaz. Ancak yeyler her yerde yaşar ve insanlara zarar verir.

Her şeyin sahibi olarak algılanan koruyucu ruhlar, iyiliksever oldukları gibi kızdırıldıklarında, saygısızlık gördüklerinde etraflarına zarar veren kötü ruhlara dönüşürler. Bu bağlamda iyeleri de iyi ve kötü veya kara iyeler olarak sınıflandırmak mümkündür. Kara iyeler zamanla demonik özellik olarak eski fonksiyonlarını kaybetmişlerdir.

Kırgızistan’da yaşamakta olan Tengricilik inancına göre canlı ve cansız bilinen her şeyin bir sahibi iyesi vardır. İyeler (ruhlar):

1. Yardımcı İyeler

2. Koruyucu İyeler

3. Kara İyeler... gibi değişik şekilde isimlendirilmişlerdir. Çalışmamızın kapsamını oluşturan “Kara İyelerin” başında Erlik bulunmaktadır. “A. İnan Erlik iyesini şu şekilde tasvir etmektedir. “Erlik, insanlara her türlü kötülükleri yapar; insanlara ve hayvanlara türlü türlü hastalıklar göndermek suretiyle kurbanlar ister, istediği kurban verilmezse musallat olduğu obaya veya aileye ölüm ve felak et ruhlarını (iyelerini) gönderir” (aktaran Kalafat, 1999: 17-23).

Acıpayamlı ise (1974: 78-80) Erlik’i “emrinde kötülükleri ifa eden, orta dünyada yaşayan insanlara cephe alan, bu araştırmanın kapsamını oluşturan iyeler” olarak tanımlar.

Alkarısı: Al, Albastı, Alkarısı... vb. kelimeleriyle ilgili olarak yapılan etimolojik incelemelere göre bu tabirlerin esasını al ve basmak kelimeleri teşkil eder. “Al kelimesinin Al, Alp, Alot, Alas kelimelerinden geldiğini iddia edenler vardır. Bu hale göre (Albasmak) tabirinin teşekkülünü aşağıdaki şekillerden birine bağlamak mümkündür” (Acıpayamlı 1974: 78-80).

“1) Albasmak < al + basmak

2) Albasmak < al + basmak < alp + basmak

3) Albasmak < al + basmak < alot + basmak

4) Albasmak < al + basmak < alas + basmak” (Acıpayamlı 1974: 80).

Al Bastı: Artvin’de yeni doğum yapmış kadına veya bebeğe musallat olan ciğerini yiyerek ölümüne sebep olan bir varlık olarak adlandırılan albastı iyi gözle görülmez. Bu konuda Acıpayamlı: a) Fena cin (Kırgız, Kazan Kun, Kırım), b) Lohusaya musallat olan fena ruh (Kırgız, Kırım, Osmanlı, Türkiye), c) Umacı, korkutan korkunç peri, (Çağatay, Doğu Türkçesi, ç) Bir kadın lohusalığı sırasında yedi gün yalnız bırakılır ve kendisine acıklı bir haber söylenirse bir hastalığa uğrar ki, bu hastalığın adına denir. Al basmak tabirinden doğan, aynı ruh ve hastalık için kullanılmakta olan tabirlerin Türk toplulukların arasındaki dağılışı tablosunu şu şekilde çizebiliriz. Albastı (Türkiye, Kazan, Orta Türkleri), Alkarısı (Batı Türkleri), Alacama (Türkiye), Almış (Teleut), Almıs (Altay), Albız (Osmanlı), Albış (Uranka, Tuba), Albası (Yakut), Albasu (Türkiye) (Acıpayamlı, 1974: 79-80) şeklinde açıklamalarda bulunmuştur. Osmanlı Türkçesi, Çağatay Türkçesi, Batı Türklerinde dahi

değişik anlamlarda ve isimlendirilmelerde kullanılması bu kavramın geniş coğrafyalarda varlığını göstermektedir.

Al veya Alkarısı: *“Lohusalara musallat olarak onları boğduğuna inanılan görüntü, Çarşamba karısı”* (TDK, 2011: 97). *“Orta Asya inançlarında Umay’ın olumsuz anlamda başkalaşmış kimliği olarak algılanan, lohusaların ve yeni doğmuş bebeklerin hastalanıp ölmelerine neden olan, kadın kimlikli, kırmızı giysili düşsel yaratık ya da kuş biçiminde betimlenen kötü ruh; Al ana, Albastı, Alkarısı, Sarı kız. Albasmak da Al’ın neden olduğu hastalığa yakalanmaktır”* (Korkmaz, 2003: 20-22). Umay kelimesinin olumsuz anlamda kullanılması Türk topluluklarında çok az görülmektedir. Anadolu da da “umacı” kelimesi çocukları korkutan anlamında kullanılmaktadır. Ama Yer-su tanrıları içinde en faydalısı Umay ana olarak bilinmektedir.

Cin ve Peri: Araştırmamızın başında da söylediğimiz gibi Türk inanç sisteminde her şeyin bir sahibi ve koruyucusu vardır. Fakat iyiler kadar kötülerin olduğunu da hatırlatarak kötü ve kara iyeler kategorisine giren varlıklar cin ve peridir. *“Mitolojide bilinen en eski varlık olarak cin (dışısı ise peri) işlevselleşmiştir”* (Bayat, 2005: 272-278). Ancak el ve ayaklarının ters olması ve bizden “yeyler” diye adlandırılmalarıyla ayrı bir kategori oluşturma sürecindedirler. Oysa daha önce de denildiği üzere semavi kitaplarda özellikle Kur’an’da cinler halk inancından farklı bir özelliğe sahiptir. Cin kimi insanlara görünen kimi insanların da sadece varlığını kabul ettiği yaratılmışlardır.

Kur’an’a göre Allah’a (cc) karşı yeryüzünde sorumlu olarak yaratılmış ilk varlık cinlerdir. Bir mitolojik inanca göre cinler Hz. Âdem’den iki bin yıl önce dumansız ateşten yani ışıktan yaratılmışlardır. Bedensiz oldukları için gözle görülmezler ve insanların bilmediği bir boyutta yaşarlar. *“Cinlerin tıpkı insan toplulukları gibi nefisleri vardır. Evlenir, çocuk sahibi olurlar, ışık hızına yakın yani çok hızlı hareket ettikleri için madde halinden enerji haline geçebilip istedikleri vücuda girebilirler. Cenab-ı Allah’ın cinleri kulluk etsinler diye yarattığı, Kur’an’daki surelerden anlaşılmaktadır”* (Bayat, 2005: 272-278). Ancak kulluk vazifesini yerine getirmeyip Allah’tan yüz çeviren cinler yeryüzünün halifesi tarafından azledilmişlerdir. *“Cin inancı İslam ve Hristiyanlık aracı ile Türk mitolojisinin demonik varlıkları ile çaprazlaşmıştır. Sonuçta cinler yukarıda belirtildiği gibi yer yer mitolojimizin demonik varlıklarının yerini tutacak kadar ileriye gitmişlerdir”* (Bayat, 2005: 272-278). Her ne kadar Müslüman, kâfir, iyi, kötü cinler diye bir sınıflandırma yapılsa

da cinler insanlara zarar veren yaratıklar olarak bilinmektedirler. Aynı şekilde cin ve peri inancı da Türk kültür ekolojisi içinde eriyerek işlevsellik kazanmıştır. “*Kaynağı İslam ve İran mitolojisine dayansa da cin, şeytan, peri ilkel Türk mitolojik varlıkları modelinde değer kazanmış Şaman mitolojisini de içine alarak yeni bir yapılanma süreci başlatmıştır*” (Bayat, 2005: 272-285). Bilindiği üzere Şaman, Şamanizm’e bağlı topluluklarda gözle görülmeyen varlıkların dilini bilen dolayısıyla iletişim sağlamak için aracılık yapan Şamanlık sisteminin önemli bir temsilcisidir.

Şamanların iki çeşit görevinden söz edilir. Birisi hastaları iyileştirmek, onları tedavi etmektir. İkincisi ise, ölenlerin ruhlarını öteki dünyaya yolcu etmektir. Bunların dışında Şaman’ın büyü yapmak, yağmur yağdırmak, fala bakmak vb. uğraşları da vardır. “*Şamanların bir doktor gibi olabilmesinin nedeni ise hastalık dolayısıyla devleri, cinlerin, kötü ruhların vs. hastanın içine girmesi, ruhunu alıp götürmesi, inancına dayanmaktadır*” (Şener, 1997: 30-31). Daha önce de anlatıldığı gibi cinlerin dışı alımlı ve güzel olanlarına peri denilmektedir. Perilerin çok güzel olduklarına inanılır. Çeşme, pınar ve hamam gibi yerler perilerin yurdu sayılır. İnsanlardan kaçır ve gözle görülmeyenler. Bazı insanları kendilerine âşık etmeleri ve çeşitli görünüşler alabilmeleri, bir görünüş kayboluşları vs. özellikleriyle edebiyatta sevgilinin özelliklerini taşırlar. “*Perileri sihir ile çağıran efsunculara perihân denir. Bunlar bir daire çizip içine girerek cinleri ve perileri çağırırlarmış. Dairesiz peri çağırılırsa habis cinler gelirmiş. Perîşân kelimesiyle perî arasında kelime oyunlarına sahne olur*” (Pala, 2002: 382). Periler cinlerin dışına verilen bir isimken bazı araştırmacılar bu varlıkların başka bir tür olduğunu da söylemektedir. Perilerin cinsiyetinin kadın olması ve erkeklerin aklını karıştırmasını onları etkilemesi sebebiyle daha çok karşı cinse göründükleri bilinenler arasındadır.

Cin ve perinin, iye kültürünün ardından Türk ve Şaman mitolojisi ve Türk edebiyatının en önemli şah eserleri arasındaki yeri anlatıldıktan sonra sözlük anlamına gelindiğinde “*Cin, Arapçadan gelen bir isim olup masallara ve bazı inançlara göre gözle görülmeyen bir yaratık*” (TDK, 2011: 467). “*Gözle görünmeyen lâtîf cisimlerden ibaret bir mahlûk, çok güzel ve alımlı olarak farz edilen dışı peri*” (Devellioğlu, 2012: 162), halk hikâyeleri ve masallarda da sık sık geçen doğüstü güçlere sahip varlık olarak tanımlanmaktadır. Şaman mitolojisinden gelerek demonik varlık özelliği kazanan bazı varlıklar İslamiyet ile birlikte cin (peri) olarak adlandırılmış Türk mitolojisi ve halk inançlarında bazı farklılık ve değişimlerle yerini almıştır.

Kırgız ve Kazak Memoratları: “Kırgız ve Kazak Türklerinde Alkarısı iki tür olup biri Kara Albastı ve diğeri de Sarı Albastıdır. Sarı Albastılar hoca veya baksı da denilen şamanların okunmasıyla giderler. Kara Albastı ise kendisini görmek iktidarına malik olan ocaklı adamdan başka kimseden korkmaz. Sarı Albastı sarışın bir kadın suretindedir. Bu ruh (Al) lohusalara musallat olup ciğerlerini alır, götürür suya atar. Bazen keçi ve tilki suretlerine de girer. Kara Albastı yahut Kara ciddi ve ağır başlı bir ruhtur. Sarı Albastı ise hoppa, mekkâr ve şarlatandır. Ekseriya insanları hile ve aldatmakla ele geçirir” (İnan, 1995: 168-169). Başka kişiliklere girebildikleri için insanları kolayca etkileyebilirler. Periler için sürekli kahkaha atan, insanın aklını karıştıran, neşeli bir varlık olduğu yönünde anlatımlar vardır.

“Kırgız ve Kazak halkları zümrelerin ve fertlerin gözle görülmeyen perileri olduğuna ve bu perilerin sevdikleri işler uğurlu, sevmedikleri işler ise uğursuz sayılır” (Şişman, 2000: 104). Kazaklara göre Kara Şamanları “sür’ü abaası ruhları” tarafından eğitilir. Demir ve demirci Türk kültüründe önemlidir. “Kazaklara göre Al ruhu demirciden korkarmış” (Bayat, 2006: 42-88). Yani her Türk toplumunda al karası, cin, cazı, peri gibi doğüstü varlıklara inanış mevcuttur.

Altaylarda Memoratlar: “Altaylarda da memoratlarla ilgili inançlar Kırgızlardaki ile benzerlik göstermektedir. Altayların akidesine göre “almıs” bir şerir ruhtur. Erlik’inavanından ve hademelerindendir” (İnan, 1976: 169-170).

Altaylar kötü ruhlar, cinler ve şeytanları ilişkilendirmişlerdir. Bu nedenle cinlerin çok defa Erlik’in yardımcıları olduğuna ve dünyada insanları çarptıklarına, hasta ettiklerine, ahiret âleminde ise zebani rolünde bulunduklarına inanırlar. “Onlara göre yer altı âleminin kötülük tanrısı Erlik Han cehennem tanrısıdır. Günahı olan insanlara ceza verilmek için cinleri, şeytanları, zebanileri, kötü ruhları vardır”(Uraz, 1967: 82-91). İslam dinine baktığımızda ise cinlerin Allah’a kulluk etmek için yaratılan ilk varlık olduğu fakat kulluk görevini yerine getirmediği için azledildiğini görmekteyiz. Yine “Altay Şaman inanışında insan bedeninin dışında ama yine insanla beraber bulunan kötü ruhların olduğuna inanılır. “Almıs, Aza veya Ayna’nın (yek) dışında, Çor (Çar) denilen bir ruh vardır. Yine Şamanlara göre Çor, cin demektir. Şimdi bile Anadolu’nun bazı yerlerinde çor vurdu; cin çarptı ve hastalandı denir. Kormüsler ise hem Altay hem de Yakutlarda Erlik’in yer altı âlemindeki

yardımcılarıdır” (Uraz, 1967: 82-91). Altaylarla başlayan cin ve kötü ruh inancı birçok toplulukta farklı şekillerle de olsa adlandırılmış ve insanların hayatlarını etkilemiştir.

Yakutların Memoratları: *“Yakut Türklerinin akidelerine göre isim ve karakter itibariyle bizim (Anadolu’daki) Albastıyı andıran Abaası denilen ruhlar vardır. Bu ruhlar lohusalara musallat olur. Abasılar iççi ve ayı ruhlara mukabil şerir ve obur ruhlardır. Bundan maada albas sözü de vardır ki aldatmak hile ve kadın şamanın büyüü manalarında kullanılır. Abasıl原因 amacı insanın kutu (ruhu) nu alıp götürmektedir. Yakut Türkleri aile ocağı ateşine Al ot derler”* (İnan, 1976: 171-173). Anadolu’da ise Albastı yahut Alkarısı insanın ciğerini alır veya esir eder. *“Yakutlardaki memoratlarla ilgili inançlar Kırgız ve Kazaklardakilerle benzerlik gösterirken bu kara iyelerden korunmak için abaasılara; kanlı kurban, ayılar ve iççilere ise kansız kurban sunarlar”* (Bayat, 2006: 232).

Diğer Türk Halklarının Memoratları: *“Başkurtların Albastı’ya dair hurafeleri Kazak-Kırgızlarındaki gibidir* (İnan, 1995: 170). *Başkurt Türkleri bu demonik varlığı Sarı Kız olarak bilir”* (Bayat, 2018: 332). *“Uluğ Kem nehrinde bulunan Tuba-Umenha şaman Türklerinin akidelerine göre albas, evlenmeyen bir kızıdan türemiştir; kumsal yerlerde ve kayalarda bulunur, keçi gibi bağırır, kızlara musallat olur ve hasta yapar. Şaman dualarında Albastılar sarı kız olarak tasvir olunur”* (İnan, 1995: 170-171). Uryanhay Türkleri Şamanlarının soyları *“albıs”lara bağlanıp Şaman olma ritüellerinde albısların ayrıca bir şey oluşturmaları ve adayla sevişmeleri, adayın çayına döşlerinden sağmaları dolayısıyla adayı emzirmeleri ve bu Şaman hastalığının adının da albıs olması bu varlığın Şaman edebiyatına konu olduğunu gösterir. “Vergiyi albıslardan alan Şamanlar ‘Ben albısların soyundanım.’ derler. Hatta Şamanlar bu albısları iki güzel kadın olarak tanımlar”* (Bayat, 2006: 56).

“Farklı topluluklarda anlatılan halk hikâyelerinde, yaşanan olaylarda sıkça isimleri geçen varlıklar Hitaylarda Kırmızı Albastı tahta çıkma merasimiyle ilgili metinlerde geçmektedir. Çince metinlerde de Kırmızı Kadın diye geçen bu ruh, Kitanlarda ölüm veren fakat insanlığın da anası olan bir ruhtur. Hitaylardaki Kırmızı Kadın’ın önemli bir yeri vardır. Örneğin imparator annesini ziyaret ettikten sonra Kırmızı kadına gider ve gönlünü alır. Bunun iki anlamı vardır. Birincisi din bakımından mukaddes Ma-yeh dağındaki Kırmızı-Kadın mabedini ziyaret etmek; ikincisi de kendi düğününe başkanlık eden ve başköşede oturan “Düğün ulusu” yani büyüğü olan kadına bir saygı ziyaretinde bulunmaktır. Bu ananelerde eski Moğolların izleri vardır” (Ögel, 2014: 300). Bu örf ve

adetler günümüze kadına saygı göstermek, bazı ruhların özel ve farklı olduğuna inanmakla bağlantılıdır.

“Göçebe yaşayan Kaşkayı Türkmenlerinde de Al götürme (Albastı) inancı vardır. Kaşkayiler’de su önem taşır, geceleri sular açık bırakılmaz çünkü çevresinde cinlerin toplandığına inanılır. İran Karapapah Türklerinde keçi kurban olarak kesilmez. Keçinin cin veya şeytan olduğuna inanılır. Kurbanlık hayvanların arasında keçinin olmayışı şer’en belirlenmiştir” (Kalafat, 2002: 66-73). İnsanların mensubu oldukları toplulukların sosyo-kültürel yapısına göre şekillendikleri, inanışlarını buna göre belirledikleri gözlenmektedir. Göçebe bir topluluk olmaları sebebiyle suyun zor bulunan hayati bir unsur olması belki de dikkatli kullanılması için alınan bir önlem olabilir. Bu bilgilerden hareketle bir inanç şeklini incelerken altında yatan sebepleri bilmek önemlidir.

“Azerbaycan sihirli masallarında ve memoratlarında Hal Anası olarak bilinen demonik (doğüstü) varlık bütün cinlerin anasıdır. Nogay masallarında cinlerin padişahı Sarı Kız, Azerbaycan inançlarındaki cinlerin anası Hal Anası ile aynı paradigmanda durur. Kocasız kadından türediğine inanılan Hal Anası Azerilere göre önce kendi çocuğunu yiyen sonra hamile kadını düşmana çevrilen demonik varlık olmuş” (Bayat, 2018: 142-328). Bu ruhun değişimini doğum sonrası kadının psikolojisinde meydana gelen değişimlerin ruh halinde yol açtığı olumsuzluklarla ortaya çıktığı düşünülür.

“Erbil’deki inanca göre bazı evlerin cinleri hayırlı cin, bazı evlerin cinleri ise hayırsız cindirler. İyi ferişteyi ev sahibi namazda görür, kötü ferişte sahibi ise felaketten kurtulmaz. Ferişte bazen ak yılan bazen de kedi kılığında olur. Erbil’de cinli olduğu söylenen yerler de vardır. Geceleri halktan bazı kimseler bunları görür. Bunlar çok kere uzun saçlı beyaz sakallı kimselerdir. Yakalayan insana esir olur, yakasına iğne batırılırsa yedi yıl hizmet eder. Cinlerin bir kısmında ata binme merakı varken bir kısım cin (ferişte) evin eşiğinde bulunur” (Kalafat, 2002: 66-73). Erbil’deki ferişte adı verilen varlığın iyi ruh veya kötü ruh olarak adlandırıldığını görmekteyiz. Kötü ruhların atasını Erlik diye adlandıran topluluklar bulunmaktaydı. Buradan hareketle topluluklar ve yaşantılar değiştirdikçe adlandırmaların değiştiğini görmekteyiz.

1.3.ANADOLU TÜRKLERİNDE MEMORAT KAVRAMI

Önceki bölümde gördük ki tüm toplumlar bir şekilde demonik varlıkların hayatları üzerindeki etkilerini gözlemlemiş ve varlıklarını kabul etmiştir. Tıpkı diğer toplumlar gibi Anadolu Türkleri de bu varlıkların olduğuna, onlarla iletişime geçildiğine inanmış ve hayatlarını ona göre idame ettirmişlerdir.

Çalışmamızda tüm Anadolu'yu inceleme ve analiz etme şansımız olmadığı için Artvin ilçe ve köylerinden alınan örneklerle bir sonuca ulaşma hedeflenmiştir. Bu doğrultuda genelde 45-50 yaş üzeri insanlarla görüşülmüştür. Anadolu'daki inanışları ve yaşayış biçimlerini incelemek adına da kısa bilgiler verilmiştir.

“Uşak'ta kırklı çocuğun bezi el değmesin diye dışarı asılmaz, asılırsa cinin şeytanın çalacağına inanılır. Çocuğa kırklama yapılmadığı takdirde cin-şeytan peşine takılabilir. Kırk gün dolmadan lohusa beyiyle ilişkiye girerse de kırk basar” (Kalafat, 1998: 241). Artvin'de ise yeni doğan bebeği kırklamak önemli bir ritüeldir. Suyun içerisine bereket için para, çocuğun güçlü olması için taş atılır.

“Kars'ta aynanın karşısında konuşulunca ve çocukların kendi gölgeleri ile oynaması uygun bir hareket olarak kabul görmez. Cinlerin kafasının üşütüleceği sanılır” (Kalafat, 2002: 53). Artvin'de gece aynaya bakmak uygun görülmez, aynada ayakların ters görüldüğüne inanılır.

“Gümüşhane'nin Kelkit ilçesine bağlı Köse bucağının Öbektaş Köyü'nde albastı'ya, cin denir. Cin (albastı) lohusalara musallat olur” (Güzel ve Torun, 2005: 411-412). Artvin'de de alkarasının lohusalara musallat olmaması için yalnız bırakılmaması gerektiğine inanılır.

Toplumda loğusa kadınların alkarısı ile karşılaştıklarında başına gelenler genelde şöyle anlatılmaktadır: Lohusanın göğsüne bastırır, lohusa kalkmak ister kalkamaz, bağırarak ister bağırarak, uyanmak ister uyanamaz. Eğer kadının yanında biri olup da onu debelenirken uyandırmazsa alkarısı kadının canını alır, gider. Kadın mosmor kalır. Kara Umay kültünü de çağrıştıran bu ruh lohusanın ayağını da çekmek suretiyle lohusanın ruhunu da alıp götürür. Ayağı çekilen lohusa, bu durumdan silkelenerek kurtulmaya çalışır.

Anadolu'nun Kars, Iğdır ve Artvin yörelerinde albastıya benzeyen Erdoy/Ardoy adlı demonik varlık vardır. Bu varlık da atlara musallat olup, sabahlara kadar biner. Yakalanması için albastıya yapılan iğne ve yapışkan pratikleri bu varlığa da uygulanır. Yakalanınca eve bereket de getirir. Albastı'dan tek farkı sarışın ve çok güzel olmasıdır. Bu nedenle insanların

Erdoy ile evlendiği de olur. Ancak bu yasak evlenme mutsuzluk getirir. “*Albastı ve cinler gibi yapılması ve görülmesi gereken işler de buna ters söylenir*” (Bayat, 2018: 315-345). Erdoy/Ardoy adlı demonik varlık şeklinde tasvir edilen bir diğer unsur da cazı/cazidir. Cazı da aynı şekilde atlara musallat olur, ayının sırtına biner.

“*Doğum yapan kadının yanında Gâvur Al hazır bekler. Kadınlar doğum zamanı Alı hayal etmekten çok korkar. Bazen korktuğu şey başına gelir bazen de kurtulur. Doğum yaparken ölen kadınların çoğunu alkarasının öldürdüğü sanılır. Al lohusanın ciğerini yemeyi sevdiği için bir kadın beller, onun doğum yapacağı gün kıl şeklini alır, doğumdan sonra kadına yedirilen yemeğin içine girer böylece kadının içine girmiş olur ve ciğerlerini çıkarıp götürür, kadın da ölmüş olur. Al kısıraklara da biner onları koşturur, zayıf düşürür kendi saçları gibi kısırakların saçlarını da karmakarışık eder*” (Elçin, 1997: 516-517). Alın kısıraklara yani atlara binmesi ve yelelerinin karmakarışık edilmesi Artvin yöresinde anlatılan cazı hikâyeleri ile benzerlik göstermektedir. Loğusa için yörede yeni doğum yapan kadın yalnız bırakılmaz. Yanına mutlaka Kur’an-ı Kerim, ekmek ve kırmızı yazma konur. Kırmızı rengin alkarasını uzak tuttuğuna inanılır.

“*Ağrı, Van, Hakkâri, Muş ve Malatya çevresinde Alkarısı (Al, Alkızı) ağıl, samanlık, su kenarları ve ıssız yerleri kendine mesken edinmiştir. Halk gece buralara destursuz girmeye korkar. Bu yörelerin kadınlarına göre her adamın bir perisi vardır. Bu peri evlenme, doğum, ölüm zamanlarında azgınlaşır. Bu azgınlık kırk gün sürer. Bundan dolaydır ki evlenme zamanında gelin ve güveyi, doğum zamanında ana, baba ve doğacak çocuk, vefat zamanında ölen kişinin akrabaları kırklı olurlar. Kırklı olanlar için birtakım tedbirlere uymak zorundadır*” (Kalaflat, 2006: 24-82). Yeni doğum yapmış anne kırk gün evden çıkmaz. Kırkı dolduktan sonra bebeği ile yüksek yerlere götürülür. Yüksek yerlere doğru gidildikçe ömrünün uzun olacağına inanılır.

1.4. MEMORATLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.4.1. Yapı

Memoratlar sabit bir şekle sahip değildir. Daha çok konuşma biçimine göre şekillenir. Bir başka bir ifadeyle “*memoratlar anlatılarak icra edildikleri bağlamda yer alan temel unsurlar olan anlatan ve dinleyenin konuşma yoluyla kurduğu ilişki, konuşma biçiminin yanı sıra kişisel ve geleneksel özelliklerinden kaynaklanan pek çok unsurdan etkilenerek*

şekillenirler” (Çobanoğlu, 2015: 48). Bu da demek oluyor ki anlatılar üç satırdan ibaret olacağı gibi sayfalarca da sürdürülebilir. Memoratlar, yapısal olarak anlatıldığı bölgedeki halkın ağız özelliklerine, dinleyenin hâl ve hareketlerine, kelimeleri kullanım biçimlerine göre şekillenirler. Ayrıca anlatıcının ve dinleyenlerin yaşı, cinsiyeti, konumu, mesleği bile memorat anlatımında farklılıklara neden olabilmektedir.

“Kişi yaşadığı veya yaşadığına inandığı olayları anlatırken inandırıcı olmak ister ve buna yönelik çaba gösterir. Bu yüzden memoratlar ilk anlatılırken anlatanın üslubu, zihni ölçüsünce en inandırıcı şekillere bürünür” (Çobanoğlu: 2015, 54). Böyle bir yaklaşım da ilk anlatılan kişi ile ikinci veya üçüncü anlatılan kişide kullanılan üsluba göre farklılık gösterir. Hatta anlatım sayısı arttıkça söylemler kuru bir sürece bürünebilir, çekiciliğini yitirebilir.

Halka manevi olarak yön veren toplumsal kuralların temelinde yer eden yaptırım; uyarı, ceza, koruma, yasaklama, ödül gibi unsurlar olağanüstü bir yapıyla toplum içinde yer eder. Bu olağanüstülük bağlamında yemin etme, anlatımı güçlü kılmak için dini motifler kullanma memoratın sağlamlaştırmak için kullanılan yöntemlerdir. Memoratı dinleyenin inandığı durumdaysa konuşmanın doğal ortamı içinde memoratın dokunması gereken birkaç motifine yapılan göndermeler inandırıcılık seviyesini daha da arttırmaktadır. Bu durumda memorat artık, ortak zihinsel arşivde yerini almış bir referans kaynağıdır. Bu konuda bir de anlatan ve dinleyenin kişisel unsurlarından hareketle memorat türünün geleneksel anlatıma yedirilmesi vardır. Yani anlatımda iyi bir şeyse anlatılması, kötü bir şeyin anlatılmaması memoratların sabit bir şeklinin olmayışını ifade etmektedir.

Yapısal olarak incelediğimiz memorat türünün bir diğer belirleyici özelliği anlatıcı ile dinleyici arasındaki ortak bağı temsil eden icradır. Anlatım türünün doğasını oluşturduğu atmosferi anlayabilmek adına bu önemlidir.

1.4.2. İcra

Halk anlatıları arasında yeni ve özel bir yere sahip olan memoratların diğer türlerden farklılıkları vardır. Örneğin saz eşliğinde, kahvelerde, düğünlerde çeşitli etkinliklerde şiir okuyan âşıklarımız, uzun kış gecelerini renklendiren çeşitli konulardan ders çıkartmamızı sağlamak için masal anlatan masal ninesi varken memoratlar için özel bir anlatıcıdan

bahsedemeyiz. Bazen tecrübe bazen de aktarım yoluyla herkesin anlatacağı bir memorat mutlaka vardır. Bu yüzden anlatan kişinin toplumsal bir statüsünün olmasına gerek yoktur.

Memorat anlatımının geleneksel icra bağlamlarından biri kırsal kesimlerde elektrik ve dolayısıyla radyo özellikle de televizyon gibi eğlence araçlarının olmadığı dönemlerde özellikle geceleri sosyal eğlencelerin bir parçası olarak anlatılmasıdır. Yakın geçmişe kadar yaygın olan durum günümüzde de çok sınırlı olmakla beraber hala elektrik gitmemiş yaylalar ve benzeri şartlarda yaşayan yörelerde sözlü kültür ortamını masal, efsane, bilmece, türkü ve memoratların süslemesi kaçınılmazdır. Sohbet ortamının zorunlu kıldığı bu etkileşim, herkesin aklındakini rahatça ifade ettiği bir tür veya bir örneğin varyantlarının bile ortaya çıkmasına sebebiyet vermesi önemlidir. Bu bağlamda kadınların el işi yaptığı, gün adı altında toplanıp muhabbet ettikleri ortamlarda, özellikle doğum hikâyelerinde; erkeklerin askerlik ve okul anılarının arasına serpiştirilen doğaüstü anlatılar dilden dile nesilden nesile gerek tecrübe gerek bir not olarak aktarılmıştır ve aktarılmaya devam etmektedir.

Memorat anlatımlarını güncele taşıdığımızda teknolojinin ilerlemesi, insanların birbirleriyle muhabbet etmeye daha az vakit ayırması nedeniyle azaldığını düşünebiliriz. Fakat hala çeşitli iş kollarının gece vardiyalarında, elektrikler kesildiğinde eski günleri hatırlamak adına, yurttan kalan öğrencilerin ışıklar söndürüldükten sonra birbirlerini korkutmak veya sohbet etmek için anlattıklarını biliyoruz. Bunlar ilk akla gelen anlatım ortamları olmakla beraber memoratlar resmi veya gayri resmi her ortamda herkes tarafından rahatlıkla anlatılabilecek türlerdir. Buna rağmen dikkat çeken bir husus memorat anlatımının icra edildiği yer ve zamandır. *“Memoratin anlatıldığı ve tecrübenin yaşandığı ortamlara bakıldığında da genelde karanlık ya da loş mekânlarla karşılaşılır. Gerek yakın geçmişteki gerekse günümüz anlatım bağlamı örneklerinin çoğunun gece ve özellikle de karanlık mekânlarda gerçekleşmekte oluşu dikkat çekicidir. Kanaatimizce bu biraz da memoratin neden anlatıldığı ve aynı zamanda da yeni memoratlara kaynaklık edecek olan yeni tabiatüstü tecrübelerin oluşma sürecinin ipuçlarını taşımaktadır”* (Çobanoğlu, 2015: 65). Karanlık ve loş ortamlarda atmosferin etkisiyle anlatımın daha çarpıcı daha hayal edilebilir olması dikkat çeken unsurlardandır. İnsan, gözünün net olarak görmediği şeylerden şüphelenir ve inanma ihtimali artar. Bu nedenle anlatımlar için uygun bir vakit olduğu aşîkârdır.

1.4.3. Tema

Memoratlarda temalar incelendiğinde bölgesel özellikle de kültürel farklılıkların anlatımlara, motiflere yansıdığını görmekteyiz. Her toplum kendi kültürünün temel taşlarını oluştururken dilinde ve birikiminde olanlarla hareket eder. Kültür daresi içinde yer alan memoratlar ise ortak bilince sahip, bilinç yapısına ait dili konuşan, aynı anlayışa sahip topluluklar arasında şekillenmektedir. Sözlü anlatımla birlikte geniş bir yayılma alanına sahip olan memoratlarda bahsettiğimiz gibi yerel ve evrensel unsurlar hâkim olmaktadır. Dini içerikli unsurlarla da yoğrulan memoratlar güçlü bir anlatım ve etki gücüne sahip olmaktadır. Dinin etkisiyle doğaüstü varlıkların bir kısmını cin bir kısmını şeytan, peri diye adlandırırken her olaya da ayrı bir kahraman oluşturmayı ihmal etmemişlerdir. Doğumla ilgili olanlarda alkız ya da al karası, yardımcı bir güç olduğunda Hızır ya da İlyas olarak adlandırılıp çeşitlendirilmektedir.

“Yaşanan olağanüstü tecrübelerde bu varlıklarla kurulan iletişimin yer aldığı alanlarından başka şu gibi etkileri vardır: nazar etme gücü, büyü ve geleneksel pratiklerin ihlalinde karşılaşulan olağanüstü olaylar, görülen rüyanın aynen gerçekleşmesi, olacakları önceden kestirebilme yetisi gibi. Bunlara sahip olanların inanışa göre iyi kalpli olduğu ve bu yüzden Tanrı tarafından ödüllendirildiği tabiatüstü olayların sınırları içinde yer almaktadır” (Çobanoğlu, 2015: 82). Bunların yanı sıra cinlerin kendilerine has bir yaşam şekilleri olduğunu, hoşlanmadıkları şeyleri yapmadıktan sonra bizimle iletişime geçmeyeceklerini biliyoruz. Örneğin sıcak su, külü yerlere dökmeme, eşiğe basmama veya oturmama gibi faaliyetlerin onlardan uzak durmak için önemli olduğunu söyleyebiliriz. Ağırılık veya karabasan olarak nitelendirdiğimiz *“Hımkur-mımkur, Erkebit olarak adlandırılan varlıkların da memorat anlatılarında sıkça yer aldığı Anadolu’nun her yerinde mutlaka bir tecrübenin yaşandığı bilinmektedir”* (Çobanoğlu, 2015: 84). Bazen uyku halinde bazen de gün içerisinde insanlara ağırılık veren, hareket etmelerini engelleyen karabasandan korunmak veya kurtulmak için çeşitli uygulamalar bulunmaktadır. Bunlara bölgeden derlenen metinlerle beraber ilerleyen bölümlerde yer vereceğiz.

İnsanlara yardımcı olan, kul sıkışmayınca Hızır yetişmezmiş sözünün karşılığı olarak tecrübeye sahip çokça insan bulunmaktadır. Hızır değişik durumlarda, farklı kılıklarda insanlarla iletişime geçerek onları zor durumdan kurtaran ferahlığa erdiren olarak adlandırılır. Bu ve benzeri varlıklarla kurulan iletişim biçimleri anlatılara konu olmuştur ve olmaya da devam edecektir.

1.5.MEMORATLARIN DİĞER TÜRLERLE İLİŞKİSİ

1.5.1.Memorat-Mitoloji İlişkisi

“Mit, her zaman bir yaratılışın öyküsüdür. Bir şeyin nasıl yaratıldığını anlatır. Mitlerdeki kişiler olağanüstü varlıklardır. Mitler, yaratıcılığı ortaya koyar ve yapılanların kutsallığını ya da yalnızca doğaüstü olma özelliğini gösterir” (Eliade, 2001: 16). Taşıdığı anlam ve halkın inancına yönelik unsurları yansıtmaya ve taşıma özelliğine sahip olan sözlü anlatım ürünlerinden biri de mitlerdir. Daha çok efsane biçiminde nesir olarak adlandırılmaktadır. *“Tarih öncesi birtakım olaylarla evren ve dünyanın yaratılışını anlatan mitler bulunmaktadır” (Kıraç, 2013: 219).* Araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanan mit/mitos, geniş anlamıyla *“dünyanın, insanın ve doğadaki varlıkların kökeni, yaratılışı ve oluşumu ile tanrıların, yarı tanrıların, olağanüstü güçlere sahip insan ve yaratıkların olağan ve olağanüstü nitelikteki öyküsü, olarak tanımlanabilir” (Aslan, 2008: 22).*

Mitler kutsal ve gerçek hikâyeleri anlatırlar. Çünkü her zaman gerçek olanı ele alırlar. *“Kozmogonik mit gerçektir, çünkü dünyanın yaratılışını anlatır. Ölümün menşei ile ilgili olan mit de doğrudur. İnsanın ölümlü oluşu da bunu ispat etmektedir” (Seyidoğlu, 2017: 16).* Buradan anlaşıldığı üzere mitleri açıklanamayan durumları netleştirmek için kullanıldığını düşünebiliriz. Mitolojik dönemden beri Türk kültüründe varlıkları bilinen anlatıların günümüze kadar gelmesinde ve yaşamaya devam etmesinde memoratlar önemli işleve sahiptir. *“Başlangıçtan günümüze kadar insanın doğayla olan mücadelesinde karşılaştığı özel durumları, kendi mantığı doğrultusunda açıklayıp, yorumlaması sonucu vardığı genellemeler halk inançlarını ve inanış zincirlemelerine dönüşen sistematikleri yani dünya görüşlerini, ideolojilerini meydana getirmiştir” (Çobanoğlu, 2015: 77).*

“Mit, basit bir hayali, sahte izlenimleri hatta tamamıyla gerçek ya da kutsal rivayetlere kadar her şeyi içerebilir, onun gerçekliği normal hayatın sunabildiği her şeyde ağırlığını hissettirmektedir” (Oğuz-Gürçayır, 2005: 247). Buradan hareketle memoratların biraz hayali, biraz da doğaüstü güçlere inanmayla oluştuğunu söyleyebiliriz. Çünkü mitler doğaüstü varlıkların öyküsüyle oluşmakta ve kutsal varlıkları da konu almaktadır. Memoratlarda bulunan kahramanlar cin, peri veya ermiş sıfatlarıyla adlandırılmaktadır.

“Mitler her ne kadar kutsallık ve inanırlık özelliklerine sahip olsa da günlük dilde, genelde gerçek olmayan hayalî şeyler için kullanılır” (Oğuz- Gürçayır, 2005: 255). Mitoloji de insanların nereden geldiklerini ya da nasıl yaratıldığını anlatan Antropogoni mitleri ağaç kavuğunu önemser. Aynı şekilde memoralarda dilek ağacı motifi, isteklerin yerine gelmesinde, belalardan, kötü ruhlardan korunmak için de kullanılmaktadır.

Mit; anlatının metni değil, onun taşıdığı, ifade ettiği inancın kendisidir. Bu yüzden ki, mit müstakil bir efsane veya destan biçiminde anlatılabilmekte ya da bir destan, masal, hikâye gibi türlerin içinde mitolojik unsur olarak yer almaktadır. Mitler de tıpkı memoralar gibi bilinçaltının tasarımıdır. Bütün insanlar hayal gücü doğrultusunda anlatıcı fark etmeksizin dile getirebilir. Memoralar bir tecrübe sonucu anlatılırken veya aktarım yapılırken mitleri de içinde barındırır. Memoralara konu olan iyi ruh ve kötü ruhların, göremediğimiz varlıkları adlandırmamızın mitlerle doğrudan bağlantısı vardır.

1.5.2.Memorat-Masal İlişkisi

Pertev Naili Boratav (1982: 75) masalı *“nesirle söylenmiş dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törenlerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırma iddiası olmayan kısa bir anlatı”* biçiminde tanımlamıştır. Buna ek olarak da Elçin (2019: 368) *“bilinmeyen bir yerde, bilinmeyen şahıslara ve varlıklara ait hadiselerin macerası, hikâyesi”* olarak tanımlamıştır. Öncelikle bu bağlamda masal memorat karşılaştırması yaparsak, memoralar din ile bağlantılı anlatılardır. Cinler, periler, şeytanlar memorata konu olmaktadır. Fakat memoralar için tamamıyla hayal ürünüdür diyemeyiz. Çünkü memoralar masallar gibi doğrudan hayal gücünün ürünü değil, belirli yaşanmışlıklar, tecrübeler sonucu anlatılan olaylardır. Ve en büyük fark memoraların inandırma kaygısı varken, masal oyalamak veya oyalanmak için anlatılan tamamen uydurma anlatılardır. Oysaki memoralar da inandırıcı olması adına vallahi billahi, yemin ederim ki sözcükleri sıkça kullanılmaktadır. Ya da memorat anlatıları toplumsal statüye sahip, bilirkişiler tarafından anlatıldığında inandırıcılığı artmaktadır.

Masal, *“kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyenleri inandırabilen bir sözlü anlatı türüdür” (Sakaoğlu, 2010: 2).* Her masalın kendine göre bir mantığı vardır. *“Masallarda imkânsız diye bir şey yoktur. Masal kahramanı yerin yedi kat altına da girebilir, kuşlar, hayvanlar, bitkiler dile gelip konuşabilir, kılık değiştirip insana da*

*dönüşebilir” (Aça, Ekici ve Yılmaz: 2015, 149).*Memoratlarda da cazi/cazı insanların, özellikle lohusa ve yeni doğmuş bebeklerin, ciğerlerini çıkartıp kendi çocuklarına yedirmesi, yaylalarda ayıya binmesi gibi insan gücünün üzerindeki özelliklere sahiptir.

Memoratlarda da tıpkı masallar gibi kültür ve medeniyet unsurlarından beslenir. Topluluğun ortak değer yargılarına ve kültürüne ait anlatımlarda bulunur.

1.5.3.Memorat-Efsane İlişkisi

“Gerçek veya hayalî muayyen şahıs, hadise veya yer hakkında anlatılan hikâyedir” (Kaya, 2014: 317). “Memoratlarda, mit, masal, destan, efsane sözlü anlatım türleri içerisinde en yakın olduğu tür efsanelerdir. *“Memoratlarda efsaneden ayrı bir tür içerisinde ele alan ve memorat teriminin isim babası İsveçli halkbilimci Carl Wilhelm vonSydow’dur” (Çobanoğlu, 2015: 25).*

Saim Sakaoğlu ise *“Bir efsane yakın veya tarihî geçmişe dayandırılan, anlatan ve dinleyen ile ilgili, onlar tarafından doğru olduğuna inanılan bir hikâye veya anlatıdır” (Sakaoğlu, 1980: 5).* Efsanelerde hem anlatan hem dinleyen efsanenin gerçek olduğuna inanır. Zaman, mekân ve kişiler gerçektir. Fakat olaylar ve şahıslarda olağanüstü bazı motifler görülür. Bu noktada memoratlarla ortak bir yelpazeye giren efsaneler belirli bir şekle sahip değildir ve genelde kısadır.

İlk çağlarda insanlar doğa olaylarının sebeplerini tam olarak bilmedikleri için kendi akılları doğrultusunda çeşitli inanmalar gerçekleştirmişlerdir. Yağmurun yağması, ağaçların döngüsü, doğadaki tüm olaylar ve insanın nereden gelip nereye gittiği sürekli bir merak ve araştırma konusu olmuştur. Bunların temeline mitleri koyduğumuzda efsanelerin mekân ve kişiler itibarıyla daha gerçekçi olduğunu düşünebiliriz.

Canlı-cansız, varlıklar, tabiat olayları karşısında kurulan hayal, tasavvur ve inanışlar bir kesinliğe ulaşmamıştır. Ama sınıflandırmayı ilk devir, mitos devri, hatta orta çağ toplulukları şeklinde yaparken değişik inanışlar ortaya çıkmıştır. *“Bu inanışlar da Tanrı, iyi ve kötü ruh, kıyamet, melek, şeytan, cin, peri, gök, dağ, büyücü vs. gibi üstün saydıkları maddi-manevi kudretlere benzetme yoluyla mâl edilmiştir” (Elçin, 2019: 314).* Bu kavramlarla ilgili de çeşitli anlatılar oluşturulmuş, masal, efsane ve memoratlara konu olmaya devam etmektedir.

*“Efsaneler; anlatım türleri içerisinde kısa, somut örneklerle dayanan, içerisinde abartma bulunan masal, destan ve halk hikâyesine benzer anlatılardır” (Aça- Ekici ve Yılmaz, 2015: 145).*Memoratlara arasındaki ilişkiye baktığımızda kısa anlatım, olağanüstülükler ve abartma ortak unsurlardır. Memoratlarda yer alan *“Bizzat yaşadım”, “Ayşe’nin anlattığı gibi...”, “Aynı geçen seferki gibi oldu”,* şeklinde ifadeler efsanelerde *“duydum ki şöyle olmuş”, “yıllar yıllar önce...”* şeklinde kullanılmaktadır. Anlatılan olayın inandırıcılığı arttırsa da direkt olarak tecrübeden söz edilmemektedir.

Efsane ve memorat kavramını ortak yönlerini sıralamış olsak da birbirlerinden ayrıldıkları önemli noktalardan biri, efsane anlatıcılarının hiçbir zaman olayın başından geçtiğini iddia etmemesidir. Oysaki memorat anlatımlarında kişinin ya tecrübe etmesi ya da birinci ağızdan dinleyip aktarıyor olması önemli bir ayrımdı. *“Söylediği veya söyleyebildiği durumdaysa anlatılmış olan anlatı bir efsane (legend) değil bir memorattır”* şeklinde Çobanoğlu (2015: 30) tarafından açıklanan fark, efsane ve memoratın en temel ayırt edici özelliğidir.

Memoralar halk inançlarının çalışılmasında en önemli kaynaklardır. Memoralar sosyal olarak kabul edilmiş olağanüstü tecrübelerin neler olduğunu ortaya koyarlar. Memoraları bulduğumuz yer neresi olursa olsun onları derlediğimiz coğrafi mahalde bize aynı tecrübeyi anlatan efsaneler olduğunu da varsayabiliriz. *“Memoraların sözlü kültür nesir türleri içerisinde motif ve kahraman özelliklerinin ötesinde yapı ve işlev olarak benzeştiği hatta pek çok bakımdan örtüştüğü tek tür efsanedir”* (Çobanoğlu, 2015: 25). Bundan hareketle memoraların nesilden nesile aktarımı sonucu kişiselliğini kaybederek efsaneleşeceğini düşünebiliriz. Ancak memoraların efsane motiflerini içermesi yeterli ve ikna edici değildir. İki tür arasındaki evrimi ortaya koyacak tecrübî delil yokluğu ortadadır. Bu nedenle memoralar ve efsaneler olağanüstü tecrübeye karşı iki farklı duruş ve düşünüşü ifade etmektedirler. Efsaneler daha çok bir kesimi etkisi altına almış iken, memoralar daha dar topluluklarda etkili olmuştur. Efsaneler daha uzun süre gündemde kalır hatta yıllar sonra bile hatırlanır. Fakat memoralar ikinci, üçüncü kuşak sonrası etkisini yitirmektedir. Derleme yaparken zorlanılan noktaların başında gelen anlatılanların unutulmuş olması efsaneler gibi kalıcılığa sahip olmadığını göstermektedir.

1.6. MEMORATLARIN İŞLEVİ

İnsanlar dünyayı ve yaşadıkları çevreyi keşfetmeye başladıkları andan itibaren bir inanç geliştirme yolunda ilerlediler. Yaşamı, ölümü, ölümden sonraki hayatı, kendi gücünün üzerinde bir güç olduğunu anlamlandırmak ve kendine ispatlamak için halk anlatılarını dikkate almaya başlamışlardır. Ortak yaşanmışlıklar ve olaylara bakış açısı insanları anlatıların etrafında birleştirerek toplumsal düzeni oluşturma konusunda etkin rol oynamıştır. *“Memoratlar var olan sözlü yapıyı onu oluşturan sosyal değerlerin altını çizip, pekiştirerek kuvvetlendirir ve doğrular. Bu bağlamda memoralarda Türk sosyo-kültürel yapısını oluşturan sosyal değerlerin tersini örnekleyip özendirici olmaması dikkat çekicidir”* (Çobanoğlu, 2015: 72).Memoratlar toplumun gelenek görenek ve ahlak kurallarını doğrular, sağlamlaştırır. Memorat anlatılarının hava kararınca, geç saatlerde veya elektrikler kesilince yapılmasının nedenlerinden biri de çocukları ve gençleri korkutma, yasaklı ve tekin olmayan yerlere gitmelerini engellemektir. Aslında amaç tehlikelere karşı baştan uyarmak ve korkutmaktır. *“Sosyo-kültürel yapı içerisindeki değerleri çiğnemeye teşebbüs ederse alacağı uyarı veya ceza güncelleştirilerek yeni kuşakların değerleri tanınması ve daha yaşlı kuşakların da değerlerini gözden geçirmesine yardımcı olmaktadır”* (Çobanoğlu, 2015: 72).Memorat anlatılarında hırsızlık gibi şeytana uyma, yanlış yaptığı bir eylemde cezasını bulması, yapılacak sosyal eleştiriden sakınma, sadece dini değil aynı zamanda toplumun değer yargılarını koruma, önceden uyarma veya kulağa küpe olabilecek anlatılarla bağları güçlendirmesi açısından önemlidir.

Memoratların kuramsal ve kültürel işlevlerini de ele alacak olursak Çobanoğlu şu değerlendirmeyi yapmaktadır. *“Memoratların kuramsal ve kültürel işlevlerinin başında, konu edindikleri inanışların, içinde yer aldıkları kültürdeki kültler ve onların kurumsallaşan yapıların işlemekte olduğunu güncel örneklerle göstermektedir. Böylece bir yandan bir kültürün dayandığı gelenek ve inancı yaşatır ve gelenek çevresini genişletirken diğer yandan da geleneğin uygulayıcısı konumundaki cemaat alanındaki mensuplarını aktif halde tutmaktır”* (Çobanoğlu, 2015: 77). Kültleri, kültürümüzün köşe taşları olarak kabul ederiz. Kültleri içeren efsanelerle onları güncelleştiren memoratlar katmanlar halindedir ve içerisinde inanışları barındırır.

İKİNCİ BÖLÜM

MEMORAT İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

2.1.MEMORATLAR ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Ülkemizde memoratlar konusunda yeteri kadar çalışma yapılmamıştır. Şimdiye kadar genelde efsane başlığı altında değerlendirilen memoratların yapılan araştırmalarla birlikte ayrı bir başlık olarak değerlendirilmesi ve çalışılması gerektiği görülmüştür. Bu bağlamda

ilk olarak yapılmış olan “*Artvin İlçe Merkez ve Köylerinde Derlenen Memoratların Söz Varlığı*” isimli bir Yüksek Lisans tezi bulunmaktadır. Bu tez memoratların derlenerek bölgenin söz varlığını incelemeyi amaçlamıştır. Artvin Doğaüstü Anlatılarda Cazi/CaziMemoratlari adlı yüksek lisans tezi halk bilimi alanında sözlü derleme yaparak anlatıları metin halinde kayıt altına almayı amaçlamıştır.

2.1.1.Memorat Konulu Kitaplar

Memoratlar kısa bir zaman öncesine kadar efsanelerle aynı başlık altında değerlendirilmekteydi. “*Efsaneden ayrı bir tür olarak değerlendirilmeye İsveçli halkbilimci Carl Wilhelm vonSydow’un 1934 yılında yaptığı çalışma sonucunda başlanmıştır. Bu çalışma da Sydow’un görüşü memoratın efsane ile ilişkili olmasına rağmen karakteristik ve gelenek bakımından birbirlerine çok da uygun olmamaları nedeniyle bu anlatıları “memorat” olarak adlandırılmıştır*” (Çobanoğlu, 2015: 25). Carl Wilhelm vonSydow’un çalışması “*Popular TraditionsandTheirClassification*” (Popüler Gelenekler ve Sınıflandırılması) adlı kitap memorat türünün başlangıcı olması nedeniyle başucu kitabı olarak kullanılmaktadır.

Türkiye’de ise bugüne kadar diğer türlerden bağımsız değerlendirilmeyen memoratlar ilk kez Özkul Çobanoğlu (2004) tarafından ele alınmış ve memorat türü yapısal, bağlamsal ve işlevsel yönüyle değerlendirilerek tasnif edilmiştir. Bu çalışma “*Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*” basılmış ve bu alanda çalışmak isteyen herkesin başvurduğu ilk kaynak haline gelmiştir. Çobanoğlu, memoratın ferdi bir tür olduğunu ortaya koyabilmek adına yaptığı çalışmada tüm sözlü kültür türleri ile benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymuştur.

Yaşar Kalafat (2018) “*Memoratlar ve Astral Dünya ve Mitolojik Boyut*” isimli çalışmasında Anadolu’nun muhtelif yerlerinden derlenen anlatıları konularına göre tasniflemiş, arkaik dönemden bugüne kadar kıyaslamalarını yapmıştır. Ateş, demir, tuz gibi temel olmuş objelerle ilişki kurarak açıklamalarda bulunmuştur

Memorat alanında bir çalışma da Fuzuli Bayat (2004) “*Türk Şaman Metinleri (Efsane ve Memoratlar)*” isimli kitabıyla yapmıştır. Kitabında memorat ile ilgili bir açıklama yapılmasa da Şamanlar ile ilgili anlatılan efsane ve memoratlar, Şamanların söylediği dualar bulunmaktadır. Şaman kültürü ve Şamanlıkla ilgili derli toplu bilgilere ulaşılabilecek bir çalışma olması yönüyle önemlidir

2.1.2. Memorat Konulu Tezler

2.1.2.1. Yüksek Lisans Tezleri

Türkiye’de memorat konusunda ilk çalışmayı yüksek lisans tezi olarak hazırlayan Nemika Yeloğlu’dur. 2009 yılında Prof. Dr. Ali Torun danışmanlığında hazırlanan “*Kütahya ve Çevresinde Memorat Tasarımı*” isimli tez ilk olması açısından önemlidir.

Reenkarnasyon memoratları ile ilgili ilk çalışma ise Prof. Dr. Şeref Boyraz danışmanlığında Ali Bezgin (2011) tarafından yapılmıştır. “*Hatay’da Reenkarnasyon Memoratları*” adıyla hazırlanan tez Arap Alevilerinden derlenmiş ve ruh, öteki dünya, cennet- cehennem inanışları ile ilgili yaklaşımları ortaya koymuştur.

“*Tortum ve Köylerinde Derlenen Memoratlar Üzerine Bir Araştırma*” adı ile Prof. Dr. Gülhan Atnur danışmanlığında Müjdat Kızıloğlu (2013) tarafından yapılan çalışmadır. Yaklaşık 450 memorat derlenmiş ve metinlerin tasnifi yapılmıştır.

“*Nazilli Bölgesi Efsane ve Memoratları*” adlı Yüksek Lisans tezi, Prof. Dr. Mustafa Arslan danışmanlığında Alper Keser (2017) tarafından hazırlanmıştır. Derlediği 170 metnin epizot yapısını incelemiştir.

Ahmet Tacetdin Hallaç (2017), Doç.Dr. Mehmet Çevik danışmanlığında “*Memorat Türü ve Adana Memoratları*” isimli çalışmasında Adana bölgesinde derlediği memoratları sınıflandırmıştır.

Memoratin efsanelerin içindeki yerini ortaya koymak için Osman Türkmen (2017), Doç. Dr. Mehmet Surur danışmanlığında “*Alaşehir Yöresindeki Efsane ve Memoratlar*” isimli bir Yüksek Lisans tezi çalışmıştır. Alaşehir bölgesinde 141 efsane ve 124 memorat derlemiştir.

Şerife Oral (2018), Dr. Öğr. Üyesi Şerife Seher Erol danışmanlığında “*Safranbolu Efsaneleri ve Memoratları Üzerine Bir Araştırma*” Yüksek Lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmasında derlediği efsane ve memoratları yapı, işlev ve konu bakımından sınıflandırmıştır.

“*Artvin İlçe Merkez ve Köylerinde Derlenen Memoratların Söz Varlığı*” adlı Yüksek Lisans tezini Dr. Öğr. Üyesi Erhan Giray danışmanlığında Hamza Havuz (2018) yapmıştır. Bölgede yaşayan kişilerden 200 memorat derlemiş ardından söz varlıklarını saptayarak sözlüksel bir çalışma yapmıştır

“*Gaziantep Memoratları Üzerine Bir İnceleme*” isimli çalışma ile Rukiye Demir (2019), Doç. Dr. Behiye Köksel danışmanlığında Yüksek Lisans tezi hazırlamıştır. Çalışmasında Gaziantep’te anlatılan memoratları derleyerek kültürel zenginliklerini halk bilimine kazandırmıştır.

2.1.2.2.Doktora Tezleri

Prof. Dr. Gülhan Atnur danışmanlığında Tuğrul Balaban tarafından hazırlanan “*Amasya Efsane, Menkıbe ve Memoratları (Derleme, İnceleme, Metin)*” adlı Doktora tezi bu alanda tek olma özelliğini korumaktadır. Bölgede derlenen 323 metin sınıflandırılarak incelenmiştir (Balaban,2013).

2.1.3.Makale ve Bildiriler

Bizim Ahıska dergisinde yayımlanan “*Tortum’da Derlenen Örnek Memorat Metinleri*” adlı yazı Müjdat Kızıloğlu (2014) tarafından kaleme alınmıştır. Memorat tanımı ile başlayan Kızıloğlu Tortumda derlenen yedi metin örneğine de yer vermiştir.

LindaDegh ve Andrew Vazsonyi tarafından yazılan ve Ahmet Barış Ekiz’in (2015) çevirdiği “*TheMemorateandTheProto-Memorate (Memorat ve Ön Memorat)*” adlı çalışma Sydow tarafından yapılan memorat tanımının analizini yapmaktadır. Memorat tanımı üzerine yapılan tartışmalar ve önerilerin dile getirildiği makale çeviri olması nedeniyle önemlidir. Sydow’a göre incelenen hikâye yalnızca olayı yaşamış kişi tarafından anlatılabilir. Eğer ikinci ya da üçüncü kişi tarafından anlatılıyorsa orijinaline ne kadar sadık olunursa olunsun o anlatı memorat olarak değerlendirilmemektedir. İlk anlatıya memorat inorganik (unviable), ikinci anlatıya efsane (erinnerungssage) denilir. Zamanla birinci kişi konusunun esnetildiğinden bahsedilmiştir.

“*Hız. Ali Merkezli Bir Ölüm Memoratına Dair Değerlendirmeler*” adlı makale Tuğrul Balaban (2015) tarafından kaleme alınmış ve Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma dergisinde yayımlanmıştır. Ölüm çevresinde oluşan inanma örneklerinin sözlü gelenek içerisinde incelemiştir.

“*Birgi Sözlü Anlatı Geleneğinde Efsane ve Memorat Türü Üzerine Bir Değerlendirme*” adlı bildiri Zülfikar Bayraktar (2015) tarafından Yörük Obasından Ödemiş Ovasına Uluslararası Birgi Sempozyumunda sunulmuştur.

Dilek Çetindaş (2016) tarafından kaleme alınan “*Modern Türk Edebiyatında Memoratlar ve Büyü İnançlarının Bir Örneği: Sadık Yemni Romanları*” adlı çalışma 4.Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu Bildirilerinde yer almıştır. Bu çalışmada Türk halk bilimine ait tüm birikimlerin modern edebiyat içerisinde hem malzeme hem konu olarak değerinden bahsedilmiştir. Topluma ait inanç pratiklerinin romanlarda kullanılmasının anlatılara kazandırdığı güçten bahsetmiştir.

Özkul Çobanoğlu (2016) tarafından yapılan “*Hoca Ahmet Yesevi Kültürünün Memorat Anlatılarıyla İnançları ve Hayat Felsefesini Güncelleme Gücü*” isimli çalışma 1. Uluslararası Hoca Ahmet Yesevi Sempozyumu Bildirilerinde yayımlanmıştır. Memoratların kendini yenileme ve güncellemeleri takip ederek bunlardan uygun olanların Türk dünyasının farklı bölgelerine ulaştırılıp yaygınlaştırılması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Necdet Yaşar Bayatlı (2017) tarafından kaleme alınan Türk Bilig dergisinde yayımlanan “*Diyale İline Bağlı Hanekin İlçesi Türkmen Halk Kültüründe Memoratların İncelenmesi*” isimli yazıdır. Irak ve İran arasında bir sınıf kapısı görevi gören Hanekinmemorat metinlerine yer verilmiştir. Bölgede yaşayan Türkmen, Arap ve Kürt gibi farklı etnik grupların bölgede oluşturduğu ahenkten söz edilmiştir.

Mustafa Aça (2018) tarafından kaleme alınan ve Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisinde yayımlanan “*Türk Halk İnanışlarında Tekinsiz Mekân Algısı ve Doğu Karadeniz Bölgesi Memoratlarına Yansımaları*” adlı makale tabiatüstü varlıklara verilen isimlerden de bahsetmiştir.

Ahmet Tacetdin Hallaç (2018/1) tarafından yazılan bir diğer makale “*Memorat Türünde Sınıflandırmalar ve Alt Kategoriler Üzerine*”dir. Kaleme aldığı makale Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar dergisinde yayımlanmıştır.

“*Memorat Kavramının Tanımlarındaki Belirsizlik ve Bir Tanım Denemesi*” adlı makale Ahmet Tacetdin Hallaç (2018/2) tarafından kaleme alınmış ve Akademik Dil ve Edebiyat Dergisinde yayımlanmıştır. Memorat kavramı üzerine daha belirgin bir tanım yapılmak istenmiş ve memoratın tür sorununa değinilmiştir.

LauriHonko tarafından yazılan Ahmet Tacetdin (2018/3) tarafından çevirilen “*Memoratlar ve Halk İnançları İncelemesi*” isimli makale Uluslararası Folklor Akademi dergisinde yayımlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARTVİN MEMORATLARINDAKİ VARLIKLARIN TASNİFİ VE HALK ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

Memoratlar, olağanüstü varlıklarla veya tabiatüstü güçlerle kurulan iletişim biçimlerinin genel adıdır. Bu varlıklarla veya doğaüstü güçlerle kurulan iletişim biçimlerini incelemek ve insanların tecrübe ettiği olayları derlemek temel amacımızdır. Anlatılan ve yaşanan olaylar sözlü derleme metodu ile toplandığı için kulaktan kulağa anlatılırken oluşan farklılıklar objektifliği zedelese de anlatılanlara sadık kalınarak bir çalışma yapılmıştır.

Bu tür anlatıların sözlü olması, ağızdan ağza aktarılırken değişmesi, bölgesel olarak farklılıklar göstermesi ve dini bir kalıp doğrultusunda kavram daralması sözlü malzeme bakımından bu zorlukların başında gelmektedir. Halk bilimi açısından söz konusu diğer bir sıkıntılı durum da sözlü kültür ürünlerinin dâhil olduğu bir folklor sınıflamasının olmamasıdır. *“Yaşanılan coğrafyada halka ait unsurların derlenerek yazıya aktarılması, eldeki verilerin incelenmesi, incelenen metinlerin sınıflandırılması, katalog biçiminde şekil bulan verilerin araştırmacılara sunulması halk biliminin gereğidir. Ancak böylesi bir kataloglamanın olmaması Türk halk biliminde büyük bir eksiklik olarak görülmektedir”* (Kızıloğlu, 2013: 28). Araştırmacılar da bu eksikliğin farkına vararak yaşadıkları coğrafyadaki kültürel ve sözlü zenginlikleri bir araya toplamak için çaba göstermelidir. Bu bilinçle çıktığımız yolda Artvin bağlamında derlemeler yapılmıştır.

“Türk halk bilimi dahilinde folklor türlerinin envanter çalışmasının uygun başlıklar altında yapılmaması, yapılanların da materyal açısından geneli yeteri kadar yansıtmaması Türk halk bilimi adına büyük bir eksiklik olarak görülmektedir. Bu durum motif-indeks ve tip-indeks çalışmalarına, Türk halk biliminde başlanmamış olmasının belki de en önemli sebebidir” (Çobanoğlu, 2015: 73-74).

Her ne kadar sözlü ürünlere, olağanüstü varlık ve durumlara dair elde belirli bir tasnif olmasa da bu alanda söz sahibi kişilerin yapmış oldukları tasnif deneme çalışmaları, üzerinde çalışılan derleme sahası için bir referans niteliğinde olacaktır. Bu doğrultuda halk kültüründe şeytan, cin, peri, alkarısı, karabasan, Hızır, yatır, şehit, rüya, nazar, fal, UFO vb. biçimlerde beliren olağanüstü varlıklar ve tabiatüstü güçlerle iletişim biçimleri ve bu varlıkların içinde yer aldığı anlatıların tasnifine dair eldeki baş referans Özkul Çobanoğlu tarafından hazırlanan A) Memoratlarda İletişim Kurulan Tabiatüstü Güçlerin Tasnifi, B) Türk Kültüründeki Memoratları Tematik Tasnif Denemesi adlı çalışmalardır.

Mevcut malzemeden hareketle, söz konusu iletişim biçimlerinin etrafında örüldükleri veya iletişimin gerçekleştiği olağanüstü varlıktan hareketle Türk halk kültüründeki olağanüstü güçler ve bunlarla kurulan iletişim biçimlerine dair memoratları şu alt başlıklar altında ele alıyoruz:

“1.Cinler ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

2.Alkarısı ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

3.Ağırlık Basması, Karabasan, Congoloz, Kul, Erkebit, Hırtık, HınkurMunkur, Çarşamba Karısı, Yol Azdıran, Kara Ura, Demirkıynak ve Gelincik adlı varlıklarla kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar,

4.Hızır ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

5.Yatırlar, Evliyalar ve Şehitler ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

6.Rüya görme yoluyla kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

7.Nazar değmesi inancıyla ilgili iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

8.Ölüler ile kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

9.Büyü ve çeşitli geleneksel pratikler yoluyla kurulan iletişim ve yaşandığına inanılan olaylar,

10.Fal ve falcılık yoluyla kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

11.Tam tanımlanamayan olağanüstü bir güçle kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar,

12.Modern kent yaşamı memoratları: Ruh çağırma, astral yolculuk ve UFO'larla kurulan iletişim biçimleri ve yaşandığına inanılan olaylar”(Çobanoğlu, 2015: 77-82).

Çobanoğlu'nun tasnifi dışında, dar bir kapsamda memoratla ilgili benzer iki tasnif daha bulunmaktadır. Tasniflerden ilki Kütahya'da memorat tasarımı üzerine yapılan tasniftir:

“1. Al Karısı Tasarımı

2. Peri Tasarımı

3. Cin Tasarımı (Yeloğlu, 2009:134-216).

Diğer tasnif de Hatay’da reenkarnasyon memoratları üzerine yapılmıştır:

1. Detaylı Reenkarnasyon Memoratları

2. Kısa Reenkarnasyon Memoratları

3. Modern Zaman Memoratları”(Bezgin, 2011: 43).

Tüm bu tasniflerden hareketle Artvin’de yapılan derlemelerin konu, anlatım ve içerik bakımından dar bir çevrede olması nedeniyle tasnifi aşağıdaki şekilde yapılmıştır:

1.Doğaüstü Varlıklarla İlgili Memoratlar

1.1.Cin

1.2.Alkarısı (Al Kız)

1.3. Peri

1.4.Cazı

1.5.Diğer Ruhlar ve Başka Biçimlere Girmiş Varlıklar

2.Olağanüstü Olaylarla İlgili Memoratlar

2.1. Ölüm ve Mezarlık

2.2. Define

2.3. Anlam Verilemeyen Durumlar

3. Sihri ve Dini Uygulamalarla İlgili Memoratlar

3.1. Hocalık ve Muska Yazma

3.2. Fal ve Büyü

4. Efsane ve Diğer Anlatılar

3.1.DOĞAÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ MEMORATLAR

3.1.1. Cin

Latince de anlamı, “insanları, hayvanları, yerleri koruyan, onların kaderini yöneten ruh ya da tanrımsı varlıktır” (Boratav, 2016: 87). Sözlükte ise “gözle görünmez, latif cisimlerden ibaret bir yaratık (mahlûk)” (Devellioğlu, 2012: 162) olarak tanımlanmaktadır. Tabiatüstü her türlü varlık için ortak bir ad olarak kullanılan cin kavramı hakkında dini kaynaklarda değişik bilgiler yer almaktadır. Cinlerle ilgili olarak Kur’an-ı Kerim’de, “Cann’ı, (Cinlerin babasını) ise dumansız ateşten yarattı.” (55. Rahman: 15); Cin ile ilgili olarak da “onu da (insandan) daha önce, (vücudun gözeneklerine) nüfuz eden kavurucu ateşten yarattık.” (15. Hicr: 27). denilmektedir. “...Cinler için açıkça belli oldu ki, eğer gaybı biliyor olsalardı (o öldüğü halde), o aşağılayıcı azap içinde kalmazlardı.” (34. Sebe’: 14); “(Ben) cinleri ve insanları, ancak bana ibadet etsinler diye yarattım!” (51. Zariyat: 56). gibi ayetler de yer almaktadır. Bu ayetlerden anlıyoruz ki cinler de tıpkı insanlar gibi Allah’a kulluk etmek için yaratılmıştır ve insanlarla aynı yükümlülöklere sahiptir. Cin topluluğu içinde de tıpkı insanlarda olduğu gibi mümin, kâfir, iyi, kötü ayrımı vardır ve onlar da yaptıkları davranışlar sonucunda hesaba çekileceklerdir. En’am suresi 130. Ayette “Cinlerin de, insanlar gibi müminleri, kâfirleri ya da Müslüman olanları ile olmayanları vardır ki, onlar kıyamet günü insanlar gibi yaptıkları işler için hesap vereceklerdir. Çünkü onlar da insanlar gibi kıyamet günü için sorumluluklarını bildiren peygamberler gönderilmiştir” (6. En’am : 130) buyuruyor. Her ne kadar Müslüman, kâfir, iyi, kötü cinler diye bir sınıflandırma yapılsa da genelde cinler insanlara zarar veren yaratıklar olarak bilinmektedir. “Sami halklarının cin inancı İslam ve Hıristiyanlık aracı ile Türk mitolojisinin demonik varlıkları ile çaprazlaşmış, sonuçta cinler yer yer mitolojimizin demonik varlıklarının yeri tutacak kadar ileriye gitmiştir” (Bayat, 2018: 279). Bizi ilgilendiren kısmı ise cinlerin kötü olanlarının bazı zamanlarda insanlara gözükmesi veya musallat olmasıdır. “Allah, Şeytan ve kabilesi, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler” (7. A’raf: 39/27) buyurmuştur. Fakat cinler de maddi biçimlere girip görünebilirler. “Erkek ve dişi olan cinler de evlenirler, ürerler. Yapıları dolayısıyla insanlara göre olağanüstü şeyler yapabilirler. Cinler de tıpkı insanlar gibi ölümlüdürler.” (Ateş, 2002: 94-96). Öldükten sonra cinlerin de hesap verecekleri yaptıklarının ceza ve mükâfatını görecekleri ayetlerle sabittir. Bu bilgilerden hareketle cin olarak adlandırılan varlıkları kabul etmeli ve hayatımızın bir parçası olduğuunun bilinciyle yaşamaya çalışmalıyız.

Yapılan derlemelerden elde edilen bilgilere göre insanlar cinlerin direkt olarak gözükmek yerine genelde farklı varlıklara büründüklerini dile getirmiştir. İmam-ı Şiblî’ye

göre “Üstatlarımız şöyle derler: İncelik, görülen şeyleri görmeğe bir mani teşkil eder. Şüphesiz bu da görme sıfatının zayıf olmasına bağlıdır. Eğer Allah göz nurumuzu kuvvetli kılsaydı veyahut onları görülebilecek cesamette yaratsaydı mutlaka görürdük” (Şiblî, 2012: 40). İmam-ı Şiblî’nin açıklamasından hareketle cinlerin var olduğunu ama göz yetimizin onları varlık olarak görmemiz için yeterli gelmediğini anlıyoruz. Cinleri genelde çirkin veya kötü varlıklarla tasvir ederiz. Bunun nedeni kötü olanların bize musallat olması ve genelde görüntülerinin verecekleri zararlar bağlantılı olarak çirkin olmasıdır. Hatta derlenen metinlerde bu varlıkları görünce hastalanan, bayılan, günlerce yataktan çıkamayan insanlar da vardır.

Derleme yapılırken cinlerle alakalı olaylar yaşamış birçok insanla karşılaştık ve bu anlatılardan cinlerle ilgili genel çıkarımlar yaptık.

Ayakları terstir ve eğer görüldüğü kişinin bir tanıdığı ise önce buradan ayırt edilir (C.2, 5, 15, 16, 28, 38, 33). Ateşten yaratıldıkları gibi bulundukları yerlerde de ateş yakarlar (C.1, 16). Genelde akşam namazından sonra hava kararınca ortaya çıkarlar ve insanlardan uzakta, تنها, pis veya terk edilmiş yerlerde yaşarlar (C. 3, 12, 13, 34, 48). Değirmenlerde ve mezarlıklarda görülür (C.17, 27, 29, 30, 38, 51) ve insanları taşılayarak mekânlarından uzaklaştırırlar (C.32, 50).

Bir topluluk haline yaşarlar, eğlenceye düşkündürler. Çünkü anlatıcılar ağırlıklı olarak çalgı sesi, davul sesi duyduklarını dile getirirken yemekli eğlenceler düzenlediklerini de belirtirler (C.2, 4, 5, 7, 14, 27, 31, 39, 44, 45).

Başka varlıklara bürünürler. Bazen kedi, civciv gibi hayvanların suretinde gözükürken bazen de bir tanıdığımızın kılığında olabilirler (C.6, 9, 13, 15, 22, 26, 36, 37, 46). Kendi bedenlerinde gözüksüklerinde ise genelde çirkin, suratları biçimsiz ya çok uzun ya da çok kısa olurlar. Saçları (C.9) ve kulakları uzundur (C.16). İnsanların bedenine girip huylarını değiştirebilirler (C.17, 48). Bu konu ile ilgili Kadı Abdul-Cebbâr der ki: “Onların nice elzim olduklarına dair ileri sürdüğümüz deliller sarîh ve sahîh olunca hava gibi insan bedenlerine girmelerinde hiçbir mani düşünülemez. Rûzgâr ve alıp verdiğimiz nefes nasıl bedenlerimize giriyorsa cinler de öylece girer” (Şiblî, 2018: 235). Hatta buna benzer olaylar yaşayan insanlar bir anda çarpıldığını ya da sert bir cismin onlara çarptığını iddia ederler. Kişiye seslenirken adıyla ya da bir tanıdığının sesiyle seslenirler (C.19). Yanlış ya da cinleri sinirlendirecek bir hareket yaptıklarında helak olabilirler (C.20, 47). Nişanlı, yeni evlenmiş

ya da doğum yapmış lohusalara daha çok musallat olurlar(C. 38, 42, 43). İnsanların define bulmasına yardım ederler (C.11, 35). Para birimleri yoktur fakat birine hediye verecekleri zaman soğan kabuğu verirler ve soğan kabuğu bir süre sonra altına dönüşür (C.18, 31). Genelde uyku ile uyanıklık arasında gelir ve boğmaya çalışır (C.21, 22, 24, 25, 40, 49). İnsanların cinlerden korunma ve uzaklaştırma yöntemleri ateş yakarlar (C.10). Muska yazarlar (C.2, 41). Hocalar bazı ayetleri okur ve dua eder (C.12, 38, 48). Fakat bazı dinlenen olaylarda hocanın dahi dua okurken sıkıştırıldığı, ciddi manada sağlığına zarar geldiği söylenmektedir.

İnsanların evlerine girmesini, onların eşyalarını kullanmasını önleyen davranışı İmam-ı Şiblî kitabında şöyle açıklıyor: *“Kişi evine girmek istediğinde girerken ve yemek yerken Allah’ın ismini zikir ederse, şeytan, arkadaşlarına hitaben şöyle der: Siz burada barınamazsınız ve yemek de yiyemezsiniz. Girerken Allah’ın ismini zikir edip de yemek yerken zikir etmezse, şeytan: Yemeğe yetiştiniz, fakat burada kalamazsınız”* (Şiblî, 2018: 59). Buradan anlaşıldığı üzere cinlerden korunmak için bol bol Allah’ın adını zikretmeliyiz.

Cinlerden korunmak için aynı zamanda Ayet-el Kürsi okumak da önemlidir. Peygamber efendimiz zamanından bir sahabe anlatıyor: *“Bir gün soframa cin geldi kabul ettim bir daha gelmeyeceğini söyledi. Ertesi gün yine geldi yakalayıp cine bir daha gelmemesi için yemin ettirdim. Fakat yine de peygambere gidip durumu anlattım. Peygamber efendimiz yalan söylediğini yine geleceğini dile getirdi ve bana Ayet-el Kürsi okursan hiçbir şeytan yanına yaklaşamaz dedi”* (Şiblî, 2018: 208).

Cinlerin varlığı ve yaşantısına dair dini, yazılı ve sözlü kaynaklardan hareketle birçok şey söyleyebiliriz. Konu dâhilinde Artvin’de derlediğimiz cin konulu anlatılar sayıca fazladır. Bu da demektir ki günlük yaşantı içerisinde de cinlerle etkileşim içinde olmaya devam edilmektedir. Fakat bu noktada önemli hususlardan biri de anlatıların artık popüler olmaması ve insanların genelde annelerinden, babaanne/anneanne, dede gibi yaşça büyük kişilerden duyduklarını aktarmasıdır. Bunun nedenini teknolojinin ilerlemesine bağlıyor olsak da elimizde kanıtlanabilir veriler bulunmamaktadır.

3.1.2. Alkarısı (Al Kızı)

Doğan Kaya (2014: 68) *“Daha çok loğusa kadınlara musallat olan hayali kadın”* olarak tanımlamıştır. Acıpayamlı (1974: 75) ise *“Memleketimizde al, albastı, alkarısı, alanası, alkızı, tabirleriyle umumiyetle kırklı loğusa ve çocuklara, nadir olarak da gebe,*

gelin, güvey, erkek, yolcu ve atlara musallat olan bir ruh veya hastalık ifade etmektedir” şeklinde tanımlamaktadır. Alkarası, efsanelere ve memoralara konu olan tabiatüstü varlıklardır. “*Oldukça esmer, zayıf, dağınık ve uzun saçlı, uzun boylu, yağlı vücutlu, dişlek olarak tasvir edilmiştir. Uzun dişli, ayak parmağı arkada tabanı önde ve iri dudaklıdır. Elleri ve ayakları küçük lakin tırnakları oldukça uzundur. İnsan ciğerini, yüreğini ve böbreğini yemeyi çok sevdiği için uzun olan uzuvlarını bunun için kullanır*” (Kaya, 2014: 68). Alkarasının bu özellikleri, daha önce de cinle benzerliği ortaya konmuş olan Şürelî’nin özellikleri ile benzerlik göstermektedir. Orman ruhu/iyesi olarak bilinen Şürelî kıllı derisi, uzun kulakları-bazen boynuzları, çuval gibi memeleri, uzun parmakları ve tırnakları, erkekli-dişili cinsiyeti ile alkarasını andırır. Şürelî köpekten çok korkar, ata binmeyi çok sever. Onu yakalamak, atın sırtına katran sürmekle mümkündür. Şürelî’nin kargışını alan kişi ve yaşadığı köyün halkı hep fakir kalır (Artnur, 2007: 26- 30). Artnur’un kitabında yer alan bu özellikler Artvin yöresinde halk arasında anlatılan alkarası tasvirlerine ve halkın alkarası ile yaşadığı tecrübelerle benzeşmektedir. Buradan hareketle aynı varlığın yaşanılan bölgeden bölgeye isimlendirmesinin değiştiğini söyleyebiliriz.

Türklerin bu alanda yolculuğu incelendiğinde toplumlarda farklı adlandırmalar ile Al ruhuna ve albastıya rastlamaktayız. “*Karakter itibariyle bütün Türk hurafelerinde aynı ruh olan bu Albastı, Al karısı, Albastı (garp Türkleri); Albastı (bütün Orta Türklerde; Albız (eski Osmanlı metninde). Albıs (Uranha-Tuba) Almis (Altaylarda); Abası Yakutlarda). Eski Sümerlerin Al ve Alularile diye adlandırdığı bir ruh çeşidi olan alkarası araştırmaya değer bir mevzudur*” (İnan, 1987: 259). İnan’ın araştırmasından hareketle alkarası kavramının sadece Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde değil Orta Türklere, Altaylara kadar uzanan bir varlık olduğunu ve her topluluğun farklı tecrübelerle sahip olduğunu anlamaktayız.

Yapılan araştırmalarda albastı ruhunun topluluklar arasında farklı şekillerde adlandırıldığı görülmektedir. “*Kırgız Kazak Türklerinin hurafelerine göre albastı iki çeşittir. Biri Sarı Albastı diğeri ise Kara Albastı’dır*” (İnan, 1987:259-269). Artvin yöresinde yapılan derlemelerde anlatıcıların yaptığı albastı tasviri sarı albastıya daha çok benzemektedir. Artvin’de Sarı albastıların lohusaya musallat olması, yediği yemeğin içerisine kıl şeklinde girip lohusanın ciğerine girmesi, ciğerini alıp götürmesi ve ölümüne sebep olması sıkça anlatılır. İnan’ın yaptığı Sarı albastı tarifinin Artvin yapılan tasvirlerle örtüştüğü görülmektedir. “*Sarı Albastılar hoca ve baksıların okuması ile musallat olduğu insandan uzaklaşır, daha hoppa ve şarlatandır. Sarışın bir kadın olduğu için Sarı Albastı denmektedir.*

*Lohusaya musallat olur, ciğerini alıp götürüp suya atar. Kara Albastı ise kendisine görme yetkisi olan ocaklı adamlardan başka kimseden korkmaz. O ciddi ve ağırbaşlı bir ruhtur” (İnan, 1987:259-269).*Korunma yolları arasında alkarasının hocaların okuduğu dualardan etkilenmesi, ocaklı erkeklerden korkması anlatıların en belirgin özelliğidir

Albastı mitolojik varlığı, Türklerden komşu halkların mitolojilerine ve folkloruna da geçmiştir. *“Albastı demonik varlığının daha eski şekli olan ve al varyantına Ermeni dilinde Al/Alk şeklinde rastlarız. Gürcü dilinde ise Ali/Alkali şeklinde kullanılırken aslında tüm inanışlarda ocak ve ateş kültü özelliğini korumuştur” (Bayat, 2018: 316-317).* Artvin anlatılarında kadın düşmanlığı veya kadın koruyuculuğu ile ilgili net bir bilgi verilme de albastının amacının kadına ve yeni doğan çocuğa zarar vermek, soyun ilerlemesini engellemek olduğunu düşünürsek mitolojik varlığın şekil değiştirdiğini düşünebiliriz.

Al ruhu dini kaynaklarda birebir geçmese de insanlara zarar vermesi yönü ile cinlerle ortak eylemlerinin olduğu düşünülmektedir. Hatta başlangıçta insanlara yardım etmesi yani hızır sıfatı ile hikâyelere konu olurken zamanla kadınlara ve çocuklara düşman olmasını *“...Al ruhu ocak, ateş kültüyle kutsal dışı konumunun erkek egemenliğine terk edilmesi ile evden sürülmüş ve etkisini yitirmiştir. İşte belki de bu yüzden kadın koruyuculuğundan kadın düşmanlığına geçmiştir” (Bayat, 2018: 316-317)* şeklinde yapılan açıklamalarla anlayabilmekteyiz. Ancak birçok anlatı ve araştırmada albastı, cinlerden farklı bir varlık olarak ortaya çıkmaktadır. *“Zamanla Al anası veya Albastı’nın cin inancı ile karıştığını görmekteyiz. Nitekim İslamiyet’in kabulünden sonra hal-cin ifadesi ortaya çıktığı gibi Albastı’nın yer altı dünyasında yaşayan cinlerin anası olduğu da varsayılmıştır” (Bayat, 2018: 319).* Albastı tüfek sesinden korkar, kırmızı renkten hoşlanmaz. Bu nedenle loğusa evinde tüfek patlatılır ya da yatağın yanına tüfek konur. Bunların yanı sıra, Anadolu’da yapılan uygulamaların başında kadının yatağının yanına kocasının ceketinin konulması gelir. Bu uygulamayı albastının ocaklı adamlardan korktuğu için önlem amaçlı yapıldığını söyleyebiliriz.

Anadolu coğrafyası ve Türk dünyasında alkarısından korunma adına değişik yollar bulunmaktadır. Alkarısından korunmak için doğum yapan kadın kırk gün kırk gece dışarı çıkmaz. Ayrıca evde de yalnız bırakılmaz. Aynı zamanda başucuna Kur’an asılır. *“Yastığının altına bıçak, makas, demir para, iğne, çuvaldız, maşa gibi metal eşyalardan biri veya çörek otu, soğan, sarımsak kabuğu, süpürge konur. Bu ruhu kandırıp şaşırtmak için*

orta yere erkek elbiseleri de bırakılır”(Acıpayamlı, 1974: 81-84). Bu ve bunun gibi uygulamalar bölgeden bölgeye değişse de temelde amaç lohusayı ve bebeği korumak, kötülüklerden uzak tutmak. Kesici ve delici aletler ocaklı erkek düşüncesine paralel olarak korkutmak için kullanılmaktadır. Soğan, kabuğu, süpürge gibi eşyalar ise alkarasının hoşlanmadığı ürünler olduğu için uzaklaştırıcı etkisi vardır.

Yapılan derlemeler ve incelemeler sonucu alkarasının özellikleri hakkında şu sonuçlara ulaşılmıştır.

Bazen çok güzel bir kız olarak anlatılan alkarası bazen de yaşlı bir kadın görüntüsünde olabilir (AK.1). Mavi gözlü, bembeyaz suratlı, saçları uzun ve dağınık şeklinde tasvir edilebilir. Başlı yaşmaklı, boncuklu bir kadın (AK.4) olarak da anlatılır. Bazı anlatılarda erkek olarak da anlatılan alkarası yaşlı, beyaz sakallı, yüzü kırışık, ürkütücü (AK.12) olabilir.

Her ne kadar cin ile alkarası arasında benzerlik olduğu düşünülse de birbirlerinden ayıran en önemli özellik genelde alkarasının bebeğin ciğerini veya böbreğini yeme düşkünlüğüdür. Genelde lohusayı ya da bebeği öldürmeye çalışır (AK.1, 7, 9, 11). Öldürmenin yanı sıra asıl amacı çocuğu çalıp (AK.2, 4, 5, 10, 11, 14) ciğerini, böbreğini yemektir ya da dere kenarına götürüp öldürmektir (AK.10). Çocuğa yaklaştığında genelde çığlık ya da ağlama sesi gelir (AK.6, 2). Çocuk hocaya götürülür muska alınır ya da dua okutulur (AK.6). Keçi, köpek, tilki vb. varlıklara bürünebilir (AK.13). Karanlık ortama gelirler genelde soba, ateş yakıldığında ya da odanın ışığı açıldığında kaybolurlar (AK.6). Eğer çocuğu ya da lohusayı çalmak üzereyken yakalanırsa ve söz alınır alkarasını yakalayan kişinin soyu ömür boyu ondan kurtulur (AK.14).

İnsanlara özellikle lohusaya ve yeni doğan bebeği korumak için çeşitli yöntemler kullanılmaktadır. Bunların başında lohusanın başına kırmızı bir yazma veya kurdele bağlamak gelmektedir. Bazı yörelerde ise lohusaya hiç kırmızı renk gösterilmez. Ayrıca bebek ve annesi hocaya götürülüp muska da yazdırılabilir Korunma yöntemi olarak Kur'an, yarım ekmek, kadının eşine ait kirli bir çamaşır ve çalı süpürgesi kullanılır (AK.5, 9). Alkarası ocaklı erkeklerden korktuğu için evde varlığını devam ettirmesi önemlidir. Ağlayan, susmayan çocuğu da çalınma ihtimaline karşılık bir erkeğin himayesine verirler (AK.16). Bunun yanı sıra bazı topluluklarda lohusanın yattığı yatağın etrafına ip dolarlar ve iple koruma altına aldıklarına inanırlardı (AK.15).“*Ayrıca doğumun kolay olması ve hem loğusanın hem de bebeğin alkarasından korunması için doğum esnasında yere serilmiş olan*

yatağın etrafı, kara bir örken (keçi kılından imal edilmiş urgan)le sarılmak suretiyle çevrilir. Yatağın kenarına çuvaldız konulur hatta lohusanın yakasına da iğne takılır” (Araz, 1995: 32). Alkarası sadece loğusa ve bebeklere değil aynı zamanda yeni evlilere de musallat olmaktadır. Kırkı çıkma terimi hayatın tüm evreleri için geçerlidir. Yeni evli bayanlarda yalnız kaldıklarında birtakım sıkıntılar yaşayabilir (AK.17). Samanlıkta da görülen alkız bazen hayvanlara da zarar verir (AK.19).

Alkarası ile ilgili yapılan derleme çalışmasında anlatıların çokça tecrübe edildiği hatta günümüzde dahi uygulamaların kullanıldığı görülmüştür. Bu kadar geniş bir coğrafyada yer alıyor olmasını insanların çeşitli doğal afetler ve yaşam şartları nedeni ile yer değiştirmesini temel alabiliriz. İnsanlar yer değiştirdikçe yanlarında gelenek, göreneklerinin yanında inanç ve uygulamalarını da taşımaktadır. İslamiyet’in kabulü ile birçok inanç ve uygulamaların din ile harmanlanması kaçınılmaz olmuştur. Bunlardan biri de İslamiyet öncesi koruyucu olarak görev yapan al ruhunun İslamiyet sonrasında zararlı bir varlık haline gelmesidir. Günümüzde her ne kadar kötü kabul edilse de İnan bu konu ile ilgili Al ruhu tarihten önceki zamanlarda tarihi devirlerde tasavvur olunduğu gibi, şerir bir ruh olmamıştır. *“Bu ruh eski Türk panteonunda kuvvetli belki hami (koruyucu) tanrılardan biri olmuştur. Bugünkü Türk inanmaları onun şerir bir ruh olduğunu gösterdiği halde bazı emareler de onun bir zaman hami ruh olduğunu bildirmektedir” (İnan, 1987: 263).* Bu nedenle alkarası için tamamen tabiatüstü kötü bir varlıktır demek doğru olmayacaktır.

Fuzuli Bayat (2018: 331) ise *“alkarası inanişinin, doğum sonrası kadının hem bedensel hem de ruhsal hassasiyetlerinin artması, bazı ruhî görüntüleri yaşaması, ateşlenmesi ve rahatsızlanmasının çeşitli varlıklara bağlandığı”* görüşündedir.

Çağın modernize olması birçok yenilik ve değişikliği de beraberinde getirmektedir. Fakat bu tarz inanışlar ve memorat temelli anlatılar günümüzde de etkisini korumaktadır. Aslında tüm bunlar Türk coğrafyasında çeşitli inanışlara ve bu inanışlarla beraber tedbir niteliğinde birçok uygulamaya sebep olmuştur. *“Asıl amaç anneyi ve hayata gözlerini yeni açmış savunmasız bir bebeği kötülüklere karşı korumaktır” (Bayat, 2018: 331).* Bunları insanların kötü ruhlardan korunmak için yaptıkları uygulamalardan ve anlattıkları olaylardan anlayabiliyoruz. Halkın bu tarz korunma ve uygulamaları devam ettiği sürece tabiatüstü varlıkların ve yaşantılarının gelecek nesillere aktarımı devam edecektir.

3.1.3.Peri

Türk-İslam kültüründe genç ve güzel olarak tasavvur edilen bir meleğe verilen bir sıfattır. *“Ferişte/perişte olarak da bilinir. Uçma, büyü yapma, geleceği tayin etme gibi tabiatüstü güçlere sahiptir”* (Kaya, 2014: 663). Farsça kökenli olan peri kelimesi sözlükte *“1.Olağanüstü güçleri olduğuna inanılan hayal dışı bir varlık. 2.Çok güzel, alımlı, becerikli kadın.”* (TDK, 2011: 1914) biçiminde tarif edilmektedir. Türkçede, kadınların çok güzel olduğunu anlatmak için peri gibi. *“Bir kişiye yakınlık duyulmaması ya da yakınlık hissedilmemesi durumunda perisi hoşlanmamak, perisi bağdaşmak, anlatılan bir olayın gerçek dışı olduğunu ifade etmek için peri masalı, şans ve talihle alakalı olarak iyilik perisi, ilham perisi* (TDK, 2011: 1914-1915) gibi kalıplaşmış ifadeleri vardır. Peri tabiatüstü varlıklar arasında güzel, iyi huylu, yardımsever gibi güzel sıfatlarla anılan ve var olduğuna inanılan bir varlıktır. Lûgat’ta ise *“Cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farz edilen dişilerine verilen ad”* (Devellioğlu, 2012: 1007) olarak tanımlanmaktadır.

Dini kaynaklarda varlığına dair herhangi bir işaretin olmadığı *“Peri sözü, birçok hallerde cin ile eşanlamlı gelir ama bu varlığa daha çok masallarda rastlanır”* (Boratay, 2016: 87). Sözlü anlatılarda görülmekle beraber halk kültüründe de peri kavramına dair değişik inançlar bulunmaktadır. Türk inançlarına göre insanların, hayvanların ve eşyaların birer perisi olduğu gibi her evinde bir perisi vardır. Aslında bunu etrafımızdaki her maddenin ruhu vardır şeklinde de düşünebiliriz. *“Ev perisi evin temiz tutulmasını ister. Öyle olmazsa kızar, çekilir, yerini cinler alır. Bu korkuyla olsa gerek evler temiz tutulur”* (Yeloğlu, 2009: 78). Derleme yapılan bölgede de perilerin insanların hayatlarına iyilik yaparak dokunduğu fakat bazı durumlarda kadınların eşlerinin aklını çeldiğinden de bahsedilmiştir.

Peri kızları genelde evli erkeklere görünüp, onların aklını çelmeye çalışır (P.1). Bunu yaparken en büyük silahları güzellikleridir. Periler de cinler gibi meydanlarda düğün dernek kurup eğlenirler (P. 2, 3, 5, 7). Periler yardımsever ve kalbi temiz insanlara destek olurlar onlara varlıklarını hissettirmek için bazen ellerine bazen de ayaklarına kına yakarlar (P.4). Periler de cinler gibi başka suretlere bürünebilir. İnsan veya hayvan kılığına girebilir (P.6). Perilerin hem cinlerle hem de cazılarla benzerliği bulunan bir diğer konu ise gece ahırdan hayvanları alıp onları koşturup gün ağarmadan yerine getirmesidir (P.9). Peri kızının derelerde ya da su birikintilerinde yüzdüğü de anlatılar arasında yer almaktadır (P.8, 10).

Derlenen sözlü kültür ürünlerine baktığımızda perinin cin, alkarası ve cazı olarak adlandırılan varlıklarla birçok ortak yönü olduğunu görmekteyiz. Bu varlıklar da insanlara

farklı suretlerde görünüyor, aynı şekilde hayvanlarını çalıp gezdirip yerine bırakıyor, çalgılı, müzikli eğlenceler tertip ediyor. Fakat periler cin, alkarası ve cazının aksine insanlara daha güzel görünüyor ve genelde iyi şekillerde anılıyor. Her ne kadar ortak özelliklere sahip olsalar da tüm varlıkların kendilerine has özelliklerinin olması aslında sözlü kültürün ve hayal gücünün zenginliğini göstermektedir.

3.1.4. Cazi/Cazi

Cazi/cazi Artvin yöresinde hikâyelere sıkça konu olan, kuyruklu olduğuna inanılan, ayıya ve ata bindiği söylenen, sezgileri güçlü olduğu için insanlara zarar verebileceği düşünülen bir insandır. Diğer doğaüstü varlıkların aksine bir görünüp bir kaybolmaz. Günün belirli saatlerinde normal bir insan gibi davranırken; belirli olaylarda veya belirli saatlerde cazılığı tutar ve zarar verici bir varlık olur. Evlenip yuva kurarlar, çocukları olur, ölürler. Cazılıkları çocuklarına geçmez, çoğu zaman ölen kişiyle yok olup gider. Fakat kötü olanların çocuklarını da cazı olarak yetiştirdiği yönünde anlatılar bulunmaktadır.

Türk halk inancında alkarası lohusa kadınların ve yeni doğan bebeklerin düşmanı olarak bilindiği halde atlara da musallat olmasıyla dikkat çeker. *“Nitekim albastı ile ilgili söylenen memoralarda onun atların yelelerini ve kuyruklarını ördüğünü, onları sabaha kadar koşturarak yorduğunu görürüz. Bu yönüyle albastı Dağ ruhuna benzemektedir”* (Bayat, 2018: 325). Bayat’ın çıkarımından hareketle Artvin yöresinde anlatılan cazı hikâyeleri ile albastı ruhunun atın yelesini örme, ayıyı koşturma gibi davranışlarının ortak olduğu anlaşılmaktadır.

Abdülkadir İnan’a göre (1987:262) *“Yenisey Türklerinden Kaçınların inançlarına göre at yelesini örmek kaya ve dağ ruhunun en sevdiği eğlencedir. Hatta Erzurum ve Erzincan anlatılarına göre albastı eti yelesini örmekten zevk almış”*Atla ilgili bazı inançların kökeni belli olmayıp uzak geçmişte albastı varlığının at veya ağıl koruyucusu olması ile ilgili olabilir. *“Albastının bazı işlevleri İslamiyet öncesi değişmiş veya anlamını başka demonik varlıklara terk etmiş olması muhtemeldir”* (Bayat, 2018: 325). Günümüzde bölgeden bölgeye değişse de Artvin yöresinde varlığını sürdüren cazı konulu anlatıların en belirgin özelliklerinden biri atın yelelerini sürekli örmesidir.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda cazının alkarası ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Alkarası hakkında Anadolu’nun çeşitli yerlerinde çeşitli inanışlar görülmekle beraber ortak inanışlar şöyle özetlenebilir: *“Alkarası daha çok nehir, dere gibi*

yerlerde yaşar. Vücut yapısı olarak insana benzer, hatta içlerinde çok güzel olanlar da vardır. Bazı alkaraları ise insan-hayvan karışımı bir görünüme sahip olur” (Albayrak, 2004: 11-12). Artvin yöresinde tasvir edilen cazı tipi ise; kuyruk sokumunda bir tüy veya kemik çıkıntısı olan, uzun boylu, uzun dişli, uzun parmaklı, çevik bir bünyeye sahip biridir.

Alkarası gecenin en ıssız saatlerinde ahırlara girer, kısıraklara biner onları ahırda bir baştan bir başa koşturur, genelde yelelerini örer. Bunun yanı sıra insan ciğeri, böbreği, yüreği yiyerek yaşadıkları için loğusa kadınlara musallat olur. “Alkarası loğusa doğum sonrası yemek yerken kıl şekline girerek yemeğin içerisine düşer. Oradan lohusanın vücuduna girer ve ciğerine ulaşır. Ciğerini alır ve kaçar. Eğer ciğeri dereye atana kadar yakalanırsa loğusa kurtulur yoksa ölür” (Albayrak, 2004: 11-12). Ahırlarda ışık yakılması, birinin sırayla nöbet tutması ya da ahırların evin altına hemen yakınına yapılması bu yüzdendir.

Bazen kısıraklara bazen loğusa kadınlara musallat olan alkarasından korunmak için bazı yaygın inanışlar vardır. Ocaklı biri alkarasını veya cazıyı yakalayabilir. Bunun için bazı uygulamalar vardır. Gece ahırda nöbet tutulması, kişinin kendini cazıdan ya da alkarasından korumak için yakasına iğne takması bu uygulamaların bazılarıdır. Anlatılana göre cazıyı yakalayan kişi yakasına iğne takar ve o iğne yakadan çıkana kadar cazı o aileye hizmet etmekle yükümlüdür. Cazının gidip iğneyi çıkartma şansı yoktur. Ancak bir başkası tarafından çıkartılırsa cazı kurtulmuş olur.

Cazı da alkarasının tüm özelliklerini taşımaktadır. Oda ahırlara girer, atları kaçıtır, yelelerini örer, ormanda ayıya bindiğini görenler dahi olmuştur. Alkarasından farklı olarak bir kuyruğu olduğu söylenir. Kimine göre uzun kimine göre kısa olan kuyruğu daha çok ebeler tarafından bilinir. Fakat ebeler de zarar göceklerini düşündüğü için isim vermez ve anlatmazlar. Cazı ise bu kuyruğu sayesinde hakkında konuşulanları, kötü düşünceleri sezer ve kendisinden hoşlanmayanlara zarar verir. İnsanlar da komşusu, gelini dahi olsa cazıyı bir yerde anlatmaya çekinir. Yapılan derlemelerde sorulan sorulara verilen cevaplardan bazıları: adını veremem, bizim köyde falan kişi olduğunu biliyorduk ama korkumuzdan sesimizi çıkartamazdık. Şimdi öldü ama çocukları yaşıyor onlarda var mı bilemiyoruz bu yüzden konuşamam şeklindedir.

Cazıların kuyruklu olduğu ve hislerinin kuvvetli olduğu söylenir. Hatta kuyruğu olmazsa hislerinin köreleceği düşünüldüğü için kızgın bir demirle dağlanır (CZ.1, 32, 33). Hayvanlara zarar verir, buzağıları, koyunları, inekleri boğazlar (CZ.2, 4, 11, 15, 17, 20, 22,

28, 29, 30, 40). Bazen hislerine mani olamazlar ve kendi çocuklarının ciğerlerini bile yiyecek seviyeye gelirler (CZ.2). Tıpkı alkarası gibi yeni doğan bebeklere musallat olur ve ciğerlerini yiyerek veya boğarak onları öldürür (CZ.3, 19, 25, 26, 35, 36). Kötü ruhlu cazılar çocuklarını da cazı olarak yetiştirmek için genelde nehir veya dere kenarlarında eğitim verir (CZ.5). Cazılar da başka varlıklara bürünebilir ve insanlara o şekilde yaklaşp zarar verebilir (CZ.6, 21, 27, 29). Lohusa ve nişanlı kadınlara musallat olur. Bazı tasvirlerle göre simsiyah, kocaman yuvarlak elleri ve ayakları olan bir varlık olabilirler (CZ.7, 31). Lohusaya musallat olduğunda çocuğunu kötü gözle görmesine neden olabilir. Bu durumla anne çocuğundan uzaklaşır ve savunmasız bebeği cazı ele geçirir (CZ.7, 10). Hayvanlara zarar vermesinin yanı sıra öküzleri, atları gece ahırından alıp koşturup, yorup, ter kan içinde geri getirdiği olurmuş. Ve genelde de atların yeleleri, hayvanların kuyrukları örülü olurmuş (CZ.8, 12, 16, 18, 37, 38, 39). Cazı bazen evin kızı, gelini olabileceği gibi bazen de komşu olabilir (CZ.8, 9, 20, 22, 24, 40). Çok hızlı ve atik hareket ederler. Ayak tabanlarının önde olduğu, ellerinin büyük ve parmaklarının uzun, saçlarının örülü ve kimi zaman güzel kimi zaman çirkin olduğu söylenir (CZ.13, 23, 41). Ayılarla arkadaşlık edermiş (CZ.14, 34). Cazıyı yakalamak ve musallat olduğu yerden uzaklaştırmak için yakasına bir iğne takmak gerekir. Cazı ise yakalandığında genelde bırakırsan sana ve ailene musallat olmam ama beni kimseye söylemeyeceksin diye söz alır (CZ.15, 34).

Derleme yapılırken farklı birçok görüş ile karşılaşmak mümkün. Bunlardan biri ebe Saniye Hanım'ın kendi yaşadığı olayı anlatmasıdır. Cazılık meselesi bir insanın ruhunun cinler tarafından ele geçirilmesidir. Kişinin insanüstü özellikler sergilemesi olayıdır. Bir kesim de cazılar kimdir? Nasıl meydana gelirler sorusuna helal olmayan cinsel ilişki sırasında cinlerin de iki kişinin arasına girmesiyle ne insan denilebilir ne de cin. Tuhaf güçleri olan insanların meydana gelmesi olarak cevap vermiştir.

Bir diğer bakış açısı ise köylere elektriğin geç gelmesinin de etkisi ile karanlıkta hırsızlık yapmanın veya başkalarının bahçelerine, hayvanlarına zarar vermenin daha kolay olmasıdır. Bunu fırsat bilen insanlar da birbirleri ile kavga ettiklerinde veya birbirlerini kışkırdıklarında nefislerine uyararak zarar verme isteklerine karşı koyamamaktadırlar. Genelde komşular arasında veya evi gelini tarafından yapılan hatalar bu tezi güçlendirir niteliktedir. Kuyruklu olduğu, değişik varlıklara bürünmesi gibi ihtimaller de hayal gücünün ve kültürün çeşitliliğini göstermektedir diyebiliriz.

3.1.5. Diğer Ruhlar ve Başka Biçimlere Girmiş Varlıklar

İnsanlar yaşadıkları coğrafyada yalnız olmadıklarını bilirler. Kimi varlıklar kutsal kitaplar tarafından açıklanırken kimi varlıklar insanların yaşadıkları çevreye, olaya ve tecrübelerine göre şekillenir. Yaradılış itibarıyla etrafımızda olan biten her olayı somutlaştırmak isteriz. Bilinmezlik insanlar için can sıkıcıdır. Bu yüzden sürekli araştırma, keşfetme, deneme yanılma yoluyla hayatımızı idame ettiririz. İnsanlar kendi güçlerinin üzerinde bir olay yaşadıklarında önce dini kitaplara yönelirler. Eğer orada tatmin edici bir açıklama bulamazlarsa birbirlerinin deneyimlerine başvururlar. Bu noktada devreye hayal gücü girer. İnsanlar yaşadıkları coğrafya, edindikleri tecrübeler etkisiyle birtakım varlıklar ve yaşantılar anlatırlar. Ve bunlara çeşitli isimler verirler. “*Türk halk kültüründe varlığına inanılan olağanüstü yaratıklar arasında ağırlıklı Karabasan, Congoloz, Erkebit, Hırtık, Kul, Hınkur, Munkur, Cadı, Çarşamba Karısı, Gelincik, Sarıkız, Yol Azdıran, Kara Ura ve Demirkıynak şeklinde adlandırılan varlıklar yer alır*” (Çobanoğlu, 2015: 131). Artvin yöresinde de isim olarak pek farklı varlıklara rastlanmasa da insanlar genelde cin kelimesinin uğursuzluk getireceğine inandığı için söylemekten çekiniyor veya cazının tanıdık olduğu için hissedip musallat olacağı düşüncesi ile seslenmekten çekiniyorlar.

İslam dininin gölgesinde anlamlandırılmayan tüm olay ve durumlar cin ve cin türevi varlıklar olarak adlandırılmıştır. Bu nedenle insanlar başlarına anlamlandıramadıkları bir olay geldiğinde cin, alkarası, cazı ve türevlerine mâl etmekte ve onlardan korunma ve kaçınma davranışları sergilemektedir.

Derleme yapılan mekân ve kişilerden edinilen bilgilere göre en çok kullanılan cazı/cazi kavramını bir önceki bölümde açıklamıştık. Genelde anlam verilemeyen olaylar için; cazı yapmıştır, cazı seni ha, az cazı değilsin şeklindeki söylemleri kullanırlar. Cazılar meraklı, olayları önceden hissedip tahminlerde bulunan kişiler olarak tasvir edildiği için ifadelerin halk arasında kullanımı yaygındır. Eğer tecrübe ettikleri olay cin ile ilgili ise ama yine de adını anmak istemedikleri için; ne oldu anlamadım, birden kayboldu, üzerime çıktı (K.46), boğmaya çalıştı (K.119) şeklinde ifade ederler. Cin konulu tecrübeler ek olarak bir diğer tabiatüstü varlık ise karabasandır. Bölgede karakura (K.115) ismiyle de anılmaktadır. Cin ile birçok ortak özelliği olan karabasanın en dikkat çeken davranışı insanları boğarak öldürmek istemesidir. Bu varlık insanları genelde uyku ile uyanıklık arasında rahatsız eder boğazını sıkarak ya da ağzını burnunu kapatır (K. 57, 118, 125) ve nefes alamaz hale getirir. Bazı

anlatılarda kişiler, karabasanın elinin ortasının delik olduğu bu sayede az da olsa nefes alabildiklerini dile getirirler. Karabasanla karşılaştığını anlayan kişi genelde ilk olarak besmele çeker (K. 21, 28, 29, 35, 76, 108, 114, 119) Fatıha suresini ya da Ayet-el Kürsi okumayı başarırsa kendini rahat bıraktığını dile getirir. Karabasanın zulmüne uğrayan kişi nefes alamadığını, bağıramadığını, bağırdığını zannetse bile sesini kimsenin duymadığını ifade eder (K. 108, 114, 119). Bazı araştırmacılar karabasanın İslamiyet öncesinde cin teriminin yerine kullanıldığını düşünmektedir. Cin ve karabasan arasındaki benzerliklere bakıldığında da bunun doğruluk payının yüksek olduğunu görmekteyiz.

Derleme yapılan bölgede cazi/cazi ve karabasan dışında özel olarak tanımlanan başka bir tabiatüstü varlık bulunmamaktadır. Bunu kişilerin yaşadığı tecrübeleri korkuları nedeniyle anlatmak istememesi veya adlandırmaya çalıştığında cin ve türevleri dışında başka bir varlık kullanmamasına bağlayabiliriz. Anlam veremedikleri olaylarla karşılaşan insanlar genelde bir varlık tarafından çarpıldıklarını söylerler. Normal bir insan gibi yaşıyor ve davranırken değişik bir ruh haline bürünebilir (D.R.4, 11, 13, 26, 28). Bu durum etrafındaki insanları tedirgin eder hatta sevdiklerinin canına kast edebilir. Bu nedenle çarpılan kişideki değişikliği anladıklarında hemen bir hocaya götürürler (D.R.1, 5, 7, 10). Hoca dua okur veya muska yazar. Dua okurken çarpılan kişiyi birilerinin tutmasını ister. Çünkü içerisindeki varlık çok güçlüdür ve kontrol altına alınması güçtür. Hoca dua okudukça varlık insanın içinden çıkmamak için direnir ya da arkadaşları dua okuyan hocaya da musallat olup onu boğmaya çalışabilir. Hocanın duası ile varlıktan kurtulan insan ise korunmak için bir süre muska ile dolaşır. Ruhlar başka varlıkların içine girebilir (D.R.1, 6, 10, 23, 29). Bazen yürüyen bir sepet dahi olabilir. Ya da ahırdaki hayvanların içine girer ve geceleri tuhaf bir görüntüye sahipken gündüzleri normal bir hayvan olabilir. Bu yüzden geceleri hayvanlara seslenmemek ve yaklaşmamak gerektiğini söylerler (D.R.6, 7)

Özellikle karabasan olarak adlandırılan cin türevi varlıklar insanları genelde uykuda iken rahatsız eder. Uyku halindeyken bir ışık görürsünüz ve ardından varlık belirir (D.R.3). Üzerinize bir ağırlık çöker, biri boğazınızı sıkıyor gibi hissedilir (D.R.15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27, 30, 31, 32). Genelde uyku ile uyanıklık arasında yani bilinç tam kapanmamışken gelir. Kişi bağıryorum ama sesim çıkmıyor, kalkmak istiyorum ama kalkamıyorum şeklindeki ifadelerle anlatımın desteklemiştir. Dua okuduğunuzda, besmele çektiğinizde ve sağ ayak başparmağınızı oynattığınızda gittiği söylenir. Ölmüş birinin ruhu sizi rahatsız ediyor olabilir (D.R.2). Tanıdığımız insanların görüntüsüne bürünebilir (D.R.5).

Adınızla veya bir tanıdığınız gibi seslenebilirler. Eğer kapılırsanız çalınabilirsiniz (D.R.9). Çirkin, beyazlar giymiş, aksakallı bir dede ya da bir bayan veya erkek olabilir (D.R.21, 29). Size tokat atmak gibi bir şiddet uygulayabilir. Hatta bu tokatın çok şiddetli olduğu vurgulanır (D.R.8, 12, 14).

Yaşanan her tecrübe, farklı bir tabiatüstü varlık tespiti için önemlidir. Genelde bu varlıkların insan psikolojisinde bırakacağı etki olumsuzdur. Çünkü bu varlıklar daha çok insana ve etrafına zarar vermek için gelir ve çoğu zaman da musallat olur. Yapılan derlemelerde çok ağır şeyler yaşayan insanların ruh ve sinir hastalıkları ile ilgili alanlarda tedavi gördüğü tespit edilmiştir. Fakat burada bizim tespit etmek istediğimiz toplumun hayal gücü ve sözlü kültür çeşitliliğidir.

3.2.OLAĞANÜSTÜ OLAYLARLA İLGİLİ MEMORATLAR

3.2.1.Ölüm ve Mezarlık

Ölüm, somut olarak, insan yaşamının sona ermesidir. Ama insan topluluklarının inanış ve törelerinde, bu olay doğum ve düğün gibi bir geçiş aşaması değeri taşır. *“Ölümden sonra da ölünün yaşayanlarla ilişkileri, alışverişleri süregitmektedir”* (Boratav, 2016: 221). İnsan hayatını etkileyen önemli geçişler vardır. Bunlar doğum, evlenme ve ölümdür. Her bir aşamada hayatın bir sayfası kapanır ve diğer sayfası açılır. *“Ölüm ilk çağdan günümüze kadar her toplumun çaresiz kaldığı bir durumdur, acımasızdır. Çocuk, genç, yaşlı herkesin başına gelir ertelenemez ve üstesinden gelinemez. İnsanoğlunun bu sonsuz yenilgisi ağıtlarda bir isyan olarak ifade edilir”* (Artun, 2014: 223). Bu geçişlerde yöreden yöreye farklılık gösteren gelenek ve görenek olarak adlandırılan ritüeller vardır. Bu ritüeller kız isteme, söz-nişan, kına gecesi ve düğünde yapılan uygulamalar ile başlar. Ardından gelinin hamile kalması ile beraber doğumu kolaylaştırmak, hamile olan kişiyi ya da doğan bebeği korumak için yapılan uygulamalarla devam eder. İnsan hayatının son evresi olan ölüm de ise ölüye saygıdan onu koruma altına kalmak, ahiret hayatını kolaylaştırmak inancıyla okunan dualar, ikram edilen yemekler gibi uygulamalar devam eder.

Eski Türklerde farklı bir yere sahip olan ölüm inancı ve etrafında şekillenen inanmalarla tarihin her döneminde önemini korumuştur. İnan'ın belirttiğine göre Şaman olan Yakut Türklerinde ruh-can kavramları tın, kut ve sür kelimeleriyle ifade edilir. *“Tın vücuttan ayrılırsa ölüm olur ancak kut ayrılırsa ölüm olmaz. Altaylılar da ise tın bütün canlı*

yaratıklarda vardır. Süne sadece insanda bulunur. Kut ise her şeyde olur ve cansız şeylere kutsiyet verir” (İnan, 1995: 176). Yine İnan’ın ifade ettiği üzere Eski Türklerde ölen kişinin cesedi bir çadıra konur. Orada bulunanlar çadır etrafında atlarıyla döner. Akrabaları atlar, koyunlar keser ve bunları çadırın önüne serer. Orada kim varsa yüzlerini bıçakla keserek kanlı yaş akıtır. Ölünün kullandığı malzemeler mezara gömülür. Varsa öldürdüğü adam sayısı kadar mezar başına taş dikilir. İlkbaharda ölenler sonbaharda, kışın ve güzün ölenler de ilkbaharda gömülür. Ölünün yakılma işlemi birçok Türk boyunda karşılaşılan bir durumdur. İslamiyet öncesinde yapılan uygulamalar İslamiyet’in kabulü ile şekil değiştirmiş olsa da yok olmamış devam etmiştir ve günümüze kadar uzanmıştır.

Kültürümüzde önemli bir yer tutan ölüm inancı ölüm öncesi, ölüm sırası ve ölüm sonrasında yapılan uygulamalar olarak ayrılmaktadır. Bu uygulamalar zamanla kalıplaşmıştır. Öleceğini hisseden kişinin farklı sesler duyması, içinin daralması, değişik bir ruh haline bürünmesi dikkat çekmektedir. Buna karşılık öleceğini düşünen kişilerin dua okuması, tövbe etmesi, Allah’a dua etmesi de görülen uygulamaların başında gelmektedir. Ölüm anında Kur’an-ı Kerim okunması veya ölünün yanında ezan okunması da görülen uygulamaların başında gelmektedir. *“Bir mahalleden ölü çıkarıldığında su dolu kaplar boşaltılmalıdır, çünkü Azrail’in parmağını batırdığına inanırlar. Ölü yıkanırken ya da cenaze geçerken uyuyan kimseler ölüm, uykusuna çökmesin düşüncesi ile uyandırılır”* (Boratav, 2016: 222). Ölü defnedildikten sonra ruhuna dualar okunur, kıyafetleri üç gün içerisinde fakir fukaraya verilir, adına bolca hayır yapılır.

Vefat eden kişinin defnedilmesinden sonra mezarlık insanların zihninde farklı izler bırakır. Kimi için ürkütücü kimi için ibretlik bir yer olan mezarlıklar aslında öteki âlem olarak adlandırdığımız hayatın başlangıcını ifade etmektedir. Mezarlığın yanından geçerken kişinin dualar okuyup orada yatanların ruhuna hediye etmesi ölüm korkusunu bastırmak için kullanılan yöntemlerden biridir. Mezarlıkların insanların yaşadığı yerlerin yakınlarına yapılması insanların mezarlık ve etrafında vakit geçirmesine sebebiyet vermektedir. *“Eski Türklerden günümüze kadar Türk toplumları için mezarlıklar kutsal yerler olarak kabul edilmiştir. Atalar kültü işlevini sürdürmeye devam etmektedir”* (Artun, 2014: 223). Bunun yanı sıra mezarlıkların ağırlıklı olarak camii yakınlarında olması her mahallede bir mezarlık olduğunu da bizlere hatırlatmaktadır. Bu kadar göz önünde olan bir mekânın insanlara bazen ürkütücü bazen şaşırtıcı şeyler yaşaması normaldir.

Bazı inanışlara göre ölümlerin ruhları etrafta gezmeye devam eder. Hatta ölünün defnedildiği ilk gece evini kontrole geldiği düşünülür. Bu düşünceler yedisinde, kırkında, elli ikisinde de devam eder ve bu özel günlerde de ritüeller yapılmaya devam eder. Aynı zamanda ruhların zamansız olarak da etrafta gezdiği düşünüldüğü için bazı insanlar onlarla karşılaştıklarını iddia ederler. Derlenen metinlerde mezardan uğultu geldiğini duyanlar (Ö.M.1, 5, 9) vardır. Mezarlığın etrafında beyaz kıyafetli bir adam görenler (Ö.M.2, 6) olmaktadır. Kişiyi öldü sanıp tam defnederken yaşadığını fark edenler (Ö.M.3, 5) olmuştur. Özellikle tıbbın gelişmediği zamanlarda soğuk yerlerde bulunan baygın ve nabızı düşük kişiler öldü zannedilmektedir. Mezarlıktan ışık çıktığını ya da mumlar yandığını görenler (Ö.M.4) genelde kişinin ameliyle alakalı bir işaret olduğuna inanırlar. Daha önce ölmüş kişilerin ıssız ve تنها yerlerde tanıdıklarının karşısına çıkması (Ö.M.7), hayatını yaşayamadan ölüp gidenlerin varlıklarını sürdürdüğü düşünülür (Ö.M.10).

Hayatın tıpkı doğum gibi kaçınılmaz sonu olan ölüm ve onun somut getirisi olan mezarlıklar hayatın içinde her zaman yer almaya devam edecektir. İnsanoğlu da bu mezarlıklar için farklı hisler besleyecek kimi korkacak kimi de dersler çıkartacaktır. Bu izler tarihin ilk zamanlarından itibaren başlamış günümüzde de varlığını sürdürmektedir. İnsanoğlu yaşamaya devam ettiği sürece de hayatın içinde var olmaya devam edecektir.

3.2.2. Define

Define, insanların tarih boyunca değerli eşyalarını genelde toprak altına gizlemesi sonucu oluşan bir kültürdür. Gömülen değerli eşyaların unutulması veya zorunlu göç halinde terk edilmesi sonrası için insanların bir arayış içinde olmasına neden olmuştur. Osmanlıca Sözlükte *“1.Yere gömülmüş altın ve saire gibi değerli eşya. 2.Kıymet ve değeri olan kimse veya mal”* (Devellioğlu, 2012: 193) olarak yer almaktadır.

Define deyince akla gelen ilk şey kuytu bir köşeye ya da mağaraya saklanmış olan değerli eşyalardır. Savaş, göç ya da büyük felaketlerde insanlar yer değiştirmek zorunda kaldıklarında sakladıkları eşyaları ya almayı unuturlar ya da bırakmak zorunda kalırlar. Bu yüzden özellikle Anadolu coğrafyasında birçok bölgede definelerin var olduğuna inanılmaktadır. Ve bu inanışın sonucu olarak da çeşitli malzemelerle ve ipuçları ile bu defineler aranmaktadır. Bazen kolaylıkla bulunan defineler bazen de arayanların başına türlü felaketler açmaktadır. Bu gibi durumlarda definelere büyü yapılarak koruma altına alındığına inanılır. Toprak altında uzun yıllar kalan definelerin cinler tarafından

sahiplenildiği ve definenin etrafında yılan, akrep gibi zararlı hayvanların bulunduğu define arayıcıları tarafından dile getirilmektedir.

Define kültürü çok geniş bir çevreye sahiptir. Bölgede definenin tespiti, bulunması için yapılan çalışmalar, defineyi bulmak için yapılan ritüeller toplumdan topluma farklılıklar gösterse de insanların başından geçen şeyler genelde aynıdır. Artvin’de önceden Ermenilerin yaşıyor olması ve Ermeni evlerinin sayıca fazla oluşu insanları bu terk edilen evlerde define olabileceğine inandırmıştır.

Bazı köylerde önceden kilise olarak kullanılan fakat sonrasında camiye çevrilen ibadet yerlerinin büyüğü olduğuna inanılmaktadır (D.1). Kazı yaparken de alanın etrafında değişik varlıkların görüldüğüne inanılır (D.2). Uzun süre toprak altında kalan definelerin cinler tarafından sahiplenildiğini söylemiştik. Bu olayla karşılaşan bir grup define avcısı hayatlarını bu uğurda kaybetmiştir (D.3). Definelerin etrafında akrep, yılan gibi hayvanların olduğunu dile getirmiştik. Arılar da define bölgesinin etrafında yoğunlukta olabilirler (D.4). Ermeni evlerinde defineler bulunurdu (D.5.). Tapınaklarda, terk edilmiş evlerde (D.6, 7, 8) defineler bulunurdu fakat korunduğu için yanına dahi yaklaşılamaz. Mezarlar da define bulmak için aranan yerlerden biridir (D.9). Ama gerek kutsal olması gerekse de insanlar için ürkütücü bir yer olması nedeniyle pek tercih edilmez.

Define arama ve bulma işiyle ilgilenen birçok insan bulunmaktadır. Fakat ne bulunan malzemelerin bir faydasını gören vardır ne de bu uğurda çabalayan insanların başı dertten kurtulmuştur. Tabi ki bu işi meslek haline getirip tarihi eser kaçakçılığı yapanlar dahi olsa da milli servetimizi korumak bizim görevimizdir.

3.2.3. Anlam Verilemeyen Durumlar

İnsanlar hayatın içerisinde birçok olayla karşılaşır. Olayların bazıları akıl ve mantık çerçevesinde gerçekleşirken bazıları ise mantık dışı sesler, görüntüler veya hareketlerle insanları tedirgin eder. Bu olaylara anlam veremedikleri için doğaüstü güçlerle bağdaştırarak olağanüstü olaylar yaşadıklarını ifade ederler. Bu tarz olayların meydana gelmesinde teknolojinin özellikle televizyonun hayatımızın bir parçası olması ile ekranda şahit olduğumuz paranormal olayların gündelik yaşantımıza yansımalarına şahit olmaktayız. Bunun yanı sıra insanların cinlerle veya alkarası ile karşılaşmalarını anlamlandıramaması veya musallat olurlar korkusu ile isimlerini telaffuz etmemeleri de dikkat çeken hususlardan

biridir. Normalde cin veya alkarası kategorisinde değerlendirilmesi gereken olaylar bu kategoriye dâhil edilmiştir.

Aile içi kavgalar ve sırlar sonrasında gizemli olaylar oluşturmaktadır (A.D.1). Mağaralarda, ıssız yerlerde tokat atılması, ısırılması, kişiye zarar verilmesi mümkün olaylar meydana gelmektedir (A.D.2). Rüya ile karışık anlam verilemeyen olaylar yaşanabilmektedir. Bazen kişinin yaşadığını sandığı olayla, onu izleyen insanın gördüğü olay aynı değildir (A.D.3). Cinler musallat olduğunda eğer kişi bunu anlayamazsa hal ve hareketleri değişir, gizli saklı işler çevirmeye başlar, zengin olduğunu ifade eder (A.D.4). Ölen kişiler bazen hayata dönerek insanlarla iletişim kurabilir. Ailesinden birine görünebileceği gibi mahalleden komşusuna da görünebilir ve bazen iyi bazen kötü haberler getirir (A.D.5, 15). Uyku ile uyanıklık arasında insanların üzerine ağırlık çökmesi, bağırarak isteyip bağırıp kalamaması ve yataktan kalkamama durumunu karabasan olarak açıklamıştık. Bazen kişi yaşadığı durumu tam olarak adlandıramaz (A.D.7, 12). Kişi karşısındaki varlığı bazen insan suretinde bazen hayvan suretinde görür (A.D.8, 14). İnsanlar تنها ve ıssız yerlere gitmekten her zaman çekinirler. Genelde oralarda başlarına bir iş geleceğinden korkarlar. Cin veya başka varlıklar tarafından çarpılıp zarar görebilirler (A.D.9, 13). Zarar fiziksel olmaktan çok genelde psikolojiktir. Kişinin hal ve hareketleri değişir. Bir iyi bir kötü davranmaya başlar. Etrafta diğerlerinin göremediği varlıklar gördüğünü iddia eder. Varlıklar tanıdığımız insanların suretinde ve onların sesini kullanarak bizlere görünebilirler (A.D.10, 11).

İnsanlar yaşamları içerisindeki bilinmezlikten hoşlanmazlar. Başlarından geçen her olayı olağanüstü bir varlığa bağlama ve onu somut delillerle açıklama eğilimindedirler. Bunu yaparken de dini unsurları kullanmayı uygun görürler. Bu çaba sonucunda her ne kadar yaşanan tecrübe basit bir yaşantı sonucu oluşmuş olsa da insanların somutlaştırma asıl unsur konumuna gelmiştir. Yorumlama bakımından numen-memorat ve memorat farkının ortaya çıktığı bu yönlendirme halkın hayal gücünü ve yorum üslubunu ortaya koyma açısından önemlidir. Bunun yanı sıra derlenen metinlere bakıldığında cin, karabasan ya da alkarası özellikleri taşıyan varlıkları görüyoruz. Fakat insanlar bu varlıkların isimlerini kullanmaktan çekindikleri için genelde onları simsiyah bir şeydi, çok ağırdı, üzerime çıktı kıpırdıyamadım, ısırıldı ve kaçtı şeklinde tasvir etmektedirler.

3.3. SİHRİ VE DİNİ UYGULAMALAR İLE İLGİLİ MEMORATLAR

3.3.1. Hocalık ve Muska

Hoca: “1.Müslümanlıkta din görevlisi. 2. Öğretmen. 3.mec. Akıl öğretene, öğüt veren kimse. 4.Medresede öğrenim gören sarıklı cübbeli din adamı” (TDK, 2011: 1107) anlamına gelmektedir. Hoca sıfatı öğretmenliğin yanı sıra genelde dini işlerle ilgilenen kişilere verilen bir sıfattır. Hoca sıfatı verdiğimiz din ile ilgili kişiler dinin halk tarafından uygulanmasında etkin rol oynar. Çünkü hoca dinin derinlikleri hakkında bilgi sahibidir ve bunları yerinde kullanmasını bilir. Halk da bu noktada hocaya güvenir ve söylediklerini uygulamaktan geri durmaz. Bu uygulamalardan bazıları cin çağırma, muska yazma, büyü yapma veya bozmadır. Bu işlerle ilgilenen hocalardan bazılarının çeşitli kerametleri olduğu da bilinir. İyilik peşinde koşanlar olduğu gibi kötülük için de bu uygulamaları yapanlar vardır. Halktan birileri başına gelen olumsuzluklar sonucunda ilk olarak hocaya gelir hem akıl danışır hem de derdine çare bulmasını ister. Bu gibi durumlarda hocalar, bazen dua ve telkinle bazen de muska yazarak kişiyi korumaya veya rahatlatmaya yönelik faaliyetlerde bulunur.

Boratav muskayı, “Arapçada yazılı şey anlamına gelen muska kelimesinin halk arasında bozulmuş biçimidir; hastalıkları sağaltma ya da düşmandan gelebilecek kötülükler, görünmez kazalar vb. gibi herhangi bir zararı önleme amacı ile üstte taşınan yazılı kâğıda denir”(Boratav, 2016: 136) şeklinde açıklamıştır. Muska yazmanın birinci amacı kötülüklerden korunmaktır. Fakat bazı durumlarda birine zarar vermek için de kullanılabilir. Evli bir çifti ayırmak veya sevmediği birinin başına kötülük gelmesini sağlamak en çok tercih edilen koşullardır. Kötü bir şey için kullanılacağı zaman kimsenin göremeyeceği, bulamayacağı bir yere konur.

Muskalar genelde kâğıda yazılır. Eskiden kâğıt yerine dayanaklı olması için deriye de yazılırdı. Uzun süre kullanılması ve yıpranmaması ve yazıların silinmemesi için muskayı muşambaya sarıp deriden bir zarf içine yerleştirirler. “Çocukların omuzlarına, büyüklerin boynuna asarlar. Kötülükten, kem gözden, nazardan koruyacağına inanılır” (Boratav, 2016: 137). Hocalardan bazılarının çeşitli kerametler gösterdiği bilinir. Bu özellik hocaya güvenirlik kazandırmasının yanı sıra olabilecekleri önceden tahmin edebiliyor olması da ayrıcalık kazandırır. Hocalar genelde muska yazmaları ile tanınır. Bunun yanı sıra cinleri ya da perileri ile uzaklardan haber alabilir, ya da kişinin sıkıntısını fark edip ona göre yardımcı olabilir. Bazı hocaların ise nefesi kuvvetlidir, okuma yoluyla insanlara şifa verir.

Derlenen metinlerde, muska kötülüklerden korumak için yazılır (H.M.1, 6, 10, 11, 13). Kaybolan eşyanın ya da insanın bulunmasında yardımcılardır (H.M.2, 14, 15). Bu özellik hocaların cinleri ve perileri yardımıyla geleceği tahmin edebilmesi ile alakalı olabilir. İnsanlara zarar vermek için gelen varlıkların kişide oluşturduğu hasarı tedavi etmek için muska yazdırılır ya da nefesi kuvvetli olan bir hocaya düzenli olarak okutulur (H.M.3, 16, 21). Nişanlı, evli, yeni doğum yapmış bayanlara musallat olan cin veya alkarasından korunmak için üzerlerinde muska taşırlar. Hatta lohusalar yataklarının yanında mutlaka Kur'an-ı Kerim bulundurur. Hoca bu gibi durumlarda musallat olan varlıkları uzaklaştırmak için yakmak ister. Fakat kişi kendisine musallat olanları bazen eşi bazen çocuğu zanneder ve karşı çıkar (H.M.4, 7). Hatta kişinin gücüne göre hoca cinleri yakarken birinin kişiyi tutması gerekebilir. Bazı durumlarda ise hocalar tasa yazı yazıp, su koyup bakarlar ve musallat olanları görebilirler (H.M.5, 18). Yaşanan travmalar sonrası kişi ruhsal olarak çöküntüye uğradığında duaların ona iyi geleceğine inanılır (H.M.8, 19). Bazı kişilerin de tıpkı hocalar gibi çeşitli kerametleri olabilir. Derleme yaptığımız kişilerden biri kendisine önceden olacakların haber verildiğini, cinlerden bir aile olduğunu anlatmıştır (H.M.9). Eskiden dini bir anlamı olan yerlerin sonrasında yerleşim yeri olması köylerde sık rastlanan bir şeydir. Yerleşim yeri açılırken banyo ve tuvaletin yanlış yerlere yapılması oraları kullanan kişilerin çarpılmasına sebep olmaktadır. Bu gibi durumlardan sonra muska yazdırılır ya da hocaya okutulur (H.M.12). Muskalar her ne kadar kişiyi korumak sıkıntılarını azaltmak için yapılsa da bazı kötü niyetli kişiler tarafından zarar vermek için de yapıldığı olmuştur (H.M.17,18). Geleceğin tayini konusunda her ne kadar cinlerden ve perilerden yardım alsalar da yıldız kitabı da onlar için önemli bir yardımcı idi (H.M.18, 20.).

3.3.2. Fal ve Büyü

Halk tarafından kismetin tayini, geleceğin bilinmesi gibi çeşitli konularda bakılan fal inanırlık düzeyi yüksek bir kavramdır. Sözlükte “*Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak amacıyla oyun kâğıdı, kahve telvesi, el ayası vb.ne bakarak anlam çıkarma, bakı*”(TDK, 2011: 848) olarak tanımlanmaktadır. Boratav ise “*Kişi kendi geleceğini, yakınlarından birinin sağlık durumunu, uzakta olan birinin halini öğrenme, çaldırdığı veya kaybettiği değerli bir nesneyi bulma kaygısı gibi önemli hallerde, kendi imkânları ile elde edemediği bilgiyi sağlamak için falcıya (bakıcıya) başvurur*” (Boratav, 2016: 116) şeklinde tanımlamıştır. Fal toplum içinde muhabbetlere konu olduğu gibi özel olarak fala baktırıldığı da bilinmektedir. Bazı insanlar özel güçlerini de devreye sokarak birtakım gerçekliklere

değirirler. Fala inanma falsız da kalma sözü Türk halkının fala yakınlığını anlamamız için önemli bir deyimdir.

İnsan yaşadığı çevreyi merak eder. İçindeki merak duygusu birçok buluşun ve bilimin alt yapısını hazırlamaktadır. Yakın çevresini keşfettikçe açılmaya başlar. Etrafındaki diğer anlamlandıramadığı olaylarla ilgilenmeye başlar. İnsanın geleceğe olan merakı bakla, kitap, kuş, su, kahve, ok, zar, taş, iskambil, çay, kum, tuz vb. gibi birçok fal ve kehanet biçimlerinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Meçhul olan şeyleri aydınlatmak için bu kadar farklı materyale başvuran insanlar akla gelmeyecek pek çok unsuru fal ve kehanet için kullanmasına sebep olmuştur. Hatta bu duygu o kadar ileri gitmiştir ki din yasaklamasına rağmen vazgeçememiştir. *“Ay ve Güneş tutulmaları başta olmak üzere tüm doğa olaylarını da bu merak duygusunun bir malzemesi olarak kullanmıştır. Yani insana tabiat olaylarını kullandırarak gelecekte haber verme konusunda farklı bir yöntem oluşturtmuştur. Buna da mehleme adı verilmektedir”* (Boyraz, 2006: 3). Birtakım tabiat olaylarından hareketle gelecekte haber veren eserlere mehleme adı verilir. Bu konuda ortaya konulmuş ilk eserler Araplara aittir. Fars müellif *“Kânûnü’l- Edeb adlı Arapça eser, Ebu’l Fazl, “Ûsusül’l- Melahim”* adıyla mensur olarak Farsçaya çevirmiştir. *Türk edebiyatındaki melhemeler de bu esere dayanmaktadır. Edebiyatımızda yazılan melhemeler arasında Yazıcı Selahaddin’in Şemsiyesi, Yazıcıoğlu Ahmet Bican, Ebrî Hoca İbn Âdil ve Cevrî İbrahim Çelebi’nin melhemeleri gelir”* (Kaya, 2014: 552). Görüldüğü üzere geçmişten günümüze çeşitli fal uygulamaları günlük hayatın içerisinde var olmuştur.

Fal, kehanet ve mehleme her ne kadar gelecekte haber verme konusunda ortak olsalar da uygulamalar bakımından birbirinden ayrılmaktadır. *“Fala her zaman niyet edilerek bakılırken, kehanet bazen niyetsiz de ortaya çıkmaktadır. Melhemede ise niyet tutma söz konusu değildir. Ondan gelecek bilgisi almak için melhemenin söz konusu ettiği olaylardan birinin gerçekleştiğini görmek gerekmektedir”* (Boyraz, 2006: 4). Yani fal ve kehanetin ortak noktası kişi ya da durumu oluşturmakken, mehleme tabiat olayları ve onların işaret ettikleri önemlidir.

İslamiyet’in ilk yıllarında Allah’a yaklaşmak, ona bağlanmak için durumu ve olayları iyiye yorumlanmış ancak zaman ilerledikçe bugünkü inanç şekline dönüşmüştür. Fal çerçevesinde Osmanlı kültüründe yıldızname, ihtilaçname, tefeülname, kehanetname gibi eserler yazılmıştır. Bu kitaplarda bazı dini kaynaklara dayandırılan bilgiler kullanılarak

birtakım hesaplamalar yapılmış ve gelecek tayin edilmeye çalışılmıştır. Genelde manzum olan eserlerin mensur olanları da vardır. İnsanların falına bakan bu kitapların dili sadedir. Pek çoğunun başında “*Gaybı ancak Allah bilir*”(Kaya, 2014: 337). Allah’tan başka kimsenin geleceği bilemeyeceği ve o ol demedikten sonra yaprağın bile kıpırdamayacağını bilen insanoğlu bazen eğlence için bazen de merak duygusuna yenildiği için fala başvurmaktadır. Fal çeşitlerini “*El falı, kahve falı, tarot falı, iskambil kartları ile bakılan fallar ve daha da ilerisi internet sitelerinde bakılan fallar diye sınıflandırabiliriz*” (Boratav, 2016: 116-117).Yapılan derlemelerde hocalık ve muska başlığı altında verilen anlatılarda hocanın bir tasın içindeki suya bakması bu bilgiyi doğrular niteliktedir. Bazı durumlarda ise hoca suya bir şeyler okur ve günahsız yani küçük bir çocuğun suya bakmasını orada gördüklerini anlatmasını ister. Çocuğun anlattıklarına göre ya büyüyü bozmaya çalışır ya da dua okuyarak kişiyi zor durumdan kurtarmaya çalışır.

Suya bakma cin tarafından çarpılan kişinin tedavi yöntemlerinden biridir. Hoca su dolu bir kâse alır ve birtakım şeyler söyleyerek suya bakar ve neler olduğunu anlar. Bazen hocanın göremediklerini günahsız küçük bir çocuk görür. Sonrasında hoca o suyla kişinin yüzünü yıkar ya da bir yudum içmesini söyler. Böylece cin kişiden ayrılmış olur. Aynaya bakma genelde Şamanların yitiklerden haber almak için kullandıkları bir yöntemdir. Türkiye’de ise tıpkı suda olduğu gibi cinlerin olayı aynaya yansıtması ile gerçekleşir. Derlenen metinlerde bu yöntem ile cinlerin ortaya çıktığı görülmektedir. “*Kurşun, köz ya da tütsü kullanarak fal bakanlarda vardır. Bu kişiler tütsünün dumanında da tıpkı suda ve aynada olduğu gibi çeşitli suretler görürler. Kurşun veya közde ise kurşunun veya közün suya atılması ile aldıkları şekil yorumlanır*” (Boratav, 2016: 117-118). Kurşun döküldükten sonra taş haline gelen kütle yorumlanır. Üzerindeki şekiller düşmanlara, kem gözlü insanlara benzetilir ve hoca tarafından yorumlanır.

Bunların yanı sıra “*kürek kemiği falı, Kahve falı, iskambil falı ve bakla falı da bakılmaktadır. Bunlara ek olarak yıldız falı, el falı, kâğıt falı, kum falı, iç organ falı, zar falı, kitap falı, rüya astroloji falı, çay falı gibi fal türleri de eklenebilir*” (Aydın, 1995: 134-138).Falların kimi eğlence olsun diye bakılmaya devam edilirken kimi de insanların kararlarını netleştirmesine yardımcı olmakta ve geleceğin tayini noktasında kullanılmaktadır. “*Eski Roma’dan beri insanların fal bakarak geleceği öğrenme arzusu, korku içgüdüleri, cin, peri, dev gibi inançları olan insanları batıl inançlara itmektir. Ve bu insanlar kendilerine sığınak aramaktadırlar*” (Anadol, 2006: 22). Birçok madde, içecek

veya yiyecek falın konusu olmuş ve uygulamalarda sıkça yer almıştır. Falın hayatın içerisine bu kadar yerleşmiş olmasını insandaki merak duygusunu az da olsa tatmin etmesine bağlayabiliriz. Kahve içir içmez fincanın çevrilmesi, çiçeklerin yaprakları sayılarak yapılan fal uygulamaları en çok kullanılanlardır.

Fal genelde geleceği tahmin etmek için kullanılır. Kimi insanların sezgileri güçlüdür. Onlar da bu yeteneklerini fal bakarak insanları yönlendirmeye kullanırlar(F.B.6). Fal bakmak ve gelecek hakkında tahminlerde bulunmak doğru olmadığı için insanın başına kötü şeyler gelebilir (F.B.1).

Büyü kelimesi Türkçede oldukça eskidir. *“Bu kelimeye Uygur ve Göktürk anıtlarında rastlamaktayız. Büyü, Uygur Türkçesi’nde hâkim, tabiatüstü güç, büyü biliglig; hikmetli, bilgeli şeklinde kullanılmaktadır”* (Anadol, 2006: 11). Bunların yanı sıra *“Mezopotamya’da eski kültürlerin, günümüzdeki Müslüman toplumların ve Kuzey Asya etnik gruplarının, cin, peri ve dev inancı gözle görülmeyen varlıklardan korunma veya yararlanma ihtiyacı oluşturmuştur.”* (Anadol, 2006: 23). Yapılan araştırmalarda kelimenin anlamının ve uygulamalarının yüzyıllar öncesine dayandığı görülmektedir. Birkaç paragraf önce bahsedilen insanın merak duygusuna yenik düşmesi ve kendi gücüyle bir şeyleri değiştirmek çabası büyüye yaygınlaştırmıştır.

Büyü, *“1.Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların gizli işlem ve davranışlara verilen genel ad, efsun, sihir, füsün, bağı. 2. Karşı durulamaz güçlü etki”* (TDK, 2011: 426) şeklinde açıklanmıştır. *“Büyü, din dışı dua ve hareketler ile ruh üzerinde tesir yapmaktadır. Buna sihir de denilir”*(Anadol, 2006: 11). Halk dilinde büyü daha dar bir alan için kullanılır. Genelde *“Bir kimseyi sevdiğinden ayırmak için, düşmanını hasta düşürmek için veya öldürmek için yapılan kötü büyülerin yanı sıra; bir insanda eşine karşı sevgi uyandırmak ya da evine olan bağlılığını arttırmak için iyi büyüler de yapılmaktadır”* (Boratav, 2016: 121-122). Büyüler iyi ve kötü olarak ikiye ayrılmaktadır. Boratav’ın bahsettiklerine ek olarak toplumda daha çok gönül işlerinde kullanılan büyü, erkekleri evine bağlamak için, öfkeli ve eşine çocuklarına eziyet eden babaları yumuşatmak için, ailenin birlik ve beraberliğini korumaya yönelik yapılmaktadır. İnsanları yakınlaştırdığı, huzuru sağladığı gibi huzursuzluk oluşturan, insanları ayıran, yuvaları yıkan büyüler de yapılmaktadır. Bunlar genelde birbirini çekemeyen insanlar arasında tercih edilmektedir. Büyüler ekmeğe, tohuma, ipe, kumaşa, büyü yapılacak kişinin özel bir

eşyasına okunarak veya birtakım malzemeler karıştırılarak yine büyü yapılacak kişiye içirilerek veya yedirilerek gerçekleştirilmektedir. Temel eylem okuyup üflemedir. Her büyüünü farklı bir duası vardır.

Büyü; İslamiyet'te sihir ve efsun kelimeleri ile ifade edilmektedir. *“Müslümanlar büyüüyü Yahudiler, Geldaniler ve Yunanlılar'dan öğrenmişlerdi. Tütsü, tılsım, muska, cadılık fala bakma gibi uygulamalar bu topluluklardan gelmiştir. Müslümanlar sihre inandıkları için gelecekte haber alma, kelime, harf ve sayı kitapları ile geleceği öğrenmeye çalışırlar”* (Anadol, 2006: 43).

Büyünün temelinde yatan şey toplumdan topluma farklılık gösterse de genelde temel alınan şey ateştir. Ateşin varlıkları öldürdüğüne, onlara zarar verdiğine inanılır. *“Yakılan, kavrulan nesne ya da tılsım aracılığı ile hedeflenen kişinin yanması yani sevda ateşine tutulması amaçlanmaktadır. Başka durumlarda ise büyüünün etkilemesi istenen kişinin elbisesinden bir parça aracılığı ile yapılır. Bir anlamda o parça sahibinin yerini tutmaktadır”* (Boratav, 2016: 126). Bu bilgilerden hareketle yapılan işlemin tam bir büyü olabilmesi için kişinin bir kıyafetine ya da eşyasına ihtiyaç duyulduğunu düşünebiliriz. Bu durumda da büyüüyü yaptıran kişinin evimize veya hayatımıza dâhil olması gerekmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de de büyü ve sihir ile ilgili ayetler bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de Yunus suresi 2, 76, 77, 79, 80, 81. Ayetlerde; Şuara suresi 34, 35, 37, 38, 40, 49, 153, 185. Ayetlerde ve toplamda 24 sure 50 ayette büyü ve sihir uygulamaları ile ilgili bilgiler verilmektedir (Anadol, 2006: 42). Bakara Suresi 102. Ayette *“Süleyman'ın hükümranlığı hakkında şeytanların uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman büyü yaparak küfre girmedir. Fakat şeytanlar insanlara sihri ve özellikle Babil'deki Hârût ile Mârût adlı iki meleğe ilham edilen sihri öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki bu iki melek ile ilgili olarak “Biz imtihan için gönderilmiş iki meleğiz sakın küfre girme” demedikçe kimseye sihir öğretmiyorlardı. Böylece insanlar onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı....”*(2. Bakara: 102) sözleri ile eşleri birbirinden ayırmak için büyüünün kullanıldığından bahsedilmektedir. Kasas suresi 36. Ve 48. Ayetlerde *“Musa, onlara delillerimizi apaçık olarak getirince onlar “Bu, ancak uydurulmuş sihirdir. Biz geçmiş atalarımızın zamanında böyle bir şeyin varlığını duymadık.”* (28. Kasas: 36).dediler *“Onlara katımızdan gerçek gelince Musa'ya verilen mucizelerin benzerleri niçin buna verilmedi” dediler. Onlar daha önce Musa'ya verilen mucizeleri inkâr etmemişler miydi?*

Onlar “İki sihirbaz birbirine destek oluyor.” dediler. Biz hepsini inkâr ediyoruz dediler.”(28. Kasas: 48).

Sihir ile büyü halk arasında birbiri yerine kullanılsa da sihir daha çok el çabukluğuna dayanan kısa süreli uygulamalardır. Büyü ise temelinde bir olayı veya kişiyi değiştirmek için yapılan çeşitli uygulamaları kapsamaktadır. Daha çok bir eşyaya okunarak ya da kâğıda yazılarak muska yapılması iyi veya kötü büyüde kullanılmaktadır. Yapılan derlemelerden elde edilen bilgiye göre kötü muska yazıldığı zaman bulunup yok edilmesin diye ya yakılır ya da parçalanarak yok edilir. Fakat dini açıdan böyle kötü uygulamalarda bulunulması yanlış kabul edilmektedir.

Derlenen metinlerde birbirini sevmeyen insanların diğerinin akıl sağlığı ile oynamak için büyüye başvurduğu görülmektedir (F.B.2, 3). Zengin olmak için büyücüye gidenler büyücü yoluyla cinlerle iletişime geçip onlara birtakım sözler veren kişilerin emirleri yerine getirmediğinde helak oldukları görülmüştür (F.B.4). Cinleri sevmedikleri kişiye musallat etmek için de büyücülerden yardım istenmektedir (F.B.5).

Çağımızda ilim, bütün tabiat olaylarını akla ve mantığa uygun biçimde açıklamaya çalışmaktadır. İlkel insanlar için bir sır olan birçok olay bugün bilim tarafından açıklanmaktadır. Fakat bilimin ilerlemediği dönemlerde bu sırta akıl erdirmek isteyen ilkel insanlar büyücü olmuşlardır. Büyücüler tabiat olaylarına ve etraftaki tüm varlıklara hâkimolmak istemektedir. “Bu nedenle birtakım hareketler yapan ve garip davranışlara yönelen büyücüler insanları kendilerine bağlamışlardır” (Anadol, 2006: 13). Bu ortama kendini kaptırıp giden insanlar ise zamanla amaçlarından uzaklaşmış ve büyüyü yanlış amaçlar için kullanmaya başlamıştır.

İnsanoğlunun etrafındaki her olaya her nesneye karşı duyduğu merak ilkel topluluklardan bugüne kadar varlığını sürdürmektedir. Dinin yasaklamasına, lanetlemesine rağmen merak duygusuna yenilen birçok insan fal ve büyü uygulamalarına günümüzde de devam etmektedir. Uygulamalar kişiden kişiye veya inanç sistemine göre değişse de unutulması pek mümkün görünmüyor.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YAPILAN DERLEMELERİN MOTİFSEL İNCELEMESİ

4.1.MOTİF NEDİR?

Motif, tüm sanat ve edebiyat ürünlerinde kullanılan temel bir göstergedir. Yapılan çalışmada ise motif teriminin halk bilimi temelinde kullanımı ile ilgilenmekteyiz. Yapılan derleme çalışmasını kategorize edebilmek adına anlatıları motifsel yönüyle inceleyeceğiz. Motif konusunda halk bilimi alanında çalışmaları ile bilinen Arthur Christensen başta gelir. Anadolu sahasında ise Saim Sakaoğlu'nun çalışmalarını örnek olarak verebiliriz. Sakaoğlu (2003: 99-100)motifi *“Canlılıklarıyla kendilerini kabul ettiren, tarifi güç bir psikolojik kanuna göre dinleyiciyi avuç içine alabilen ve iptidâî fikir silsilelerinden yeni terkiplerine girmek için az veya çok parçalara ayrılabilen unsurlardır”* şeklinde tanımlamaktadır. Avrupa’da masallar üzerine çalışan Max Lüthi ise *“Kendisini ananede muhafaza etme gücüne sahip olan hikâye etmenin en küçük unsuru”*(aktaran Sakaoğlu, 2003: 99-100) olarak açıklamıştır. Türkçe Sözlükte *“Kendi başlarına konuya özellik kazandıran öğelerden her biri”* (TDK, 2011: 1698) şeklinde edebi yönden tanımlanmıştır.

Türkiye’de motif tespitleri ile ilgili çalışmalar yapılırken temel alınan eser StithThompson’ın hazırladığı Motif Index of Folk Literature adlı eserdir. StithThompson motifi ile ilgili açıklamalarını *“Motiflerin çoğu üç grup içerisinde yer alır. Birinci grupta yer alanlar; tanrılar, olağanüstü hayvanlar, cadılar, devler ve periler gibi görülmemiş yaratıklar veya gözde olan en küçük çocuk, hain üvey anne gibi gelenek tarafından bilinen insan karakterleri de içine alan masalların aktörleridir. İkinci grupta, bir hareketin arkasındaki sihirli nesneler, olağanüstü görenekler, acayip inanmalar ve benzeri gibi unsurlar. Üçüncü grupta ise, tek tek olaylar yer alır ve bunlar motiflerin büyük çoğunluğunu kapsar.”* (Thompson, 1977: 415- 416; Ekici, 2013: 112) şeklinde yapmaktadır.

Motif kavramı daha çok masallarda sonra ise destan, efsane ve halk hikâyelerinde kullanılmaktadır. *“Fıkra ve efsanelerin motif yapısı masal, halk hikâyesi ve destana göre daha az motif içerir”* (Alptekin, 2016: 295).Aslında motif kavramı halk biliminde olağanüstülüklerle eşleştirilir. Bu yüzden metinde olağanüstülükler ne kadar fazla ise motif yönünden o kadar zengindir.

Halk hikâyeleri ile ilgili Bilge Seyidoğlu'nun Erzurum Halk Masalları Üzerinde Araştırmalar adlı teziyle dikkat çekmiştir. Sonrasında Esmâ Şimşek, Fikret Türkmen, Ensar

Aslan gibi halk bilimciler de bu alanda çalışmalar yapmıştır (Alptekin, 2016: 295). Artvin Doğaüstü Anlatılarına baktığımızda masallar kadar olağanüstülüklerle sahip olmadığını görmekteyiz. Daha çok halk hikâyelerine yakın olan anlatılar için mümkün olduğu kadar geniş bir çalışmaya yer verilmiştir.

4.2.MOTİF KATALOGLARI

“Pertev Naili Boratav ve hocası Wolfram Eberhand tarafından hazırlanan Typen Türkischer Volksmarchen isimli çalışma ve 1953 yılında Boratav ve Eberhand tarafından hazırlanan bu katalogda 378 masal tipi ve motif sırası verilmiştir” (Alptekin, 2002: 116). Çalışmamızda derlenen metinleri motiflerine göre gruplandırmak için StithThompson tarafından hazırlanan Motif Index of Folk Literature adlı katalogu kullandık. “Katalog 1932-1936 yılları arasında 6 cilt olarak hazırlanmıştır. Sonrasında 1955-1958 yıllarında gözden geçirilip, genişletilerek yeniden basılmıştır” (Sakaoğlu, 2003: 75). Altı cilt halinde yayınlanan Motif Index of Folk Literature eserinde A’dan Z’ye motifler 23 ana başlık altında toplanmıştır. Gruplar;

A -Mitolojik motifler

B –Hayvanlar

C –Yasak

D –Sihir

E –Ölüm

F –Olağanüstülükler

G –Devler

H –İmtihanlar

J -Akıllılar ve aptallar

K –Aldatmalar

L –Kaderin ters dönmesi

M –Geleceğin tayini

N –Şans ve kader

P –Cemiyet

Q -Mükâfatlar ve cezalar

R -Esirler ve kaçaklar

S -Anormal zulümler

T –Evlilik

U -Hayatın tabiatı

V –Din

W -Karakter özellikleri

X –Mizah

Z -Çeşitli motif gurupları Thompson, 1975: 28-35)başlıklarından oluşmaktadır.

“Stith Thompson, 23 başlığın her birini de kendi içinde yüzlük ve onluk sınıflandırmalara tabi tutmuş. Sonrasında her motife numara vererek kataloğu oluşturmuştur (Yalçınkaya, 2018: 250). Kataloğun beş cildinde yukarıdaki alfabetik sıraya göre motifler sıralanmış, altıncı cildinde ise dizine yer verilmiştir”

4.3. INDEX OF FOLK LİTERATURE ADLI KATALOGA GÖRE TESPİT EDİLEN MOTİFLERİN TASNİFİ

Anlatılar, geçmişten günümüze bir gelenek içerisinde varlığını sürdürmektedir. Tüm anlatılar insanlık bilincinin, yaşanmışlıklarının ortak unsuru olarak kabul edilir. Bu anlatılar aracılığı ile toplumların yaşam şekilleri, bakış açıları, kutsal saydıkları şeyler, korktukları çekindikleri olaylar hakkında bilgi sahibi oluruz. Anlatılar çeşitlendikçe kategorize etmek zorlaşır. Kahramanlar değişir, konu farklılaşır ama anlatılmak istenen temelde aynıdır. Bu da araştırmacıları anlatıları parçalayarak gruplandırabilmek için motif temelli bir araştırma yapılmasına sevk etmiştir.

Her konu başladığı için örnek metin bulunmadığından var olan anlatılar uygun başlıklar ile eşleştirilerek bir motif çalışması yapılmıştır. Metinlerin ana numaralarına sadık kalınarak uygun motif gruplarının numaraları ile eşleştirilmiştir.

C.1. İnsanın farklı bir nesneye dönüşmesi. Ateş yakıp oynuyorlar. Ayakları ters. D10.-D99.

C.2. Cinlerin kovalaması. Kişinin rüyasına girip zarar vermesi. F200-F299.

C.3. Kedinin aslında başka bir varlık olarak insanları takip etmesi. D600-D699.

C.4. Cinlerin sürekli çalgılarla oynaması. F200-F299.

C.5. Ayaklarının ters olduğunun görülmesi. D10-D99.

C.6. Cinlerin civcivlerin içine girmesi D600-D699.

C.7. Cinlerin horon tepip, eğlence düzenlemesi. F200-F299.

C.8. Cinlerin insanları rahatsız etmesi. F200-F299.

C.9. Cinin insan kılığında dolaşması. D600-D699.

C.10. Cinin kadın sesi ile seslenmesi. F200-F299.

C.11. Adamın zengin olmak için cinlerden yardım istemesi. F200-F299 Dediklerini yapmadığı için helak olması. H950-H999.

C.12. Cinlerin insanlarla iletişime geçmesi. F200-F299.

C.13. Cinin kedinin içine girmesi. D600-D699.

C.14. Cinlerin çalgı çalıp düğün yapması. F200-F299.

C.15. Cinin insanın içine girmesi. D10-D99.

C16. Cinlerin insanlarla iletişime geçmesi. F200-F299.

C.17. Cinin insanları çarpması. F200-F299.

C.18. Cinin insanlarla iletişime geçmesi. F200-F299. Altın olarak soğan kabuğu vermeleri ve dokunma yasağı olması. C500-C549.

C.19. Cinlerin olmadığını ispatlamak isteyenlerin helak olması. H900-H1199.

C.20. Cinlerin insanlara zarar vermesi. F200-F299.

C.21. Cinlerin insanlara zarar vermesi. F200-F299.

C.22. Cinin başka bir insanın kılığına girmesi. D10-D99.

C.23. Cinlerin insanlara zarar vermesi. F200-F299.

- C.24. Cinlerin insanlara zarar vermesi. F200-F299.
- C.25. Cinlerin insanlarla iletişime geçmesi. F200-F299.
- C.26. Cinin başka bir insan kılığına girmesi. D10-D99.
- C.27. Cinlerin çağlı eşliğinde horon tepmesi. F200-F299.
- C.28. Cinlerin insanlarla iletişime geçmesi ve yol göstermesi. F200-F299.
- C.29. İki arkadaşın iddia sonucu mezarlıkta pişi pişirirken helak olması. H900-H1199.
- C.30. Cinin başka bir insanın kılığına girmesi. D10-D99.
- C.31. Cinlerin çalgı çalıp oynaması. F200-F299. Altın olarak soğan kabuğu vermeleri ve dokunma yasağı olması. C500-C549.
- C.32. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.
- C.33. Cinin başka bir insan kılığına girmesi. D10-D99.
- C.34. Cinin başka bir insan kılığına girmesi. D10-D99.
- C.35. Adamın zengin olmak için cinlerden yardım istemesi. F200-F299 Dediklerini yapmadığı için helak olması. H950-H999.
- C.36. Cinin başka bir hayvana dönüşmesi. D0-D699.
- C.37. Cinin başka bir hayvana dönüşmesi. D0-D699.
- C.38. Cinlerin çalgı çalıp oynaması. Cinlerin insanlara zarar vermesi. F200-F299.
- C.39. Cinin başka bir insan kılığına girmesi. D10-D99. Cinlerin çağlı eşliğinde horon tepmesi. F200-F299.
- C.40. Cinin başka bir hayvana dönüşmesi. D0-D699.
- C.41. Cinin başka bir hayvana dönüşmesi. D0-D699.
- C.42. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.
- C.43. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.
- C.44. Cinin başka bir insan kılığına girmesi. D10-D99.
- C.45. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.
- C.46. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.

C.47. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.

C.48. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.

C.49. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.

C.50. Cinlerin insanlara zarar vermek istemesi. F200-F299.

C.51. Cinin başka bir insan kılığına girmesi. D10-D99. Cinlerin çalgı eşliğinde horon tepmesi. F200-F299.

AK.1. Tanımlanamayan bir varlığın doğum yapmış bir kadına zarar vermesi. H1400-1449.

AK.2. Tanımlanamayan bir varlığın doğum yapmış bir kadına zarar vermesi. H1400-1449.

AK.3. Daha önce görülmemiş tanınmayan insanların yeni doğum yapmış bir kadına zarar vermesi. F500-F599.

AK.4. Daha önce görülmemiş tanınmayan insanların yeni doğum yapmış bir kadına zarar vermesi. F500-F599.

AK.5. Bebeğin yatırıldığı yerde olmaması sürekli yerinin değişmesi. F900-F1099.

AK.6. Bebeğin yatırıldığı yerde olmaması sürekli yerinin değişmesi. F900-F1099.

AK.7. Hamile bir kadına belirsiz bir güç tarafından zarar verilmesi. T500-T599.

AK.8. Daha önce görülmemiş tanınmayan insanların yeni doğum yapmış bir kadına zarar vermesi. F500-F599.

AK.9. Yeni doğum yapmış bir kadına belirsiz bir güç tarafından zarar verilmesi. T500-T599.

AK.10. Yeni doğum yapmış bir kadına belirsiz bir güç tarafından zarar verilmesi. T500-T599.

AK.11. Yeni doğum yapmış bir kadına belirsiz bir güç tarafından zarar verilmesi. T500-T599.

AK.12. Yeni doğum yapmış bir kadına belirsiz bir güç tarafından zarar verilmesi. T500-T599.

AK.13. Bir varlığın hayvana dönüşmesi. D400-D499.

AK.14. Daha önce görülmemiş tanınmayan insanların yeni doğum yapmış bir kadına zarar vermesi. F500-F599.

AK.15. Yeni doğum yapmış bir kadına belirsiz bir güç tarafından zarar verilmesi. T500-T599.

AK.16. Yeni doğum yapmış bir kadına belirsiz bir güç tarafından zarar verilmesi. T500-T599.

AK.17. Yeni doğum yapmış bir kadına belirsiz bir güç tarafından zarar verilmesi. T500-T599.

AK.18. İnsanların uyurken sıkışması, uykuda ölecek gibi olması. F900-F1099.

AK.19. Daha önceden tanınmayan bir insanın gelin konvoyuna zarar vermesi. F900-F1099.

P.1. İnsanlarla iletişim halinde olan periler. F300-F399.

P.2. İnsanlarla iletişim halinde olan periler. F300-F399.

P.3. İnsanlarla iletişim halinde olan periler. F300-F399. Çalgılarla eğlence yapan varlıklar. F200-F299.

P.4. İnsanlarla iletişim halinde olan periler. F300-F399.

P.5. İnsanlarla iletişim halinde olan periler. F300-F399.

P.6. İnsanlarla iletişim halinde olan periler. F300-F399.

P.7. Çalgılarla eğlence yapan varlıklar. F200-F299.

P.8. İnsanlarla iletişim halinde olan periler. F300-F399.

P.9. Hayvanlarla iletişim halinde olan periler. F300-F399.

P.10. İnsanlarla etkileşim halinde olan periler. F300-F399.

CZ.1. İnsanın tıpkı hayvanlardaki gibi bir kuyruğa sahip olması. D100-D199.

CZ.2. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.3. Yeni doğan çocuklara başkaları tarafından zarar verilmesi ve tespit edilememesi. F600-F699.

CZ.4. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp hayvanlara fiziksel zarar vermesi. F600-F699.

CZ.5. İnsanlığın henüz netleşmemiş bir türü cazıların eğitimleri. F500-F599.

CZ.6. İnsanın hayvanların arasında girip kamufle olması. D100-D199.

CZ.7. Bir varlığın insanı psikolojik olarak etkilemesi. F400-F499.

CZ.8. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.9. Kişiyi iyileştirmek için okunan duanın kötü niyetli biri tarafından verildiği için delirmesi. V300-V399.

CZ.10. Yeni doğan çocukları kötü niyetli varlıklardan korumak için okunan dualar. V0-V99.

CZ.11. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.12. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.13. İnsanın tıpkı hayvanlardaki gibi ellerinin ve ayaklarının üzerinde durup bir hayvan gibi hareket etmesi. D100-D199.

CZ.14. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp hayvanlara fiziksel zarar vermesi. F600-F699.

CZ.15. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.16. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.17. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp hayvanlara fiziksel zarar vermesi. F600-F699.

CZ.18. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.19. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.20. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp hayvanlara fiziksel zarar vermesi. F600-F699.

CZ.21. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.22. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp hayvanlara fiziksel zarar vermesi. F600-F699.

CZ.23. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.24. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.25. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.26. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.27. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.28. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.29. İnsanın hayvan formunda varlıklara zarar vermesi. D100-D199.

CZ.30. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp hayvanlara fiziksel zarar vermesi. F600-F699.

CZ.31. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.32. İnsanlığın henüz netleşmemiş bir türü cazıların eğitimleri. F500-F599. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp hayvanlara fiziksel zarar vermesi. F600-F699.

CZ.33. Cazılığın helal olmayan cinsel ilişkiden doğan çocukta meydana geleceği söylenir. T400-T499. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.34. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.35. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp başkalarına fiziksel zararlar vermesi. D10-D99.

CZ.36. İnsanın hayvan formunda varlıklara zarar vermesi. D100-D199.

CZ.37. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.38. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.39. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

CZ.40. İnsanın zarar verme duygusuna engel olamayıp hayvanlara fiziksel zarar vermesi. F600-F699.

CZ.41. İnsanın geceleri farklı bir kişiliğe bürünerek öküz, ayı sırtında gezmesi. D10-D99.

D.R.1. Zararlı bir insanın hayvana dönüşmesi. D100-D199.

D.R.2. Ölmüş birinin ruhunun eve gelmesi. E200-E299.

D.R.3. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.4. Aynı insanın iki farklı yerde olması. Aslında birinin insana dönüşmüş bir varlık olması. D10-D99.

D.R.5. Kötü ruhun hayvanların için girmesi. E600-E699.

D.R.6. Kötü ruhun hayvanların için girmesi. E600-E699.

D.R.7. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

D.R.8. Mezarlıklarda veya gömü alanlarında kötü ruhlu varlıkların olması. E400-E599.

D.R.9. Ruhun farklı nesnelerin içine girmesi. D0-D699.

D.R.10. Kötü ruhun insanların içine girmesi. E600-E699.

D.R.11. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

D.R.12. Ruhun insanları kontrol altına alması, uyurgezer gibi yaşamaları. E700-E799.

D.R.13. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

D.R.14. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

D.R.15. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.16. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.17. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.18. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.19. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.20. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.21. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

D.R.22. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.23. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

D.R.24. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.25. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.26. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.27. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.28. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.29. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.30. Evin içerisinde olmaması gereken nesnelerin görülmesi ve insanı rahatsız etmesi. F700-F899.

D.R.31. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.32. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

D.R.33. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

D.R.34. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

Ö.M.1. Kutsal sayılan yerlerde gezmek, oralardan bir şeyler toplamak insanlara zarar verir. V300-V399.

Ö.M.2. Çeşitli şekillerde tasvir edilen kötü niyetli bir insanın başkalarına zarar vermesi. F500-F599.

Ö.M.3. Öldü sanılan adamın hortlaması. E300-E399.

Ö.M.4. Kutsal sayılan yerlerde gezmek, oralardan bir şeyler toplamak insanlara zarar verir. V300-V399.

Ö.M.5. Öldü sanılan adamın hortlaması. E300-E399.

Ö.M.6. Mezarlıkta dolaşan ak saçlı dedenin yiyecek istemesi. V300-V399.

Ö.M.7. Öldü sanılan adamın hortlaması. E300-E399.

Ö.M.8. Ölen kişinin ruhunun etrafta gezmesi ve insanlarla iletişime geçmesi. E700-E799.

Ö.M.9. Ölen kişinin ruhunun etrafta gezmesi ve insanlarla iletişime geçmesi. E700-E799.

D.1. Camiinin altında büyümlü bir define olduğunun ileri sürülmesi. D1700-D2199.

D.2. Defîne bulmak için yapılan kazılarda insanlara kötü niyetli ruhların musallat olup zarar vermesi. E400-E599.

D.3. Defîne bulmak için yapılan kazılarda insanlara kötü niyetli ruhların musallat olup zarar vermesi. E400-E599.

D.4. Defîne bulmak için yapılan kazılarda insanlara kötü niyetli ruhların musallat olup zarar vermesi. E400-E599.

D.5. Defîne bulmak için yapılan kazılarda insanlara kötü niyetli ruhların musallat olup zarar vermesi. E400-E599.

D.6. Defîne bulmak için yapılan kazılarda insanlara kötü niyetli ruhların musallat olup zarar vermesi. E400-E599.

D.7. Defîne bulmak için yapılan kazılarda insanlara kötü niyetli ruhların musallat olup zarar vermesi. E400-E599.

D.8. Defîne bulmak için yapılan kazılarda insanlara kötü niyetli ruhların musallat olup zarar vermesi. E400-E599.

D.9. Defîne bulmak için yapılan kazılarda insanlara kötü niyetli ruhların musallat olup zarar vermesi. E400-E599.

A.D.1. Ailevi huzursuzluklar ile birbirine zarar veren insanlar tam olarak bu dünyadan göçüp gitmezler. E600-E699.

A.D.2. İnsanların tanımlanamayan varlıklar tarafından zarar görmesi. F900-F1099.

A.D.3. İnsanların aynı anda farklı mekânlarda bulunması durumu. D10-D99.

A.D.4. İnsan ruhlarının farklı varlıklar tarafından etki altında tutulması sonucu kişinin kişiliğinde farklılıklar meydana gelmesi. F400-F499.

A.D.5. Ölen kişinin ruhunun evi ziyaret etmesi. E200-E299.

A.D.6. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

A.D.7. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

A.D.8. Kişinin yatağa mahkûm edilmesi, hareket edememesi. F900-F1099.

A.D.9. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

A.D.10. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

A.D.11. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

A.D.12. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

A.D.13. Kutsal mekânlarda normalde olmaması gereken varlıkların görülmesi. V100-V199.

A.D.14. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

A.D.15. İnsanın öldüğünü kabullenemediği kişi ile iletişim halinde olduğunu zannetmesi. E300-E399.

H.M.1. İnsanlara tanımadığı bir varlık tarafından zarar verilmek istenmesi. F500-F599.

H.M.2. Kaybolan kişilerin hocanın okuması ile bulunması. V200-V299.

H.M.3. İnsanlara tanımadığı bir varlık tarafından zarar verilmek istenmesi. F500-F599.

H.M.4. İnsanların üç harfliler ile bir evlilik sürmesi. K1300-K1399.

H.M.5. İnsanlara tanımadığı bir varlık tarafından zarar verilmek istenmesi. F500-F599.

H.M.6. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

H.M.7. Kötü ruhun hayvanların içine girmesi ve insanlara musallat olması. D600-D699.

H.M.8. Kötü ruhun etrafındaki insanlara zarar vermesi. F500-F599.

H.M.9. Kişinin zararlı varlıklar tarafından ele geçirilmesi ve etrafındaki insanlara zarar vermesi. R0-R99.

H.M.10. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

H.M.11. Kutsal mekânlarda normalde olmaması gereken varlıkların görülmesi. V100-V199.

H.M.12. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

H.M.13. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

H.M.14. İnsanların etrafında kendinden başka kimsenin göremediği varlıklarla iletişim halinde olması. E700-E799.

H.M.15. Bazı mübarek kişilerin rüya ile yer, kişi veya olay hakkında çıkarımda bulunabilmesi. J600-J799.

H.M.16. Kişinin zararlı varlıklar tarafından ele geçirilmesi ve etrafındaki insanlara zarar vermesi. R0-R99.

H.M.17. Kişiyi kontrol altında tutmak ya da ona zarar vermek için muska yapılması. D800-D899.

H.M.18. İnsanlara zarar vermek için büyü yapılması ve bunun bir hoca tarafından çözülmesi. D700-D799.

H.M.19. Kişiyi kontrol altında tutmak ya da ona zarar vermek için muska yapılması. D800-D899.

H.M.20. Bazı özel kişilerin geleceği görme, yönlendirme, hastalıklara şifa bulma gibi yeteneklerinin olması ve insanlar tarafından ilgi görmesi. D800-D1699.

H.M.21. Bazı özel kişilerin geleceği görme, yönlendirme, hastalıklara şifa bulma gibi yeteneklerinin olması ve insanlar tarafından ilgi görmesi. D800-D1699.

F.B.1. Fal, büyü ve geleceğin tayini gibi konularda fikir beyan eden kişilere kötü ruhların musallat olması. D1700-D2199.

F.B.2. Kişiyi kontrol altında tutmak ya da ona zarar vermek için muska yapılması. D800-D899.

F.B.3. Kişiyi kontrol altında tutmak ya da ona zarar vermek için muska yapılması. D800-D899.

F.B.4. Fal, büyü ve geleceğin tayini gibi konularda fikir beyan eden kişilere kötü ruhların musallat olması. D1700-D2199.

F.B.5. Aile büyüklerinin karşı çıktığı halde birlikte olan gençler öldükten sonra etrafta gezinmeye devam eder. E700-E799.

F.B.6. Fal, büyü ve geleceğin tayini gibi konularda fikir beyan eden kişilere kötü ruhların musallat olması. D1700-D2199.

E.1. Doğada var olan olağanüstü güçlerin kabulü. F200-F699.

E.2. İnsanların başka ruhlar tarafından ele geçirilmesi. D10-D99.

E.3. İnsanların bazen farklı ve en yakınlarına bile zarar verecek davranışlar sergilemesi. D10-D99.

E.4. İnsanların bazen farklı ve en yakınlarına bile zarar verecek davranışlar sergilemesi. D10-D99.

E.5. Bazı mübarek kişilerin girdiği mekânlara bolluk bereket getirmesi. V200-V299.

E.6. Kişilerin gerçekte karşılaşmadığı varlıklar tarafından zarar uğratılması. F500-F599. Ve G200-G299.

E.7. Mübarek insanların, insanların rüyalarına girip onlara yol göstermesi. V200-V299.

E.8. Dev olarak tasvir edilen bir varlığın tüm köyü etkisi altına alması. G400-G499.

E.9. İnsanın öldüğünü kabullenemediği kişi ile iletişim halinde olduğunu zannetmesi. E300-E399.

E.10. Kişi karşısındaki aldatmaya çalışırken kazdığı kuyuya kendi düşer. K1600-K1699.

E.11. Savaştan kaçan insanların yeniden hayata tutunma mücadeleleri. N100-N299.

E.12. Etrafta dolaşan kötü ruhlu insanlara adalet tarafından ceza verilmesi. Q400-Q599.

E.13. Sihirli, büyü nü nesneler ile kişilere zarar verilmesi. K800-K999.

E.14. Bazı mübarek kişilerin bereketi. V200-V299.

E.15. Etrafta dolaşan kötü ruhlu insanlara adalet tarafından ceza verilmesi. Q400-Q599.

E.16. Savaş döneminde bir bebekken terk edilen kişiliğın hayata tutunması. R100-R199.

E.17. İnsanın dua ile bir nesneye dönüşmesi. D200-D299.

E.18. Etrafta dolaşan kötü ruhlu insanlara adalet tarafından ceza verilmesi. Q400-Q599.

E.19. Kişiyi kontrol altında tutmak ya da ona zarar vermek için muska yapılması. D800-D899.

E.20. Kişilerin hislerini kullanarak bazen geleceğini tahmin etmesi. J600-J799.

E.21. Kişilerin hislerini kullanarak bazen geleceğini tahmin etmesi. J600-J799.

E.22. Padişah ve genç arasındaki muhabbet. J1250-J1499.

E.23. Hoca ve genç arasındaki muhabbet. J1250-J1499.

E.24. Zor zamanlarda manevi hissiyatı yüksek kişilerin insanlara yardımı. V200-V299.

E.25. Kişilerin gerçekte karşılaşmadığı varlıklar tarafından zarar uğratılması. F500-F599. Ve G200-G299.

E.26. Savaştan kaçan nene ve torunlarının hayatta kalma mücadelesi. H1500-H1549.

E.27. Zor zamanlarda manevi hissiyatı yüksek kişilerin insanlara yardımı. V200-V299.

E.28. Karanlık bastırınca perilerin cinlerin peyda olması, çalgı çalıp oynamaları. F200-F299.

E.29. İnsanların hayatta kalma mücadelesi ve gösterdiği sabır. H1500-H1549.

BEŞİNCİ BÖLÜM

METİNLER

5.1.DOĞAÜSTÜ VARLIKLARLA İLGİLİ ANLATILAR

5.1.1.Cin

C.1.Biz eskiden unlarımızı köydeki değirmende kendimiz yapardık. Buğdaylarımızı, mısırlarımızı alıp değirmene götürürdük. Herkes mısırını, buğdayını değirmende öğüttüğü için kalabalık olurdu. O yüzden gün daha ağarmadan kalkıp kızım ile birlikte mısırlarımızı yükleyip değirmene gittik. Değirmene mısırı döküp öğütmeye başlarken kızımın ne yaptığına bakmak için kapıya çıktım ve derenin karşısında birilerinin ateş yakmış oyun oynadıklarını fark ettim. Kimdir bunlar sabah sabah burada ne işleri var diye biraz dikkatli baktım ve bize hiç benzemediklerini ayaklarının da ters olduğunu fark edince onların cin olduğunu anladım. Kızımı korkutmamak için hemen gidip değirmeni durdurdum ve kızımı alıp hızlıca evin yolunu tuttum. Kızım bana sonradan “*Anne ne oldu neden mısırı değirmende bıraktık?*” diye sordu. Bende “*Kızım boş ver daha kimse gelmemiş ben öğlen gelip mısırları alırım.*” dedim ve eve vardık. [K.1.]

C.2. Dul bir kadın gece tarlada ceviz ağacının dibinde uyuyakalıyor. Bir düğün alayı görüyor. Gelinin üzerinde envai çeşit altın takı oradaki kadınların biri bu dul kadını da horona kaldırıyor. Kadın oynaya oynaya ter kana batıyor.

Uyanıyor ki yorgunluktan bitap düşmüş. Ama onlarla oynadığı için de artık onlar tarafından ele geçirilmiş. Geceleri cinler onu alıp, ormanın derinliklerine götürmeye başlamış. Küçük yaşta ki çocukları da ağlayarak ormanda annelerini ararlarmış. Bir gün yine böyle bir olay olmuş kadını eve getirdiklerinde kayınpederi ona dualar okumuş ve cinlerini kovalamaya çalışmış. Bu çaresiz kadın bir gece yatarken Kadir gecesinde gökyüzünün yarıldığını görmüş rivayete göre o an ne dilerse dileği kabul olurmuş. Mazlum kadın yirmi yedi yaşında kocasını kaybetmiş. Altı çocuğuyla dul kalmış kadın ne dilesin. “*Allah'ım al canımı.*” demiş. Çok geçmeden hayata gözlerini yummuş. Yıllar geçmiş kadının torunlarından biri ergenlik çağına girdiği zaman rüyasında ninesini görmüş ve ninesi “*Al sana gökyüzü sarayının anahtarını veriyorum.*” demiş. O günden sonra kızın bütün gönül işleri kötü gitmeye başlamış.

Aradan zaman geçiyor tekrar bir rüya görüyor. O yakışıklı genç kıza diyor ki “*Sen boşuna uğraşma, seni ben kimseye yâr etmeyeceğim gel benimle.*” diyor kız yüzünü yere asıyor bakıyor ki oğlanın ayakları ters çılgık çılgıca uyanıyor. Kız bir kaç yıl sonra biriyle nişanlanıyor. O sıralarda tekrar rüyasında o genci görüyor. Genç tekrar “*Seni ona vermeyeceğim gel benimle.*” diyor kız tekrar uyanıyor. Akşamına nişanlısının babası yüzükleri attırıyor.

Kız perişan oluyor. Beş yıl geçiyor bu olayın ardından bu sefer ilişkisi başladığında hep dualar okuyor. Başka biriyle tekrar nişanlanıyor. Bir gece yarısı uyku ile uyanıklık arasındaki o anda üzerine kara bir gölge çullanıyor. Kızın boğazına yapışan o el rüyasında ki yakışıklı çocuğun eli bu üzerinde ki suret hiç de yakışıklı değil. Kız Ayet-el Kürsi okuyor ve boğazındaki eli tutuyor. Kendinden uzaklaştırıyor ve o anda telefonun sesine uyanıyor. Ertesi gün çevre illerde ünü nam salmış nefesi kuvvetli bir kaç iyi cine sahip bir hocaya gidiyor. Hoca kızı dinliyor. Tasa bakıyor. Diyor sana bu cin miras kalmış ve çok güçlü o âlemin gökyüzündeki padişahının oğlu. Hoca bir muska yazıyor. Kız evine dönüyor. Derken tekrar uyuyor bu sefer o yakışıklı gencin zincire vurulduğunu görüyor. Genç “*Sen neden beni buraya bağladın kurtar beni hadi anahtarı al çöz beni.*” diyor kız çözmiyor. Rüyadan uyanıyor. O zaman görüştüğü oğlanla evleniyor. Mutlu bir hayat sürüyorlar. [K.2.]

C.3. Benim başımdan geçen olay. Kendi köyümden (Avcılar Köyü- Borçka) başka bir köye (Zor Köyü-Borçka) yürüyerek gidiyoruz. Ben 15-16 yaşlarındayım o zamanlar. Yanımda da yaşıtım bir arkadaşım var. Etraf zifiri karanlık, tabi biz de korkularla büyümüşüz. Bir kedi miyavlayarak bizi takip etmeye başlıyor. Arkadaşım hemen korkuyor, gerçi ben de biraz ürperiyorum fakat ses vermemeye, bakmamaya karar veriyoruz. Çünkü eğer farklı bir kişilikse çarpabilir, zarar verebilir. Kedi normalde sadece sahibini takip eder. Fakat o şekilde peşimize takılması bizi tedirgin etti. Belli bir süre peşimizden geldi fakat biz hiç bakmadık, ses vermedik. Bir zaman sonra kaybolduğunu fark ettik. [K.3]

C.4. Cin topluluğu değirmenlerde çok olurdu. Sürekli çalgı sesleri gelirdi. Onlar çalıp oynamayı seven bir topluluk. Tavukların, köpeklerin, kedilerin içine girip insanlara zarar verir işlerini bozardı. [K.4]

C.5. Bizim köyde (Karaağaç Köyü) bir Nusret Amca vardı. Gece öküz arabasıyla odun götürüyorlarmış. Araba aşağı doğru giderken bir bakıyor ki karşıdan bir topluluk geliyor sanki düğün gibi. Yaklaşınca ayaklarının ters olduğunu görüyor. Artık nasıl korkuyorsa öküz arabasını da öylece bırakıp koşmaya başlıyor. Tabi onlardan korkarsan sana musallat olurlarmış. Kendini ara yollardan koşarak eve atıyor ve iki üç gün dışarı çıkmıyor. [K.5]

C.6. Bizim Davut emmi değirmenden aşağı gelirken tavukların sağa sola koşturduğunu görür onları kışkışlar ki yolum açılsın, sonra eve gelir. Ertesi gün Hasan emmiye gider der ki “*Siz ne fena tavuk almışsınız ki civcivleri bir sürü yollar fena.*” Hasan emmi der ki: “*Ne cücüğü ola biz bir şey almadık.*” Meğer onlar cinmiş ama civcivin içine girmiş. [K.4]

C.7. Babaannem de anlatırdı. Köyün en tepe mahallesinde oturuyorlarmış. Gecenin bir yarısı adam eve gidiyor. Cevizli diye bir mahalle var oradan geçerken bir bakıyor evin oralarda horon tepiyorlar. Kapının önünde bir şeyler kaynıyor. Diyor gideyim ben de oynayayım biraz eğlenirim. Halkaya giriyor oyun oynuyor. Bir yandan lokumlar pişiyor. Onlardan alıyor cebine koyuyor ki çocuklara götüreyim yesinler. Biraz zaman geçince bir terslik olduğunu fark ediyor. Bir bakıyor ayakları ters anlam veremiyor ama hemen oradan uzaklaşıyor. Eve gidince cebindekileri hanımına veriyor ısıt da çocuklar yesin diyor. Bir bakıyor ki bir poşet eşek pisliği. [K.6]

C.8. Rize’de rehabilitasyon merkezinde kalan annemi gezdirmek için alıp Bursa’ya götürdük. Eniştemin iş yerine gittik. Ersin diye birisi vardı ablamın anlattığına göre cinlerle ilgili her şeyi biliyor. Bizim hakkımızda da bazı şeyler söyledi ama ben bunların gerçek olduğuna inanmıyordum.

Bir akşam bu kişinin yanına oturmaya gittik ve adam bize *“Burada cin var korkmayın.” dedi. Annem bizimle gelmemişti evde uyuyordu. Bu cinin gidip annemi uyandıracağını söyledi o sırada “Annenizin yanında kimse var mı?” dedi. Küçük kardeşimin orada olduğunu söyledik. Kardeşimi aradık annemi sorduk “Uyandı mı?” diye kardeşim annemin uyuyup uyumadığını odaya gidip kontrol etti. Annem uyanmış ve o sırada ezan okuyordu. Ezana bağırarak tepkiler veriyordu. “Beni uyandırdılar bu ezan neden okunuyor?” diye. Ezana küfür etmeye başladı. Sonra bizde kalkıp eve gittik hala bağırıyor ve kendi kendine konuşuyordu. O arada bir kelime söyledi. Biz de internetten ne anlama geldiğine baktık. Cin kabilesi anlamına geliyormuş. [K.7]*

C.9 Eskiden elektrik her yerde olmadığı için akşam olunca insanlar evlerinde karanlık bir şekilde otururlardı. Yine böyle bir günde evlerinde otururken gece belli bir saati geçtikten sonra sakallı bir dede gelirmiş ve *“Yatın artık!”* diye bağırmaya başlamış. *“Gündüzler sizin geceler bizim!”* diye bağırırmış. Odada bulunan kişilerin yüzüne dokunmuş *“Yatın artık siz yatın ki biz dolaşalım.”* diye bağırırmış. [K.8]

C.10. Bir akşam dede ve torun aynı odada kalıyorlarmış. Torun bir ağlama sesine uyanmış. İlk başta bunu uyuduğundan yanlış duyduğunu sanmış. Fakat ağlama sesinin üstüne beşik gıcirtısı duymaya başlayınca aslında duyduğu sesin gerçek olduğunu kabul etmiş. Yataktan yavaşça doğrulup sesleri dinlemeye başlamış. Beşik sesinin üstüne ninni söyleyen bir kadın sesi duymuş. Kız korkmaya başlamış ve dedesini çağırmaya çalışsa da

yapamamış. Boğulmaya başladığını hissetmiş ne hareket edebiliyormuş ne de bağırabiliyormuş. Artık kız öleceğini düşünmüş tam o sırada dedesi uyanmış ve hemen sobayı yakmış. Ancak o zaman kız nefes alabilmiş. Meğer ateş onların kaybolmasına neden oluyormuş. [K.9]

C.11. Artvin'in Arhavi ilçesinde Haşim adında bir adam yaşarmış. Bu adam cimriliğiyle ün salmış ve ömrünü zengin olmaya adanmış. Bir türlü istediği zenginliğe ulaşamayınca soluğu köyün büyücüsünün yanında almış. Büyücü kadına çok zengin olmak istediğini ve bu uğurda ne isterse yapabileceğini söylemiş. Kadın ona *“Ben seni zengin edemem bunu ancak cinler yapabilir fakat onların şartları ağırdır anlaşmaya uyacağına emin misin?”* demiş. Adam her şeyi kabullenip cinlerle anlaşma yapınca sandıklar dolusu altın ona verilmiş. Sıra gelmiş cinlerin isteklerine. Adam bir yapmış, iki yapmış, üçüncüye artık bıkmış ve yapmayacağını söylemiş. Cinler çok kızmış ve adama verdikleri altınları saklayıp adamı evinin bodrum katında ölüme terk etmişler. O günden sonra evin kapısı hiç açılmamış ve Haşim Efendiyi bir daha gören olmamış. Altınları aramaya giden bir kaç köylü eve yaklaşmadıklarını, cinlerin buna izin vermediklerini söylemişler. [K.10]

C.12. Halam bir gece dışarıya lavaboya gitmiş. Bu sırada dışarıda karşısına bir kadın çıkmış. Dışarıda tuvaletini yaptığı için cinler kadına musallat olmuş. Kadın halama yaklaşarak *“Kocan seni aldatıyor, bırakıp gidecek.”* demiş. Kadın hem ağlayarak hem de korku ile koşarak eve gitmiş. Evdeki ahali kadının halini görünce *“Ne oldu kızım ne bu hal?”* diye sormuşlar. Kadın ev ahalisine dönerek *“Ahmet beni komşumuz Zeynep ile aldatıyormuş, bırakıp gidecekti.”* demiş. Ev ahalisi kadını sakinleştirmeye çalışmış ve öyle bir şey olmadığını söylemişler. Kadın bu duruma iyice inanmış ve çocuğunu öldürmeye karar vermiş. Cinler de kadına *“Öldür, öldür.”* diye vesvese veriyormuş. İçten içe *“Kocam beni bırakıp gidecek, çocuğumuzu da istemeyecek en iyisi onu öldürmek.”* demiş. Soğanı alarak bebeğinin gözlerine sürmüş bu acıyla hüngür hüngür ağlamaya başlayan bebeğin sesine evdekiler gelmiş. Çocuğu kadının elinden alarak kadına kızmışlar. Gece herkes uyuduktan sonra kadının salonda birileriyle konuştuğunu gören kaynanası korkmuş ve kadına cinlerin musallat olduğunu anlamış. Bu gecedten sonra kadın birkaç gün yataklara düşmüş. 2 gün boyunca yatakta yatmış. 2 günden sonra ayaklanan kadının cinlerden hamile kaldığı anlaşılmış. Kadın daha sonra yine kendi kendine *“O çocuğu öldürmem lazım, zaten kocam beni bırakacak.”* diyerek çocuğun gözüne yine soğan sürmeye başlayacakmış ki evdekiler kadını tutarak hocaya götürmeye karar vermişler. Çünkü başka çaresi kalmamış. Eve gelen

hocan kadının cinlerini yakması gerektiğini söylemiş “*Sizler kadını tutun ben de cinlerini yakayım.*” demiş. Daha sonra hoca bir kâğıda cinlerin adını yazıp ateşe vermiş. Tam bu sırada kadın bağırmaya başlamış “*Çocuğumu yakıyorsun, kocamı yakıyorsun bırak.*” demiş. Eşi ve çocuğu cinlermiş. Bu cinler daha sonra hocayı boğmaya başlamışlar ve hoca korkudan kadına da dua okuyamamış sonrasında ise bayılmış. Bu zamandan sonra da kadın kurtulmuş. [K.11]

C.13. Babası ile baldızı Kireçli Köyü’ne hasta ziyaretine gidiyorlarmış. Akşam ezanı okunmuş yolda giderken. Ağaçların içinden bir kedi gelmiş dedenin ayaklarına dolanıp miyavlıyormuş. Dede sinirlenmiş kediyi kovalamaya çalışmış. Baldızı da “*Hilmi Emi sakın vurma.*” diyerek dua okumaya başlamış. İkisi de aynı anda dua okurken kedi birden bire ortadan kaybolmuş. [K.12]

C.14. Bir zamanlar Artvin Sümbüllü Köyü’nden Berta tarafına meyve sebze götüren bir adam varmış. Bir gün atına meyveleri yükleyip yola çıkmış. Ormanda patika bir yol varmış oradan gidip dönecekmiş. Oraya varmış dönüşte mısır unu ve erzağını alıp geliyormuş. Yine ormandan geçerken düğün sesi duymuş, gideyim biraz yemek yiyeyim dinleneyim diye düşünmüş. Varınca bu adamı aralarına almışlar başlamışlar horon oynamaya. Bu yörede oynarken ayaklara bakarlarmış. Adam ayaklara bakınca ters olduğunu görmüş. Orada bayılmış. Sabah atın kişnemesine uyanmış. Ata binip eve dönmüş ama 3 ay boyunca olayın etkisinden çıkamamış. [K.13]

C.15. Abimin başına gelen bir olay bu. Bir gece geç vakitlerde dışarı çıkmış. Yolda yürüyorken Hasan adında arkadaşını görmüş. Direkt “*Gecenin bu vakti burada ne yapıyorsun?*” diye sormuş. O da “*Oturuyorum.*” diye karşılık vermiş. Bunun üzerine “*Gecenin bu vakti burada tek başına ne yapıyorsun ki normalde hiç dışarı çıkmazsın.*” demiş. O da “*Oturuyorum işte.*” Diye cevap verince biraz orada sohbet etmişler. Ardından da yere bir şey düşmüş, abim yere düşen şeyi almak için yere eğilmiş ve o an gördüğü şey onu baya korkutmuş. Yere eğildiğinde direkt onun ayaklarını görmüş ve ayakları tersmiş. Çok korkmuş, direkt oradan kaçmış. Ertesi gün o Hasan adındaki arkadaşının yanına gitmiş. Gece yaşanan olayı arkadaşına anlatmış ve arkadaşı da dün gece hiç dışarı çıkmadığını söylemiş. Meğerse o, arkadaşının kılığına giren bir cinmiş. [K.14]

C.16. Anneannem köyde yaşıyor. Köye de bir tane ev yapmak istiyorlar. Bir gece rüya görüyor. Burada şehit var. Buraya ev yapmayın diyen birileri olmuş. Ama dikkate

almamışlar. Anneannem ve dedem evi yapmış. Benim 6 tane teyzem, 1 tane dayım var. 7 tanesinin de kusuru var. Biri 5 yaşına kadar konuşamamış, biri 4 yaşına kadar görememiş, biri silahla kendini vurmuş ayağı sakat kalmış, biri çatıdan düşmüş çenesi yarılmış. Öyle bir gün anneannem bana misafirlige geldi. Biz de eltimle otururken, hep birlikte konuşuyoruz. Anneannem üç harflileri anlattı eltim de bunları yaşamış. Zamanında o da çok geçirmiş bu olayları. *“Her cuma günü evin ortasında ateş yakıp Kuran okuyorlar.”* dedi. Anneannem iyi huylular deyince eltim de bunları bildiği için *“Anneanne, bunlar kötü huylular, ateş yakmaları iyi bir şey değil.”* dedi. Anneannem kesinlikle abdestsiz dışarı çıkmazdı. Anneannem *“Akşama kadar benimle oynuyorlar, beni çıldırtıyorlar.”* dedi. Eltim de *“Anneanne bak bunlara dikkat et. Bunlar iyi huylu değiller.”* diye uyarıda bulundu. Sonra eltim evine gitti. Eltim benim üst kat komşumdu. Akşamı zaten aradan 1-2 saat geçmeden eltimin çığlığını duyduk. Biz koşa koşa üst kata çıkarken acaba eltim eşiyile kavga mı etti diye düşünürken. Eltimi ağlarken gördüm. Sadece *“Geldiler! Geldiler!”* diyor başka bir şey demiyordu. Biz kim geldi, ne oldu öğrenmeye çalışırken, Eltim *“Anneanneme kötü huylu olduklarını söylediğim için böyle oldu. Dört taneydiler, ayakları ters dönmüştü, kulakları uzun, insan suretindeydiler. Ben yatıyordum, yatağa doğru geliyordular dördü birden. Bizi onlara niye söyledin diyorlardı. Ondan sonra zaten çığlık seslerime siz geldiniz. Sonra da kayboldular.”* dedi. [K.15]

C.17. Su değirmeninde türkü çağırıp oynuyorlarmış. Rahmetli kaynatam tahıl götürüyor, un edip getiriyor. O gün de eşeğe unu yüklüyor getirirken eşeğin ayağı kayıyor yere düşüyor. O suyun aktığı yerde çarpıntı oluyor sonra kalkıp bir şekilde eve geliyor. Bağırmaya ters ters konuşmaya başlıyor. Kaynanamda ters konuşuyorsun diye ona kızarken hasta olduğunu düşünmüş ne yapalım ne yapalım derken de aşağıda Güzade nene var onun oğlu ile de bunlar kirveymiş. Buna demişler ki *“Danzot’a git orda Emrullah Hoca var onunla konuş.”* Gidiyorlar hocayı buluyorlar. Kalbini tutuyor diyor ki *“Senin babanda değirmende düştüğünde adlarını saymış eşeği tutmuş böyle çarpıntı olmuş muska takacağız.”* Her birini bir yere gönderdiler cinlerini öldürdüler sonra iyileşti. [K.16]

C.18. Artvin’in Borçka ilçesinin bir köyünde yaşlı bir nine köyde ot biçerken otun içinde gebe bir kurbağayla karşılaşır. Kurbağayı kesmemek için onu alır bir kenara bırakır ve kurbağayla şaka etmeye başlar. Ona *“Ben senin eben olacağım.”* diye şakada bulunur. Daha sonra işine devam eder ve kurbağayı görmeye gelince yerinde bulamayıp eve gelir. Aradan iki ay geçtikten sonra yaşlı kadının kapısı gece saatlerinde çalınır. Karşısında iki

kişiyi görüyor ve yaşlı kadının sözünü yerine getirmesini istiyorlar. Yaşlı kadını alıp götürmeye çalışıyorlar. Evden uzaklaştıktan sonra büyük bir ağacın altında kapı açılıyor. İçeri giriyorlar. Yatakta uzanmış bir kadın görüyor ve yatan kadın yaşlı kadından verdiği sözü yerine getirmesini istiyor. Yaşlı kadın “*Ben seni tanımıyorum.*” diye cevap veriyor. Fakat yaşlı kadından ısrarla sözünü yerine getirmesini istiyor. Sonra yaşlı kadın bunun cin olduğunu anlıyor ve dediğini yerine getirerek kadına doğum yaptırıyor. Daha sonra yaşlı kadına hediye veriyor ve eve gidene kadar içindekilere bakmamasını söylüyor. Kadın biraz ilerledikten sonra merak edip içindekilere bakıyor. Eteğindeki soğan kabukları olduğunu görünce sinirlenip yere döküyor ve eve geliyor. Bu arada iki kişi kadını takip ediyormuş ve kadının attığı kabukları toplamaya başlamışlar. Eve gelen yaşlı kadın eteğine yapışan kabukları eline alınca altına dönüşüvermiş. Daha sonra kadın kabukları attığı yere gittiğinde bulamamış. Attığından dolayı pişmanlık duyup eve gelmiş. [K.17]

C.19. Yusufeli’nin Hars adlı köyünde her şeyin normal olduğu bir geceydi. Köy halkı gece vakti tırnak kesersen cin musallat olur inancına sahipti fakat bir aile buna inanmıyordu. Bunun yalan olduğunu kanıtlamak için gece tırnak keserler. Hiçbir şey olmadığını fark eden ve köy halkına yanıdıklarını söyleyen aile gece yatmaya hazırlanırken bazı tuhaflıklar olduğunu hissederek korktukları için köy halkını çağırırlar da hiç kimse evlerine gitmez. Çünkü onlar bunun gerçek olduğunu bilmektedirler. Aile korku içinde uykuya daldıktan sonra bir daha onlardan kimse haber alamamış. Evin içinde her şey yerli yerinde olduğu için herkes bunun cinler tarafından yağdırıldığına kanaat getirdiler. [K.18]

C.20. Burada çarşıda bizim arkadaşlarla evimiz var. Bir gece geldim eve yüz üstü yatıyorum, uzanırken uyuya kalmışım. Arkadan üstüme bir ağırlık çöktü, boğazımı sıktı, canımın yandığını hissettim o an. Aşırı susamıştım konuşamıyordum, dilim damağım kurumuştur. Yan yatağımda Furkan yatıyordu. “*Su getir!*” diye bağıırıyordum ama sesimi kendim bile duyamıyordum. Bağırırmaya çalıştığımı, yatakta dönmek için baya uğraştığımı ama yapamadığımı hatırlıyorum. Neyse ondan sonra o baskının üstümden gittiğini anladım tam o esnada sesim çıkmış olacak ki bağırırmışım. Furkan uykusundan uyanmış. Önce beni baya silkelemiş uyanmam için. Uyandıramayınca tokat atmış, onun bana vurmasıyla uyandım zaten. [K.19]

C.21. Bir gün akşam eve geldim direkt yattım uyudum. Sabaha doğru 10 civarında uykumda hareketsiz kaldığımı anladım. Yatakta baya debelendim ama hareket edemedim.

Uyanmak istedim uyanamadım. Zaten bu başına geldiğinde bağırarak istiyorsun, bağırıyorsun. Ben çok denedim konuşmayı ve bağırarak ama sesim çıkmadı. Bir kuvvet sanki seni yatağa çiviliyor gibi hissediyorsun. Bunu yaşadığın aslında çok uzun bir zaman aralığı değil ama insan öyle korkuyor ki bir ömür gibi geliyor. Biri var sanki tam ayağının ucunda ama ne bir yüzü var ne de sesi. Sadece kocaman siyah bir gölgeydi benim gördüğüm. [K.20]

C.22. Geceleyin köyde amcamgile gitmek için evden çıktım. Yollar karanlıktı, gece lambası filan yoktu. Mesafe zaten yakındı yüz metre filan. Kardeşim Kadir de evdeydi, çıkarken *“Gelmek istiyorsan gel, amcamgile gidiyorum.”* dedim. *“Yok.”* dedi. Ufak bir el feneri aldım çıktım. Yolda korkunç şeyler aklıma geldi kendi kendime çıkar bunları aklımdan, düşünme diyorum. Dereye yaklaştım, feneri tuttum, kardeşim derenin dibindeydi. *“Ne yapıyorsun Kadir Abi?”* dedi. *“Sen ne yapıyorsun asıl Kadir az önce çağırdım gelmedin, evde yatıyordun şimdi ne yapıyorsun burada?”* dedim. Ayaklarına bakmak aklıma geldi baktım ayakları tersti. Korkmaya başladım, yaklaşmaya çalıştım yaklaştırmadım. *“Benden uzak dur, ayaklarını gördüm.”* dedim. O sıra ayet okumaya başladım, dua ettim ve uzaklaştı. [K.21]

C.23. Yeni evlenmiş amcaoğlumun eşi gece sürekli kendisini rahatsız eden karanlık şeyler gördüğünü söylüyordu. Bu durum 1 ay boyunca devam etti. En sonunda psikolojik sorunlar ortaya çıkınca doktora götürmeye karar verdiler. Doktor psikiyatrya yönlendirdi. 1 ay psikiyatrya gitti fakat pek de işe yaramadığını anladık. Her gün sürekli geceleri başına gelen şeyleri bize anlatıyordu. Mahallede bir kadın vardı cinlerle anlaşma yapıp onlardan merak ettikleri şeyleri öğrenip karşılığında onlara hizmet ediyordu. Ona gittik ve durumu anlattık. Kadının yüzünü pembemsi pis kokan bir suyla yıkayıp tahta bir kapa döktü. Kadını rahatsız eden kimse bu suda görüleceğini söyledi. Kadın suya baktı fakat kimseyi göremedi. Cinci kadın bu sudaki kişileri ancak günahsız kişilerin görebileceğini söyledi. *“Kimi bulalım?”* diye sorduğumuzda, *“Yedi yaşını geçmemiş bir kız çocuğu ancak bunu görebilir.”* dedi. Hemen 6 yaşında bir kız çocuğu bulduk mahalleden. *“Suda ne gördüğü bize anlatır mısın?”* dedik. Kız çocuğu; *“Bu ablanın boynuna sımsıkı sarılmış iki tane adam var.”* dedi. Hayretler içinde çocuğu dinliyorduk. Kadın kötü amaçlı cinlerin kadına musallat olduğunu ve geceleri sürekli gelip kadının boğazını sıkıp gittiğini söyledi. Ardından kadının yüzünü yıkadığı suyla bir kâğıdı ıslattı ve kâğıda bir şeyler yazdı. Ardından o kâğıdı kadının başının üstünde yaktı

ve dumanı koklamasını söyledi. O günden sonra geceleri kadını bir daha rahatsız eden olmamış. [K.22]

C.24. Kendisi bu konuda farklı günlerde iki farklı olay yaşadığını anlattı. Başından geçen ilk olayı bundan birkaç yıl önce yaşamış. Olayın yaşandığı gece her zaman uyuduğu saatten biraz daha önce uyumuş. Olay yaşanmadan önce odasına dışarıdaki sokak lambasının ışığını vurduğunu ancak birden odasına gelen ışığın vurmadığını ve tamamen karanlık olduğunu bu sırada iki farklı gülme sesi duyduğunu söyledi. Odasında duyduğu seslerin kime ait olduğunu göremiyor ve konuşamadığını söylüyor. Tam bu sırada yatağından hızlıca kalkmaya çalıştığını ve kalktığında odasının aydınlık olduğunu görüyor ve yaşadıklarına anlam veremiyor. [K.23]

C.25. Eskiden eşkıya bir arkadaşım vardı. Biraz da hacı hoca tiptiydi. Bir gece ıssız bir yerde cin davet etmiş, cin ordusu gelmiş. Bu adam korkmuş ne yapacağını bilememiş. Cinler “*Bu adama bal mumun var mı?*” demiş. Oda “*Yok.*” diye cevap vermiş. Sonra cinler mağarayı terk etmişler. [K.24]

C.26. Nişanlı genç bir arkadaşım anlatıyor. Nişanlını görmeye gidiyorum. Gece saat 21:00-22:00 sıralarında (Hopa-Kemal Paşa arası) giderken yolda arkamda yorgun bir nefes sesi hissettim. Aldırış etmeden yürümeye devam ettim. Annem ile kız kardeşim de arkamdan geliyorlarmış. Annem, “*İyi ki yetiştik ya biz korkuyorduk.*” deyince hep birlikte yola devam ettik. Annem ve kız kardeşim nişanlını görmeye gidiyorduk. İki tane kız önüme çıktı, biri nişanlım diğeri tanımadığım bir kızdı. Ama diğer kız nişanlımdan daha güzeldi, ben ona bakıyordum. Güzel olan kız bana “*Hadi bize çıkalım.*” dedi. Ben arkadaşşıma söz verdim gitmem lazım derken kız bir şey olmaz onlar çoktan uyumuştur dedi

O arada gülmeye başladılar dişlerini gösterdiler o an cin olduklarını anladım kendimi koruyana kadar çarpıldım. Kızlar beni kucağına alıp nişanlının evin kapısına bırakmışlar. Ben bir şey hatırlamıyordum. Aklım başıma geldi. Annem ve kız kardeşimi unuttum. Sonra 4 sene peşime takıldılar, beraber yemek yemeye gittik tulum çalıyordum. Beni değirmene götürüyorlardı değirmen bana saray gibi geliyordu ve sonra peşimi bıraktılar. [K.24]

C.27. Tütüncüler Köyü’nde Bostan diye bir yer var. Orada bir dere akıyor ve burası çok ıssız bir yerdir. Cinlerin oraları rehin aldığını ve geceleri bu bölgede yürünmediğini söylüyorlar. Yürüyenlerin de bu sıkıntılara maruz kaldığını söylüyorlar. Orada 30-40 yıllık eski bir değirmen varmış değirmenin yakınlarında gece karanlık çöktükten sonra horon

sesleri ve müzik sesleri duyulurmuş. Ses var görüntü yok. Bunlarında cinlerden kaynaklandığını düşünülmektedir. [K.25]

C.28. Sene 2013. Köyde Mustafa amcanın oğlu Ahmet kaybolmuştu. Aradan birkaç sene geçtikten sonra Ahmet'in öldüğünü duyduk. Ama cenazesinin nereye gömüldüğünü bilen yoktu. Bizim köyde    harflilerle ilgili olay olmuştu. Benim de başıma birkaç olay gelmişti. Bazen rahatsız eder uyutmazlardı. Bir gün komşularla otururken bu olayı anlattılar ve Ahmet'in kaybolması benim de aklıma takıldı. D ş nd kten sonra yattım uyudum. Gece rüyamda çok kötü şeyler gördüm. Gecenin bir yarısı uyandım ezan sesini duydum daha sonra kalktım ve namazımı kıldım geri yattım. Aradan birkaç gün geçti ve aynı rüyayı yine gördüm. Rüyamda bana bir şeyler söylüyorlardı ama anlamıyordum. Bu rüyayı birkaç kez daha gördüm. Bunda bir hikmet olduğunu düşündüm. Bir gece oturdum koltuğa uyuyamadım ve ne olduğunu düşündüm oturduğum yerde uyuya kalmışım. Rüyamda herkes Ahmet'in cesedinin yeri bulundu diyordu. *“Mezarı nerde?”* deyince *“Burada.”* dediler ve gösterdiler, bir anda irkilerek uyandım. Aradan bir gün geçti ve babamı aradım *“Ahmet'in cesedi bulundu mu?”* dedim. Babam da *“Nerden çıkardın kaç sene oldu?”* dedi. Babama belli etmeden *“Geçen gün konuştuk.”* dedim ve olayı kapadım. Bir zaman sonra rüyama yine girdiler ve Meryem göster yerini bulsunlar onu dediler. Korkuyla uyandım namaz kıldım. Kur'an okudum bir hafta kadar rahat bir şekilde uyudum. Bu bir hafta sonunda yine rüyama girdiler ve *“Kalk yerini göster.”* diye bağırdılar. Gecenin biriydi korkuyla uyandım telefona sarıldım ve babamı aradım başımdan geçenleri anlattım. Babam *“D ş nu al namazını kıl yat bunları kimseye anlatma.”* dedi. Babam sabah aradı konuştuk rüyamda gördüğüm yeri ona söyledim ve *“Sen bir git bak.”* dedim. Babam gidip baktığını gittiği yerde k  k bir tepelik olduğunu ve tepeliğin yeşillik olduğunu söyledi. Daha sonra birkaç kişiye ve Ahmet'in ailesine söylemişler. Orayı kazmaya gitmişler. Orayı kazdıklarında Ahmet'in cesedinin orada olduğunu görmüşler. Bu haber gelince çok korktum ve daha o işlere bulaşmadan hayatıma devam ettim. [K.26]

C.29. İki arkadaş mezarlıkta pişi yaparsın yapamazsın diye iddiaya girmişler. İddiaya giren kişi mezarlıkta gitmiş mezarın içine girmiş ve pişi yapmaya başlamış. Güzel bir şekilde pişilerini yapıyormuş son pişi pişerken arkadaşı elini uzatmış yemeği yapan kişi de ani bir hareketle çatalla arkadaşının eline vurmuş ve eli kan akmaya başlamış. Yemeği yapan kişi ağzının içinden sürekli *“Daha saçlarını doyuramadım  l lerine nasıl sıra gelsin?”* diye söyleniyormuş. Arkadaşlar arasındaki iddia kaybediliyor, evlere geri dönülüyor ve sabah

yemeği yapan kişinin öldüğü fark ediliyor. Söylenilenlere göre cin musallat olmuş ve korkudan kendi kendini boğmuştur. [K.27]

C.30. Eskiden, değirmenler evlerden uzak olurmuş ve insanlar değirmene orman yollarından gidermiş. Bir akşam babam değirmene gitmiş. Değirmene giden yolun üstünde bir ceviz ağacı varmış ve hava kararınca ceviz ağacının yanından geçerken besmele çekilmesi gerekiyormuş. Babam değirmende işini bitirdikten sonra orman yoluna doğru yürümeye başlamış ve arkasından birinin geldiğini hissetmiş. Korkarak dönüp arkasına bakmış. Komşusunun kızı Elif'i görmüş, şaşırmış ve bu saatte burada ne işi var diye düşünmüş. Elif'e doğru yaklaşınca Elif'in ayaklarının ters olduğunu, onun Elif olmadığını anlamış ve bağırarak oradan uzaklaşmış. [K.28]

C.31. Bu olay Ortaköy'de geçiyor. Zamanında kadının biri mezraya çıkıyor. Gece vakti tam evine doğru giderken, kiliseler var Suatan deriz. Oraya doğru yaklaşırken davul, zurna seslerini işitiyor. Diyor ki *“Allah Allah gece gece nedir bu böyle?”*. Ardından yanına birkaç kişi geliyor. *“Bizden korkma, sana zarar vermeyiz.”* diyorlar. Sonrasında *“Şuan bizim doğumumuz var gel bize yardım et.”* deyip kadını götürüyorlar. Doğumdan sonra teyzeye diyorlar ki *“Eteğine bir şey koyacağız, sen ona hiç bakma. Ne olursa olsun evine geçene kadar kesinlikle bakmayacaksın.”* Teyze de *“Tamam.”* deyip evine doğru yola koyuluyor. Yolda düşününe düşününe ilerlerken anlıyor bunların üç harfli olduğunu. Eve varmasına az biraz yol kalmışken *“Acaba bunlar bana ne verdi?”* diye elini eteğine atıyor. Eli soğanın kabuğu gibi bir şeye dokunuyor. Sonra söylenip kızarak eteğini silkeliyor. Eve geldiğinde tam elbiselerini değiştirip yatacakken birden tak diye bir ses duyuyor. Hızlıca gaz lambasını yakıyor, birde ne görsün bu bir altın. Soğan kabuğunun kalan bir kısmı altına dönüşmüş, meğerse bu üç harflilerin verdiği bir etek dolusu altınmış. Kadıncağz bu sihri uygulamadığı için altınlardan oluvermiş. [K.29]

C.32. Berta Köyü'nde engelli bir insan varmış. Bu adamın anlattığına göre. Bir gün bu adam yaylaya çıkmak için ormandan geçiyormuş. Birden bebek ağlama sesi duymuş. Aldırmadan yoluna devam etmiş. Biraz daha yürüdükten sonra adama küçük küçük taş atmaya başlamışlar. Adam aldırış etmeden yoluna devam etmiş. Oradan ayrılmış. Bu adam bir gün kahvede otururken başından geçenleri oradaki halka anlatmış. Köylüler adama neden oraya bakmadığını sormuşlar. Adamda *“Eğer oraya baksaydım bir daha geri dönemezdim.”*

demiş. “*Neden?*” dediklerinde ise ona taş atanların cinler olduğunu ve ağlayan bebeğinde cin olduğunu söylemiş. [K.30]

C.33. Artvin Sömbüllü Köyü’nde yaz aylarında yaylaya çıkılır. Kış geldiğinde herkes yayladan iner ve bir adam yayladan aşağı inmez. Tek başına kalır. Adam gaz lambasını yakmış yayla evinde otururken kapı çalar. Adam kapıyı açınca karşısında çok güzel iki kız görür ve donakalır. Bu arada da gecenin bir vakti bu ıssız yerde ne işleri var diye düşünür. Kızlar eve girer. Biri evi süpürür diğeri de odayı toplamaya başlar. Adam hâlâ düşünüyordur. Bir süre sonra yardım etmek ister. İçerideki odayı toplayan kızın yanına yaklaşır. Adam yerdeki yastığı almaya eğildiğinde kızın ayaklarının ters olduğunu fark eder Birdenbire irkilir yalın ayak kendini dışarı atar koşmaya başlar dağdan köye nasıl indiğini bilemez. [K.13]

C.34. Bir arkadaşım sevgilisi ve kuzeniyle birlikte ev kiralamışlar. Uzaktan Ordu’ya ziyarete gelmişler. Birlikte kalacaklarmış. Toplam dört kişi kalacaklarmış. Bu iki kuzeninde üç harfli olayı varmış gecenin bir yarısı uyanmışlar ve lamba sallanmaya başlamış tam filmlerdeki gibi. Çocuk o ara çok korkmuş ne yapacağını bilememiş. O ara lavaboya gitmiş, geldiğinde kız arkadaşı tuhaf hareketler yapmaya başlamış. İçeriden kızın kuzeni ve arkadaşı gelmiş kıza ismiyle seslenmişler ama kız cevap vermemiş. Birkaç kere daha seslenmişler ama kız hâlâ tepki vermiyormuş. Kız bir anda kalkmış dışarı fırlamış. Aradan 15-20 dakika geçmiş hava soğuk olduğu için çocuk kız arkadaşına bakmak için cama çıkmış. Ve kız arkadaşının ona gel işareti yaptığını görmüş çocuk mecbur inmiş kızın yanına. Onu biraz sakinleştirip eve geri dönmüşler. Kızın kuzeni sonradan anlamış ki duş aldıktan sonra muskaları karışmış muskaları tekrar değişmişler ve kız normale dönmüş. [K.31]

C.35. Artvin’in bir köyünde bir adam yaşarmış. Bu adam zengin olmak için cinlerle anlaşma yapmış. Eğer cinlerin isteklerini yerine getireceğine söz verirse cinler adamı çok zengin edecekmiş. İlk şartları adam yaşamı boyunca cinlere hizmet edecekmiş. Diğer bir şartları ise adamın doğacak ilk çocuğunu cinlere bağışlamasıymış. Adam kabul etmiş ve kabul ettiği anda nereden geldiğini bilmediği altın dolu sandıklar bulmuş. Çok zengin olmuş ve bir kalede yaşamaya başlamış. Aylar sonra adamın bir çocuğu dünyaya gelmiş ama adam çocuğunu feda edememiş. Cinler çok sinirlenmiş. Adamın yaşadığı kalenin çevresini dikenler ve yılanlarla kaplamışlar. Adamı lanetlemiş ve çocuğunu öldürmüşler. Bu olaydan sonra köy ahalisi kaleden çocuk ağlamalarını ve çığlık seslerini duymuşlar ve ömürleri

boyunca duymaya devam etmişler. Sesleri her ne kadar merak etseler de dikenler ve yılanlardan dolayı kaleye hiçbir zaman girememişler. [K.32]

C.36. Artvin Sakalar Köyü'nde Kokübe Deresi var ve buranın cinli olduğu söyleniyor. Buradaki sokak lambaları yanmıyor, durmadan lambaları tamir ediyorlar ama yine de yanmıyor. Bir gün bir çoban sabah namazına gitmiş, geri dönmek için yola koyulmuş. Dereden geçmek zorundaymış dereden geçerken bir koyun görmüş. Koyunu takip etmeye başlamış. Uzun bir süre takip etmiş. Koyun dağa doğru çıkmaya başlamış. Tam koyuna yaklaştığında koyun arkasını dönüp *"İyi bak ben koyun muyum?"* demiş. Adam korkudan bayılmış. Sonra adamı köylüler bulup evine getirmiş. Adam kırk gün baygın yatmış ve daha sonra ölmüş. [K.33]

C.37. Yengemin komşusu Bursa'ya gidecekmış. İneğini yengeme emanet bırakmak istemiş. Ama yengem emanet olduğu için pek istemese de kabul etmiş. Bir gün gece vakti iki evin arasından geçerken bir bakmış yerde boylu boyunca bir inek yatıyor. Yengem şaşırmış hemen besmele çekmiş sonra aniden yine kaybolmuş. Meğerse o inek değil de cinmiş. [K.29]

C.38. Bana cin musallat oldu. O zamanlar gelinlik kızdım. Bozuk bir havada hayvanlarla dağa çıktık. Kaya dibinde uyuyakalmışım. Sonra bir de gördüm ki öyle büyük bir düğün. *"Allah'ım dedim bu nedir?"* Çocuklarım yanımda, küçüğümde kucağımda oğluma diyorum *"Hayvanları çevir."* Hayvanlarda o sırada uçurum kenarında onları geri çevirtmeye çalışıyorum. O sırada bir davul zurna sesi geliyor kulağıma öyle güzel ki öyle müzikler çalıyor eşi benzeri yok. Ondan sonra bir şey geldi kulağımın dibine birden kulağıma patlattı ben hayatımda öyle sopa görmedim. *"Kalk, uyan."* dedi. Orada beni birden ağlamak tuttu. Gel zaman çocuklara bir şey anlatmadım *"Kimse geldi mi oğlum?"* diye sordum. *"Yok, anne buraya kimse gelmedi."* dedi. Neyse ben yine uyuya kalmışım o sıra aynı sesi bir daha duydum. *"Uyuma demedim mi ben sana?"* diye işittim ve kulağıma birden sopa patlattı. İki gün iki gece sürekli titredim ama öyle bir soğukta kalırsın öyle titredim. Orda bizim bir dede vardı. Bana okudu üfledi bana üç sene gelmedi, benden gittiler. Üç sene sonra bir geldiler ki ne geldiler ondan sonra sekiz sene ben sürekli bayılmalara başladım beş adam beni tutamazdı kendimi parça parça edermişim. Şuan Allah'ıma şükürler olsun yoklar kızım öyle şeyler yapıyorlar ki kızımı oğlumu eşimi götürüyorlar, hayal görmüyorum ama yüzleri yok görmezsin göstermezler aynı insan gibiler. [K.34]

C.39. Akşam kadının biri çamaşır asmak için evinin arka bahçesine gitmiş. Evleri tepenin üstündeymiş, çamaşır asarken davul sesleri duyma başlamış. Kendi kendine konuşmuş bu saatte kim düğün yapıyor diye merak etmiş. Bahçelerinden dışarı bakmış biraz yokuş aşağısında halay çeken birilerini görmüş. Onlara bakmak için çıkmış evinin bahçesinden. Yokuş aşağı biraz inmiş oradan onlara bakmaya başlamış sonra birden aralarından birinin kendi elbisesini giydiğini görmüş. *“Benim elbisemi ne ara almışta giymiş bu elbisemi çalmış.”* diye söylenmiş. Yokuşu biraz daha aşağı inince o elbisenin içindekinin kendisi olduğunu görmüş oynayan kişilerinde insan değil cinler olduğunu anlamış hemen oradan kaçmış evine girmiş. [K.29]

C.40. Üç günlük yeni evliydim. Akşam vakti uykum geldiği için yatak odama geçip uyudum bu arada eşim de uyuyordu. Tam uykuya dalacağım zaman üzerime kocaman, kapkara bir kedi atladı. Ne olduğunu anlamadan kendimi yerde buldum. Kara kedi üzerimde kalkmamam için bana baskı uyguluyordu. Eşimi bağırarak uyandırmaya çalıştım ama beni duymadı. Sonra besmele çektim kedi aniden kayboldu. Sonra eşim *“Ne oldu neden bağıırıyorsun?”* diye sordu. O zaman farkına vardım bağırdığının. Sonra evdekiler başıma toplandı onlar da *“Ne oldu?”* diye sordular. Olayın üzerinden zaman geçtikten sonra anladım kara kedi aslında cinmiş. Bir daha da başıma böyle bir şey gelmedi. [K.35]

C.41. Cin saldırması beni fazla etkiledi. Doktorlar *“Sana yapacak birşey yok sakinleştirici ilaç vereceğim.”* dedi. Benim tedavim yok. Cin saldırması kötü nazar üflemeyle olur. Bu kötü, çekemeyen bakış insanı mezara koyuyor. Cin saldırması şeytan büyüsü, cin iblisi insanın üzerine salarlar. O cinleri bazen görürsün bazen göremezsin. Eğer şeytansa arkadan gelirdi. Hoca bana *“Sende çok kötü büyü var cin saldırması sana arkadan gelir.”* dedi. Hocaya gitmeden önceki gece iblisi rüyamda gördüm. Beni gece çok rahatsız etti, hocaya gitmemem için beni boğdu. Rüya bile değildi yarı uykuluydum. O sırada rüyamda hocayı gördüm bana korkmamam gerektiğini onlarla savaşmam gerektiğini söyledi. *“Sana çatarlarsa korkma cesaretli ol.”* dedi. *“Sen onu yeneceksin bu sefer.”* dedi. Fakat enteresan olan şey hocayı hala görmedim nasıl biri olduğunu bilmiyorum. O zamanlar çok hastayım çok kötü şeyler görüyorum. İki kadın gördüm öyle güzel giyinmişler *“Bize yardım eder misin?”* dediler. Ben de *“Ederim.”* dedim. Kadınlar fındık topluyordu. *“Şimdi sana rastlayacak gelecek sakın korkmayasın ondan.”* dediler. Gittim ki bir dereye vardım. Bir sürü ağaçlar, ağaçları üzerime doğru oymaya başladı. O kadar korkunç bir şey ki bende karşıya geçeceğim. Bana izin vermiyor, illa ağaçların altında ezecek beni. Ben de *“Ya Allah*

Bismillah!” diyerek karşıya atladım. Bunlar benim peşime koşmaya başladı. Ben gittim, o gitti. Ben gittim, o gitti. Birden beni arkadan boğmaya başladı. Ben de “*Ya Allah Bismillah!*” diyerek onu birden tepemden alıp yere vurdum. Elime bir taş alıp onun kafasına vurdum öldürdüm. Birisi geldi o sıra “*Sen ne yapıyorsun adamı öldürdün seni polisler alacak.*” Dedi. Ben de dedim ki “*O suçlu boğuyordu beni tabi öldüreceğim onu.*” Sonra bir anda uyandım rüya olduğunu anladım. Fakat ayan beyan yanımda da bir şeylerin olduğunu görüyorum. Sonra sabah oldu ben hocaya gittim. Hocanın evinde yorgan döşek hasta yatıyorum hoca bana okuyor. Hoca bana yarın geleceğini bu akşam göreceklerimi anlatmam gerektiğini söyledi. Sana cinler cazı tayin etmiş seni helak ediyorlar onları göremiyorsun öldürdüğünde cazıdır dedi. Bende sonra evime geldim. Odama gidip yatmaya karar verdim tam odamın içine girerken yatağımın üstünde bir köpek gözleri kıpkırmızı bakıyor bana, o sırada ben de düşüp bayılmışım. [K.36]

C.42. Nişanlıyken yaşadığım bir olayı anlatayım. Şimdi annem babam ve kardeşim bir gece dünörlere ziyarete gittik. Saat 10-11 gibi kalktık eve yürüyerek gideceğiz. Işıklandırma da pek de iyi değil ama kalabalığımız diye gidiyoruz. Yolumuz değirmenin yanından geçiyor ve yan tarafında da dere var. Yürümeye başladık, tam oraya geldik ki birden bire düğün evinde çalgı çalar ya öyle sesler duyuyoruz. Sadece ben değil herkes duyuyor. Diyoruz birinin düğünü olsa haberimiz olur aynı mahallenin insanıyız sonuçta. Bakındık bir şey göremeyince yola devam ettik. Babam ki hiç korkmayan insandır bir şeyler sezmiş olacak ki “*Arkanıza bakmadan hızlanın.*” dedi. Babamın hızlanın demesiyle ardımızdan taşlar yağmaya başladı. Ama ne olduğunu anlayamadık, taşlar bildiğin önümüze düşüyor. Koşarak uzaklaştık. Ama hepsi 15-20 adımlık zaman aralığında oldu. Nişanlı olduğum için çalınma olayının başıma geleceğini düşündüm ve daha çok korktum. [K.37]

C.43. Burada yaşayan bir çift vardı. Daha yeni evlenmişlerdi ve birbirlerini çok seviyorlardı. Çünkü aileleri ikna edebilmek için çok çaba sarf ettiler oradan biliyorum. Kadın çok mutluydu. 4. katta oturuyorlardı. Kadın sürekli sofra altını camdan silkeliyormuş. Birkaç kişi uyarmış hatta daha yeni evlisin çalınırsın silkeleme diye ama dikkate almamış. Ve o kız evlendikten bir buçuk ay sonra o balkondan kendini attı. [K.37]

C.44. Eskilerin anlattığına göre uzun zaman önce bir adam varmış. Tulum çalma konusunda becerikli oluşu diğer insanlar tarafından da biliniyormuş. Tulumu öyle güzel çalarmış ki etkileyiciliği şeytanları, cazıları bile oynatırmış. Öyle zamanlar olurmuş ki

cinlerin düğünü olduğu zaman gelir adamı alır ve düğünlerinde tulum çalmasını isterlermiş. Bir sefer gittiğinde tulum çaldıktan sonra teşekkür etmek için adama soğan kabuğu ile sarımsak kabuğu vermişler. O da eve dönerken bu ne saçma iş düşüncesi ile onları derenin kenarına atmış. Sabah uyandığında cebinde kalan birkaç soğan kabuğunun altına dönüştüğünü görünce nasıl bir fırsatı kaçırdığını fark etmiş ve uzun bir süre kendine gelememiş. [K.38]

C.45. Eski zamanlarda insanlar mısır ile buğday hasatlarını değirmenlerde kendileri yaparmış. Kimse kimsenin malını almasın, yabani hayvan musallat olmasın ve kötü ruhlar zarar vermesin düşüncesi ile aile bireyleri değirmende sırayla nöbet tutarmış. Dedem de o dönemde amcamlarla beraber sırayla nöbet tutuyorlardı. Bir gece dedem ben tek giderim dedi ve yola koyuldu. Vakit gece yarısını geçince değişik sesler duymaya başlamış. Dışarı çıkıp seslerin nerden geldiğine bakmış. Cinlerin bir araya toplanmış horon oynadığını görmüş ama insan mı cin mi ayırt edememiş. Tabi onlar dedemi fark edince kolundan tuttıkları gibi oyuna dâhil etmişler. Dedem kendini oyuna nasıl kaptırdıysa sabaha kadar onlarla horon tepmiş. Sabah eve geldiğinde olanları anlatınca ertesi gece dedem ve amcamlar beraber beklemeye gittiler ve ertesi sabah geldiklerinde onlar da kendilerine hâkim olamadıklarını söyledi. [K.39]

C.46. Bir tanıdığımızın ablası yıllar önce bizim köye çapa yapmaya gelmişti. Hasan, teyzemin oğludur. Anlatacağım kadın da onun ablası Melahat'tır. Birlikte çalışmaya başladığımızda vakit öğlen olmuştu. Çapayı baya geç saatte bitirdik. Hava iyiden iyiye kararmıştı. Ben de dikkatli bir biçimde suyolunun kenarından yürüyordum. Önüme bir kedi çıktı. Ama değişik bir kedi. Ben yürüyorum o önümde gidiyor. Boyu bir uzuyor bir kısalıyor. Hızlı adımlarla eve vardığımda çok korktuğum belliydi. O zamanlar rahmetli babaannem hayattaydı. Bana su içirdi çeşitli dalar okudu. Yolda kedi suretinde bir cine rastladığımı söyledi. [K.40]

C.47. Biz küçükken aile büyüklerimiz oraya gitmeyin buraya yaklaşmayın diye nasihat ederdi. Nedenini merak ettiğimizde ise sürekli orası sahipli size zarar verirler diye korkuturlardı. Küçükken evet korkardık ama inanmazdık kapalı bir kutu gibi gelirdi. Fakat büyüdükçe anlatılanlarda gerçeklik payı olduğunu gördük. Başımdan geçen bir olay var. Köydeyim, hava kararmak üzere ben de eve doğru gidiyorum. Cinli Dere diye adlandırılan bir yerden geçeceğim. Biraz ürperiyorum ama içimden dua okuyarak yürümeye devam

ediyorum. Derenin ortalarına gelince adım atamaz oldum. Ayaklarım kilitlenip kaldı. Ayaklarımı bırakın kollarımı dahi oynatamıyorum. Sonra daha çok dua okumaya karar verdim. Bildiğim her şeyi okudum ve yavaş yavaş çözülmeye başladım. Koşar adımlarla eve gittiğimde babaanneme olanları bir bir anlattım. Babaannemin dediğine göre yürürken onların arasına karışmışım. Farkında olmadan üzerlerine basınca beni kilitlemişler. Dua okumamış olsaydım bana zarar verme ihtimalleri varmış. [K.41]

C.48. Benim aile büyüklerimin cinlerle ilgili yaşadığı olaylar fazladır. Ben küçükken çok anlatırlardı ama hepsi aklımda kalmamış. Gençliklerinde ayda birkaç kere cinlere çarpılan insanlar hakkında hikâye duyarlarım. Rahmetli dedem bu hikâyeyi sürekli anlatırdı ben de sizinle paylaşmak isterim. Harman hasadı zamanlarından birinde dedemin kardeşi çarpılmış. Kolları tutmuyor, ağzını açıp iki cümle kuramıyormuş. Birçok hocaya götürmüşler ama yine de çare olmamış. Sonra daha güçlü bir hoca bulmuşlar ve ona götürmüşler. O hoca cinlerden uzaklaştırmış. O dönemlerde küçüktüm çok ilgimi çekerdi böyle şeyler. Sonra anlatılan hikâyeler azaldı kimseyi duymaz olduk. Bunun üzerine köyümüzde bulunan dedenin yanına gittim ve sohbet ederken neden artık kimsenin böyle şeyler yaşamadığını sordum. Sorumdan pek hoşlanmadı. Benim cinlerin varlığına inanmadığımı inkâr ettiğimi zannetti. Sonra durumu anlatınca o da düşüncelerini dile getirdi. Dediğine göre artık cinler kendilerine yaşayacak yer bulamıyormuş. Çünkü bütün cadde ve sokaklar aydınlatılmış. E şehirler düzenli hale gelmiş, caddeler sokaklar tertemiz ıslıl ıslıl olunca cinler de ortalıkta gezemez olmuş. Anlattıklarını düşününce hak verdim. Hatta önceden ölen kişinin mezarı bile evin uzağına yapılmazmış yabani hayvanlar zarar vermesin diye. [K.42]

C.49. Küçükken arkadaşlarla yüzmeye gitmiştik. Onlar yüzme konusunda benden iyilerdi. O yüzden de benimle dalga geçiyorlardı. Beraber denize girdik ben kıyıya yakın yerlerde yüzerken onlar baya açıldılar. Biraz daha yüzdükten sonra gölge etsin diye bir kayanın dibinde uzandım. Meğer içim geçmiş. Kendime geldiğimde tanımadığım biri tepemde bana bakıyordu. Ben ise elimi kolumu oynatamıyordum. Sesim çıkmıyordu. Sonra dua okumaya başladım. Baktım başımdaki şey yavaş yavaş uzaklaşıyor. Gözümlle takip ettim o uzaklaştıkça ayaklarımı oynatabilmeye başladım. Hemen yerimden kalkıp koşarak eve gittim ve gördüklerimi anlattım. Evdekiler cin ile karşılaştığımı söylediler. [K.43]

C.50. Bizim köyümüzün etrafı dağlarla çevrilidir. Bu yüzden ulaşım küçük patikalardan sağlanırdı. Ben de gece bir yerden bir yere giderken cinlerin saldırısına uğradım. Sürekli havadan taşlar geliyordu. Ama kaçmayı başardım. Sonra başımdan geçenleri arkadaşlara anlatınca herkesin başına geldiğini öğrendim. Gece rahatsız edilmekten hoşlanmazlarmış. [K.44]

C.51. Eskiden değirmenlerde nöbetleşe çalışırlardı. Sırası gelen işini hallederdi. Tahsin amca da bunlardan biriydi. Kendisine gece sıra gelince değirmenin yolunu tutmuş. Ürünleri öğütülürken kendi de değirmenin bir köşesinde uyumuş. Gecenin ilerleyen saatlerinde biri uyandırmış. Uyandıran kişi birkaç yıl önce İstanbul'a giden akrabasıymış. Olanlara bir anlam verememiş. Akrabası düğün olduğunu söylemiş. Buğdayları çuvala doldurup yola düşmüşler. Komşu köylerin birine gidiyorlar. Tahsin amca biraz paragöz insandı. Bakıyor ki yemek dağıtılan tabaklar gümüşten birkaç tane tabak yürütüyor. Çatal, kaşık almayı da ihmal etmiyor. Sabaha kadar yiyip içip eğleniyorlar. Sonra akrabası bunu bir köprü'nün başına getiriyor. Tahsin amcanın aklına birden değirmen geliyor. Karısını, malzemelerini hatırlıyor. Sonra akrabasının ayaklarına bakıyor ki ters. Kelime-i şahadet getirmeye başlıyor ve bayılıyor. Uyandığında kendini 7-8 km ötede bir uçurumun kenarında buluyor. Eline yüzüne hayvan gübresi bulaşmış, elbiseleri parçalanmış. Sonra elini cebine atıyor gümüş çatal kaşık sandığı şeyler dal parçaları, tabaklar ise ağaç kabuğu. Korkudan eve koşarak gitse de bir sene boyunca kekeliyor. [K.45]

5.1.2. Alkarası (Alkız)

AK.1. Bu olay bizzat benim başımdan geçti. Bizim orada doğum yapan kadın yalnız bırakılmaz. Ben de yeni doğum yapmıştım. Bir akşam yatağımda uyurken büyük bir karartı gördüm. O gördüğüm karartı yaşlı bir kadına benziyordu. O yaşlı kadına benzeyen karartı bana doğru yaklaşıyordu. Üzerime doğru geldi ve elini boğazıma geçirip beni boğmaya çalıştı. Bende o an korkudan bağırmaya başladım. Eşimi ve çocuklarımı çağırıyordum ama bir türlü sesimi onlara duyuramıyordum çünkü sesim bir türlü çıkmıyordu. O yaşlı kadına benzeyen karartı iyice boğazımı sıkmaya başladı. Bende daha yüksek sesle bağırmaya başladım. En son tam beni öldürmeye çalışırken bir anda irkilerek ve bağırarak uykudan uyandım. [K.46]

AK.2. Bir kadın daha yeni doğum yapmışken kucağında çocuğu ile kapının önüne çıkmış. Bir kadın görünmüş ve çocuğunu alacağını söylemiş. Kadın o anda donup kalmış.

Bebeği kucağındaymış ama sanki çocuğunu hissetmiyormuş. Çocuk elinde çığlık çığlığa ağlarken o hiçbir şey yapamıyormuş. Çocuğun çığlığını duyan komşuları gelmiş. Hemen çocuğu annesinin elinden almış. Kadın kendine geldiğinde çocuğunun boynunda boğulduğuna dair izler varmış. Sonra çocuğu bir hocaya götürmüşler hoca okumuş üflemiş sonrasında demiş ki *“Bu çocuk 3 gün içinde ağlamazsa veya emmezse bu ölür.”* Sonra beklemeye başlamışlar. Çocuk gerçekten de üç gün boyunca ne bir şey yemiş ne de ağlamış. 3 günün sonunda çocuk bir anda ağlamış. Böylece çalınmaktan kurtulmuş. [K.47]

AK.3. 2 aylık hamileyken gece yarısı camda bir tıkırtı duydum. Kalktım pencereyi açtım ve bir surat gördüm. Mavi gözlü, bembeyaz suratlı, saçları dağınık bir kadındı. Sadece üstü görünüyordu. Parmağını bana doğru uzatarak beni tehdit etti. *“Bu çocuk benimdir, alacağım onu”* dedi. *“Bir hafta sonra o çocuk benim olacak.”* dedikten sonra kayboldu. Ben de korkuyla camdan içeri girdim. Ama sesini nefesini arkamda hissediyordum ve rahat vermiyordu. Kalktım hemen abdest aldım. Abdest alırken bile rahat vermiyordu, aynı şeyleri söyleyip duruyordu. Kibleye döndüm namaz kılmaya başladım. İlk rekâta indim ikinci rekâta inerken cama doğru tekrar geldi *“Sen göreceksin o çocuk bir hafta içinde benim olacak.”* dedi ve gitti. Bu olaydan üç gün sonra iki aylık bebeğimi düşürdüm. [K.48]

AK.4. İpliğin kızı kundaklı bir şekilde salıncakta yatıyor o zaman beşik yok. Daha kırkı çıkmamış. Kundakta çocuğa memeyi yediriyorum sonra tekrar salıncağa koyuyorum. Yediriyorken başı yaşmaklı boncuklu bir kadın içeri doğru bakıyor. *“Oğul git bak ki o kadın kimdir?”* dedim. Ben çocuğa meme yediriyorum diye kalkamadım. O arada kadın gitti. Sabahtan da baktım çocuğa yine yatıyor karnını doyuracağım baktım çocuk ölmüş. O kadın çaldı. [K.49]

AK.5. Onur yaklaşık yirmi günlükken bir gece huysuzlandı ve uykusu geldiği düşünülerek kundaklanıp beşiğine bırakıldı. Yaklaşık iki saat sonra kontrol amaçlı odaya gidildiğinde beşiğe bıraktıkları Onur’u çıplak bir şekilde sobanın önünde buldular. Ertesi gün aynı huysuzluk tekrarlandı yine uyutmak için Onur’u beşiğe bıraktılar ve bu defa tekrar odaya geldiklerinde oraya konulmayan kaseti Onur’un kundağı arasında buldular. Üçüncü gün huysuzluk halen devam ediyordu. Bu defa Onur’un yanından ayrılmama kararı aldık. Mutfığa kadar gidip geldiğinde Onur’un başına koymadığım Kur’an’a rastladım. En son hocaya gitme kararı aldım. Konuyu hocaya anlattım ve bunun albastı olduğunu söyledi ve Onur’un başucuna yarım ekmek ve Kur’an konulması gerektiğini söyledi. [K.50]

AK.6. İslam'da küçük kaynatam dedi ki “*Önceki çocuk evde öldü ya yanınızda büyütün ki bir şey olmasın.*” Kaynanam kaynatam yatıyoruz. Çocuk birden ağladı çığlık attı yere düştü ama kundak mundak hep sarılı. Işıklar söndü mü tayin oluyor. Baktım ki çocuğu çekti boğuyor, ağzından köpükler çıkıyordu. Kaynatam kalktı çocuğu kaldırdı o arada elinden kurtardık yoksa boğuyordu. Dedi ki “*Lambalara gaz doldur ki ışık olsun ötekini de aldı buna bir şey olmasın.*” Gitti sonra Danzot'taki İsmail Hocadan muska falan aldı. Çocuğu altından geçirdim falan sonra da bir şey olmadı İslam'ı öyle kurtardım. Sonra sordum soruşturdu Emine var ya bizim o doğururken kuyruğu çıkmış (kimseye söyleme diye uyarıyor) koca nenesi (kaynanası) eğiş ile dağlamışlar. Kuyruğu olsa da olmasa da onu söyledin mi sezmiş. [K.49]

AK.7. Artvin'in merkezinde yaşayan Sozan Hanım bir gece dinlenirken bacağında hafif bir ağırlık hissediyor. Kadın aynı zamanda hamileymiş. Yatağından kafasını kaldırdığında tuhaf bir varlık görüyor. Daha sonra üzerindeki ağırlığın gitgide arttığını hissediyor. Kadın korkusundan ziyade daha dünyaya getiremediği bebeği için endişeleniyor. O sırada Allah'a duada bulunuyor. Sonra varlık birdenbire kadının ayağından kalkarak kadının karnına hafif dokunmaya başlıyor ve kadın hareket edemeyerek şaşkınlık ve korku içerisinde varlığı izlerken kendinden geçiyor. [K.51]

AK.8. Yirmi askeri paşa dedemden birisi olan Beyi Ağa dedemi ben hiç görmedim. Dedem evleniyor, karısı hamile kalıyor, çocuğu dünyaya sağ gelmiyor. Diyorlar ki kadına al basar. Kadın kapıyı içerden kilitliyor, kapı kendiliğinden açılıyor. İçeriden saçları uzun bir şey beliriyor. Gelen al elini boğazına sokuyor. Kadın alın saçını eline sarıyor sarıyor. Al kaçmak istiyor ama saçları kadının eline sarılı olduğu için kaçamıyor. Diyor ki “*Benden ne istiyorsun, sen kimsin?*” O da diyor ki “*Ben alım.*” Al kadına diyor ki “*Beni insanların içine çıkartma. Eğer beni insanların içine çıkartmazsan senin sülalene bundan sonra asla al basmayacak.*” Kadın alı bırakıyor. Bundan sonra kadınlar bizim sülaledeki erkeklerden bir parça, bir eşya alıyor daha sonra bu kadınları al basmıyor. Çünkü alın erkeklerden korktuğu söyleniyor. [K.52]

AK.9. Bir gün Nuran adında bir kadın doğum yapmış. Bu kadının eşi uzakta çalışıyormuş. Bu yüzden yanında kız kardeşi kalıyormuş. Akrabaları ve arkadaşları kadına “*Eşin yanında yok al basması olabilir. Eşinin kirli atletini, Kur'an-ı Kerim'i ve çalı süpürgesini uyurken yanından ayırma.*” demişler. Nuran aldırış etmemiş. Bir gece

uykusunun arasında yanı başında kara bir kedi görmüş. Gözlerini tamamen açınca kedi kaçıvermiş. Rüya herhalde demiş ve yine aldırış etmemiş. Birkaç gün sonra ayaklarına bir ağırlık çökmüş. Başparmağını oynatıp salâvat çekse geçermiş ama yapamamış. Nuran’a simsiyah biri görünmüş. “*Seni öldürmeye geldim.*” diyormuş. Yanında uyuyan kız kardeşi Nuran’ın sesine uyanmış. Nuran uyanınca hemen dua etmeye başlamış. Kız kardeşi ne olduğunu sorduğunda “*Seni öldürmeye geldim dedi ve boğazımı sıktı bağıramadım. Hareket de edemedim.*” demiş. O günden sonra eşinin atletini, Kur’an-ı Kerim’i ve çalı süpürgesini uyurken yanından eksik etmediği için bir daha böyle bir olay yaşamamış. [K.53]

AK.10. Yeni doğum yaptığım zaman uykumda gürültüler duymaya başladım, uyanmaya çalıştım uyanamadım. Al karası olduğunu anlamıştım ve yattığım yerden kalkmaya çalışıyordum ama kalkamadım. Odamda karanlık bir şey vardı ve bu karanlık bebeğimi aldı geri almak için hiçbir şey yapamıyordum. Sonra onu takip ettim bebeğimi ırmağa götürdü. Tam boğacakken yüz yüze geldik ve ben uyandım. Yüzünde hiçbir ayrıntı yoktu kapkaraydı. [K.54]

AK.11. Hamile bir kadın uykusunda üstünde bir ağırlık hissetmiş ve kalkmaya çalışmış, kalkamamış. Uyanmaya çalışmış uyanamamış. Karnında dayanılmaz bir ağrı, şancı varmış. Acı çekiyor ama yerinden kımlıdayamıyormuş. Uyandığında bebeğini düşürdüğünü görmüş. [K.55]

AK.12. Şeker Naz teyze doğumdan yaklaşık bir buçuk gün sonra gece rüya görür: Rüyamda bir yaşlı adam, beyaz sakallı, yüzü kırışık, ürkütücü bir şekilde evin kapısını çaldı. Bana konuşalım dedi. Uyandığımı yavaş yavaş anladığımda üstüme bir karanlık ve ağırlık çöktüğünü hissettim. Ağzım kurumuştı. Etrafıma baktım ve kendimi yatağımda değil de kapının dibinde buldum. O günden sonra geceleri bir yerde kalamadım. [K.56]

AK.13. Bir akşam yatıyorum. Lohusayım o zamanlar. Üçüncü ya da dördüncü gündü. Evdekiler yemek yemeye içeri geçti. Ben de çok aç değildim önce siz yiyin ben sonra yerim dedim. Çocuk da yanımda yatıyor. Birden bire köpekler geldi. Rüya görüyorum herhalde anlayamadım. Köpek boğazımdan tutmuş ısırılmış kanlar akıyor. Meğer bağıriyorum haberim yok. Görümcem çılgıma geldi. “*Çağlar! Çağlar!*” diye sesliyor. Duyuyorum ama o şeyden kendimi kurtaramıyorum. Artık gelmeseydi ne olurdu bilmiyorum ama çalınma denilen şey böyleymiş. Birisi o an beni yakalamasa kim bilir neler olacaktı. [K.37]

AK.14. Bizim köyde yaşanan bir olaydır. Bir ailenin çocukları doğduktan sonra 40 gün içinde ölüyormuş. Birkaç kere tekrarlanınca yeni doğan bebeklerini beklemeye başlamışlar. Bir gece bebeğin başında nöbet tutarken görmüşler ki vakit gece olup el ayak çekilince kapı açılıyor, al kız içeri giriyor ve bebeğin beşiğinin başına gidiyor. Tam bu sırada beşiğin başında uyuyor numarası yapan baba al kızı saçından yakalıyor. Adama “*Sal beni ne olur.*” diye yalvarmaya başlıyor. Adam “*Seni herkese göstereceğim. Öldüreceğim seni.*” diyor. Al kızı da “*Beni bırak senin yedi sülalene artık dokunmayacağım.*” Deyince adam da kızı bırakıyor. O olaydan sonra adamın bütün çocukları yaşamış. Fakat inanış bu ya sırf al karası adamdan korkuyor diye hamile kalan ve al kızdan korunmak isteyen herkes adamın kıyafetlerinden birer parça üzerinde taşırmış. Al kızı bu adamın kendi elbisesinden taşıyan hiç kimseye elini sürmezmiş. [K.52]

AK.15. Eski zamanlarda yapılan doğumlardan sonra loğusa kadın tek başına odada dahi yalnız bırakılmazdı. Doğumu yaptıran ebeler çeşitli dualarla anneyi ve bebeği koruma altına alırdı. Al basması zaten kadınlara ve çocuklara gelen kötü bir şey olarak bilinirdi. Ebe doğumu yaptırdıktan sonra çeşitli dualarla lohusanın yatağının etrafına ip dolardı. Bu ipten kalkanın lohusayı ve bebeği koruyacağına inanılırdı. Gelen al karası kişinin ağzını bağırması için kapatır ama burnunu açık bırakırmış. Eğer burnunu kapatmayı da başarabilirse kişi ölmüş. Bundan korunmak için de böyle bir yöntem uyguladıklarını bilirim. [K.57]

AK.16. Gençken doğumlarda ebelere yardım ederdim. Günlerden bir gün doğum yapan var diye haber geldi. Kadının yanında ne ebe var ne de bir başkası. Hemen yola koyulduk ve kadının yanına gittik. Kadın biz gidene kadar doğumu gerçekleştirmişti. Kendi sağlık durumu iyiydi ama bebek ölmek üzereydi. Sürekli ağlıyor, rengi değişiyordu ne yaptıysak susturamadık. Aklıma hemen hocaya gitmek geldi. Bebeği kaptığım gibi hocanın yanına gittim. Daha yanına varır varmaz bana “*Bebeği herhangi bir askerin kucağına verin. Kollarında bir müddet tutup sallasın.*” dedi. Biz de hocanın dediği gibi bir asker bularak bebeği kucağına verdik. Ondan sonra bebek kendiliğinden iyileşti. Meğer bebeğe al karası musallat olmuş. [K.58]

AK.17. 2005 yılında evlendim. Buralarda al basması hikayelerini çok dinledim. Evliliğimizin ilk zamanlarıydı. Eşim sabah kalktı, işe gitti. Ben de yeniden uzandım. Birden odaya gölgenin girdiğini hissettim. Sonra geldi göğsüme oturdu, bir ağırlık hissettim.

Bağırarak istiyorum ama sesim çıkmıyordu. Aklıma anneannemin dedemlerin anlattığı şeyler geldi. Böyle bir durumla karşılaşınca La İlahe İllallah Muhammeden Resulullah demek gerekirmiş. Bir şekilde “*Defol git başımdan, La İlahe İllallah.*” dedim kayboldu gitti. Sonra kayınvalideme anlattım bu durumu, hocaya gittik okuttuk suyunu içtim geçti. [K.59]

AK.18. Bir arkadaşım vardı bu konular hakkında sürekli sohbet ederdik. Onun uyarısı idi. İnsanlar yan veya sırt üstü rahatlıkla yatabilirken yüz üstü yattığı zaman kötü varlıklar musallat oluyormuş. Al basması derlermiş. O yüzden dikkatli olmak lazım. [K.60]

AK.19. Annemin anlattığı bir olaydı. Tabi eskiden elektrik yokmuş. İnsanlar işlerinin çoğunu gaz lambasında yaparmış. Annem bir gün arkadaşları ile saklambaç oynuyormuş. Samanlığa saklanmaya karar vermiş. Ama birden önceden beri anlatılan Sarıkız hikâyesi aklına gelmiş. Etrafına dikkatli bir biçimde bakarken saklandığı yerden samanlığın bir köşesinde garip bir yaratık görmüş. Sarı ve uzun tırnakları olan uzun boylu bir varlıkmiş. Eve kaçarak annesine anlatmış gördüklerini. Bu Sarıkız’ın alkarası olduğu anlatılmış. Özellikle düğün olduğu zamanlar ortaya çıkarak insanlara görünürmüş. Gelin arabalarının arkasına asılarak onların gitmesine engel olurmuş. Annemin köyünde bu alkarası ile alakalı birçok şey anlatılmış. [K.61]

5.1.3. Peri

P.1. Dedeme bir peri kızı musallat olmuş. Ota gidermiş gelirmiş. Onları yerleştirirken bir bakarmış otların üzerinde bir peri kızı gülüyor, kahkahalar atıyor. Bu gidermiş peşinden gelirmiş ille beni al diye yalvarmış. Dede de hiç yüz vermezmiş. [K.62]

P.2. Benim dayım görürdü cinleri. Osman dayım 4 kişiyi döverdi. Dayım geliyor gece ikide nerden geliyorsa artık. Meydanda el ele tutuşmuş peri kızları oynuyorlar. Bir şeyler söyleyip oynuyorlar. Dayım da onlarla tutuluyor oynuyor. Bir bakıyor ki oyunun sonu yok. Yorulmuyor bunlar sonra aklına geliyor dua okuyayım Fil Suresini, İhlâs Suresini ve Felâk Suresini okuyor. Taşın dibinde bayılıyor. Bir yanıyor hiçbir şey yok. Herkes dağılmış. Anlam veremiyor, kalkıp eve gidiyor. Baya zaman kimseye anlatmıyor. [K.63]

P.3. Köyde bir amcamız vardı. Dedesinden korkuyordu. Bu yüzden onun isteklerini mutlaka yapardı. Bir gün dedesi değirmende buğdayları beklemesini isteyince yola koyulmuş. İçerde oturuyorken dışarıda çalgı sesi geldiğinin duymuş ve dışarı çıkmış. Dışarı çıkınca ses kesilmiş. Tekrar içeri girmiş müzik sesi başlamış. Birkaç kere böyle olunca

korkmuş ve malzemeleri bırakıp köyün yolunu tutmuş. Eve gidince anlatıyor meğer periler düğün yaparmış. Eskiden orada dedesi de rastlamış aynı şeye. [K.64]

P.4. Bir gece geç saate kadar oturmuştum. Televizyonda bir program açmış izliyordum. Program yardıma muhtaç bir ailenin görüntülerinin gösterilmesi ile ilgiliydi. Bu durum beni çok etkiledi ve saatlerce ağladım. Ne yapabilirim nasıl yardım edebilirim diye düşünme düşünme yatmışım ve uyumuşum. Sabah uyandığımda baktım ki elimin içine kına yakılmış. Eskiler anlatırlar hâlâ iyilik yapana kimi zaman periler gelir ya eline ya ayağına kına yakarlarmış. [K.65]

P.5. Rahmetli babam anlatırdı. Askerlik çağındaymış. Köyde bir yerden başka bir yere gitmesi gerekiyormuş. Biraz geç vakte kaldığı için akşamüstü yola çıkmış. Hava karardıkça korkmaya başlamış. Yol üzerinde bir yerde perilerin olduğu söylenirmiş. Oraya yaklaştığını fark ettikçe daha da gerilmiş. O yere geldiğinde sesler duymaya başlamış. Adımlarını hızlandırıp arkasına bile bakmadan o yeri koşar adımlarla geçmiş. Sanki sınır gibi bir şey varmış. Bir yerden sonra ses kesilmiş. [K.64]

P.6. Salkımlı Köyü'nün Nagdibov denilen bir vadisi var. Bu vadinin içerisinden su akıyor. Suya yakın olduğu için de buraya değirmen yapılmış. Babam buğdayları yapmak için değirmene gidiyor. Karşıya doğru bir bakıyor, değirmende vatandaşın biri atıyla gelmiş. Baya da yükü var, birazını yere indirmiş. Babam işini yaparken adamın değirmenin yakınlarına gelip ateş yaktığını fark ediyor. Değirmeni yakmasın zarar vermesin diye müdahale etmek istiyor. Bir taraftan hızlı hızlı yürümeye başlıyor, bir taraftan da adama bağıryor değirmeni yakacaksın diyerek.. Adam git işine dercesine kolunu sallıyor babama. Babam bağırmaya devam ediyor yine değirmeni yakacaksın diye. Adamın yanına ulaşınca bakıyor ki ne adam var, ne ateş. Babam tabi bu manzarayı görünce salâvat getiriyor. Kendi kendine diyor ki bu neydi, sonra fark ediyor ki bunlar periydi. İniyor değirmenin kapısını açıyor. Değirmende bir kantar ağacı var büyük. Onu alıyor değirmenin balkonuna vurmaya başlıyor. *“Az önce buradaydınız nere gittiniz?”* diyerek bağırmaya başlıyor. [K.66]

P.7. Annem bir gün dayımlara gitmek için evden çıkıyor. Yol biraz uzun ve bir yerde kayalıklardan geçmesi gerekiyor. O ıssız yere yaklaştıkça bir de bakıyor ses, gürültü, yer yerinden oynuyor. Çalgı sesleri, oynama sesleri geliyormuş. Davul seslerinden, zurna seslerinden ortalık kırıliyormuş. Salâvat çeviriyor annem. Meğer denk geldiği şey perilerin düğünüymüş. Altın kaşıkla yemek yiyorlar. Davul sesleri zurna sesleri eşliğinde beraber

oynuyorlar. *“Yarım saate yakın onları salâvat çevire çevire izledim.”* dedi annem. Sonra yavaşça dualarla yürümüş gitmiş annem. [K.67]

P.8. Köyün yukarısında kendiliğinden oluşmuş bir su birikintisi vardı. Ama baya büyük olduğu için havuz diye adlandırırđık. Orada bir peri kızının yaşadığı söylenirdi. Geceleri havuza yüzmeye geleceğini duyardık ve sırf onu görebilmek için saatlerce havuzun başında beklerdik. [K.68]

P.9. Büyüklerimiz anlatılardı. Önceden ahırlarda hayvanlar tek tek bağlanırmış. Ama insanlar sabah bakmaya geldiklerinde onları tek ipe bağlı görürlermiş. Bazen de atları terden sıırıslıklam olmuş şekilde bulurlarmış. Perilerin gece atları ahırdan alıp koşturduğunu söylerlerdi. [K.69]

P.10. Babamdan duyduğumu anlatıyorum. Babam bir gün değirmenden dönerken çocuklar için yapılan havuzun orda soluklanayım demiş. Suyun başına varmadan önce bir yerden su sesi geldiğini duymuş. Havuza doğru sessizce yaklaştığında bir peri kızının suda yüzdüğünü görmüş. Saçlarının upuzun olduğunu söylerdi. [K.70]

5.1.4. Cazı

CZ.1. Köyümüzde cazı yaşıyor. Adı Şaziye. İmamın annesi. Kaynanası gelinden şüpheleniyor biraz takip edince cazı olduğuna kanaat getiriyor. Bizim hamur çıkardığımız demirden kaşık (eğış) olur. Onu kızdırıp kuyruğuna bastırıyor. Kuyruklu olduklarında hisleri kuvvetli olur bu yüzden insanlar hakkında konuşmaktan çekinir. [K.6]

CZ.2. Artvin’in falanca köyünde tehlikeli cazılardan bir kadın yaşıyormuş. Tabi kadının cazı olduğunu kimse bilmiyormuş. Köy halkı yaylaya çıkarken köylünün hayvanlarını uçurumdan aşağı sürüyormuş. Küçük buzağları boğazlayıp öldürüyormuş. Görenler bu insan işi değil ayı ya da kurdun işi diyorlarmış. Bu kadının cazılığı o kadar ileri safhadaymış ki kocası şahit olduğu bir olayı şu şekilde anlatmış. *“Çocuğumuzun beşiğinin başında ağlıyor ağzından köpükler çıkıyor. Elleri titriyor. Çok seviyorum ama dayanıyorum kendime hâkim olamıyorum yavrum diyerek kendi iki çocuğumuzu boğdu.”*

Kocasının onu gördüğünü anlayınca kocasını tehdit etmiş ve bir daha yapmayacağına söz vermiş. Ama adam karısına inanmamış. Onu bir güzel dövmüş kendi bildiği bazı dualarla onu dizginlemiş. Aradan yıllar geçmiş. Kadının ikizleri olmuş adamında duaları sayesinde bu çocuklar yaşamış. Zaten adam çocuklar iki yaşına gelene kadar kadına göstermemiş.

Çocuklara adamın kız kardeşi bakmış. Bu çocuklar evlenmiş barklanmış. Her şey yolunda giderken büyük oğlanın ilk bebeği kırkı çıkmadan ölmüş. Adam karısından şüphelenmiş. Karısını eşek sudan gelinceye dövmüş. *“Senin işin mi bu?”* demiş. Kadın yeminler etmiş *“Benim o derdim daha gelmiyor ben yapmadım.”* demiş. Adam gözüyle görmediği için bir şey dememiş. Bir yıl sonra küçük oğlunun bebeği doğmuş. Akıllı adam o geceler hiç uyumuyor, uyuyormuş gibi yapıyormuş. Gecenin sabaha bakan yüzünde karısının yanından kalktığını fark etmiş. Takip etmiş bakmış ki oğlunun evine gidiyor. Tabi o zaman telefon yok oğluna haber edememiş. Karısı içeri girer girmez oda evin önündeki ağaçtan çıkmış yukarı. Karısı tıpkı kendi çocuklarını boğduğu andaki gibiymiş. Ağzından köpükler çıkıyor, elleri titriyor. *“Ah canımın canı evladımın yavrusu sizi çok seviyorum ama dayanamıyorum.”* dediği anda minik bebeğin boğazını sıkmış. Kocası arkadan bunun saçlarına atlamış. O sese oğlu ve gelini de uyanmış. Adam anlatmış durumu. *“Anneniz cazı düzeldim demişti ama görülen o ki eski hali tekrar geldi.”* Gelin de çok güçlü bir hoca var ona götürelim deyince karar verip yola çıkıyorlar. Hocaya gidiyorlar. Hoca o kadar güçlü bir bağlama yapıyor ki kadın en fazla 40 adım atabiliyor. Toprağa ayağını basamıyor. Evden çıkamıyormuş zayıflamış görenler hayrete düşüyormuş. Bir kaç yıl sonra da ölmüş. Her eştikleri mezardan bir yılan çıkıyormuş en sonunda üçüncü mezardan da yılan çıkınca kocası demiş ki *“O yılan onu bekliyor kırk tane daha da mezar kazsak o yılan oradan çıkacak.”* Kadının cenazesini yılanın yanına koymuşlar. [K.71]

CZ.3. Köyde Zeynep bibi adında bir komşumuz vardı. Üç tane çocuğu ölmüştü. Kendi dediğine göre çocuklarına cazılar musallat olmuştu. Zeynep bibi çocuğu doğuruyor her şey yolunda sonra ışığı kapatıp uyuyorlar. Bir zaman sonra çocuktan garip sesler gelmeye başlıyor boğulma sesleri gibi. Sonra kalkıp ortalığa bakıyor cam kapalı olmasına rağmen sanki birinin atladığını görüyor. Ve arkasında kuyruğu olduğunu fark ediyor. Çocuğa bakıyor ki ağzından köpükler çıkmış beyaz beyaz ve ölmüş. İkinci çocuğunda ise ışığı açık bırakmışlar. Ama bir şekilde lamba sönmüş ve çocuk beşiğe bağlı olmasına rağmen kenarından sarkmış ve ölmüş. Cazı olarak bilinen kadın hâlâ köyde yaşıyor. Fakat kimse gidip kendisine bir şey söyleyemiyor. [K.6]

CZ.4. Köyümüzde (Yusufeli Hüngamek) tam olarak bilmesek de aynı sülaleden yaşadıklarını düşündüğümüz cazılar var. Bir tane gelin görümce vardı. Söylenene göre gelin cazıymış. Görümcesinin mallarını boğmuş. Sonrasında da görümce dayanamamış ve geline kendisini bildiğini dile getirmiş. Gelin zarar vermeyi bırakmış. [K.72]

CZ.5. Cazılar kendi çocuklarına eğitim verirken onları köprünün bir tarafına koyarlar kendileri de diğer tarafa geçer bulundukları yerden bir şeyler anlatırlarmış. [K.72]

CZ.6. Rahmetli annem anlatırdı. Bizim orda Küçük İsmail varmış. Şavşat tarafında hep dağa çobanlığa giderlermiş. Dağa çıktıklarında cazılarla karşılaşmış. Cazılar kurt kılığına girerek sürüye yaklaşmış. Küçük İsmail'i korkutarak malları yemek isterlermiş. Cazılarda da öyle bir huy varmış ki bir şeyi boğup öldürmek istediğinde onu mutlaka yapmalıymış yani yapmadan duramazmış. İsmail de gidip büyük boğaların boynuzlarının arkasına saklanmış ki korksunlar yaklaşmasınlar. Üzerinde de tandır ekmeği gezdirmiş. Ekmeğin ortası delikmiş. Eğer ekmeğin ortasından bakarsa kurdu değil kurt kılığındaki cazının kim olduğunu görürmüş. Ama gerçek kurtsa değişen bir şey olmazmış. [K.72]

CZ.7. Lohusa bir kadın olan Esengül Kızıl duş alırken karşısında birden hayvana benzer simsiyah top gibi yuvarlak elleri ve ayakları olan bir şey görür. Varlık üzerine doğru gelmiş. Ne konuşmasına izin vermiş ne de kaçmasına. Belli bir süre geçtikten sonra ortadan kaybolmuş. Duştan hemen çıkmış ama korkudan kan ter içinde kalmış. O günden sonra Esengül Kızıl çocuğunu eline alamaz olmuş. Her çocuğunu gördüğünde yılanı benzetip *"Yılan o bana yaklaştırmayın!"* diye bağırmış. Her gece duşta gelen hayvan gibi şey her gece gelip gel birlikte gezelim dermiş Esengül de peşine takılıp gidermiş. O yüzden ailesi geceleri yalnız bırakmazmış, kalkıp gitmeye çalıştığında ailesi izin vermezmiş. [K.73]

CZ.8. Her sabah ahıra giden evin bireyleri ahırlarındaki öküzün kan ter içinde kaldığını görüyormuş. Bir gün geldiklerinde öküzün kuyruğunun koptuğunu bile görmüşler. Artık ev halkı ahır önünde bekleme kararı almış. Bir ramazan gecesi evin bireyleri teravihe gitmek için abdest alıyorlarmış. Bu arada evin hanımları kapının önündeymiş bir anda ahırın önünde beyaz eşarplı bir kadının durduğunu görmüşler. O anda hemen üst katta abdest alan erkeklere haber vermişler. Bu durumu bekleyen erkekler silahı alıp hemen aşağı inip ahıra doğru koşmaya başlamışlar. Amaçları yakalayıp o kadını diğer hitap şekliyle cazıyı öldürmekmiş. Koşa koşa gitmişler fakat onlar gidene kadar cazı çoktan öküzü ahırdan çıkarmış ve sırtına binip öküzü koşturmaya başlamış. Peşinden ne kadar gittilerse de yakalayamamışlar ve umudu kesip geri dönmüşler. Sabah kalktıklarında öküzün yine aynı yerinde bağlı şekilde görmüşler. Tabi bu arada her gece öküzü götüren kişinin yan komşusu olduğunu da öğrenmişler. O günün öğle vaktinde dün geceki cazı hiç bir şey olmamış gibi gelip *"Dün akşam cazıyı görmüşsünüz yakalayamadınız mı?"* deyip ağız aramaya başlamış. Ev halkıda

gördüklerini artık kim olduğunu bildiklerini söylemiş. Buna sinirlenen ve korkan cazı hemen oradan uzaklaşmış. [K.74]

CZ.9. Evin daha 6 aylık hamile olan bir gelinleri varmış. Gözlerinden sakınırlarmış. El üstünde tutulurmuş. Bir gün cazı bu eve gelip evin büyüğüne *“Her gün bu duayı okursanız, cazı artık sizi rahatsız etmez.”* demiş. Buna inanan evin büyüğü her gün o duayı okumaya başlamış gün geçtikçe evin gelini tuhaf hareketler yapmaya başlamış. Meğerse verdiği dua cazı için değil gelini deli etmek içinmiş. Artık gelin kendi başına konuşmaya etrafa saldırmaya karnındaki bebeğini öldürmeyi düşünür bir hal almış. Bunu gören ev halkı bunun dua yüzünden olduğunu anlayıp bir hocaya gitme kararı vermişler. Hocada onlara bir dua vermiş her gün o duayı geline okumuşlar. Zamanla gelin normal haline dönmüş.

Bu olayları bir taraftan izleyen komşu yani cazı başına bir hal geleceğini düşünüp orayı terk etmiş. Başka bir yere taşınmış. Böylece köylü onun yaptıklarından kurtulmuş olmuş. [K.74]

CZ.10. Eskiden bir tane kadının çocukları sürekli doğup, vefat edermiş. Kadın bir gün hocaya gitmiş. Durumunu anlatmış çocuklarının sürekli doğup öldüğünü söylemiş. Hoca ise kadına *“Sana cazı tayin etmişler, çocukların sürekli bu yüzden ölüyor.”* demiş. Cazının çocuklarının yaşamasını istemediğini söylemiş. Hoca kadına bundan sonra çocuğunun yanından hiç ayrılmayacağını ve çocuğun yanında ne görürsen öldürmen gerektiğini anlatmış, sonra kadında hocaların dediklerini dinleyip eve gitmiş. Bir gün beşikte çocuğu uyurken tavandan bir örümceğin çocuğunun üzerine doğru indiğini fark etmiş o sırada hocaların ona dediklerini yapması gerektiğini düşünüp örümceği öldürmüştü. Kadın sabah uyandığında bir bakmış ki akşam öldürdüğü örümcek insana dönüşmüş o sırada kadında bu insanın çocuklarını sürekli öldüren cazının olduğunu anlamış. Kılık değiştirdiğini insan olarak değil de örümcek şekline girerek bebekleri öldürmeye geldiği fark etmiş. [K.75]

CZ.11. Bizim eve cazı musallat olmuş. Ahıra her gece cazı geliyor. Bir gece biz evde otururken bize komşumuz gelecekti. Babamda o sıra cazıyı ahırda bastı. Sonra cazı kaçmaya başladı. Babam da peşinden koşmaya başladı. Cazı bize gelen komşunun önünden koşarak geçti. Babam komşuya bağırdı ama komşumuz cazıyı tutamadı. Babam komşumuza *“Kimdi tanıyabildin mi?”* diye sordu. Komşumuzda *“Yok abi tanıyamadım hızlıca koşup kaçtı.”* dedi. Sonra cazı yine devamlı ahıra geldi gitti. Cazı geliyordu babama gözükmeden kaçıp

gidiyordu. Bir bir hayvanlarımızı telef ediyordu çok uzun süre devam etti sonra kendiliğinden vazgeçti biz de yakalayamadık. [K.75]

CZ.12. Artvin'e bağlı Ortaköy'de yaz mevsiminin hasat dönemlerinde atı, eşiği ile köye yük taşıyan bir amca beş altı güne köyüne varır. Evine gider ve atını ağıla bağlamaya götürür ata doyması için yem, saman gibi bir şeyler verir. O sırada bir kadın ortaya çıkar ve atın semerine biner. Atı bir öne bir arkaya doğru çekermiş. Adam çok korkar ve ne yapacağını şaşırır. O sıra aklına hemen besmele çekmek gelir ve kadın hemen ortadan yok olur. [K.76]

CZ.13. Pınallı Köyü'nde yaşayan bir kadın varmış. Köy ahalisi bu kadının hareketlerinden çok şüphelenirmiş. Ramazan ayında köydeki insanlar toplanıp sohbet ederlermiş. Bir gün yine toplanmışlar. Sohbetler edilmiş, ikramlar verilmiş. Herkes evine gitmek için dağılmış. Köylünün biri şüphelenilen kadını dut ağacının ince bir dalında ayakta dururken görmüş. Kadın bir anda hızlı hareketlerde ağacın en tepesine çıkıp ayakta durmaya devam etmiş. Daha sonra da ellerini ve ayaklarını ters çevirmiş. Bunu gören köylü adam korkudan bayılmış. Ayılınca olanları bütün köye anlatmış. Başka bir akşam başka bir köylü aynı kadını ellerinin üzerinde tabir-i caizse hayvan gibi yürürken görmüş. Bir akşam köylüler teravih namazından çıkıp eve gitmek için arabalarına binmişler. Şüphe edilen kadın bir ışık saçarak koşmuş ve aniden gözden kaybolmuş. Köylüler arabalarına bakmışlar kadının binmediğinden emin olmuşlar. Kadın herkesten önce evine varmış. Köylü bu kadının cazı olduğuna karar vermiş. [K.77]

CZ.14. Saliha adında bir kadın bir ayıyla arkadaşmış. Geceleri birlikte dışarı çıkıp gezerlermiş. Akıllarına ne gelirse onu yaparlarmış. Kadın, ayının sırtına binermiş ayıyla beraber ahıra girip hayvanların boğazını sıkıp canlarını alırlarmış ve bu yaptıkları onları çok mutlu edermiş. Bazen de küpe binip gezerlermiş. Bunlar gündüz insan gece peri olurlarmış. Bazen de çok sevilen çocukların canını alırlarmış. [K.78]

CZ.15. Bizim küçük yengemin babasının ahırına cazı musallat olmuş. Cazı her gece adamın bir tane hayvanını telef etmeye geliyormuş. Bir gün bu durumdan artık bezen adam hocaya gitmeye karar vermiş. Hocanın yanına varmış, adam hocaya durumu bir bir anlatmış. Hocada adama *“Harmanların arkasında gizlen seni orda fark etmez anlamaz sonra birden çıkıp kim olduğunu anlarsın.”* demiş. Adam da bir gün hocanın dediğini yapmış ve cazıyı harmanların arkasında beklemiş. O sırada cazı gelmiş, adam arkadan önceden kızdırdığı

demir çubuğu cazının sırtına indirmiş. Cazı can havliyle oradan kaçmaya başlamış. Adam cazının saçlarından yakalayıp tutmuş. Cazı bunun üzerine adama “*Beni kimseye söyleme bende bu evden bu ahırdan vazgeçeceğim sizi rahat bırakacağım.*” demiş. Adam da cazıya onu kimseye söylemeyeceğini söyleyerek cazıyı serbest bırakmış. Gel zaman git zaman adam dayanamayıp çevresindekilere cazının kim olduğunu anlatmış. Bunu öğrenen cazı da kimliğini belli ettiği için adamın evine yine musallat olmuş adamı ve ailesini sıkıntılara kederlere koyuvermiş. [K.75]

CZ.16. Yaylada sabaha karşı, ahırdan şiddetli bir ses geliyor. Babaannemle ahıra gidiyoruz, inekleri sayıyoruz, bir tane eksik çıkıyor. Tekrar sayıyoruz tekrar eksik çıkıyor. Ardından eve geçiyoruz. Aynı sesler gelmeye devam ediyor. Tekrardan gidiyor ve sayıyoruz ancak yine bir inek eksik çıkıyor. Bu sefer bekliyoruz. Bir süre sonra yukarıdan ineğin kan ter içinde, yorgun bir vaziyette geldiğini görüyoruz. O anda cazının ineği gece boyunca koşturduğunu ve sabaha karşı da ineği bıraktığını düşünüyoruz. İnek ahıra doğru geliyor, hemen yakalayıp ahıra götürüyoruz. Ardından bir kadın görünüyor ve bunu onun yapabileceğini düşünüyoruz. Ona neden bunu yaptığını soruyoruz fakat o “*Ben bir şey yapmadım.*” diyor. [K.79]

CZ.17. Kaynanam bir cazıydı. 3 cm uzunluğunda kuyruğu vardı. Her gece gözleri ateş gibi kırmızı olur, cama yaslanır dışarı bakardı. Bize hiçbir zararı olmadı ta ki 20 Aralık 1980 yılına kadar. 120 tane yeni doğmuş kuzum vardı. Hepsi sapasağlamdı. Tüm gün onların yanındaydım gece oldu eşim eve gelecekti. Ev soğuk olduğu için gidip sobayı yakayım dedim ve eve gittim. Evde en fazla yarım saat kaldım kuzularımın yanına döndüğümde 60 tanesi boğulmuş 60 tanesi sağlamdı. Bir sansar tavuğu nasıl boğuyorsa kaynanamda benim kuzularımı öyle boğmuştu. Kanı emilmiş ve boynu kırıktı. [K.80]

CZ.18. Artvin’in Vezir Köyü’nde bir cazı yaşarmış. Bu cazı gece karanlık çökünce köylülerin ahırlarından öküzlerini çalıp o öküzlerle sabaha kadar dağ bayır demeden gezermiş. Bu durumdan köylüler çok şikâyetçiymiş. Bu duruma son vermek isteyen bir köylü bir gece ahırda nöbet tutmaya karar vermiş ve beklemeye başlamış. Cazı gelmiş ve köylü cazıyı yakalamaya çalışmış. Elindeki sopayı cazıya atarak cazıyı bayıltmış ve bir sandığın içine koymuş. Nehrin kenarına götürüp onun cazı olup olmadığını anlamak için onu nehre batırmış ve birden kuyruğu çıkmış. Köylü de onun cazı olduğunu anlamış ve onu öldürmüştür. Vezir köyü sakinleri de rahat bir hayat sürmüştür. [K.81]

CZ.19. Güreşen Köyü'nde, kırklarını doldurmamış bebekleri boğan bir cazı varmış. Gece herkes uyuduğunda bebekleri boğuyormuş. Bir gece, Ayşe isminde bir bebeği boğmuş ve Ayşe öldükten sonra iki bebeğe daha Ayşe ismini vermişler. O bebeklerde hayatta kalmamış. Güreşen köyünde, ne kadar Ayşe isminde bebek varsa hepsi ölüyormuş. Artık bu köyde hiç Ayşe isminde bir kız yokmuş. Cazı ölünce cazının kuyruğu olduğunu görmüşler ve bu bir kadınmış. [K.82]

CZ.20. Ninemin ineği hamileydi sabah akşam doğurursa diye ahıra bakardı. Ahırları da evlerinin altındaydı. Ninem kırk yaşlarındaydı. O sıralar elektrik yokmuş büyük uzun çırallar yakarlarmış. Ninem bir gece ahırdan ses duyuyor ve hayvan sancılandığını sanıyor. İniyor bakıyor bir şey yok. Tekrar duyuyor, bakıyor yine bir şey yok. Çıkıp yatıyor eşi hanım bak dikkat et cazı olabilir diyor. Beklemeye başlamışlar bir saat geçmiş dedem ses duymuş, ninem hemen fırlamış yataktan çırayı alıp ahıra koşmuş. Cazı kaçarken elindeki ateşi sallamış ninem, bileğini yakmış cazının. Kaçmış gitmiş öylece. Ninem boyundan posundan tahmin etmiş kim olduğunu. Çıkmış dedeme anlatmış yaraladığını *“Sabah bakacağım o mu değil mi?”* demiş. Şüphelendiği de komşusuymuş. Sabah olmuş gitmiş kadının evine, kadın elini saklıyor. Ninem bakmaya çalıştıkça elini saklamış. *“Eline ne olduğunu biliyorum, bir daha bizim oraya gel vururum seni derdin ne bizimle?”* demiş. Kadın da *“Kimseye demeyesin ineğini öldürmem, seni öldürürüm.”* demiş. Gitmiş eve nenem kimseye söylememiş. Kadın öldükten sonra anlatmışlar herkese. [K.21]

CZ.21. Şu şekilde anlatayım eskiden köylerde elektrik yoktu. Köylere elektrik çok sonradan gelmiş. Sene 1970-1980'e kadar elektrik yokmuş. Bizim buralarda cazı derler kedi veya örümcek şeklinde görüldüğünü söylerler. Loğusa kadınlara musallat olduğunu söylerler. Yeni doğan bebeklerin ciğerlerini yerlermiş ya da bazı evlere musallat olurlarmış. Bize nenemin anlattığı şu şekilde: Köyde insanlar birbirlerini kıskanırlarmış bazı evleri rahatsız etmek için ya evlerin camlarına taş atarlarmış ya da evin sahibinin hayvanlarını salarlarmış. O dönemlerde elektrik olmadığı için kimin yaptığı belli değil buna cazı diyorlar ama bunları yapanlar normal insanlardır. Annemin bize anlattığına göre karabasanında böyle insanların yaptığını inanıyorlar. Muska gibi şeyler yaptıklarını. Annem ilk çocuğunu bu şekilde düşürmüş uyurken bir anda üzerine bir şey çöküyor uyanıyor, bağırıp çağırmaya başlıyor ama yanındakilere sesini duyuramıyor ve bu yüzden çocuğunu düşürüyor. [K.83]

CZ.22. Bir evde iki erkek kardeş ve anneleri varmış. Erkek kardeşlerden biri evli ve sakatmış. Evde garip bir olay yaşanıyormuş. Ahırdan her gece bir koyun eksiliyormuş. Bunu yapanı bulmaya çalışıyorlarmış. Sakat olmayan kardeş her gece nöbet tutmaya başlamış. Bir gece ahırda birini görmüş. Gördüğü kişi beyaz eşarplı birisiymiş. Kadın koyunlara yaklaşp elini tam koyunun ağzına sokmuşken adam onu vurmuş. Bir de ne görsünler vurulan evin geliniymiş. Gelin cazıymış. Sonra adam eve ağlaya ağlaya gidip annesine koyunları öldüren kardeşimin karısı diye anlatmış. Bunu kadının eşine söylemişler. Sonra kızın ailesine danışıldığında kızın ailesi şikâyetçi olmamış. Bu olay burada kapanmış. [K.84]

CZ.23. Bir adamın iki eşi varmış. Adam işte olduğu için beraber kalıyorlarmış. Bir gün küçük kuma tarlayı sulamaya gitmiş. Küçük kumayı gören bir kadın kumanın yanına gelerek *“Sen nasıl bir kadınsın ki evli bir adamla evleniyorsun?”* demiş. Bu sözleri duyduktan sonra çok üzülen kadın eve üzgün bir şekilde gitmiş. Onu bu şekilde gören büyük kuma *“Ne oldu neden üzgünsün?”* diye sormuş. Küçük kuma kadının söylediklerini anlatmış. Büyük kuma *“Ben ona ne yapacağımı biliyorum.”* demiş. Sonra büyük kuma belden yukarı soyunmuş bir şekilde ellerini koltuğunun altına sürüp ocaktan yukarıya doğru tırmanmış. Bunu gören küçük kuma çok korkmuş. Sabah olduğunda bakmışlar ki küçük kuma hakkında konuşan kadının tarlası talan olmuş. Bunu yapan büyük kumaymış.[K.85]

CZ.24. Benim 3 tane kardeşim vardı. Küçüğünü annem bahçeye gittiği için bana emanet etti ve sakın başından ayrılma dedi. Daha sonra bana dönerek *“Bir şey olursa bana haber et, bahçedeyim hemen gelirim.”* dedi. Köyde cazı olayları çok olduğu için annem beni sıkı sıkıya tembih etti çünkü köydeki cazı çocukların yüreğini yiyormuş bu durum annem başta olmak üzere tüm köylüyü korkutmuş. Annem gittikten sonra komşu kadın yanıma yaklaşarak *“Hadi kızım, bana bir bardak su getir ben kardeşine sen gelene kadar bakarım.”* dedi. Ben *“Kardeşim rahat durmuyor teyzecim bu yüzden onu bırakıp gidemem.”* dedim. Kadın ısrar etmeye devam edince *“Anne, anne!”* diye bağırmaya başladım. Sesi duyan annem koşarak yanıma geldi. Bunu gören komşu teyze hemen çocukların yanlarından uzaklaştı. Bir kaç gün sonra mısır hasat etmek için yan mahalledeki tarlaya gittik. İşimiz uzayınca orda ki barakamızda kalmaya karar verdik. Annem ve babam bebek kardeşim ve beni aralarına alarak uyuttular. Sabah babamın anlattığına göre komşu teyze gece gelmiş ve kapının kolunu açmaya başlamış. Babamın uyandığını fark edince kaçmış. O geceden sonra onu bir daha gören olmadı ve nereye gittiğini bilen yoktu ve artık köyün bebekleri ölmüyordu. [K.86]

CZ.25. Artvin'in Tarakçılar Köyü'nde eski dönemlerde tüm köy halkının yeni doğan çocukları bir hastalığa yakalanırmış ve köyde bu hastalıkla ilgilenen Esmâ adında bir nene varmış. Bu nene çocukları alır akşamdan evine götürür sabaha doğru çocukları boğarmış. Birkaç tane çocuğu böyle yapmaya çıkmış Meğer kadın cazıymış. [K.87]

CZ.26. Artvin'in bir köyündeki ormanda, gizli mağaraların içinde kuyruklu cazı adlı cinler yaşarmış. Bu cazılar köy ahalisinden evde kimse yokken kundandaki bebekleri kaçırp, kendi çocuklarına yedirirlermiş. Bu sebeple köylüler bebekleri yalnız bırakmazlarmış. Durum böyle olunca cazılar aç kalır ve en ufak fırsatı değerlendirmeye başlarlar. Günlerden bir gün köy ahalisinden bir aile evlerine yakın olan tarlaya çalışmaya giderken evin bebeğine zarar gelmemesi için bebeğin annesini evde bırakırlar. Daha sonra acıkan aile evdeki anneden yemek isterler. Kadıncağz hemen gider gelirim mantığıyla yola koyulur. Fırsat kollayan cazı derhal harekete geçer ve bebeği kaçıır. Eve dönen aile bebeğin olmadığını görünce av köpekleriyle derhal bebeği aramaya çıkarlar. Cazının mağarasını bulduklarında bebeğin sadece bir bacağına görürler. Bu olaydan sonra acılı anne ömrünün sonuna kadar o mağarada yaşar ve orada ölür.[K.88]

CZ.27. Cazı gece yarısı insan kılığında kapıya geliyor. Ev sahibi kapıyı açana kadar kapıya vuruyor. Kapı açılınca ev sahibine gezmek istediğini söylüyor. Sabaha kadar geziyorlar. Cazı adamı orman ve nehir kenarlarında dans ettiriyor. Sabah ezanı okunduğunda cazı ortadan kayboluyor. Adam olduğu yerde yığılıp kalıyor. Uyanınca neden orda olduğunu neden bu kadar yorgun olduğunu hatırlamıyor. Merak ediyor ama cevap bulamıyor. Daha sonra evine gidiyor. [K.89]

CZ.28. Artvin'in Ardanuç ilçesinin Müezzinler Köyü'nde bir cazı varmış adı Saniye. (Cucul Saniye) Bu cazı gündüzleri kadınlarla sohbet edip mısır öğütürlermiş. Komşularına gittiğinde yerde serili olan hayvan postunu gördüğünde hep korkar kaçarmış. Bir sabah Saniye kadının komşuları mısır öğütürken karşı tepede ormanın içinde seslerin geldiğini duyup bakarlar ki ne görsünler Saniye kadın elinde tencere tava ile ayının üzerinde ayıyı boğarken görmüşler ve seslerini hiç çıkarmadan oradan uzaklaşmışlar. Bu kadına komşuları herhangi kötü bir söz söylediğinde o insanların mallarına ve hayvanlarına zarar verirmiş. Bir gün bu kadın komşularının birinin iki öküzünü boğmuş ve kimse bu duruma bir şey diyememiş. [K.90]

CZ.29. Doğum yapalı bir hafta olmuştu. Tabi köye de yaşadığım için işleri ben yapıyordum. Bir gün inekleri yemlemek için ahıra gittim. İneklerin yanında bir tane yavru köpek vardı. Onu sevdikten sonra inekleri yemleyip ahırdan çıktım. Eve geçtiğimde kaynanam yemeği yapmıştı bende sofrayı serdim. Eşim işten geldikten sonra sofraya oturduk. Sonra eşimle birlikte inekleri sağlamak için tekrar ahıra gittik. Kapıyı açmak için ittiğimizde kapı açılmadı tekrar beraber zorladık en sonunda açmayı başardık. İçeriye girdiğimizde bir tane ineğimiz kanlar için de diğeri baygın halde yatıyor. Ne olduğunu anlamamıştık hemen evdekileri çağırdık bir insanın yapacağı iş değildi bu. Sonra öğrendik ki cazı o yavru köpeğin kılığına girmiş ineklerimizi katletmişti. [K.91]

CZ.30. Eskiden annemin evinde ahırda hayvanlarımız vardı. Bir gün ahırda bir gürültü koptu, annem hemen ahıra indi, iki tane küçük danamız birbirine boğazlarından zincirle bağlanmış danaların korkudan gözleri fıldır fıldır olmuş. Öyle korkmuşlar ki annem derki *“Bir karartı geçtiğini gördüm fakat başka birini görmedim.”* Korkudan zaten ne yapacağımı şaşırdım koşarak eve eşimin yanına gittim. Eşim beni görünce *“Sana ne oldu böyle ne halin var hanım?”* dedi. Ben de zorla iki kelime ederek eşime olanları anlattım sonra eşimle ahıra gittik. Ne görelim bağlı olan danaların zincirleri açılmış. Öylece yerde uzanmış gözleri yarı açık, nefes almadığını gördük. O günden sonra bizim köyde bir cazının yaşadığını bizim hayvanları da cazının telef ettiğini anladık. Bir süre sonra zaten cazı bizim evden vazgeçti. Daha da böyle sıkıntılı şeyler başımıza gelmedi çok şükür. [K.92]

CZ.31. Bizim köyde çok meşhurdur cazı. Ben nişanlıyım o zamanlar. Cazılar da genellikle nişanlı ve lohusa kadınlara musallat olurmuş. Babaannemle bir odada kalırken ben böyle kapının yanına doğru yatıyorum. Ben yarı uykuya dalmışım, babaannem bakıyor ki kapı açıldı bir tane kadın gelmiş. Bir ayağı içerde bir ayağı dışarıdaydı odanın arasında bana bakıyordu. Babaannem de evdekiler zannedip seslendi fakat ses gelmedi. Babaannem de bu sefer gürültü var *“İçerdeki niye ses vermiyorsun?”* dedi. Sonra kadın hızlıca dışarı kaçıp gitti. [K.36]

CZ.32. Eskiden yaşayan bir cazı vardı. İnsanlara darlık sıkıntı verirmiş bu cazının kızdığı zaman sırtından kuyruğu çıkar ve bunun üzerine kötülük yapmaya başlarmış. Bu cazının oğlu dünyaya gelmiş ve zamanla cazı oğlunun da onun gibi olduğunu, sinirlendiğinde kuyruğunun çıkmaya başladığını fark etmiş. Onunda sonu benim gibi olmasın başkalarına zarar vermesin diye bir gün kızdırdığı demir parçasını oğlunun sırtından

çıkan kuyruğun yerine bastırılmış yakmış. Ben zarar verdim onun kimseye zararı olmasın diye. Adam gece binermiş aylara ormanları gezermiş. Hayvanları boğar telef edermiş, insanlara huzursuzluk verirmiş. İnsanları hasta edermiş boğarmış oğlunun kuyruğunu yakarak onu cazılıktan kurtarmış. [K.36]

CZ.33.Cazılık meselesi bir insanın ruhunun cinler tarafından ele geçirilmesidir. Kişinin insanüstü özellikler sergilemesi olayıdır. Bir kesim de cazılar kimdir? Nasıl meydana gelirler sorusuna helal olmayan cinsel ilişki sırasında cinlerin de iki kişinin arasına girmesiyle ne insan denilebilir ne de cin, tuhaf güçleri olan insanların meydana gelmesi olarak cevap verilir. Bir insanın cazı olduğu ya da nasıl cazılık özelliği gösterdiğini Kibriye Çelebi (1930) şöyle anlatıyor:

- Saniye ninenin Artvin’de kendi köyünde ebelik yaptığı sırada şahit olduğu bir olay bulunmaktadır. Köyde büyülerle sihirlerle haşır neşir olan iki çift vardı. Bu karı kocanın yapmadığı kötülük yoktu. Sevmedikleri kişilerin başlarına örülmedik çorap bırakmıyordular. Hatta bir keresinde adam köyden biriyle kahvede kumar kavgasına tutuşmuş adama orada bir zarar vermemiş. Eve geldiğinde karısıyla ne anlaştılsa kavganın ertesi günü kavga ettikleri adamın tarlası yaban hayvanların, domuzların ve ayıların verdiği tahribatı görenler hayrete düşmüş. Adam o yılın bütün mahsulünü bir gecede kaybetmişti. O yıl aç kaldı. Hatta ahırındaki iki inek de boğulmuş bir şekilde yerde yatıyordu. Bu iş insan işi değildi cazı kadınının işiydi. Kocasıyla kavga eden adama sinirlenmişti ve gece yarısı cazılığı geldiği zaman kuyruğu kabardığı zaman kocasının yanından usulca kalkıyor. Ormanın yolunu tutuyor. Bir ayının üstüne atlıyor.

Domuzları sürüyor adamın tarlasının içine. Gecenin mavisı gündüzün mavisine karışmadan ezanın okunmasına yarım saat kala ahıra geliyor, ahırdaki inekleri de boğazladıktan sonra evine giriyor. Ertesi gün olaylar malum. Herkes biraz o aileden şüpheleniyor ama bize de musallat olur diye kadın kimse bir müdahalede bulunamıyordu. Günün birinde bu kadın hamile kalıyor. Çocuğun doğum vakti geldiğinde Kibriye ebeyi çağırıyorlar. Doğum esnasında bebek dünyaya geliyor ebe çocuğu sileceği sırada çocuğun kuyruk sokumunun başında çocuk ağladıkça şişen minik bir kuyruk olduğunu görüyor. Gördüğü bu olay karşısında ebe hayrete düşüyor. Cadı kadında eğer gördüğü şeyi köylüye anlatırsa ona da musallat olacağını söylüyor, ebe orada susuyor.

Cazı kadın sevdiklerini tam seviyor sevmediklerine, onun suyunu kesenlere işine çomak sokanların başına bela oluyor. Eltisiyle yer davası yüzünden kavga ediyorlar. Eltisinin altı aylık bebeğine kestiriyor gözünü bebeğin boğazına yapıştığı zaman dualarla eltisi bunun kafasına dehrenin (nacak) sapıyla vuruyor. Bunun kıcını kaynar suya bastırıyorlar.

Çevre köyde bulunan ünlü bir hocaya bunu bağlattırıyorlar. Bağlama büyüsünden sonra cazılık özelliği kayboluyor. Bir nevi felç oluyor. Evinden çıkamayacak hale geliyor. Kendi gibi cadı olan kızının 20 yaşına kadar herhangi bir vukuatı bulunmuyordu. Yirmi bir yaşında da zaten Bursa'ya evlendi artık orda neler ettiği bilinmez. [K.93]

CZ.34. Bir gün Fikret çarşıdan tuz almış gece yarısı atıyla gelirken uzaktan bir ayının bağırdığını ve bu sesin ona doğru yaklaştığını hissedince atıyla birlikte bir kayanın arkasına saklanmış. Başını dışarı çıkardığında ne görsün? Bir ayının koşarak geldiğini ayının üzerinde de bir kadının oturduğunu görmüş. Kadın ve ayı az daha yaklaştığında kadının amcasının kızı İsmail'in karısı Kezban olduğunu fark eder. Köylünü Kezban'ın cazı olduğuna dair daha önceden söylentilerinin olduğunu hatırlar. Kadın ayının üzerinden iner ayıyı Fadimelerin tarlaya sokar. Ayı sabaha kadar Fadime'nin tarlasını altüst eder. Ertesi gün uyandıklarında Fadime tarlasını öyle görünce ağlar figan eder. Kezban gelir ve Fadime'ye benimle uğraşırsan başına daha farklı şeyler gelebilir diyerek tehdit edip gider. Bütün köylü İsmail de dâhil kadının cazı olduğunu bilir. Onunla değil tartışmayı konuşmaya dahi korkar. [K.94]

CZ.35. Eskiden Artvin'in Şavşat ilçesinde gelinin biri hamile kalıp doğum yaptıktan 40 gün sonra çocuğu gece boğularak ölüyormuş. Bir daha hamile kalmış fakat yine öyle çocuğu gece boğularak ölmüş. Son hamile kalmasında bu kez doğum yaptıktan sonra geceleri çocuğunun yanında biri beklemeye başlamış. Onu gözlemlemiş. Yine bir gece beklerken sessizce kapı açılmış içeriye giren kayınvalidesiymiş. Sonra kayınvalidesi usul usul torununun yanına gelmiş. Ve torununu sevmeye başlamış. O da karanlık olduğu için gelinini fark edememiş. Gelini de bir tuhaflik hissettiğinden hal ve hareketlerinden kendini belli etmemiş. Kayınvalidesi torununun yüzünü açmış ve onu boğmaya başlamış, tam o sırada gelini onu görmüş ve birden telaşlanmış ve kayınvalidesinin farklı bir şekle büründüğünü görmüş. O gün çocuğunun kim tarafından öldüğünü öğrenmiş. [K.95]

CZ.36. Bir sınıkçı vardı eskiden. Adam herkesin derdine çare olmak için sınıkçılık yapardı ama kendi çocuğu olmazdı. Doğan çocukları da kırk günü dolmadan ölürdü. En son

başka bir yere gitmeye karar veriyorlar. Bakıcı *“Sizin çocuğunuz doğduğu zaman kırk gün çocuğun başını ne gece ne gündüz hiç yalnız bırakmayacaksınız. Ocakta ateşiniz yanacak ve çocuğun başını yalnız bırakmayacaksınız.”* Diyor. *“Çocuğun üstünde ne bulursanız ateşe atacaksınız, yakacaksınız.”* diyor. Sonra çocukları oluyor. Karı koca çocukları doğunca beklemeye başlıyorlar. Gece gündüz hiç başından ayrılmıyorlar. Çocuk 15-20 günlük olunca biraz rahatlıyorlar. Kadar bekleyecekler kural bu. Kadının bir gece uykusu geliyor, adam çocukları beklemeye başlıyor. Sonra adamı da hafiften uyku bastırıyor. Bir ara gözleri kapanmaya başladığında irkilerek kendine bir geliyor ki çocuğun üstünde bir kurbağa var. Kurbağa gelip çocuğun göğsünün üstüne çıkmış. Çocuğun göğsünden adam kurbağayı kaptığı gibi ateşe atıyor. Kurbağa bir anda kaybolup gidiyor. Sabah olunca kapısına bir çocuk geliyor diyor ki, *“Filan nene dedi ki merdivenden düştüm de sınıkçıyı gidip çağır da gelip baksın ayaklarıma. Adam gidip neneyi görünce bir de bakıyor ki ne merdivenden düşmesi de yalan bir şey.”* Meğer bu nenenin ayakları yanmış. Sınıkçı anlıyor ki benim çocuğumu boğmaya gelen cazı bu. [K.96]

CZ.37. Bizde cazı olarak bilinen varlığın cinsiyeti kadındır. Büyüklerimiz çokça anlatırdı ben hiç şahit olmadım. Genelde ahırdaki hayvanlara musallat olurlarmış. Gece ahırdan hayvanları alır sabaha kadar sağda solda koşturur gün doğmadan yerine koyarlarmış. Sabah mal sahipleri ahıra gittiğinde ise atları terli bulurlarmış. Veya hayvanların boyun bağlarının (biz onlara kirhal deriz) çözölmüş olduklarını görürlermiş. Birçok hane bu duruma benzer olaylarla karşılaşmış eskiden. [K.97]

CZ.38. Eskiden cazı diye adlandırdığımız varlıklar vardı. Sabah ahıra indiğimizde bazen atın boynundaki yelelerini örölü bulurduk. Açması saatler sürerdi. Kimi zaman atların terlemiş olduğunu görürdük. İnsanlar bunlarla başa çıkamayınca, bütün hocalar dualarla bu cazıları toplayarak bir gözeye kapattılar. Sonra da hepsini yaktılar. [K98]

CZ.39. Biz altı kardeşiz. Babam bir gün *“Ahır temizle.”* Dedi. Ahıra indim bir de baktım ki atın saçları kadın saçı gibi üç dala ayrılarak örölmüş. Hemen babama haber verdim. *“Baba kim örüyor bu atın saçlarını?”* dediğimde de bana cazıların ördüğünü söylerdi. Bir akşam bekleyeyim göreyim onları dedim ama o akşam ne gelen oldu ne giden. [K.99]

CZ.40. Şimdi size anlatacağım olay amcamın başından geçmiş. Amcamın sürüsü vardı. Bir gün ahıra gittiğinde keçilerin birinin dilinin ve kulağının olmadığını görüyor. Duruma bir anlam veremiyor ve korkuyor. Sonra bu olay her gün başka bir hayvanda

tekrarlanmaya başlıyor. Durumdan şüphelenip gece ahırda yatmaya başlıyor. Gece olunca ahırın içine bir tane kadın giriyor. Keçilerden birini tutup dilini dışarıya çekiyor. Tam keçinin dilini kesecekken amcam saklandığı yerden fırlayıp kadını yakalıyor. Kadını biraz hırpaladıktan sonra elinden kaçırıyor. O kadın da bir daha amcamın ahırının yakınlarından geçmiyor. Aslında bu kadın hayatta ve bizim komşumuzdur. Ben şimdi adını vermek istemem ama kadın ahırlara girip, hayvanların ya dilini ya da kulaklarını kesmeyi huy edinmiş. [K.100]

CZ.41. Eniştemin evine misafirlığe gittim. Yeni gidilen evde odada tek yatmak iyi değildir dediler. Ben de “*Ne olacak saçmalamayın.*” diye tepki gösterdim. Sonra yattık. Gece pek iyi olmayan rüyalar gördüm. Sabah uyanıp ahıra indim. Atın yelesinin bir kızın saçı gibi çok güzel bir şekilde örüldüğünü gördüm. Hayvan sanki bütün gece koşmuş gibi terliydi. Enişteme sordum. Cazının musallat olduğunu, sürekli atın saçlarını ördüğünü bazı geceler atı aldığını söyledi. [K.101]

5.1.5. Diğer Ruhlar

D.R.1. Babam eskiden köyde katırcılık yaparmış (yük taşırmış) arabası olmadığı için yüklerini atına koyarmış. Bir gün çarşıya yük götürmüş daha sonra köyüne dönmek için yola çıkmış. Köy çarşıya çok uzak olduğu için köyüne varana kadar hava kararmış. Sonra atıyla yola devam ederken yolun kenarında iki tane siyah köpek yavrusu görmüş. Köyde hana köpek lazımdı deyip yavru köpekleri alıp atının sepetine koymuş fakat at çok huysuzlanmış, atın neden huysuzlandığına bir anlam verememiş ve yoluna devam etmiş. Köyüne varmış. Vakit çok geç olduğu için köpek yavrularını alıp ağıra koymuş. Sabah olunca köpekleri yedirmek için kalkıp ağıra inmiş ağırın kapısını açmaya çalışmış ama bir türlü açamamış kapıyı kırmak zorunda kalmış ve bir bakmış ki iki tane ceset yerde yatıyor. Korkusundan kaçıp köyün hocasına gitmiş. Olanları tek tek hocaya anlatmış hoca durumu anlamış ve demiş ki “*Akşamı bekle akşam ezanından sonra onlar yine köpek yavrusu olur o zaman onları aldığın yere bırakırsın.*” Babam da akşam ezanından sonra ağıra gidip bakmış ki gerçekten de cesetler dün ki köpek yavrularına dönüşmüşler ve köpekleri aldığı gibi bulduğu yere geri getirmiş. [K.102]

D.R.2. Gece yatıyoruz. Yattığımız odadaki pencerenin biri kırık. O pencereye de perde çekili ama cam yok. Bir baktık ki gece birisi kafasını içeri doğru sokuyor. Kafasını sokan kişinin kim olduğunu biliyorum. Hemen anneme anlattım. Kafasını sokan kişi ölmüş birinin

ruhu. O ruh pencereden elini sokup bizi almaya çalıştı. Geri çekildim, annem bağırcına kaçtı. [K.103]

D.R.3. Sınav haftası sabaha kadar ders çalışmışım. Saat gece 4-5 civarıydı çok yorulup artık uyumak için yatağa geçtim. O yorgunlukla yüzüstü yatağa kendimi bıraktım. Gözlerim kapalıydı ama sarı bir ışık görüyordum, ilk önce gözümü açtım yine aynı ışık vardı. Daha sonra helikopter sesi gibi bir ses duymaya başladım, sanki üstümden helikopter geçiyordu. Bu olaydan sonra korkup kalkmaya çalıştım ama kalkamadım, arkadaşlarıma seslendim ama ikisi de duymadı bağıriyorum Birgül, Gülhan diye ama duymuyorlar. Çünkü sesim aslında hiç çıkmamış ve en korktuğum olay da kalkmaya çalışırken sanki üzerimde biri vardı ve kolumu tutuyordu. Çok korktuğum için içimden dualar okumaya başladım dua ederken uyuyakalmışım. [K.104]

D.R.4. Serdar bir gün evde uyanmış. Annesi cam kenarında kahvaltı sofrasını hazırlamış. Sofrada her şey varmış. Annem sofranın başında sigarayı yakmış *“Oğlum kahvaltıyı hazırladım gel diyor.”* bir taraftan da sigara içiyor. Serdar kalkıp elini yüzünü yıkamış. Oturmuş kahvaltısını falan yapmış. Annesiyle bu arada hiç konuşmamış sadece bakışmışlar. Bundan 18 yıl öncesinde yaşanmış bu olay eski zamanlarda olduğu için telefonda o kadar yaygın değil tabi. Bir yerden bir yere giderken not bırakılırmış haberleşmek için. Serdar kahvaltısını yaptıktan sonra tuvalete gidiyor not astıkları yerde tuvaletin hemen karşısında. Kafasını kaldırıp baktığında annesinin bıraktığı notu görüyor. Notta: *“Oğlum ben pazara gidiyorum kahvaltını kendin hazırla.”* diye yazıyor. Serdar olduğu yerde kalmış kafasını çevirmiş o anda annesiyle burun buruna gelmiş. Annesi gözlerini bir parlatmış Serdar bayılmış. Annem dediği kişi annesi değilmiş. Gözünü açtığında gerçek annesi ve babası yanındaymış onu ayıltmaya çalışıyorlarmış. Daha sonrasında buna benzer çok şey yaşamış ve ailesi muska yazılması için Erzurum’a götürmüşler. [K.105]

D.R.5. Eskiden insanlar, gece vakti kediye ses verme derler. Eğer kediye seslenirse kedi çarpılır ve bir ruh kedinin bedenine girerek o kişiye musallat olur. Bir gün bir adam gece vakti atı ile birlikte dolaşırken kedi görmüş ve ona seslenmiş. O an kedinin içine bir ruh kaçmış ve kedi adamın yanından ayrılmamaya başlamış. Adam kediyi atın olduğu odaya koymuş, fareleri yakalasın diye. Ertesi sabah adam atına yem vermek için o odaya gider ve

kedinin insan cesedine döndüğünü görür. Bu olayı komşularına anlatır. O gün bu gündür hiç kimse gece vakti kediye seslenmez olmuş. [K.106]

D.R.6. Teyze şu olaydan bahseder: Teyze ile aynı köyde yaşayan bir tane adam varmış. Bu adam bir gün değirmene gider karanlık bir gecede görüp görülecek en güzel kediye görür. Bu adam kediye şöyle der “*Ne kadar güzel bir kedisin.*” Kedi de adama karşılık olarak şöyle der: “*Sen de ne kadar güzel bir adamsın.*” Bu kedi adamı ruhen kaçıır. Bu adamı herkes öldü zanneder ve salası okunur, yıkanır kefenlenir. Sonra bunun ruhunu kaçıran kedi şöyle der “*Ben bu adamı ruhen kaçırdım ama bu adamı gömecekler.*” ve tekrar ruhunu bedenine kavuşur ve adam uyanır. [K.107]

D.R.7. Ben bir gece 2 aylık bebeğimi kucağımda uyuturken, hiç beklemediğim bir anda yatak odasının kapısının önünden bir ses geldi. Gelen sestten dolayı kızım da uyuyorken birden ağlamaya başladı. Ben kızımı susturup beşiğine koyduktan sonra sesin geldiği yere doğru yürümeye başladım. Bu olayın yaşandığı gece evde eşim yoktu. Tam kapının önüne geldiğimde beyaz yüzlü, zayıf, yüzüne bakılamayacak kadar çirkin bir şey iki eliyle boğazıma yapıştı. Nasıl olduysa benim boğuk sesimi babam duymuş ve gelmişti bana ne olduğunu sordu, tam anlatacarken yüzüme tokat yemiş gibi bir hissiyat oluştu bende, o gördüğüm beyaz şey bana o an da “*Eğer anlatırsan bebeğini öldürürüm.*” dedi. Ben o an korkudan put kesildim zaten kaldım öylece. Besmele çektiğinde gördüğüm şeyler bir anda kayboldu. [K.108]

D.R.8. Eşimin köyünde mezarlarımız var. Eşim ve iki tane akrabamızla mezarları ziyarete gitmiştik. Ben Cerat denilen bir yerde durdum ve arkadan değişik seslerin beni çağırdığını duyar gibiydim. Bir an şüphelenip arkama döndüm ve mezarların üstünde küçük küçük zebaniler gördüm. Oradaki tüm mezarların üstünde vardı. Ben yanımdakilere dönüp sakın arkanıza bakmayın dedim. Ama ben korkmadım. Az ileriye geçtik ve bir yer açıldı içeri gelin dediler. Ben öbür tarafı gördüm bomboş bir yer orası kocamanşömineler vardı ve içleri kızgın ateşle doluydu. Birini aldılar ve bana izle dediler. O aldıkları kişiyi içine attılar ve attıkları o kişi yanıp un ufak oldu ama “*Bitmedi.*” dediler. Çıkartıp diriltip tekrar attılar. Daha sonra demirle vura vura tuzla buz ettiler. Tekrar tekrar ateşe attılar ama bitmedi ve sürekli bana izle izle dediler. Ben kaçmayı düşündüm. Bir kuyudan aşağı indim zebaniler kara kara giyinmiş bana bakıp gülerek “*Nereye gidiyorsun?*” dediler. “*Kurtuldun mu sandın?*” dediler. En son irkilerek uyandım. [K109]

D.R.9. Annem eline güğümleri almış suya gidiyor. Bir bakıyor ki yanında sepet gibi bir şey annem gidiyor, o gidiyor, annem gidiyor, o gidiyor. Annem suya gidiyor doldurmaya başlıyor. Annem suyu dolduruyor, sepet büyüyor. Az hareket ediyor o da ediyor. Sonra bir bakıyor ki sepet adama dönüşüyor. Sonra annem bismillah la ilahe illallah destur beni bir şey götürüyor herhalde diyor. Annem öyle deyince bir bakıyor sepet yok. Koşa koşa eve geliyor. Bir bakıyoruz dili tutulmuş konuşamıyor. Diyorlar “*Ne oldu?*” Anlatamıyor, sürekli ağlıyor. Artık bir 24 saat sonra buna bir şey olmuş çalınmış deyip hoca falan getiriyorlar. Annem üç gün sonra kendine geliyor ve başına gelenleri anlatıyor. [K.110]

D.R.10. Bir akşam ezan okunurken annemin ağzından kan gelmeye başladı. Ezana tepki verip küfür ediyor ve bundan sonra beni ve kardeşlerimi dövmeye başladı. Babaannem ve dedem sesi duyup geliyorlar. Bizi annemin olduğu odadan çıkartmaya çalışıyorlar. Sonra babaannem dua etmeye başladı, annem buna tepkiler vermeye başlıyor. Sonra annem bayılıyor ve babam annemi alıp İstanbul’a hocaya götürüyor. Hoca “*Ben bununla ilgilenemem.*” demiş. İstanbul Kadıköy ruh ve sinir hastalıkları hastanesine annemi yatırıyorlar bir ay kadar. Doktor artık iyi diyip taburcu ettikleri akşam babam uyurken annem neşterle babamı kesmeye çalışıyor. Hala düzelmedi şuanda Rize’de tedavi görüyor. [K.111]

D.R.11. Ben torunumun kırıklığını bekliyordum. Azıcık gözüm dalmış uyuyuvermişim uyurken ruhum daraldı, boğazım düğümlendi, kalkayım bir sigara içeyim dedim. Saat 10.00-11.00 gibiydi. Dışarıya çıkıyordum ışığı yakmamla bu kapının açılmasıyla bana bir tokat vurdu birisi. Ben kendimi kaybettim. Ama bana kim vurdu bende anlamadım. Ben dengeyi kaybettim benim ağlamam ile tokadı yememle bağırmışım çocuklar ayağa kalkmışlar ortan da bebek ağlıyor. Bana kolonya bir şey tuttular kendime geldim sonra. Ondan sonrada ben daha beklemedim diğer günlerde ablam bekledi torunumu. [K.112]

D.R.12. Bir gece abim, ablam ve ben yatıyoruz. Ben ablamla aynı odada uyurum abim salonda uyur. Ama odalarımız karşılıklı birbirimizi görebiliriz, kapı seslerini duyabiliriz. Abim gece kalktı biz duyduk bunu lavaboya gittiğini düşündük. Eskiden lavabolar dışarıda olurdu. Dışarının kapısını açtı. ıııvvv, ıııvvv diyerek eski bir su deposu var oraya kadar gitti. Abim gözleri kapalı bir şekilde almış başını gidiyor. Sonra biz ablamla arkasından gittik ve geri çevirmeye çalıştık ama öyle bir kuvvet gelmiş ki abime geri çeviremedik. Yürümeye devam ederek bana bulaşmayın dedi. “*Nereye gidiyorsun?*” diye sorduk. “*Muhammet ve*

Sonay Halam beni çağırıyor, oraya gidiyorum. Bakın onlar orda.” diye eliyle işaret ederek bize göstermeyeçalıştı.

Biz de öyle bir şey olmadığını söyledik. Tekrardan *“Onlar orada işte çağırıyorlar.”* dedi. Abimin gözleri hala kapalıydı. Ablam artık uyandırabilmek için abime tokat attı. Abim kendine geldi ve olanları hatırlamadı. *“Benim burada ne işim var?”* dedi. Ablamla olanları anlattık. Hatırlamadığını söyledi. Tekrar yatmaya gittik. Pencereleri kapatıp kapıyı kilitledik. [K.113]

D.R.13. Gece sağ tarafıma dönük şekilde yatıyordum. Sol omzuma bir el dokunduğunu hissettim. Sol tarafıma döndüğüm anda boğazıma bir el yapıştı. Tam o anda boğazıma yapışanın bende boğazını tuttum ama çok güçlüydü. Boğulacak gibi oldum yüzü kireçgibi bembeyazdı, bizimki gibi yüzü vardı ama korkunçtu. Bir süre direndi boğmakta ve ezan okunduğu vakitte kayboldu. Sonunda besmeleyle uyandığımı hatırlıyorum. [K.114]

D.R.14. Bursa'dayım. Bir komşumuzun evinde yatıya kalmıştım. Ben yüz üstü yatmayı severim. Uyurken ağzım bir o tarafa bir bu tarafa oynuyormuş. Biraz uyanır gibi oldum, ayağa kalkmak istiyorum ama kalkamıyordum. Biraz bilinçli biraz bilinçsiz hareket ediyorum. Sonradan arkadaşlar anlatıyor. Yelcidir o, biz karakura deriz ona. Karakuranın parmaklarından biri delikmiş. Böyle eliyle insanın ağzına bastırdığı zaman boğulan kişi oradan hava alırmış. Bu iş başıma gelmeden önce dua okumadan yatardım. Sonra yatmadan önce hep dua okuyarak uyumaya başladım. Bu iş sonradan birkaç arkadaşımın daha başına geldi. Kimin başına da geldiyse ona dua okuyarak uyumasını söyledim. [K.115]

D.R.15. Bir gece yatağında yatıyorum. Uyanık mıyım uykuda mıyım tam hatırlayamıyorum. Üstüme bir ağırlık çöktü. Ama o kadar ağır ki hareket edemiyorum. Ben de iri yarı, güçlü kuvvetli bir insanım aslında ama ağırlığı üzerimden atmak için bile hareket edemiyorum. Ben dua okumaya başladım. Sonra ağırlık yavaş yavaş hafifledi sonra kayboldu. Eskiler buna karabasan yahut karakura derlerdi. [K.116]

D.R.16. Uzanmış televizyon izliyordum. Yattığım yerde uyuyakalmışım. Bir ara gözlerimi açtım ki bir şey sanki beni boğuyor. Eper mücadele ettim. Elimle üzerimdeki şeyi itip nefes almaya çalışıyordum ama başaramıyordum. Sonra nasıl oldu anlamadım üzerimdeki ağırlık gitti, rahatladım. Büyüklerime bu olayı anlattım. Meğer beni boğan şey Karakuraymış. Büyüklerime bu yaşadığım olayı anlattım. Meğer beni böyle boğan şey Karakuraymış. Bana yatmadan evvel ceketimin iç kısmını dışarı çıkararak yastığa sarıp

yatmamı söylediler. Ben de söyledikleri şekilde evdeki ceketimin birisini ters çevirerek yattığım yastığa sardım. Ondan sonra bana hiç uğramadılar. [K.117]

D.R.17. Ağır basan dediğimiz şey insanın uykusunun derinleştiği zaman gelirmiş. Bu his ayağının ucundan başlayarak göğsünün üstüne kadar çıkar. Şeklinin tavşana benzediği söylenir. Göğsün üstüne geldiği zaman eliyle insanın ağzını burnunu kapatır. Elinin ortasında büyük bir delik vardır. Bu delik sayesinde insan boğulmaktan kurtulurmuş. Üzerine çıktığı insanı öyle bir boğarmış ki terlermiş. Kafasında takılı bir tane papağı vardır. İnsanın üstüne çıktığında eğer başından papağını alırsan daha çok zarar verirmiş. Çünkü senden papağı almak istermiş. [K.118]

D.R.18. Erken yattığım gecelerin birinde derin uykudaydım. Birden uyandım ve yataktan kalkmak istedim. Ama kıpırdamıyordum. Daha küçüğüm o zamanlar. Gücüm de yok. Anne diye bağıryorum ama sesim yetmiyor sanki boğazım acımaya başladı. Ben sesimi duyurmaya çalışırken odanın kapısının açıldığını fark ettim. Ama gelen giden yoktu. O arada güçsüz düşüp tekrar uyumuşum. Bu sahne birkaç kere tekrarlandı. Sonra birinin beni boğmaya çalıştığını hissettim. Sabahı zor ettim. Beni hocaya götürdüler. Hocaya yaşadıklarımı anlattım. Hoca da bana muska yazdı. Muskayı yazdıktan sonra bu anlattığım şeyleri bir daha yaşamadım. [K.119]

D.R.19. Bana ağır basan musallat olmuştu. Bunun sıkıntısını hala yaşarım. Yatağa yatınca bir süre sonra yatağa birinin geldiğini duyarım. Sonra üzerime çıkar ve bedenime basmaya başlar. Ben kıpırdamaya çalışırım ama başaramam. Onunla baya savaştıktan sonra güçsüz düşünüyorum. İçimden dua okumaya başlıyorum, bir süre sonra kurtuluyorum. Ama birkaç ay sonra tekrarlanıyor. Bir gece yine ayakucumdan üstüme doğru çıkıyordu. Nasıl ettiysem elimle kuyruğundan yakaladım. Üzerimden atmaya çalıştım. Bir zaman sonra pencerenin içinden geçerek kaybolup gittiğini gördüm. [K.120]

D.R.20. Ben arkadaşımdan dinlemiştim. Onun da karabasanlarla sıkıntısı vardı. Hiçbir zaman rahat uyku uyuyamadığını söylerdi. Kış aylarından birinde gece soğuk olmasın diye sobaya odun dolduruyor. Sonra uyuyor. Karabasan geliyor. Onu boğmaya çalışıyor. Arkadaşım da can havliyle yataktan fırlıyor ve cama koşuyor. Biraz sakinleşip tekrar yatıyor. Gece bu üç beş kere daha tekrarlanınca nasıl oluyorsa kuyruğundan yakalayıp sobanın üzerine atıyor. Evin içi hep köz parçaları sonra da duman oluyor. Pencereyi açıyor yerleri

ıslatıyor sonra da uyumuyor sabaha kadar. Bu olaydan sonra anlattığım arkadaşımı daha da rahatsız etmemişler. Elleri yanmıştır. Hale daha anlatır o geceyi. [K.120]

D.R.21. Epey geçmiş bir olaydan bahsediyorum. Bir gün evde misafirlerimiz vardı. Herkes uyumaya hazırlanıyordu. Ben de çocuğumla odaya geçerek uyumaya çalışırken birdenbire sanki birilerin beni çağırdığını duydum. Ayşe Ayşe diye sesleniyordu. Bunu duyunca üzerime ağırlık çöktüğünü hissettim ve kalktığımda beyaz saçlı, beyaz sakallı bir dede mi desem bir evliya mı desem birdenbire boğazıma yapıştı ve bana bir iki defa kalk kalk diye seslenerek kalkmamı istedi. Ona tepki göstererek kovmaya çalışıyordum ama bir türlü gitmiyordu. Bundan bir müddet sonra kendimden geçer gibi oldum sonra kalktığımda elimin içinin kınalandığını gördüm. Bunun bir karabasan olduğunu anlayarak korkmaya başladım hâlâ bunun nedeni anlayamadım. İşte olay bu şekilde oluşu gibi kalakaldı.[K.121]

D.R.22. Bana karabasan sık sık gelir ama epeydir olmuyor çok şükür. Uykuda sanki rüya görüyorsun uyku ile uyanıklık arasında tuhaf bir durum. Üstüme bir ağırlık çöküyor, kıpırdayamıyorum, nefes alamıyorum, sesim çıkmıyor. Bunu yaşarken korkuyorsun, salâvat getirmeye çalışıyorsun ama getiremiyorsun. Sonunda getirince üstünden bir ağırlık gidiyor rahatlıyorsun. Bir yüz görmüyorum ben ama bir keresinde daha doğrusu son görüşümde karanlık bir bulutun odadan çıkıp gittiğini gördüm. Zaten karabasan her seferinde aynı şeyleri yaşıyor, her seferinde nefesimi kesiyor, sanki dilimi bağlıyor yani anlayacağın ben her gördüğümde aynı şeyleri yaşıyorum. [K.122]

D.R.23. O zamanlar lisedeyim. Kazım Karabekir Anadolu Lisesi'nde okuyorum ve Endüstri Lisesi'nin yurdunda kalıyorum. Benim yıllardır değişmeyen bir alışkanlığım vardır. Her sabah ezanına uyanırım o gün yine uyandım. Odanın kapısı açıldı, kapının açılmasıyla içeri çok küçük bir çocuk girdi önce bir adım attı daha sonra yanıma daha çok yaklaşmaya başladı. Gözlerini dikmiş pür dikkat bana bakıyordu, saçları o kadar uzundu ki ayaklarına kadar geliyordu tam saçlarına bakarken fark ettim zaten ayaklarının ters olduğunu. Hani gözlerini açıp kapatırsın ya hayal mi görüyorum acaba diye bende gözlerimi açıp kapatırken gözlerim kapandı ama açılmadı. O sırada bir nefes hissettim yüzümde nefesi o kadar yaklaşmıştı ki yüzüme çarpıyordu. Devamlı Ümit diye seslenip adımı tekrar ediyordu. Bana daha fazla yakınlaştığı esnada gözlerim açıldı. Zaten o korkuyla insanın aklı gidiyor, ağlamaya başladım bir süre etkisinden çıkamadım. Ama ne buna benzer bir olayı ne de karabasan olayını bir daha yaşamadım. [K.123]

D.R.24. Aslında bu karabasan dediğin olay yatarken insanın beynindeki damarların baskı yaparak beyni uyuşturması ama biz bunu ne olarak görüyoruz? İşte bizim halk dilinde karabasan derler. Ne oluyor karabasan geldiğinde anlatayım sana. Uyandığında hareket edemiyorsun, biri sana baskı yapıyormuş gibi hissediyorsun. Gözlerin açık halde hareket etmek istiyorsun ama hareket edemiyorsun. İşte o an aklına gelen birkaç duayı okuyorsun. Ama işte bunlar anlık şeyler, kısa sürede gelişen şeyler. Neyse bir süre sonra, kısa bir süre sonra işte böyle sağa sola hareket ederken uyanmaya, üstündeki baskının gitmesiyle rahatlamaya başlıyorsun. Bana genelde sabahın erken saatlerinde oldu. Ben herhangi bir suret veya bir gölge görmedim. Bir iki defa tekrarlandı ama bundan farklı bir durum olmadı yani anlayacağın hiç yüz veya bir gölge görmedim. [K.124]

D.R.25. Şuan 26 yaşındayım, 3 sene önce ailemle beraber kaldığım Artvin'in Şavşat ilçesindeki evimizde bir hafta boyunca her gün tuhaf şeyler yaşadım. Uykudan uyanma aşamasında hareket edemedim ve konuşamadım bununla beraber yarım metre kadar etrafımı kaplayan siyah bir duman vardı. Boğazımda nefes alıp vermemi engelleyen bir baskı hissettim. Bu aşamada sadece gözlerimi hareket ettirebildiğimi, vücudumu ise yok denecek kadar az hareket ettirebildiğimi söyleyebilirim. Bulunduğum odayı bu durumda görebiliyordum ve sesleri algılayabiliyordum. Yaklaşık 10 saniye kadar süren bu durum bir haftanın sonunda herhangi bir önlem almadan kendiliğinden geçti. Bu olayı yaşayıp, uyanma aşamasında genellikle sırt üstü yattığımı sadece bir sefer yüz üstü yatarken yaşadığımı hatırlıyorum. Yüz üstü yatarken hareket edemediğimden yastık ağzımı ve burnumu tamamen kapatmıştı, nefes alamıyordum. Yaşadığım en tehlikeli karabasan olayı buydu. [K.125]

D.R.26. Ablam ile uyuyordum gece bir yarısı bir inleme sesi duydum ve hemen uyandım. Ablam nefes alıyor ama çırpınıyordu. Kan ter içinde kalmıştı ben uyandırmaya çalışıyorum ama uyanmıyordu. Beni hiç duymuyor ve dinlemiyordu. Onu sarstığımda uyandı ve bana bir şeyler oluyor dedi. Kâbus görmüş ama ne gördüğünü bilmiyordu nasıl olduğunu sorduğumda üzerime biri çöktü ve göremiyorum, bağıryorum ama sesimi kimseye duyuramıyorum dedi. Bende korkup babamı uyandırdım. Babam ablama dua okudu ve kendine geldi. Ablamın tarifine göre üzerine çöken şey karabasanmış. [K.126]

D.R.27. Uyku ile uyanıklık arasında bir his içindeyken yatağında sırtüstü pozisyonda uyandığını ve üstünde de bir ağırlık olduğunu hissettiğini anlatıyor. O sıra aynı odada uyuduğu ikiz kardeşine seslenmeye çalıştığını ama sesinin çıkmadığını kollarını ve

ayaklarını oynatamadığını, yerinden kalkamadığını karabasanlar tarafından rahatsız edildiğini dile getiriyor. Bu olayı yaşamadan birkaç gün önce bir yakınıyla karabasanlar hakkında sohbet ettiği aklına geliyor. Komşusu karabasan geldiğinde sağ ayağının başparmağını oynatırsan gittiğini söylemiş. Sağ ayak başparmağını oynattığını ve üstünde olan ağırlığın gittiğini anlatıyor. Yaşadığı bu olaydan sonra sağ ayağında zaman zaman kasılmalar olduğunu söylüyor. [K.23]

D.R.28. Bir gün kocamla uyurken ben uyandım ve su içmeye kalktım. Saat hemen hemen üç veya dörttü tam hatırlamıyorum. Geri geldiğimde kocamın garip garip hareketler yaptığını gördüm. Ayaklarını yatağa vuruyor elleriyle boğazını tutuyordu. Yani bilmiyorum garip davranıyordu. Sonra bağırma başladı. Beni bırak, ben gidiyorum, bırak diye. Ben de onu uyandırmaya çalışıyorum ama uyanmıyordu. Tabi ben korkuyorum hani ne de olsa bilmiyor insan o an. Neyse sonra kocam uyandı. Ne oldu Seyfettin dedim boğulacak gibi hissettim dedi. Kapkara bir şey üzerime oturmuş gibiydi dedi. Ben o an anladım hani karabasan olduğunu o da anlamış zaten sonra su içti sonra da uyudu. [K.127]

D.R.29. Yeni evliydim akşamüstü kayınvalidem ahırdarken odama geçip yattım. İki günlük evliyim. Kocam da yanımda yatıyor, üstüme bir anda bir şey hücum etti. Aniden çılgık atarak yerimden kalktım. Kocama bağıyorum ama beni duyan kimse yok kendime geldiğimde yatağın yanına düşmüşüm. Evdekiler bağırma sesimi duyup yanıma geldiler, gördüklerimi anlattım aradan zaman geçtikten sonra eşim iş dolayısıyla Batum'a gitmişti. Çocukları da köye göndermişim evde yalnızdım. Aniden kapı açıldı uzun boylu, siyah pardösü giymiş, kalıplı bir adam odadan içeri girdi. Aklımı oynatacak hale gelmişim. Geldi yaklaştı bir yerde duymuştum ki karabasan geldiğinde eğer başarabilir salâvat getirebilirsen gidermiş. Geldi elini ağzıma koydu ben salâvatı çevirdim ama nasıl çevirdiğimi bilmiyorum ve aniden kayboldu. İlk önce kocamı aradım, ulaşamadım daha sonra kız kardeşimi aradım kocası geldi aldı beni evine götürdü. Olayın üzerinden zaman geçtikten sonra anladım ki yalnız kaldığım zaman birileri gelip beni ziyaret ediyor. Sonra araştırdım çözüm bulmaya çalıştım köyün yaşlı kadınları dedi ki süpürge, süpürgecin çöpü, Kur'an-ı Kerim, bir de kocamın kıyafeti yatağın ucunda olursa gelmezmiş. Bunları uyguladıktan sonra bir daha böyle bir olay başıma gelmedi. [K.109]

D.R.30. Genelde evin oturma odasında yatınca karabasan gelirdi. Bunalıma girerdim, içime kapanırdım. Evin içinde olmadık varlıklar görmeye başlıyordum. Çok paramız

olduğunu görüyorum, neredeyse bir oda dolusu kadar. Sonra bu paradan borçlarımızı ödeyemiyordum. Sonra evin mutfağına geçiyordum. Mutfağın çekirdeklerle dolu olduğunu görüyorum. Çekirdekler kabuklarından çıkmış vaziyette her tarafa yığılı olarak duruyorlar. Onları teker teker pencereden atmaya çalışıyorum. Ve bu durum yaşadığımız evden taşınana kadar sürdü. Sonra kendiliğinden kaybolup gitti. [K.128]

D.R.31. Yaşamayalı yıllar oldu. Şimdi anlatmaya da korkuyorum ama inşallah gelmezler. Geceler bazen üzerimde bir ağırlık hissederdim. Yataktan kalkmaya çalışırken kalkamazdım. Bağırırdım sesim çıkmazdı. Ama farkında olmadan bağırıyor olurdum. Annem gelir beni uyandırır, biraz toparlardım. Sonra yine uykuya daldım yine gelirlerdi. Ne olduklarını anlamazdım ama baya zor zamanlar geçirdim. [K.129]

D.R.32. Bir gece oturma odasında uyuya kalmışım. Gözümü açtığımda saat iki buçuğa geliyordu. Kalkıp yatağa gidecektim, yerimden kıpırdayamadım. Gözlerim açık kendimdeyim ama kıpırdayamıyorum. Nefes almaya çalışıyorum ama baya zorlanıyorum. Sabah evdekilere anlattım hocaya gidelim dediler. Meğer karabasan geliyormuş bana Babam geldi aklıma. Önceden yastığın altına bıçak koyardı. Ben de denemek istedim. İki gece yatarken yastığın altına bıçak koydum. Bir daha da olmadı. [K.130]

D.R.33. Şu şekilde anlatayım eskiden köylerde elektrik yoktu. Köylere elektrik çok sonradan gelmiş. Sene 1970-1980'e kadar elektrik yokmuş. Bizim buralarda cazı derler kedi veya örümcek şeklinde görüldüğünü söylerler. Loğusa kadınlara musallat olduğunu söylerler. Yeni doğan bebeklerin ciğerlerini yerlermiş ya da bazı evlere musallat olurlarmış. Bize nenemin anlattığı şu şekilde: Köyde insanlar birbirlerini kıskanırlarmış bazı evleri rahatsız etmek için ya evlerin camlarına taş atarlarmış ya da evin sahibinin hayvanlarını salarlarmış. O dönemlerde elektrik olmadığı için kimin yaptığı belli değil buna cazı diyorlar ama bunları yapanlar normal insanlardır. Annemin bize anlattığına göre karabasanında böyle insanların yaptığına inanıyorlar. Muska gibi şeyler yaptıklarını. Annem ilk çocuğunu bu şekilde düşürmüş uyurken bir anda üzerine bir şey çöküyor uyanıyor, bağırıp çağırmaya başlıyor ama yanındakilere sesini duyuramıyor ve bu yüzden çocuğunu düşürüyor. [K.131]

D.R.34. Kevderkuski, at ile ayı karışımı bir hayvan olduğuna inanılan varlık. Küçük çocukları, ölüleri yediği söylenmektedir. Mezarda ateş yakma geleneğinin ölüleri bu hayvandan korumak için yapıldığı söylenmektedir. [K.132]

5.2. OLAĞANÜSTÜ OLAYLARLA İLGİLİ MEMORATLAR

5.2.1.Ölüm ve Mezarlık

Ö.M.1Boşet'te bir gün şaşur (bir çeşit bitki) topluyoruz. Rahmetli komşumla mezarların üstünden topluyoruz. Mezar ama yüz senelik mezar. Rahmetli Nafiye yenge “*Hadi gidelim toplayalım.*” dedi. Gittik topladık. Daha sonra başka bir gün ben tek başıma gittim. Besmele çekerek mezarlığa girdim. Benim aklıma hiç korkulacak bir şey gelmedi. Eski bir mezarın üzerinden çiçeği tuttum çektim birde baktım ki altından uğultular geliyor. Birden yalnız olduğum için korktum aniden koşmaya başladım bir daha mezarlığa tek başıma gitmedim. [K.133]

Ö.M.2. O gün annem komşumuza oturmaya gitmişti. Saat akşam sekiz gibi. Sonra babam işten geç gelince akşam yemeğine yetişemedi. Ben de bu yüzden komşuya gidip annemi çağıracaktım. Bizim evin arkasında bir tane gömü vardı. Ben tam komşunun evine gidecektim o alana yaklaştığımda beyaz kıyafetli bir adamın bana baktığını gördüm. Sonra çılgılık atmaya başladım, çok korkmuştum. Babamı çağırdım babam gelene kadar kayboldu. [K.134]

Ö.M.3. Bazı insanların kan akışı durunca ölü sanıyorlarmış ama bunlar morgdayken kendine gelirmiş. Ama buna eskiden kimse inanmazmış. Yusufeli'nin Hüngamek Köyü'nde birinin başına gelmiş. Adamı ölmüş sanmışlar ama meğer adam ölmemiş. Bu adamı gömmüşler, adam sonra uyanmış bağırarak, ama kimse duymamış sesini. Akşam kurtlar gelmiş adamın mezarını açmışlar sonra adama saldırmışlar ama adam kendini kurtarıp evine gitmiş. Eşi evinde bebeğini emziriyormuş adamı karşısında görünce hortlak sanmış ve korkudan ölmüş. Adam sonra kardeşlerinin evine gitmiş kardeşleri de hortlaktır diye adamı eve almamışlar. Adam son olarak imamın yanına gitmiş. İmam da “*Ekmeğ verin eğer yerse hortlak değildir.*” demiş. Adam ekmeği yemiş ve hortlak olmadığı anlaşılmış. Adam için açılan mezara da adamın eşini gömmüşler.[K.135]

Ö.M.4. Çok önceden annem anlatmıştı. Bizim köyde mezara benzer bir yer varmış. Aslında mezar mı değil mi bilinmiyormuş ama insanlar korkarmış. Annem ise merakından oralarda dolanmayı çok severmiş. Bir gece mezarın üzerinde mumlar yandığını görmüş. Biraz korkuyla gitmiş evdekilere haber vermiş. Onlar apar topar gelmişler ama mezarın üzerinde hiçbir şey görememişler. [K.59]

Ö.M.5. Köylerin birinde bir kadın ölüyor. Defin işlemlerinden sonra herkes kendi hayatına devam ediyor. Aradan biraz zaman geçince köylülerden biri atıyla oradan geçiyor. Ama mezarın oraya gelince at birden duruyor. Adım atmıyor. Adam atından iniyor ve etrafa bakınıyor. Bağırarak yardım isteyen birinin olduğunu fark ediyor. Sesi aramaya başlayınca bakıyor ki mezarlıktan geliyor. Tabi korkuyor ama hızla mezarı da açmaya başlıyor. Bir de ne görsün? Kadının saçları ayaklarına dolanmış yarı ölü yarı diri. Hemen köyden yardım çağırıyor. Kadını canlıyken gömdüklerinin zann ediyorlar. Ama kim kadına dokunmaya çalışsa eli uyuşuyor ya da çarpılıyor. Sonra hocaya soruyorlar. Meğer kadın hayattayken saçları açık gezdiği için azap çekiyormuş. Mezarı tekrar kapatıyorlar. [K.57]

Ö.M.6. Öncelerden babaannem anlatırdı. Günlerin birinde vefat eden aile büyüklerini ziyaret etmek için köyün mezarlığına gitmişler. Nedendir anlam verememişler ama orada bekleyen aksakallı bir dede varmış. Adama doğru yaklaştıklarında dede ayağa kalkıp *“Yanınızda yiyecek bir şey var mı?”* demiş. Bizimkiler de yanlarında getirdiği bir parça ekmeği dede ile paylaşmışlar. Sonra da dedenin ortadan kaybolduğunu görmüşler. [K.57]

Ö.M.7. Günlerin birinde oğlum eniştem ve kayınının oğlu köyün üstelerine doğru çıkıyorlar. Ne için gittiklerini tam hatırlamıyorum. Geriye geldiklerinde başlarına bir iş geldiğini anladım. Yolda yürürken kayınının oğlu *“Arkanıza bakın.”* demiş. Daha önceden tanıdıkları adamı görmüşler ama bir anlam verememişler çünkü adam öleli uzun zamana olmuş. Tabi korkuyla oğlum, eniştem kaçmış. Ama kayınının oğlunu yakalamış. Kayınının oğlu o adama vuruyor adam da kayınının oğluna vuruyor diğer taraftan. Epey bir vakit bu adam kayınının oğluna vurduktan sonra *“Seni bırakacağım ama beni sakın kimseye söyleme.”* demiş. Ondan sonra eve gelince, eniştemle oğluma kızmıştı, beni neden adamın karşısında tek bıraktınız. [K.58]

Ö.M.8. Bir çocuk babasından ayağına giymek için lastik istemiş. Babası da çarşıdan bir çift lastik alıp eve getirmiş. Nasıl olmuşsa lastik o gece ortadan kaybolmuş, sabah bulamamışlar. Baba çok sinirlenmiş, çocuğa da tekrar lastik almamış. Aradan ne kadar zaman geçmiş bilmiyorum ama bu çocuk kısa bir süre sonra vefat etmiş. İnsanlar ölenlerin mezarlarını evlerden uzağa yapmazdı. Yabani hayvan gelir mezardan çıkarıp yemesin diye. Çocuğu defnetmişler. Ertesi akşam çocuğun babası bir ses duyuyor. Çocuk mezarından babasına bağırıyormuş. *“Lastiklerimi getir baba ayaklarım üşüdü.”* Diye neredeyse her gece

seslenmeye başlamış. Adam vicdan azabı çekmiş ve ölene kadar bu sesi duymaya devam etmiş. [K.58]

Ö.M.9. Ailemin başından geçen bir olayı anlatacağım. Bir gün öğle vakti düğüne gidiyorlarmış. Düğüne gitmeden önce arabalarla konvoy oluşturmuşlar. Konvoyla ilerledikten sonra gelin arabası kaza yapmış ve gelinle damat orada vefat etmiş. Sonra ki günler kazanın olduğu yerde insana benzeyen varlıklar çalgı çalıp şarkılar eşliğinde dans etmişler. Ve bu çok uzun günler devam etmiş. Bunu duyan ve gören orada yaşayan insanlar çok korkmuşlar ve olanlara anlam verememişler. [K.14]

5.2.2.Define

D.1. Artvin Berta Köyü'nde eskiden kilise olup daha sonradan camiye çevrilen bir yer varmış bu yerin büyüğü olduğu söyleniyor. Geceleri belirli saatlerde buradan geçenler caminin çatısından taş atıldığını söylüyor. Caminin altının altınla dolu olduğu biliniyor ama papaz büyüğü yapıldığı için kimse dokunamıyormuş. Burada ip şeklinde yılanlar varmış. Dokunulduğunda büyü bozulup ipe dönüşüyormuş. Bir gün bu köye bir papaz gelmiş caminin içinde kutsal bir kitap olduğunu o kitabı o papaza verirlerse köylülerin yedi sülalesinin zengin olacağını söylemiş. Ama kimse cesaret edip oraya girememiş. En son oraya bir kişi girmeye çalışmış ama yılanı görmüş. Yılan adamı görünce ipe dönüşmüş adamda korkup kaçmış. [K.136]

D.2. Bir arkadaşım falan yere adamlar gelmiş kazı yaparken korkup kaçmışlar, biz de gidelim bakalım dedi. Ben de gidelim dedim. Gideceğimiz yerde eski tarihi nöbetçi kulesi var. Ondaki 150 metre ötede de eski bir kilise, az ötede de tünel var. Akşamüzeri kulenin dibine gittik. Kazmaya başladık üç arkadaş. Onlar durdular, hadi kazın dedim. “*Birisi konuşuyor duymuyor musun?*” dediler. “*Duymuyorum, saçmalamayın.*” dedim. “*Fısıldıyor anlamıyoruz.*” dediler. “*Besmele çekin, okuyun, korkmayın bir şey olmaz.*” dedim. Bir süre sonra “*Bize bakıyor.*” dediler. “*Saçmalamayın kimse yok siz şaşırdınız mı?*” dedim. “*Senin arkanda duruyor.*” dedi arkadaşım. Arkamı döndüm kaç defa kimse yoktu. “*Korkuyorsunuz hayal görüyorsunuz herhalde siz.*” dedim. “*Yemin ediyoruz görüyoruz.*” dediler. Neyse devam ettirdim bunlara. “*Düşünmeyin, korkmayın.*” dedim. Ali kazmayı vurdu kazma kırıldı. Bende tedirgin olmaya başladım. Çünkü sağlamdı kazma, sert bir yere de vurulmadı. “*Bak bırakalım bize bakıyorlar, senin arkandalar.*” dediler. “*Susun devam edeceğiz kazmaya*” dedim. Devam ettik, bir metre kadar kazdık. Büyük bir taş çıktı, kaldırıp kenara koyduk.

Koyduğumuz yerden bir süre sonra üstümüze yuvarlandı. Haklısınız bir şeyler var ama durun bakalım dedim. Benim kulağıma da sesler gelmeye başladı. Bırakın gidin burayı dedi. Sen git dedim. Başına geleceklere bak o zaman sen dedi. Allah yanımda yap ne yapacaksan dedim. Devam edecektik arkadaşım birden “*Geliyor!*” diye bağırmaya başladı. İki parlak göz bize doğru yaklaşıyordu. Kazmaları tutmuşlar vurmak için. Ben size bırakın demedim mi dedi kalın, boğuk bir ses. İyice fena olduk, arkadaşım kekelemeye başladı. Az uzaklaşıp arkamızı döndük kimseler yoktu. Sabah erken gelmeyi düşündüm. Sabah gidip baktığımda kazdığımız yer kapanmıştı. Sanki hiç kazılmamış gibi. Diyecek bir şey bulamadım rüya gibiydi. [K.21]

D.3. Artvin merkez Vezir Köyü’nde 15 Mayıs 1992 yılında dört arkadaş Didi yaylasına altın aramaya gitmiştir. Akşama kadar altının olduğu yere doğru gitmişlerdir. Sonunda altının olduğu yere varmışlardır. Ama hava kararmıştır ve ışık şeklinde dört, beş tane parıltı görmüşlerdir. Gördükleri parıltının cin olduğu söyleniyor. Dört arkadaş korktuğu için oradan kaçmışlardır. Biri hava karanlık olduğu için kayalıklardan düşmüş ve ölmüştür. Öteki arkadaşlarından biri aklı dengesini kaybetmiş ve iki gün boyunca olayın geçtiği alanda kalmıştır. İki gün geçtikten sonra köylüler onu bulmuştur ve üzerindeki kıyafetler ıslak ve çamurlu bir haldedir. Köylüler onu bulduktan sonra hastaneye kaldırmışlardır. Belli bir süre psikolojik tedavi gördükten sonra hastaneden taburcu olmuş ve hayatını halen daha sürdürmektedir. Diğer iki arkadaş ise evlerine kaçmışlar ve olaydan çok fazla etkilenmemişlerdir. [K.137]

D.4. Kuzenim Şavşat’ta define arayışına girmişti. Hatta buldular da. Ama nasıl olduysa arı basıyor orayı biraz tedirgin olunca sabah gün ışığında çıkartırız diye ayrılıyorlar. Sabah gelip bakıyorlar ki daha çok kazılmış taşlar çıkartılmış. Üzeri yazılı taşları kapak gibi kullanılıyormuş. Çok nizami oyulmuş ve içindeki neyse alınmış. [K.138]

D.5. Bizim ev Ermeni eviydi. Altında define olduğunu biliyorduk. Amcama dedesi söylemişti amcam da bize söylediğinde “*Ben çıkartamam yasak ama isteyen çıkartsın.*” demişti. Babamlara tarif etti. Kapının girişinde bir taş vardı onun altında olduğu söylenmişti. Diğer amcam böyle şeylere inanmıyordu. Babam da uğraşmak istemedi. Sonra o evler terk edildi başkaları geldi. Onlar eşmişler. Ermeni evlerinde ocak olur ya onun altından eşmişler baya belli yani. Ama hiçbir şey bulamamışlar. Evin altında da han vardı. Zamanla kiracılar da gidince ev uzun süreli boş kalmaya başladı. Amcam sadece yazları geliyordu. 3-4 ay kalıp

bahçeyi falan ekiyordu. Bir yaz geliyor ki alttaki odunluk açılmış, eşilmiş su falan basmış oraları da. Neyse temizliyor. Sonra bakıyor küp gibi bir boşluk var. Yani bir şey çıkartılmış oradan belli. Sonra polise veriyor zabıt falan tutturuyor ama ne alınan belli ne alan. Sadece biliyoruz ki amcamın dediği yerden bir şey çıkmış. [K.37]

D.6. Bizim köyün yukarılarında eskiden kalan tapınaklar vardı. Oraya yakın yerlerde yol çalışması yapılırken yolun bir yerinden altınlar çıkmış. İşçiler de toplamaya çalışmışlar ama ellerini sürdürdükleri an çarpılıyorlarmış. Aslında onu toplamak için bir duası olduğunu söylerler de bizimkiler bilmiyormuş. Orayı öylece kapatmak zorunda kalmışlar. [K.139]

D.7. Hatilla Vadisi'nde Naguhar denilen bir yer vardı. Orada çok eskiden Ermenilerle Ruslar yaşarmış. Bu topluluk göçe karar verince Ruslardan bir komşu babaanneme: “Benim demirden ambarım var. Bütün eşyalarımızı, her şeyimizi oraya saklıyorum. Beşikten tut da gümüşten kap kaçak her şey orda. Hakkınızı helal edin.” demiş. Bizimkilerde savaş zamanı olduğu için gidip oraya bakamamışlar. Üzerinden zaman geçmiş. Bir gün akıllarına gelmiş ama bakınca da bulamamışlar. Sonra yaylara gelen Hopalı bir bakıcıya sormayı düşünmüşler. Bakıcı o yeri bulmuş ve eğer bunları alabilerseniz bütün Artvin'i satın alacak kadar mal mülk var demiş. Ama bu yer sahipliymiş. Oraya kendi bile yaklaşamamış. [K.96]

D.8. Köyümüzün Yayladere denilen bir yeri vardı. Baya eskilerden kaldığı söylenir. Hatta mezarlık olduğu da söylenenler arasındadır. Mezara benzeten bir kayalık bulunduğu için merakına yenik düşenler sürekli oraya kazı yapmaya giderler. En son Ardanuç tarafından birileri gelmişti. Dedemizin mezarıdır diye. [K.140]

D.9. Bizim köyün bir tarafında Davitkar diye mezarlıklar var. Bu mezarlar eskiden beri insanların dikkatini çekirdi çünkü içerisinde altınların olduğu söylenirdi. Birbirine yakın üç tane mezar var. En çok ilgiyi bunlar görüyor. Her yeri kazıyorlar ama altın falan bulamıyorlar. O üç mezardan hem korkuyorlar hem de merak ediyorlardı. Bunun üzerine birileri cesaret etmiş ve mezarı kazmış. Bula bula bir ölünün ağzındaki altın dişi çıkartmış. [K.141]

5.2.3. Anlam Verilemeyen Durumlar

A.D.1. İnsanların anlattığına göre bir müstakil evde bir aile yaşarmış. Bu ailenin iki erkek çocuğu varmış. Kardeşlerde biri diğerinden hiç hoşnut olmamış. Bir gün kardeşlerden biri sevmediği kardeşini öldürmüştü. Bu ailede çocuğa ortak olup bu öldürülen çocuğu evin yakınlarına gömmüşler. Köy halkı çocuğu hastalanıp öldü olarak biliyormuş. Bir gün bu aile

evden taşındıktan sonra köylü halkı o evden kavga ve ağlama sesi geldiğini söylemiş. Fakat evin içine baktıklarında hiçbir şey yokmuş. Bu ağlamalar ve kavga sesleri her gün devam ediyormuş. Söyleyenlere göre bazı insanlar o eve girdiklerinde kaybolup bulunmamışlardır. [K.18]

A.D.2. Ben 16 yaşındaydım. Sonbahar ayındaydık. Gece yayladaki çobanlara yemek götürüyordum. O gece çobanla kalacaktım ama çobanı bulamadım. Her taraf yağmurlu, bulutlu ve karanlıktı. Onları beklemek için mağaraya gittim. Uzanıp üstüme battaniyeyi serdim. Gece saat bir civarıydı ve karanlık bir cismin bana yaklaştığını gördüm. Yanıma gelip bacağımı ısırdı ama ısırdığı zaman gözümü kapattım, korktuğum için kimseye anlatmadım. O gece mağarada kaldım. [K.142]

A.D.3. Kayınımınla beraber yaylada kalıyordum. Eşim iş için köye gitmişti, iki çocuğum vardı biri kundakta. Akşamleyin ineklere ot verilmesi gerekiyordu. Kayınım “*Gel gidelim yarım et bana.*” dedi. Fakat bebeğim ağladığı için gidemedim. Bekledi fakat bir süre ağlamaya devam edince kayınım sinirlenip yattı ve uyudu. Bir vakit sonra çocuklar uyudu. Ama daha kayınımın seslenmeye çekindim, kendim gideyim dedim. Kapıdan tam çıkıyordum ki karşımda ne göreyim? Karşıdan birileri geliyordu. Ama normal insana benzemiyordu. Birinin bacağı yok, birinin kolu, diğerinin bir gözü. Uzun lafın kisası bir organı eksikti. Bu olay karşısında çok korktum ve hemen eve girdim. Fazlasıyla korkmuştum. Sonra yatağıma girip uyudum. Sabah kalktığımda kayınım “*Bana dün akşam kızdın, yetmedi nerdeyse kafama odunu vuracaktın.*” dedi. Bayağı şaşırdım. Dün gece hakkında hiçbir şey hatırlamıyordum. Dışarıda işim vardı çocuklarda uyumuştum. Dışarıya çıktım. Kürünün yanına geldiğimde düğünün olduğunu gördüm. Herkes oynuyor hem de aynı zamanda bal yiyorlardı bana da ye dediler. Ben de yemeye başladım. Karşıdan kayınım görmüş. Dediğine göre şarkı söylüyor ve çamur yiyormuşum. Bunu bana söylemedi eşime söylemiş. Eşimde “*Hemen bunu hocaya götürelim.*” demiş. Sonra beni yan köydeki hoca amcaya götürdüler ve iyileştirdim. Ondan sonra bayılma durumum çıktı ama öyle şeyler görmüyorum artık. [K.143]

A.D.4. Zamanın birinde bir gelin varmış. Bu gelinin çocuğu olmuyormuş. Bütün günü ahırda, bahçede geçiyormuş. Gelin bir zamandan sonra farklılaşmaya başlamış. Ev ahalisine karşı terbiyesizleşmiş. Gizli, saklı işler yapıyor gibi davranıyormuş. Bir gün eltisine şöyle demiş. “*Ben çok zenginim, benim çok altınım var.*” Eltisi bir şey anlamasa da gelinin şüpheli

hareketleri kafasını karıştırmış. Bunu gidip gelinin kocasına söylemiş. Kadın her gün tan vakti yataktan kalkıp ahıra gidiyormuş. Bir gün kocası da arkasından gizlice gitmiş. Bakmış ki kadının avuçları altın dolu. Kendini döver gibi hareketler yapıyormuş. Haliyle adam da korkmuş ama izlemeye devam etmiş. Gelin altınları samanların altına saklıyormuş. Bu böyle devam etmiş. Gelini hocalara da götürseler fayda etmemiş. Bir gün gelin yine ahırda iken kayınbiraderi ahıra girmiş ve gelini çıplak görmüş. Her yeri yara bere içindeymiş. Gelini sakinleştirip neden bu halde olduğunu sormuş. *“Benden onlarla ilişkiye girmemi istediler. Hamile kalırsan daha çok altın veririz sana dediler. Kabul etmeyince de dövdüler.”* demiş. Ailesi ne yapsak diye düşünürken bir gün gelini ahırda samanların kenarında ölü bulmuşlar. [K.144]

A.D.5. En küçük olan oğlumu ayağımda uyutuyordum. O gece farklı bir geceydi aynı gün içerisinde köyümüzden iki kişi vefat etmişti. Evdeki herkes çok korkuyordu. Çünkü ölenler çok yakınımızdı. Birinin daha vefat etmesinden korkuyorduk. Oğlum ağlamaya başladı ve onun ağlamasına dayanamayıp kucağıma aldım. Karşımda biri belirdi bu ölenlerden biriydi. Ve oğlumu yanına çağırıyordu buna aldırış etmeyip oğlumu uyutmaya devam ettim. Aradan bir hafta geçti ve her şey aynı şekilde devam ediyordu. Ta ki oğlumun hastalanmasına kadar. O kadar ateşliydi ki bir türlü ateşi düşmüyordu. Oğlum uyuduktan sonra ölen kişi yine karşımda belirdi ve bana dedi ki *“Boşuna uğraşmayın Ahmet de bizim yanımıza gelecek.”* Ve o gecedan sonra Ahmet’i hep kucağımda uyuttum. İki gün sonra yine Ahmet’i uyuturken yatsı namazından sonra oğlum kucağımda iken tek bir nefes aldı ve vefat etti. [K.145]

A.D.6. Yaşanan bu olay 1 yıl öncesini anlatıyor. Bayanın normal bir hayat yaşantısı varken birden çevresinde sadece kendisinin gördüğü ve konuştuğu varlıklar ortaya çıktığını söylüyor. Bir sabah uyandıklarında bayanın salonda tek başına oturduğunu ve ellerini ovuşturarak ileri geri kendini salladığını ve yanına gelen kişilere çok garip şekilde baktığını söyledi. Yanına gelen kişiler ile değil yanında sadece kendinin gördüğü varlık ile konuştuğunu ve o gün boyunca başka hiçbir şey yapmadığını anlatılıyor. O gece olduğunda tekrar solanda oturduğunu ve ellerini, ayaklarını, dişlerini sıkarak nöbet geçirdiğini anlatıyor. Ailesinin durumu fark etmesi üzerine hemen hastaneye götürüldüğünü ve o gece hastanede kaldığını anlatıyor. Sabah eve geldiklerinin olay yaşayan bayanın ailesinin tanıdıkları bir hocanın evlere gelerek olay yaşayan bayana dua okuduğunu söylüyor. [K.146]

A.D.7. Yaz tatiliydi, nöbetteydim bir ses duydum ama gözlerim kapalıydı. Üzerime bir şey çıktı ağırlık gibi hissediyordum. Üzerimde yılan gibi dolaşıyordu, gözlerimi açtım bir şey yok sonra bir ses duydum. Duyduğum ses tuhaftı konuşma değil, kalkmaya çalışıyordum, kalkamıyordum. Korkuyordum çünkü kimse yoktu. Dışarı çıkamıyorum Allah'ım diyorum bu ne acaba bir bağırs ses geldi ne hayvan sesi ne de insan sesiydi ama çok tuhaftı. Oradan tam kapıya yeltenmeye çalışıyorum çıkayım diye ama yattığım yerden bir türlü kalkamıyorum. Sesleri duymaya başladım ama çığlık sesini o ağırlıktan sonra gözlerimi açtığımda duydum. Uyandım, kalktım ayağı gittim pencereyi açtım. Pencereden gerçekten bir çığlık sesi duydum hemen karşıda bir hastane vardı ve ses oradan geliyordu. Uyandığımda üzerimde bir ağırlık vardı ilk seferinde öyle dolaştı uyandım gözlerimi açtım sonra hareket ettiğimde gerçekten bir çığlık sesi duydum. [K.15]

A.D.8. Evdeydim, eşim yanımdaydı uyurken biri kapıdan bana bakıyordu. Gözlerim açık görüyorum bana baktığını ama bir türlü hareket edemiyorum. Eşime dokunmaya çalışıyorum ama dokunamıyorum, bağırarak istiyorum ama bağırıyorum. Bağırığımı düşünüyorum hiç korkmuyor benden. Kapı yatağın yanında ama kapıdan hala bana bakıyor. “Allah'ım bir an önce gitsin.” diyorum ama gitmiyor. Gelen kişide hayali bir kişi değil bildiğimiz insan suretiyle geldi. Bağırıyorum sesim bir türlü çıkmıyor eşimi uyandırmaya çalışıyorum uyanmıyor ve korkuyorum beni izliyor diyorum ki gelip bana ne yapacak, niye beni izliyor. Dışarı çıktı kapıyı çekti ama seslerin hepsini duyuyorum bir daha geldi ama hala hareket edemiyorum. Oradan bana bakıyor, ben sadece kafamı çeviriyorum. Sonra düzeliyorum ama bir türlü eşimi uyandıramıyorum, dua ediyorum ama olmuyor gelen kişi kayınım. Bana ne yapacak, bana bir şey yapacak, bana niye öyle bakıyor dedim. Ondan sonra nasıl uyandığımı hatırlamıyorum ama korku içinde uyandım ve uyandığım da gözlerim açıktı. Aslında uyumuyordum uyumadığımdan eminim o gittikten sonra gözlerim yine açıktı ondan sonra etrafıma bakıyorum hiçbir şey yok, eşimi uyandırdım. Dedim “Kalk etrafa bak.” etrafa baktı hiçbir şey yoktu. Hatırladığım kadarıyla elinin ortası delikti. Onun anlamı da insan boğulmuyormuş. Delik olmasaymış boğulurmuş. [K.15]

A.D.9. Bir yakınımız vardı yaklaşık 10-15 yıl önce yaşanmış bir olaydan bahsedeceğim. Yengemin kardeşi bir gün tek başına bizim köyde bulunan bir dereye gitmiş. Yalnız geceleyin gitmiş orada ne olduğu meçhul fakat oradan döndüğünde insanlara garip davranmaya başlamış. Annesine “Sen benim düşmanımsın, arada sırada yanında biri oturuyor görmüyor musun?” gibi cümleler kurmuş. Sadece ailesine değil herkese aynı

şekilde olmayan şeyleri gördüğünden bahsediyormuş. Bunlara ben tanık olmamıştım sadece duymuştum. Ama şimdi söyleyeceklerime bende tanık oldum. Mesela etrafındakilere bir iyi davranıyor bir kötü davranıyordu. Gün içerisinde çok değişkenlik gösterebiliyordu. İnsanlara bağırıp hareketler dahi edebiliyordu. Sanki karşısında gördüğü insanlar bizler değildik. Bir süre ilaç kullandı, biraz olsun düzeldiğini fark edebiliyorduk. Bir gün kuzenim vefat etti yani o yakınımızın da öz yeğeni oluyor mezarına gittiğimizde orada kuzenimi gördüğünü ve kendisiyle konuştuğunu onun ölmediğini söyledi. Orada duruyor işte görmüyor musunuz gibi cümleler kuruyordu. Bize de gerçek olduğunu kabul ettirmeye çalışıyordu. Sonuç olarak o derede ne olduysa kadın bir daha toparlanamadı sürekli cin, cızı vb. şeyler görüyor. [K.147]

A.D.10. Bir keresinde toplanmış oturuyorduk. Kadınlardan bir arkadaşımız duyduğu bir olayı anlatmak istedi. Biz de dinledik. Bir kadın bir gün çamaşır yıkıyormuş balkonda, daha sonra içerden garip garip sesler gelmeye başlamış. Birden içeri koşmuş ve kocasının yerde boylu boyunca yattığını görmüş. Dokunmuş, sarsmış ama hareket etmemiş. Dışarı koşmuş yardım çağırmış sonra içeri tekrar gittiğinde kocasının yerinde olmadığını görmüş. Çok şaşırmış daha sonra komşular gelince kadına ne olduğunu sormuşlar. Kadın olanları anlatmış ve kadınlar onun deli olduğunu düşünmüş ve evi terk etmişler. [K.127]

A.D.11. Bir adamın bir tane ineği varmış. Bu inek bir gün doğuracakmış. Adam da sürekli ağıra inip ineğe bakıyormuş. Bir gün ağıra inmiş tanıdığı birinin saçma sapan hareketler yaptığını görmüş. Böyle saçlarını açmış dağıtmış ve bizim ineklere su koyduğumuz yere bağa deriz. Bağaya oturmuş saçma sapan davranıyormuş. Adam “*Neyin var?*” diyormuş ama yaklaşıyamıyormuş. Bağada oturan kişi birden ayağa kalkmış koşarak dışarı çıkmış ve gözden kaybolmuş. [K.148]

A.D.12. 67 yaşındaydım. Eski evimizde yaşıyorduk. Yattığım odanın altında in vardı. Oradan gümbür gümbür sesler geliyordu sanki biri taş yuvarlar gibi. Ben korkarak annemin yanına gittim, annem yalnız yatıyordu. Babam şoför olduğu için annem bazı geceler tek yatıyordu. Korkarak annemin yanına geçtim ve yorganı üzerime çektim. Bir anda yorgan üzerimden çekilmeye başladı. Ben o sırada yorganı tuttum yorgan çekilmeye devam ediyordu yani o güce karşı koyamıyordum. Birkaç defa anneme seslendim ama duymadı. 3 4 kere bu olay tekrar etti. O dönemde yatakların ayak kısmı tahta olurdu. Üç kere tıklatma

sesi geldi. Sobanın olduğu yerde yani kapının girişinde bilye yuvarlanır gibi sesler gelmeye başladı. Bir iki dakika içinde sesler kesildi bende uyuya kalmışım. [K.149]

A.D.13.Kayınpederim arkadaşlarıyla takıldığı bir geceydi. Hafif çakır keyif olmuş eve gelirken camiinin ışıklarını açık görüyor. Duruma anlam veremeyince bakmak için camiye yaklaşıyor. Camdan kafasını uzatıyor ki ne görsün içerde birileri secde yapıyor ama boyları neredeyse camiinin tavanına değecek o kadar uzun. Sadece secdeye inip kalkıyorlar başka hareketleri yok. Korkarak eve gelince kaynanam sarhoşsun ya yanlış görmüşsündür dese de kayınpederim sarhoş olmadığını gerçekten gördüğünü dile getirmişti. [K.37]

A.D.14. Bizlere eskiden anlatırlardı. Köyde iki kadın beraber odun toplamaya gitmiş. Odun topladıkları yerin yakınlarındaki çalılıktan başka bir kadının sesini duymuşlar. Biri korkmuş yerinden kıpırdamamış, diğeri ise bakmaya gitmiş. Ama ortalıktan kaybolmuş. Geride kalan ise korkudan bakmaya gidememiş. Topladığı odunları alarak köyün yolunu tutmuş. Köye varmış, odunları yerleştirip biraz soluklanayım diye evin avlusuna oturmuş. Bu arada ağaçta ayı görmüş ve bağırmış. Sesi duyan adam evden dışarı tüfekle fırlamış.. Tam ağaçtaki ayıya ateş edecek o daha önce ormanda kaybolan kadın ortaya çıkıp: “*Sakın ateş etme. Biz onunla evlendik!*” demiş. Bütün hane halkı kadının söylediği bu şeye şaşırmış ve bir anlam verememişler. Ama adam inanmamış ve tüfeği ayıya doğru tekrar çevirince kadın kendini öne atıp: “*Onu vurma beni vur!*” diyerek bağırmış. En sonunda ayıyı vurmaktan vazgeçmişler. [K.150]

A.D.15. Köyde annemin yakın arkadaşının kızı henüz on üç yaşındayken vefat ediyor. Annesi kahroluyor tabi. Ne yapsalar teselli edemiyorlar. Kadın bu duruma alışamıyor. Gidip mezarı açıp kızını oradan çıkartmak istiyor. Ama böyle bir şey mümkün olmadığı için kadın bir delilik yapmasın diye yanından ayrılmama kararı alıyorlar. Kadın bir şekilde onları atlatıp mezarı açıyor. Sanki kızı hiç ölmemiş gibi mezarda yatıyor. Onu alıyor sarılıyor öpüyor sonra tekrar kapatıyor. Tabi kadına sahip çıkamayıp bu olaya şahit olanlar bile kızın hiç ölü gibi değil yatağında uyuyan biri gibi durduğunu söylüyorlar. [K.67]

5.3.SİHRİ ve DİNİ UYGULAMALARLA İLGİLİ MEMORATLAR

5.3.1.Hocalık ve Muska

H.M.1. Benim çocuğumun kırkı daha dolmamıştı. Benim kucağımdan bir bayan aldı. Ama ben bayanı tanıyamadım. Kara bir şeydi. Ben kendime geledim, çocuk ağlıyor kalkamadım. Dışarıdan bir komşu duydu sesini, kapıyı vurdu. Benim ışığımı o kara şey söndürmüştü, çocuğu kucağımdan almıştı. Ondan sonra çocuğum üç gün üç gece meme emmedi, almadı. Boynu mosmordu. Bebeğimi boğmaya kalkmışlardı. Ondan sonra beni bir hocaya götürdüler. Muska yazdı bir daha da hiçbir şekilde gece ne beni ne de bebeğimi hiçbir şey hiç kimse rahatsız etmedi. [K.112]

H.M.2. 1984'te altı yaşında akşam benim oğlum kayboldu. O zamanlar köyde elektrikler yoktu. Çocuğum yokuşta aşağıya inerken bir ışık görüp ışığa doğru gitti. Gece oluncaya kadar gelmedi beş arabayla köyü topladık, çocuğumu aramaya çıktık ama çocuğu göremedik. Aradan tam yedi gün geçti. Sekizinci gece de Kars'ta Hoçavan köyüne hacı hocanın yanına gittik. Hocanın evine gidip olan durumlarını anlattık. Benim evimin önünde kavak ağacı gibi büyük bir ağaç vardı. Hoca o ağacın dibinde oturmamı istedi. Kavak ağacın karşısında dağ vardı. "*Odağa tepeye güneşin vurmasıyla çocuğun bulunacak.*" dedi. Ağacın dibinde oturdum ve dağa bakıyordum. O an güneşin dağa vurmasıyla çocuğum orada yanımda bulundu ama çocuğum tanınmayacak hale gelmişti. Onu beyaz tişörtle tanıdım. Doğruca hastaneye götürdük ama o an ölmüştü. [K.142]

H.M.3. Önceden sokak lambaları ve ışıklar olmadığı için bu tarz olayların günümüze göre geçmişte daha fazla yaşanıldığı söyleniyor. Bir gün dedem işten gelmiş yatakta yatıyormuş. Annemde üç aylık bebekmiş. Gece yarısından sonra salonda dan dan dun diye bir yürüme sesi varmış. Dedem sese uyanmış yatağından kalkmış kapıyı açmış ses kesilmiş. Merhum dedemin babası ve annesi de karşiki odada kalıyorlarmış. Sesi onlar da duymuş korkmasınlar diye dedeme söylemiyorlarmış. Dedem de anne ve babasına söylemiyor. Ertesi gün gece yarısından sonra yine dan dun dan dun yürüyüş sesi gelmeye başlıyor tam yatak odasının kapısını açacakken dedem yatağından kalkıyor ve "*Hey! Kimsin?*" diyor ve kapının elceğini bırakıyor, ses kayboluyor. Bu olaydan sonra annem bayılma hastalığı getiriyor hemen muska yazdırılıp okutuluyor ve annem iyileşiyor bir daha o tarz olaylar yaşanılmıyor. [K.151]

H.M.4. Eskiden Erenler köyünde bir genç kız yaşarmış. Bu kız nişanlanmış. Nişanlandıktan sonra üç harfliler buna musallat olmuş. Ve kız bu olaydan sonra ailesine onlarla evlendiğini, çocukları olduğunu, onlarla birlikte şarkı söylediğini, yemek yediğini

söylermiş. Eskiden bu rahatsızlıklardan dolayı doktora değil, hocalara giderlermiş. Ve ailesi bu genç kızı hocaya götürmüş. Hoca muska yapıp, ateşe atarak bu üç harflileri yakmaya başlamış. Bu sırada genç kız yakmayın diye bağırır. Onlar benim çocuklarım diye sesleniyormuş. Etrafindakiler onu zorla tutuyorlarmış ve hocanın muskası ile bu üç harflileri yakıp, kızı iyileştirmişler. İyileştikten sonra nişanlısı ile evlenmişler ve kız normal yaşamına devam etmiş. [K.152]

H.M.5. Artvin Murgul ilçesinde madende çalışan bir adam varmış. Bu adam oğlu ile birlikte Samsun'a çalışmaya gitmiş. Adamın kızı evde tek kalmış. Kızın amcası seni oğluma alacağım diye kızı sıkıştırırmış. Kız abisini arıyor ve *"Daha fazla dayanamıyorum."* diyor. Abisi ile telefonda konuşurken abisi düğün sesi duyuyor, kızı evlendirdiklerini sanıyor. Bunu duyan ağabey kızı Samsun'a getiriyor. Kız camın önünden sürekli bir şeylerin geçtiğini söylüyor. Babası kızı üzülmesin diye etrafa bakıyor ama ev üçüncü katta olduğu için inanmıyor. Bir gün komşularına Ordu'dan bir imam gelip kızın durumuna bakacağını ama burada olmayacağını söyleyerek Ordu'ya çağırır. Bunun üzerine kız ve annesi orduya gider. Bu arada abisi annesine kızı tek bırakma diye tembihler. İmam kıza bakar ne olduğunu anlar. Demir bir tasın içine yazı yazar su doldurur. Kız bunu görünce bağırmaya başlar. İmam kızın ağzını kapar ve susturur. Annesine *"Siz gidin, ben gelip bu işi halledeceğim."* der. Kızın annesi komşularına evi boşaltmalarını söyler. İmam gelir kızın abisi, babası ve annesi elleri ve ayaklarından tutarlar. İmam tasa yazı yazıp suyu kızın üstüne atar. Kız bağırmaya başlar. Hoca çık diye bağırır. Kız bu arada bayılır. Cinle konuşmaya başlar cine çıkmazsan seni yakarım der bu arada kızın abisi zor tutuyordur. Cin, *"Çıkmam!"* diye bağırır. İmam sudan bir kez daha atar kızın üstüne. Kızın bedeni yanmaya başlar. İmam biraz daha zorlayınca cin çıkar, kız olduğu yerde bayılır. Kız hiçbir şey olmamış gibi ayılır. Olay böylece sonlanır. Kıza ne hatırladığını sorarlar. Kız en son mezarlığa baktığını üç kişinin mezarların arasında dolaşırken birden kendine baktığını ondan sonrasını hatırlamadığını söyler. Kız şuan evlidir ve üç çocuğu vardır. [K.153]

H.M.6. Hoca dedenin değirmeninde horoz ötüyormuş ama buna kimse inanmıyormuş. İnanmayanlardan biride eşinin kayınıymış. Bir gün horoz öten değirmene tahıl öğütmeye gitmiş tek başına. Gece yarısı olmuş tahılı öğütmeye başlamış değirmende. Birden dışarıdan değirmenin köşesine değenek vurulmaya başlamış ve bunun üzerine kanat sesiyle horuz başlamış ötmeye dede korkudan her şeyi bırakıp eve atmış kendini. Eve gelir gelmez hastalanmış ailesi hoca bulmuş muska ve dua ile ayağa kalkmış.[K.154]

H.M.7. Hasan isminde bir dede varmış. İşi olduğu için bahçedeymiş, vakit akşam sıralarıymış. Birden önünde bir yılan belirmiş. Oda korkarak yılanı öldürmüş. Ve evinin yolunu tutmuş, aradan birkaç gün geçmiş dede değişik hareketler belirmeye başlamış. Eşine fazlasıyla kızmaya başlamış. Eşine *“Sen eve erkek getiriyorsun, o erkek kim öldüreceğim onu, sen beni aldatıyor musun?”* gibi sorular sormaya başlamış. Bu hareketleri ev ahalisinin dikkatini çekmiş çünkü o zamana kadar hiç öyle yapmazmış tam tersine eşinin çok sever ona her konuda yardım eder ve güvenirmiş. Bunun üzerine evdekiler dedeyi hocaya göstermeye karar vermişler. Oranın en iyi imamını bulup getirmişler. O anda Hasan dede yatağında yatmaktaymış, evdekiler hocaya kızacağını düşünerek hasan dedeyi tam tutacakken hasan dede yastığının altında bulunan silahı çekmiş ve hocaya doğru doğrultmuş. *“Yine mi getirdin bu herifi buraya yine mi beni aldatıyorsun?”* diye bağırmaya başlamış eşine. Bir zorlukla Hasan dedeyi tutup sakinleştirmişler. Hoca bir vakit Hasan dedeye baktıktan sonra *“Bu yılan kılığında olan cinlerden birini öldürmüş o ölünce onun ailesinden olanlar üç tanesi buna musallat olmuşlar cinlerini yakmam gerekiyor.”* demiş.

Hasan dede bir taraftan hala hocaya saldırmaya çalışıyormuş. Hoca *“Aranızda okumayı bilen var mı? Çünkü bunlar ben okurken ben bunları yakarken onun ailesi de bana engel olmaya çalışacaklar biriniz okuyun.”* demiş. Evde bulunanlardan biri ben okurum demiş bunun üzerine başlamışlar. Hoca ilk önce bir kâğıda o üç cinin ismini yazmış. Sonra ateşi alıp kâğıdı yakmaya başlamış. Kâğıt yandıkça hoca kendini yere atmış bir taraftan da boynunu tutuyormuş. Ben okurum diyen kişi ise o kadar korkmuş ki dua okumak yerine küfürler söyleyerek gidin buradan çabuk rahat bırakın hocayı demeye başlamış. Kâğıt yanmış fakat hocada bayılmış. Hoca bir zaman sonra uyanmış. Hocanın anlattığına göre cinlerin ailesi boğazından tutup boğmaya çalışmışlar ve bayağı hırpalamışlar. O zamandan sonra Hasan Dede kurtulmuş. Normal haline geri dönmüş. [K.155]

H.M.8. Emine Öztürk eşi Murgul’da çalıştığından dolayı evde 8 aylık bebeği ile tek kalıyormuş. Bir gün bebeğini uyutmuş, yemek yaparken maydanoz lazım olmuş. Gece gece dışarı çıkmaktan korkmuş bebeğinin başına bir şey gelmesinden korkmuş ve gitmemiş. Bir saat sonra ne olacak hemen toparım gelirim zaten bostan yakında demiş. Maydanozları toplarken hazır gelmişken soğanları da toplayayım demiş. Soğanları toplarken yanına beyaz uzun elbiseli saçları dağınık ağzından kan damlayan bir kadın görmüş. *“İçerideki bebek senin mi? Ne tatlı bir şey maşallah.”* demiş. Emine Öztürk soğanı, maydanozu bırakıp eve koşmuş ve bebeğinin ağzından kan damlayarak ölü bir şekilde bulmuş. Uzun bir zaman

olayın etkisinde kalıyor ve uzun zaman çocuğu olmuyor. Hocaya gidip okutturup, muska yazdırılıyor. 3'ü erkek olmak üzere 5 çocuğu oluyor. [K.156]

H.M.9. Çocuğum askerde o zaman. Onu götürüyorlar dağın tepesinden aşağıya atıyorlar, kayayı üstüne yuvarlıyorlar. Kızımı götürüyorlar ateşin içine atıyorlar. Bunlar bana olacak her şeyden haber ederler. Bana o zamanlar öyle güç geliyordu ki onlar sayesinde beş kişiyi birden devirebilirdim. Bunun üzerine kızım bana muska yazdırıyor. Bu muska kimin cebinde olursa onun kokusu ölü hayvan gibi gelirdi bana fakat muskanın kimin üzerinde olduğunu bilmezdim. Koku ile anlardım. Normalde kendi özelliğim bir tanesi hep benimle. Onun güzelliği eşsiz benzersiz, adı da padişaktır. Onu görüyorum şuan yine benimle eşim, annem, çocuklarım izin vermediği sürece ben onu anlayamıyorum. Çevremde de bir ordu bir askeriye vardı. Geldiklerinde hep birlikte gelirdiler, çocuklarımı götürdüler kızımda bana içinden dua okurdu ben böyle kötü olunca, kızım duayı okurken nerede şaşırdığını anlayıp onu yanlış okudun diye dürterdim. Ben onlara da dedim ki *“Ben size gelemem. Benim çocuklarım eşim var. Ondan sonra diğerlerine gittim.”* Güler Hoca'ya bıraktım, şimdi kendi özelliğim olan padişah benimle birlikte. Bazen bir yere gideceğim zaman benim dediğim olacak derdi beni göndermezdi. Ben de kendimi odaya kitlerdim orada dururdum bana darlık verirdi ve bende bu durumdan sebep on sekiz yıldır eşimle aynı odada bile kalamıyorum. Kendi özelliğim olan padişah izin vermediği için, ne eşim bana gelebiliyor ne de ben ona gidebiliyorum. Akşamları uyurken padişahın varlığını yanımda hissederim. [K.34]

H.M.10. Şah sultandayım. O kızın bir gün öncesinden epilepsi hastası olduğunu öğrendim. Kız gerçeği anlatmamış, bize ben gece nöbetine geldim. Gece saat 4'te öğrenci geldi. *“Abla arkadaşımız rahatsızlandı çabuk gel.”* dedi. Ben odaya çıktım *“Epilepsi hastalarını yan çevireceksin bayılmasını bekleyeceksin. Başka yapacağın bir şey yok.”* dedi. Ellerini tuttum yan çevirdim bayılmasını bekledim ama bayılmıyordu. Sürekli yumrukluyordu. Gözleri dönmüştü. Ondan sonra ben bileklerinden tuttum üstüne yüklendim diğer bir öğrenci geldi ayaklarına oturdu. Besmele çekmeye ve Kur'an okumaya başladık. Hiçbir şekilde gitmiyorlar, kız daha fena çırpınıyor. Hatta o esnada darp aldım. Benim o gece vücudumun bazı yerleri morardı. Ondan sonra dedim ki *“Bu böyle olmayacak. Acil ambulans çağırın!”* Ambulans geldi ambulansçıları içeri aldık. Ben kızı bırakamıyorum *“Gidin başımdan!”* diye bağıyor. Görevlilerden iki bayan baktılar kızın haline ondan sonra kıza müdahale etmeye çalışınca onlara da bağırdı. Görevliler de korktu. *“Bu kız epilepsi*

değil.” dediler ve kızı acile götürdüler. Kız, sabah saat yedi gibi geldi. Anladık zaten sorunun üç harfliler olduğunu. Kızla konuştum o da bu durumun farkında. Benden helallik istedi. “Abla, normalde böyle olmazdı. Uzun zamandır gelmiyorlardı. Babam Hoca, okuyordu, muskam falanda vardı.” dedi. [K.15]

H.M.11. Halam komşuya oturmaya gidiyor. Epeyce oturuyor, kalkıp pencereden aşağı doğru bakıyor caminin kapısında bin taneye kadar cin var, cinlerin gözleri ateşler gibi yanıyormuş. Sonra kalkıp oturmadan geliyor geçeceği yerde cami var camiye doğru indikçe cinlerin gözlerindeki ateşler kayboluyor. Gelip eve girip yatmış, gece ağıla ineklere bakmaya gidiyor üç harfliler keçi gibi bağıriyormuş, sonra da kedi gibi miyavlıyormuş. Sonra hocaya gitmişler hoca muska yazmış demiş ki boynuna assın. Sonra hoca üç tane muska vermiş demiş ki götürsün bu muskaları bir tanesini boğazına assın, bir tanesini yakarsınız dumanını verirsiniz, bir tanesinin de suyunu içirtmişler. Sonra tarlaya çapaya gitmiş içine bir darlık geliyor, sanki içim yukarıya çıkacak sonra ağzından yeşil duman çıkmış ve cinler gitmiş. [K.157]

H.M.12. Oğlu daha küçükken 4-5 aylıkken anlatan ablamız babasının yanına gidiyor, babası öğretmen olduğu için başka bir köyde görev yapıyor. Köylerde tuvaletler evlerin dışında olurmuş. Babasının oturduğu evin eski sahibinin yeğeni delirmiş. Hocalara baktırmışlar, hoca oturdukları evin tuvaletin olduğu kısımda eskiden medrese olduğunu söylemiş. Tuvaleti üç ay kapatmalarını bu süreç içerisinde çocuğun düzeliş düzelmeyeceğine bakmalarını istemiş. Eğer düzelirse tuvaleti açmamalarını düzelmez ise kullanmaya devam edebileceklerini söylemiş. Hocayı dinleyip kapatmışlar ve tuvalet olarak başka bir terk edilmiş binayı geçici olarak kullanmışlar. Şuan hala orayı kullanıyormuş anlatan ablamızın ailesi. Bu terk edilmiş bina ise eskiden bir fırınmış. Fakat ailesi bunu bilmiyormuş. Bir gün gece saat 12 gibi annesi tuvalete tek gitmeye korktuğundan ablamızı çağırmış. Annesini kapıda beklerken annesi içeriden ona bir şeyler söylüyormuş, konuşuyormuş. Ablamız da annesine tuvalette konuşulmasının doğru olmadığını buranın cinlerin, perilerin yeri olduğu için konuşmaması gerektiğini söylemiş. Bu esnada sırtında kalın bir hırka varmış birden rüzgâr aşırı kuvvetli esmiş ve ablamızın kıyafetini üzerine yapıştırmış. Orası kapalı bir alanmış rüzgârın esmesi, esse bile bu derece kuvvetli olması imkânsızmış. Zaten dışarı da rüzgârlı bir hava yokmuş. O an irkilmiş ve korkmuş. Arkasına bakmaya cesaret edememiş. Daha sonra hemen eve gelmişler ve korkudan annesiyle birlikte uyumuş. Yanındaki beşiğe de oğlunu koymuş. Tam uykuya dalma esnasında karşısına

kocaman siyah bir şey gelmiş. Birden boğazını tutmuş, aşırı uzunmuş başı neredeyse tavana değiyormuş simsiyah olmasına rağmen ayna gibi parlıyormuş. Ve birden “*Seni öldürmeye geldim, canını alacağım.*” demiş. Anlatan abla o an öyle bir çığlık atmış ki yan tarafta yatan oğlu da bağırarak ağlamaya başlamış. O esnada babası uyanmış ve hiçbir şey demeden dua okumaya başlamış. Bir yandan da annesi bebeği sallayarak sakinleştirmeye çalışmış, annesine çocuğunun kendi çığlığına mı ağladığını sormuş. Annesi “*Hayır o ağlayınca sen çığlık attın birden.*” demiş. O esnada çok korkmuş. Babası dua okumaya devam etmiş o gece uyuyamamış sabaha kadar. Aradan bir hafta geçmiş evine dönmüş. Ve geldiğinden beri sürekli arkasında biri varmış gibi hissediyormuş. Sokakta, çarşıda, evde her yerde arkadan birisinin nefesini hissediyormuş ama dönüp baktığında kimse yokmuş. Bir gece eşiyle uyurken karşısında ki kapıyı görecektir şekilde uzanmış. Uykuya dalma esnasında banyonun kapısının gıcırdayarak açıldığını daha sonra odanın kapısının aynı şekilde açıldığını ve birden siyah bir şeyin kapıda durduğunu söyledi. Boyunun küçücük olduğunu ve gözlerinin kırmızı ve parladığını söyledi. Ona kendisinin şeytan olduğunu söylediğini söyledi. Sesi sanki kendi düşünce sesi gibi olduğunu söyledi. Ablamız birden dua etmeye başladığını söyledi dua ederken o siyahlığın yavaş yavaş uzaklaştığını ama hala ona baktığını söyledi. Sonra ablamız eşini uyandırmış dua okumaya başlamış. O gece öyle geçmiş. Sonra artık delirecek raddeye gelmiş ve annesini aramış durumu anlatmış. Annesi onu bir köyde hocaya götürmüş. Hoca çarpıldığını söylemiş. Ekmek kııntısı olan bir yerde tuvalet ihtiyacını giderdiği için ona musallat olduklarını söylemiş. Akıllarını eski evlerinin fırın yerine yapılan tuvaletleri gelmiş. Hoca muska yazmış vermiş. Onu taktıktan sonra artık kurtulmuş daha da böyle olaylar yaşamamış. [K.158]

H.M.13. Artvin'in Berta köyünde Ayşe adında küçük bir kız ailesiyle birlikte yaşardı. Ayşe lösemi hastalığını atlatalı 1 yıl olmamışken hastalık yeniden küçücük bedenini ele geçirmiş. Hastalıkla mücadele edebilecek kadar güçlüydü Ayşe. Fakat gördüğü garip insanlarla mücadele edebilecek kadar değil. Artık dayanamıyordu ve bir gün annesine söylemeye karar verdi. Annesinin yanına gitti ve “*Anne, küçük küçük insanlar var, benimle oynuyorlar ama onların ayakları ters ve gittikçe büyüyorlar çok korkuyorum.*” dedi. Annesi düşündü ve çareyi bu konularla ilgilenen bir hocaya gitmekte buldu. Hocanın yanına gittiler Ayşe'nin durumunu anlattılar. Hoca bir kaç tane dua okudu ve annesine evin her yerini sirkeyle temizlemesini söyledi. Eve gittiklerinde annesi hocanın söylediğini yaptı sonra Ayşe'ye “*Gittiler mi kızım?*” diye sormuş. “*Gittiler annecim.*” diye cevap alınca rahatlamış.

O günden sonra annesi evi her gün sirkeyle temizledi ve hocanın okuduğu duaları okudu. Ayşe artık küçük insanları görmüyor ve hastalığı hızlı bir şekilde iyileşiyordu. [K.159]

H.M.14. Benim amcam muska çıkartır. Ama Kur'an, namazla bir ilgisi yoktur. Bu özellik ona neden verilmiştir bilmiyorum. Adam bildiğin dinsiz imansız. Nişanlıydı. Bizim mezarlık var evin alt tarafında Ceviz dibi dediğimiz yer var. Balcıoğlu Camisi'ne giderken. Amcam dükkândan çıkmış eve gelirken mezarlıktan geçmiş tam ceviz dibinin olduğu yerde mumların yandığını görmüş. Bir anlam veremese de korkmamış. Eve geliyor. Ertesi gün akşamüzeri tekrar aynı şeyi görüyor. Yine mumlar var ama seslenme de var bu sefer. “Mahmut! Mahmut!” diyor birileri. O arada amcama bir şey olmuş ama ne olduğunu bu zaman oldu kendi de bilmiyor ve açıklayamıyor. Amcam geldi tir tir titriyor. Bizim ev iki katlıydı bir arada oturuyorduk. Mahmut amcamın odası da küçük ve karanlıktır. Amcam üç ay boyunca o odadan dışarı çıkmadı. Yemeği biz götürüyorduk bir tuvalet ihtiyacını karşılayıp geliyordu. O kadar kötü günler yaşattı ki babaannemlere. Kendi kendine inzivaya çekildi sanki. Üç ay sonra babaannemle konuştu. Babaanneme anlattığı şey: “Anne bir tane dede geliyor. Dedeyle sohbet ediyoruz.” Ama bir korktuk yani şimdiye kadar böyle bir şey yaşamamıştık. Dedesi hala geliyor belirli günlerde. Gününü net hatırlamasam da gece üçte geldiğini biliyorum. Tabi amcam anlattı ama kimse ona inanmadı.

Kurban Bayramı'na yakın bir iki ay var. Amcam yengeme diyor ki “Evin önüne bir tane koyun gelecek. Bilgin olsun ama sen koyuna bir şey söyleme.” Yengem koyunu beklemeye başlıyor. Koyun gelmiş gerçekten ama yengem değil babaannem görmüş. Fakat duruma bir anlam verememiş. Etrafa bakınmış bir yerden mi kaçtı? Ya da biri satmaya mı getirdi? Sorulara cevap bulamayınca ahıra götürmüş biraz ot vermiş. Aradan zaman geçmiş koyun olduğu yerden gitmiş babaannem duruma anlam verememiş. Amcam gelmiş. Koyunu sormuş. Babaannem “Geldi de sen mi açtın?” deyince amcam açmadığını söylemiş. Bu arada yengem gelmiş durumu anlatmış. Babaannem biraz ürpermiş amcama inanmaya başlamış.

Tabi ben böyle anlatıyorum ama bu süreç 1-2 sene var. Çünkü amcam nişanlıydı evlendi. Dede belirli günlerde gelmeye devam ediyor. Ev halkı da yavaş yavaş inanmaya başladı. Bir gece dediler ki oturup hep birlikte dedeyi bekleyelim. Bir odaya toplandılar oturduk. Biz çocuğuz o zamanlar ama merak ediyoruz. Beklemeye başladık. Çocuğuz yani uyumuşuz bir ara ama Naciye yengem diyor ki “En son saate baktığımda üçe beş vardı. O

kadar insan bir anda nasıl uyuduk ben anlamadım. Sanki üzerimize biri bir şey serpti de bizi uyuttu.” Hiç kimse hiçbir şey hatırlamıyor.

Tabi yine aradan zaman geçiyor. Amcam günün birinde babama Bursa’ya gidelim diye tutturuyor. Orda dükkân açalım orda yaşayalım diye. Bir şekilde kalkıp gidiyorlar. Orda dükkân açılıyor düzen kuruluyor ama biz buradayız. İki sene kaldılar orda. Bu süreçte biz zor günler yaşıyoruz. Annem çalışıyor falan. Olaylar oldu annem de sinirlendi kalktı Bursa’ya gitti. Babamı kolundan tuttuğu gibi buraya geri getirdi. Çünkü benim erkek kardeşim babama çok düşküdü çocuk hastalandı. Babama durumu anlatıyoruz inanmıyordu. Annem bir şekilde getirdi. Ama diğer yandan Mahmut Amcam babamsız bir iş yapamayacağını biliyor. Babam geldi. Birkaç gün geçti adama bir şey oldu. Kendi ihtiyaçlarını dahi göremez oldu altından almaya başladılar. Doktora gittik hiçbir şey yok. En sonunda babamın aklına Mahmut Amcam geldi. Aradı *“Bak sabaha yürüdüm yürüdüm. Yürüyemedim kalkar bu halimle oraya gelirim. Beni kardeş katili yapma.”* dedi. Gerçekten de babam sabaha yürüdü. Meğer amcam o dedesine kilitlettirmiş sonrasında korkudan açtırdı. Babam bir ay onun yüzünden yatalak yattı.

Ben muska çıkartma işlemine iki kere şahit oldum. Çıkartırken eli kolu yüzü 180 derece dönüyor. Yani bir insan okurken ve o muskayı çıkartırken nasıl o şekle giriyor inan gözümle görmesem aklım almaz. Zaten amcam okumayı bilmiyor. Dedesi yerini söylüyor. Amcam da gidiyor çıkartıyor. Ama eline aldığı dakika kendini kaybediyor. [K.37]

H.M.15. Amcam İstanbul’da yaşıyordu. 1984-1985 yıllarında bizi ziyaret etmek için Artvin’e geliyor. Burdan da Macahel’e geliyor. Yaylaya doğru yürürken Nerata Yaylası’nın önünde çığa kapılıyor. O zamanlar telefon da yok. Babam zannediyor ki diğer amcamlarda kaldı, onlar da zannediyor ki bizde kaldı. Sonra bir şekilde haberleşiyorlar amcam gerçekten yok. Ne yapalım diye düşünürken Taş köprülü birisi rüyaya yatıyor. Bizimkilere diyor ki *“Filan yere varmadan gürge ağacı var, onun ön tarafını kazın.”* Ve gidiyorlar orayı kazıyorlar. Üzerinden yaklaşık iki ay geçmesine rağmen dedikleri yeri kazıp amcamı buluyorlar. [K.160]

H.M.16. Çocuklarımdan biri 7-8 yaşlarındaydı. Bu oğlum biraz hareketliydi. Her fırsatta evden çıkar. Kendine bir yer bulur orda oynardı. Bir gün de deredeki ağacın orda ipele salıncak yapmış sallanıyordu. Artık ip mi kötüydü başka bir şey mi oldu anlayamadık düştü. Tabi bacağını kırınca tedavi ettirdik. Ama o olaydan sonra oğlum olup olmadık yerlerde

bayılmaya başladı. Bu sefer tekrar bir yerden düşmesin diye yalnız bırakmamaya başladık. Yakın bir komşumuzun kaynatası içinde olduğumuz bu zor durumu görünce bize “*Ardanuç’ta filan yerde bir hoca var.*” dedi. Bunu söylemeden önce anlatmam gerekir ki oğlumu daha önceden bir demircinin yanına vererek az da olsa zanaat öğrenmesini sağlamıştım. Nedendir adamın söylediklerine kulak asmadım. Ama oğlumun kulağına gidince mutlaka gitmek istedi. Hocaya gittik, durumu anlattık. Adam da artık bu işlerle uğraşmadığını söyleyerek bizi göndermeye çalıştı ama oğlumun demircilik tecrübesi hocayı etkiledi. Çünkü hocanın mesleği de demircilikti. Benim oğlan ona dükkânda yardım etmeye başladı. Baktı ki uysal iyi huylu ve yardımsever bir çocuktur kıyamadı. “*Bu işleri bırakmıştım ama sana son kez yardım edeceğim.*” dedi. Farklı yerlerden bir insanın yıkanacağı kadar suyu getirip çeşitli dualar okuyarak oğluma suyla banyo yapmasını söyledi. Aradan çok kısa bir zaman geçmeden oğlum iyileşti ve sapasağlam oldu. [K.161]

H.M.17. Eskiden beri böyle hikayeler anlatılırdı. Halanın başına gelmiş. Ben ondan dinlemiştim. Benim bibimi sevmeyen birisi ona muska yapmış. Muska bulunur ortadan kaldırılırsa etkisini yitirir. O yüzden muskayı yaptıranlar o kağıtları değirmende ezerek un ufak etmişler. Bibim çok çekmiş. Yıllarca yüzü gülmemiş. Muska olduğunu anlıyorlar ama ortada somut bir şey olmadığı için yardım edemiyorlardı. Öldüğünde neredeyse aklını yitirmek üzereydi. [K.162]

H.M.18. Evliliğimin bir dönemi sıkıntılı geçti. 2011-2012 yıllarında Erzurum’da yaşayan bir bakıcıya gittik. Benden kendisine bir tas su getirmemi istedi. Bende suyu getirip önüne bıraktım. Hoca yıldız kitabını elime vererek suyun üstüne koydurdu. Bu yıldız kitabının yanından tasın içine elini sok dedi. Ben de söyleneni yaptım ve tasın içine elimi soktum. Ne olduğunu anlamadım ama elime böyle yumuşak bir şeyler geldi. Tasın içinden bu şeyleri çıkarıp bana doğru uzattı. Küçük bir tahta kaşığın içinde renk renk iplerin düğüm olduğunu gördüm. İpleri kâğıdın etrafına dolamışlardı. Kâğıda baktık. İçinde Arapça bir şeyler yazıyordu. Hoca dedi ki “Size dedi o kadar kuvvetli bir büyü yapmışlar ki eşinle şimdiye kadar bile birlikte olman bile büyük bir mucize. Yaptıkları büyü eşinin iliklerine kadar işlemiş.” [K.96]

H.M.19. Bir tanıdığımızın oğlu vardı. Biraz yaramazdı ayaklarını başına falan geçirirdi. Bu durumdan hoşlanmayan ailesi hocaya götürdü. Molla Rıza derlerdi. Bu hoca kitabı açarak “*Bir tane hamail yazacağım onu hiç çıkarmayacak. Sonra yedi tane ayrı kâğıda*

yedi ayrı dua yazacağım. Bu duaları suyun içine atarak her sabah o sudan içecek. Yedinci günün sonunda hayırlısıyla iyileşecek.” diyor. Çocuk yedinci günün sonunda gerçekten iyileşiyor. Ve ben buna gerçekten şahit oldum. [K.163]

H.M.20. Ben on beş yaşlarındaydım. Ve yaşıma rağmen birçok ciddi şeye tanık olmuştum. Yaşadığımız yerde bir hoca vardı. Namı her yere yayılmıştı. Bu hocaya çok uzak yerlerden insanlar gelir dertlerine deva ararlardı. Benim bildiklerim arasında en ünlüsü yıldız kitabıydı. Bu kitapta insanların geçmiş ve gelecek hayatları ile ilgili birçok şey anlatılırdı. Bu hocaya ben de büyüklerimle beraber gitmiştim. Dinlediğim şeyler karşısında büyülenmiştim. Gelecekteki eşinin nereli olacağı, iş hayatı, sahip olunacak çocuk sayısı gibi birçok şeyi bana da saymıştı. Bu gün geriye dönüp baktığımda, bana iş hayatımla alakalı söylediği şeylerin neredeyse hepsinin gerçekleştiğini söyleyebilirim. [K.164]

H.M.21. Bizim köyün karşında da bir köy var. Adı Sovar, yeni adı da Bademkaya. Orada yaşadığı söylenen Küçük hoca diye biri var. Ve gerçekten işinin ehli bir adam. Öyle yalan dolan yok. Bu adam dağlara çıkar, çiçeklerden toplar ve ilaçlar yaparmış. Yaptığı ilaçları da hastalara verir onlara yardımcı olurmuş. Bu hoca o kadar etkiliymiş ki istediği bir kişiyi tırnağına bir şey yazarak yanına getirirmiş. Buna inanmayanlar köyde oturdukları yerde aşağı çeşmenin başında bir adam görüyorlar. Hocaya “*Hadi bu adamı getir de görelim!*” diyorlar. Hoca da tırnağına bir şey yazıyor. Adam çeşmenin başında elindeki su kabını bırakarak bunlara doğru gelmeye başlıyor. Hoca köylülerin kendisine inandığını görünce tırnağına yazdığı yazıyı siliyor. Benim de emicemin karnında bir sancı varmış. Emicemi bu hocaya götürmüşler. Hoca da amcama bir ilaç içirip başkasına gitmiş. Aradan yarım saat bile geçmemiş amcam ayaklanmış. [K.165]

5.3.2. Fal ve Büyü

F.B.1. Kuzenim 4-5 yaşlarında annesi fal bakıyor, bir gün rüyasında annesinin bu işi yapmaması gerektiğine dair bir şeyler görüyor. Sonra oğlunu korkutmaya başlıyorlar. Uyandığında annesine bunu anlatıyor ve fal bakmasından rahatsız olduğunu söylüyor. Annesi de bu olaydan sonra bakmayı bırakıyor. Bu olaylardan sonra rüyalarında sürekli birileriyle konuşmaya başlıyor. Ona bir şeylerin göründüğünü ama iyi niyetli olduklarını, ona sürekli yardımda bulunduğunu, olacak olaylar konusunda uyardığını söylüyor. Lise zamanlarında biraz kendinden uzaklaştığını ve bozulmaya başladığını, alkol tarzı şeylere bulaştığını ve ona görünen varlıkların onu bu konuda sürekli uyardığını yapmaması

gerektiğini, sonunun kötü olacağını, sürekli bir şekilde vazgeçirmeye çalıştığını söylüyor. Ama kendisinin çok dikkate almadığını söylüyor. Son kez ciddi bir şekilde uyardıklarını tekrar dikkate almadığı için ciddi rahatsızlık geçirdiğini ve bu rahatsızlıkların onda panik atak hastalığını beraberinde getirdiğini söylüyor. Doktora gittiğini ve antidepresan ilaçları kullandığını söylüyor. İlaçları kullanmaya başladığını ama rüyalarının daha sık arttığını ve bu sefer rüyasına gelen varlığın ona ilaçları kullanmayı bırakmasını kullanmaya devam ettikçe bu ilaçların ona daha fazla zarar verdiğini söylüyor. Sen bu hastalığı kendin yeneceksin ilaçlara gerek yok tarzı cümleler kullandığını söylüyor. Anlatan arkadaşımızın onları dinlemeyip ilaçları kullanmaya devam ettiğinde artık kendini kontrol edemediğini ve deliliğe varacak bir raddeye gittiğini söylüyor. Bu nedenle o varlığı dinleyip ilaçları bıraktığını ve kendini kontrol etmeye çalıştığını, sürekli onların kendisinden iyilik yapmasını istediğini bu rahatsızlığı kendini kontrol edip insanlara yardım ederek yeneceğini söylediklerini söylüyor. Söylediklerini dinleyince yavaş kendine geldiğini atlattığını hissettiğini söylüyor. Alkol gibi ona zarar veren maddeleri de onlar istediği için bıraktığını söylüyor. Rüyasına gelen varlıkla sürekli konuştuğunu en son rüyasında ona eğer onun istediklerini yapmaya devam ederse kendisini rahat bırakıp bırakmayacağını sorduğunu o varlığında ona eğer sen istersen neden rahat bırakmayalım dediğini söylüyor. Ama önce iyi olmasını gerçekten düzeldiğini gördüklerinde gerçekten rahat bırakacaklarını söylüyor. Anlatan arkadaşımız da artık iyi olduğunu kendini toparladığını ve peşini bırakmalarını istediğin söylüyor. Ve artık rüyalarına gelmemeye başlıyorlar. Şuan anlattığında hala pişman olduğunu keşke böyle bir şey istemeyip onların hayatında olmasını devam etmesini istediğini kendisini boşlukta gibi hissettiğini söylüyor. Beş yaşından lise hayatına kadar böyle rüyalarına geldikten sonra birden gitmelerinin onu yalnızmış gibi hissetmesine neden olduğunu artık sadece aşırı kötü bir şey yaptığı ya da yapacağı zaman geldiklerini söylüyor. Böyle varlıkların her zaman kötü olmadığını iyi huylularının da olduğunu ve insanlara yardım ettiklerini söylüyor. Eskiden karanlıktan böyle varlıklardan çok korktuğunu ama bu rüyalardan sonra böyle bir korkusunun kalmadığının ona yardımcı olduklarını söylüyor. [K.166]

F.B.2. Berta köyüne gelin giden bir kadının kayınvalidesi ve eltileri bunu hiç sevmezlermiş. Bir gün bunlar toplanırlar ve gelinini delirtmeyi planlarlar. Gelin uyurken boğazına büyü bir zili bağlarlar ve herkese gelin fikir delisi olmuş demişler ki herkes buna inansın. Gelin ise çıldırmış baba evine gitmiş annesi falan kızını kurtarmak için birkaç âlime

gitmiştir ve gelinin boğazına meşi (yılanların bir benzeri) bağlarlar ve gelini büyüden kurtarırlar. [K.167]

F.B.3. Benim yengemin başından geçmiş bu olay. Yengem sürekli ayılıp bayılıp ağlama krizleri geçiriyordu. Kızına sürekli cinleri gördüğünü ve onu çağırdıklarını söylüyordu. Sonra yengemi bir hocaya götürdüler. Hoca “*Sana büyü yapılmış ve en yakınındaki kişi sana bu büyüü yapmış.*” demiş. Yengemin kapı komşusu ve en yakınındaki kişi eltisi olduğu için ondan şüphe etti ve onunla kavga etti. Eltisi de hayır ben yapmadım dedi ama inandıramadı. 23 sene birbirleriyle küs kaldılar. Cinleri gördüğünü söyleyen yengem, eltisiyle küs bir şekilde öldü. Onlar öldükten sonra çocukları barıştı. [K.168]

F.B.4. Artvin'in Arhavi ilçesinde Haşim adında bir adam yaşarmış. Bu adam cimriliğiyle ün salmış ve ömrünü zengin olmak için adamış. Bir türlü istediği zenginliğe ulaşamayınca soluğu köyün büyücüsünün yanında almış. Büyücü kadına, çok zengin olmak istediğini ve bu uğurda ne isterse yapabileceğini söylemiş. Kadın ona ben seni zengin edemem bunu ancak cinler yapabilir fakat onların şartları ağırdır anlaşmaya uyacağına emin misin demiş. Adam her şeyi kabullenip cinlerle anlaşma yapınca sandıklar dolusu altın ona verilmiş. Sıra gelmiş cinlerin isteklerine. Adam bir yapmış, iki yapmış, üçüncüye artık bıkmış ve yapmayacağını söylemiş. Cinler çok kızmış ve adama verdikleri altınları saklayıp adamı evinin bodrum katında ölüme terk etmişler. O günden sonra evin kapısı hiç açılmamış ve Haşim Efendiyi bir daha gören olmamış. Altınları aramaya giden bir kaç köylü eve yaklaşamadıklarını, cinlerin buna izin vermediklerini söylemişler. [K.10]

F.B.5. Köye zamanında Din Kültürü hocası geliyor. Bu hoca köyden bir kıza âşık oluyor. Tabi zamanla kız da hocaya âşık olur. Bu ilişki köylüler tarafından duyulmaya başlıyor haliyle köylüler, hocaya karşı taraf oluyor hatta köylüler hocanın büyüyle kızı kendine âşık ettiğini düşünüyorlar ve hocaya büyücü gözülle bakmaya başlıyorlar. Bu arada kızla gizli gizli buluşuyorlarmış. En son hoca cesarete gelip kızı ailesinden istemeye kalkar lakin babası kızı vermez ve babası “*Eğer o hocaya varırsan seni evlatlıktan reddederim.*” demiş. Artık köylü hocayı göndermenin peşindedir. Bir gün belki buraları terk eder diye hocanın evini yakıyorlar buna rağmen hoca gitmiyor. Bu sefer köylüler umudu karşı köyün büyücüsünde bulmaya gidiyorlar. Cinleri hocaya musallat etmesi için para karşılığında anlaşırlar ama ne yazık ki cinler hocaya bulaşmayı becerememiştir. Köylüden birisi hocayı öldürtmek için şeytanla ruhu üzerine anlaşma yapıyor ve sonunda hocaya musallat etmeyi

başarıyor. Tabi hoca artık eskisi gibi değildir. Gözü döner ve bulduğu kitaplarla ufak büyüler yapmaya başlar. Fakat iş çığrından çıkıyor en son hoca artık köylüyle uğraşmak istemeyip köyden gitmeye karar veriyor. Gideceğinden kızın haberi yok. Hoca gitmeden 1 gün önce gideceğini haber veriyor. Kız haberi alır almaz hocanın yanına gitmeye çalışır. Fakat kızın babası buna müsaade etmeyip kızını muhtarın oğluyla evlendirmeye çalışır. Hocanın sevdasıyla yandığı için kız “*Onsuz yaşamaktansa ölmeyi tercih ederim.*” diyor. Köyün çıkışındaki dağın bir yamacına çıkarak kendini uçurumdan atıyor. Babasının bundan haberi yok. Köyün delisi diye tabir edilen biri kızın intihar ettiğini hoca hariç kimseye söylememiş. Hoca da aynı şekilde onsuz hayatın bir anlamı olmayacağını düşünerek kızın intihar ettiği yerin 25-30 metre yanındaki yamaçtan kendisini atıyor. Köylüler kızın da, hocanın da ortada olmadığını anlayınca aramaya başlıyorlar. Daha sonra köyün çıkışındaki köyün delisine rastlıyorlar ve deli hocayla kızın intihar ettiğini söylüyor ardından hemen köylüler yamacın alt tarafına iniyor ve ikisinin de atladığı yerler birbirine 25-30 metre ayrı olmasına rağmen cesetleri birbirine yapışmış halde bulunuyor. Köyün imamı ise ayırmanın günah olduğunu söyleyip ikisinin de cesedini yan yana gömüyor. [K.169]

F.B.6. Bizim bir tanıdığımız vardı. Fal bakardı. İnsanların fallarına para karşılığı baka baka çok zengin oldu. Ta ki ölene kadar baktı. Tabi bazı şeyler çıkarı, bazıları çıkmazdı. Ama gizli meseleleri de ortalığa döktüğü için çoğu kişinin de yuvasını yıkmıştır. Tabi yaş ilerleyince hastalandı çok seneler yatalak kaldı. Tam ölümü geldi derken tekrar cana geliyordu. Köpeklerin çemkirdiği gibi çemkiriyor canı bir türlü çıkmıyordu. Bu eziyet çektiği halde bir süre daha debelenip ruhunu teslim etti. [K.67]

5.4. EFSANELER VE DİĞER ANLATILAR İLE İLGİLİ MEMORATLAR

E.1.Eskiden insanlar bağda bahçede teknolojiye uzak kendi hallerinde yaşarlarmış. Aileler kalabalık olunca çocuklara yeterince vakit ayrılmıyormuş. Bu nedenle akşam olunca çocuklar bir an önce eve gelsin diye aile büyükleri tarafından anlatılan hikâyeler olduğunu düşünüyorum. Akşam olunca cinler, periler vardır. Özellikle subaşlarında, mezarlıklarda bulunur, sizi taşlarlar diyerek çocukların vaktinde evde olmasını isterler. Benim başımdan geçen bir olay yok çünkü ben inanmıyorum. Sadece cinlerin varlığını kabul ediyorum. O da Kur'an-ı Kerim'de yer aldığı için. Fakat kendi büyüklerimden mezarlıkta taşladılar, gece suya gidemedim taş atıyorlardı şeklinde şeyler duymuşumdur. Fakat ayı da yaban hayvanları

da taşlar. Karanlıkta net olmadığı için insanlar bu şekilde adlandırmış da olabilirler. Zamanla bu anlatılar insanların hayatını olumsuz yönde etkilemeye başlar. Bunlardan biri benim yengemin başına geldi. Kendisi apartmanda oturmalarına rağmen evde tek başına kalamaz. Acaba cin gelir mi? Biri cama vurur mu? Şeklinde sorularla hem kendi ruh sağlığına zarar veriyor hem de etrafındaki insanlara. [K.3]

E.2. Artvin'den kalkıp yaya Ardahan'a tuz almak için giden bir adam yolda başına gelen hadiseyi şu şekilde anlatıyor:

Sabahın ilk ışıklarında arkamda tüfeğim yola çıktım. Şavşat'tan Sagara Dağı'nı geçtim. Ardahan'a ulaştım. O zaman toz hali yok tuzun taş şeklinde alınıyor. Üç tane tuz taşını sırtıma yükledim. Hava kararmak üzereydi ama tüfeğime güvendiğimden Ardahan'da sabahı beklemedim. Çıktım yola, dağı geçtim bir yaylaya yaklaştım baktım ki bir panayır eğlence yeri ki sormayın. Kiçinalar (nagralar) havada uçuşuyor. Adamın biri geldi, *“Haydi sende katıl bizim yaylanın festivaline.”* dedi.

İçimden de diyorum ki *“Bu mevsimde neyin festivali?”* Sırtımda tuz ile bunlar beni bir oynattı. Yorgunluktan yere yığılmışım o kadar oynamışım ki. Sırtımda ki kaya tuz erimiş. Onların yanından kalktım. Baktım bir kita (keçi yavusu) bağıyor. Ağla doğru yürüdüm orada kitayı göremedim. Merege (samanlık) doğru çıktım ki kita orda arkası bana dönük. Kitiğimkitiğim dedim aynı benim kitiğime benziyorsun. Sonra o keçi sırtını döndü yüzüme baktı güldü aman Allah'ım dişleri aynı insan dişleri. Bana demesin mi *“Senin kitiğinin dişleri böyle mi?”*

Ben ayaklarım kıcıma vura vura oradan kaçtım. Meğerse cinlerin festivaline katılmışım. Eve geldim on gün yataktan kalkmadım hem korkudan hem yorgunluktan. Musallat olmaya devam etmesin diye gitmediğim hoca kalmadı çok şükür bir daha böyle bir şey gelmedi başıma. Ama ben de altmış yedi yaşındayım akşam ezanından sonra yalnız kapıya çıkmadım o hadiseden sonra. [K.170]

E.3. Bir cazı nene varmış bir de Keloğlan. Cazı nenenin de bir elma ağacı varmış. Her gün gider ağacın altına oturmuş ki kimse elmandan yemesin. Keloğlan da bir gün oradan geçerken bakmış ki nene ağacın altında uyumuş. Hemen ağaca çıkmış ve elmaları yemeye başlamış tabi çöplerini de aşağı atıyormuş. Biraz zaman geçmiş tabi cazı nene bu arada uyanmış. Yukarı dönüp orda ne yaptığını sorunca elma yiyorum cevabını almış. Ardından sinirlerine hâkim olmaya çalışarak, *“Bana da bir tane atar mısın? Yaşlıyım ya*

çıkamıyorum.” demiş. Keloğlan elmaları atıyormuş fakat nene hiçbirini tutmuyormuş ki Keloğlan aşağı doğru gelsin de onu yakalayayım. Keloğlan’ı yakalayınca bargın içine koyup asıyor ve dikenli çubuk kesmeye gidiyor ki dövsün. Keloğlan’ın cebinde de çakı varmış. Kesip kendini kurtarıyor. Kaçarak ahırdaki alaca danayı alıp kendi yerine bargın içine koyuyor. Kendisi de tavan arasına saklanıyor. Nene de hersli (sinirli) bir şekilde gelip vurmaya başlıyor. Nene vurdukça alaca dana bağılıyor. Nene de “Ahırdaki alaca danam gibi ey bağıırsın.” diye söyleniyor. Bu arada gelen gülme sesine bakınca Keloğlan’ı görür ve oraya nasıl çıktığını sorar. Keloğlan bunun üzerine “Tandırı yaktım tarakları üzerine serdim çıktım.” deyince nene de aynısını yapar ama çıkarken ayağı kayar ve tandırın içine düşünce feryat figan Keloğlan’dan yardım ister. Ama Keloğlan kendisine yardım etmez ve kadın yanarak ölür. [K.62]

E.4. Bir anne, bir baba, bir kız, bir oğlan bir aile güzel güzel yaşarlarmış. Meğerse kız cazıymış. Oğlan çalışmaya gurbete gidiyor. Gurbette bir neneye misafir oluyor. Nenenin de çoluğu çocuğu olmadığı için oğlana kol kanat geriyor. Tabi zamanla nene yaşılanıyor ve oğlana iki tane domuz dişi gibi bir şey veriyor. Bir tarak bir de kamçı veriyor. Bunları saklamasını bir gün lazım olacağını söylüyor. Epey zaman sonra geliyor ki kız annesini babasını yemiş. Tabi eski zaman olunca oğlan atla yolculuk yapıyor. Bacı kardeş sarılıp oturuyorlar. Biraz zaman geçince kız diyor ki “*Sen otur ben ata ot verip geleyim.*” Gidip atın bir bacağına yiyor. Sonra geliyor kardeşine yemek hazırlıyor tekrar bir bahane bulup gidip atın diğer bacağına yiyor. Erkek kardeş şüpheleniyor ve ardından gizlice bakmaya gidiyor. Bir de ne görsün atı hep yemiş. Bu sefer korkuyor ve kaçmaya başlıyor. Tabi kız bunu sezince peşinden koşmaya başlıyor. Oğlanın önüne bir nehir çıkıyor kamçıyı nehre atıyor ve toprak oluyor kendi karşıya geçebiliyor. Sonra çınar ağacına çıkıyor. Kız da bir şekilde orayı geçip geliyor bu sefer çınar ağacını kemirmeye başlıyor. Oğlan da domuz dişlerini atıyor. Bir bakıyor ki iki tane aslan gelip kızı parçalamaya başlıyor. Bunu görünce ağaçtan inen oğlan üzülüyor. Ne de olsa bacı kardeş. Kız kendini acındırarak can havliyle “*Benim kanımı al da cebine koy.*” deyince oğlan denileni yapıyor. Kız parçalanıp ölüyor. Tabi kanı cebine koyup yoluna devam eden oğlanın bir süre sonra kalbi sıcaklanıyor. Bakıyor ki kan canlanmış. Bu arada tarağı hatırlıyor anca onunla halledebileceğini düşünerek kanla birlikte tarağı da atıyor ve kurtuluyor. [K.5]

E.5. Babaannemlerin eve misafir geliyor. Dedem de evde yok. Ama adam “*Açım yiyecek bir şeyler getirir misin?*” deyince nenem de “*Çorba var.*” diyor. Adam da “*Tereyağı*

istiyorum var mı?” diye sorunca nenem “Yeni bitti başka bir şeyler vereyim onlardan ye.” diyor. Adam da *“Yukarı ambara çık onun içinde küpün içinde tereyağı var oradan getir.”* diyor. Nenem de *“Yok ki olsa bilmez miyim başka bir şeyler getireyim.”* diyor. Meğer nenemin kayınvalidesi zor zamanlar için ayrı bir küpün içine basmış tereyağını oraya koymuş. Adamın önüne yesin diye bir şeyler koyup yukarı bakmaya çıkıyor ki gerçekten de yağ dolu. Sonra hayretler içinde aşağı iniyor bir bakıyor adam yok. Çorbayı içmiş ve gitmiş. Nereden biliyor neden geldi neden gitti kimse bir şey anlamamış. Ve nenemin dediğine göre o küpteki yağı üç sene yemişler. [K.6]

E.6.İki arkadaş varmış. Bir gün çalışmak için yola düşmüşler. Uzakta bir ışık görmüşler. Gidip kapıya dayanmışlar. Bakmışlar ki yaşanılan bir yere benziyor kapıya kocaman taş koymuş. Beklemeye karar veriyorlar. Biraz zaman geçince bakıyorlar ki Tepegöz (Dordoloz) geliyor. İki kişinin kaldıramadığı taşı kaldırıyor. Malları içeri koyuyor. Tabi iki arkadaş da donmuş bir yere kıpırdayamıyor. Tepegöz bu sefer içerden kapıyı kilitleyince tutsak kalıyorlar. Dordoloz kazanın başına oturuyor yemek yemeğe başlıyor sonra iki arkadaş da çağırıyor. Onlar itiraz edince kazanın altında kızdırdığı demiri gelip arkadaşlardan birine saplayıp onu bacaya dikeyiyor. Öteki de korkuyor gizlice gidip ahırdan bir koyunun derisini yüzüp ona sarınıyor demiri alıp Dordoloz’un gözüne sançıyor. Feryad fıgan eden Dordoloz dört bir yanda adamı arıyor ama bulamıyor. Bu sefer kapıyı açıyor bütün koyunları tek tek kontrol ederek dışarı çıkartıyor. Adam da yakalanmadan çıkmayı başarıyor. Koşarak köprüye gidip *“Meryem korkot, tavşan otu tok tok.”* diyor. Ve bir de bakıyor ki kurtulmuş. [K.62]

E.7.Kızım bir yaşındaydı. Üç aylık hamileydim. İşten geldim ki kızımın eli şişmiş. *“Çocuğa ne oldu?”* diye sorunca kayınvalidem *“Bilmiyorum.”* dedi. Aldım hemen acile götürdüm o arada hamile olduğumu unuttum. Kızımı röntgene sokmaları gerekiyordu, zapt edemedikleri için ben de girmek zorunda kaldım. Radyasyon ışınını kaç defa aldığımı bilmiyorum. Ondan sonra akşam oldu eve geldik. Eşim işten geldi kızımın başına gelenleri kocama anlattım röntgen çektiklerini söyledim hemen bana *“Sen girmedin değil mi?”* dedi. O ara aklıma geldi hamile olduğum sonra kocam bana *“Git hemen o çocuğu aldır.”* dedi. *“Ya sen ne diyorsun?”* dedim. Kocam dedi ki *“O çocuk eğer sakat olursa ben bakmam.”* Tartışmaya başladık o aldıracağını dedi ben aldirmayacağım dedim. O akşam sabaha kadar ağladım ve rüya gördüm. Kısa boylu, beyaz sakallı bir dede geldi bana dedi ki *“Kızım sakın çocuğunu aldırma. Önce Allaha sonra bana güven.”* Sabah oldu eşim dedi ki *“Doktora*

gideceksin.” Ben dedim “Gitmeyeceğim.” ama rüyayı da anlatmadım. Kocam gittikten sonra eskiden defterler olurdu doktorların olduğu defteri aldım baştan sona bütün doktorları aradım. Kimisi dedi aldır, kimisi dedi aldırma. Akşam oldu sonunda bir kadın doğumcu buldum. Doktor beye olanları anlattım eşimle aramda olanları da anlattım. Bana “Beni on beş dakika sonra arar mısın?” dedi. On beş dakika sonra aradım bana bütün kitapları önüne aldığını söyledi. Ama nasıl ağlıyorum sonra doktor “Çocuğu sakın aldırma eğer sakat olursa getir o çocuğa ben bakacağım.” dedi. O akşam yine rüya gördüm yine o dede incir ağacının altında duruyordu ama nasıl bir incir ağacı yaprakları yemyeşil incirleri kocaman. Bana sağ eliyle üç tane incir uzattı ve “Bir tanesini al kızım.” dedi ortadan aldım. “Ben sana demedim mi dedi senin evladının hiçbir yerinde sakatlık yok oğlun olacak senin?” dedi. Sonra doğum yapacağım zaman geldi doğumu yaptım. Sadece tek sorum “Oğlum olduğunu biliyorum eli ayağı düzgün mü?” Hemşire durdu yüzüme baktı. “Sen nerden biliyorsun oğlunun olduğunu?” diye sordu. Sonra oğlumun hiçbir şeyinin olmadığını sadece dişlerinin çürük olduğunu öğrendim. Önce Allaha sonra o yaşlı dedeye sığındığım için oğlumun hiçbir şeyi yoktu. [K.109]

E.8.Şavşat ilçesinin Çukur Köyü’nde bir sabah vaktiydi. Köy ahalisi her zamankinden farklı olarak deprem zannettikleri bir ses ve titremeyle güne uyandı. Cesaretini toplayan bir kişi camdan dışarıya doğru baktığında iki tane dev ayakla karşılaştı. Kafasını göğe doğru kaldırdığında ancak başını görebildi bu dev yaratığın. İzlemeye devam ettiğinde devin köydeki bütün erzakları çaldığını gördü. Bu gördüklerini köy ahalisine nakletti. Gel zaman git zaman bu dev her ay aynı gün gelip köylünün tüm erzağını çalmaya başladı. Bu böyle devam ederken artık köylülerin canına tak etmişti. Etraftaki Gürcü köylerini durumdan haberdar edip yardım istediler. 3 köy birleşip dev beklemeye başladılar. Dev geldiği zaman mızrak ve kılıçlarla devin bacaklarını yaraladılar ve dev yere düştüğü an irice bir kılıçla kafasını gövdesinden ayırdılar. Gürcülerin de yardımıyla Çukur ahalisi bir beladan kurtulmuştu. Bu olaydan sonra devin öldürüldüğü yerin adı Gürcücede devin öldürüldüğü yer anlamına gelen “Urisaklav” olarak anıldı. [K.171]

E.9. Bir gece rüyamda rahmetli annemi gördüm. Bir kaç kişi yan yana yatıyordu. Onların içinden annemi gördüm ve yanına gittim ama annem konuşmuyordu. Sadece ayağının başparmağı oynuyordu sonra anneme sarılarak “Sen yaşıyor musun?” dedim. O zaman konuştu sadece “Kızım dişlerimi yaptıracağım.” dedi. Ve sonra uyandım. O sabah mahallemizin imamının yanına gittim ve rüyamı yorumlattım. Annem öldüğü zaman dişleri

takma olduğu için ve ölürken kustuğu için dişleri kirlenmişti bende koymamıştım. İmam, “*Annenin dişlerini temizle mezarının içine koy.*” dedi. Bende dişlerini güzelce temizleyip mezarının kenarını açıp koydum. Bir daha da annem rüyama gelmedi. [K.172]

E.10. Bir yakınımızdan duyduğumuz hikâyeye göre acı bir gerçeğı özetleyeceğim. Büyük bir aile bir arada yaşarken gelinlerin, kızların, kayınbabanın, kayınvalidenin ve torunlarının bulunduğu ailede zamanın birinde yüksek miktarda bir para kaybolmuştur sonra anlaşılmıştır ki para kaybolmamış saklandığı yerden çalınmıştır.

Ev halkına da tek tek sorulmuş fakat hiç kimse paraya ne olduğunu bilmiyormuş. Kayınbaba da ortanca gelini sevmezmiş ve bu yüzden suçu ortanca geline atmış. Bu parayı ondan başkası almamıştır diyerek ona baskı uygulamıştır. Ev halkı da kayınbabaya inanarak bu parayı gelinin çaldığına inanmıştır ve ona şiddet uygulamıştır. Fakat gelin bunu inkâr etmiş. Oğluna “*Eşine söyle bizim paramızı versin.*” demiş. Oğlu da babasına “*Yapmadığım şey kalmadı fakat parayı almadığını söylüyor.*” demiş. Bunun üzerine kayınbaba ortaya bir fikir sunmuştur Tüm ev halkı sırayla Kur’an’a el basacak demiştir ve önce gelinin el basması istenmiştir sıra evin kızına gelene kadar böyle devam etmiştir. Sıra evin kızına gelince kız “*Evin kızı Kuran’a el mi basar.*” diyerek oradaki ev halkını geçiştirmiştir ve el basmamıştır. Bu fikir işe yaramayınca bir miktar nohut alıp ısıtmaya karar vermişlerdir. Parayı alan da nohutla birlikte şişmeye başlasın diye dualar ederek okumaya başlamışlar. Bu arada evin kızı da nohutla birlikte kızarmaya başlamış onu fark etmeyip okumaya devam etmişler kız da git gide şişmiştir. Tam o esnada bunu fark eden ev halkı parayı kızın aldığını anlamışlardır fakat iş işten geçmiştir. Şişmeye devam eden kız balon gibi şişmiş ve feci bir şekilde hayatını kaybetmiştir. Günlerce üzülen ev halkıda bu üzücü olayın ardından kimseye iftira atmamış ve bir daha okuma işine bulaşmamışlardır. [K.173]

E.11. Annesi savaş döneminde daha çok gençlerin kaçtığını söylermiş. Bu kaçma sırasında küçük çocukların ağzına altın koyuyorlarmış. Yakalandıkları zaman görmesinler diye yapıyorlarmış. Boğulmasınlar diye suyun altında çalışma yaptırırlarmış birkaç dakika suda kalabilsinler ve dereyi geçebilsinler diye. Hatta oradaki yaşlıları almıyorlarmış ve kadının dedesini bile almamışlar. Daha sonra Artvin’e gelmişler ve daha yeni kaymakamlıklar falan oluşmuş. Bunlara harita koymuşlar önlerine gözünüzü kapatıp seç demişler. Bunlarda seçtikleri yer Lomaşen Mahallesi çıkmış yani Seyitler Mahallesi. Yerleşmelerini kurdukları yerde devam etmişler. [K.174]

E.12. Baltacı diye bir adam varmış. Yaşlı insanların evine girip onları öldürüp sonrada tecavüz ediyormuş. Ve bunu yapmasının sebebi babaannesi, annesini evde başka erkeklere satıyormuş. Buda o erkekleri görüyormuş. Bir gün bu adam eve girip nenesini öldürüp daha sonra tecavüz etmiş. Polisler bunları duyunca adamı yakalamışlar ve hapse koymuşlar cezası bitikten sonra kendi hayatını kurmuş ve şu an evli ve çocukları da varmış. Bu adamın bir de baltacı diye bir kitabı varmış. [K.174]

E.13. Artvin'in Ardaneuç ilçesinde Ekşi Nar adlı bir köy varmış. Bu köyde iki tane soylu ağa varmış. Bu ağalardan birinin kızı diğerinin oğlu varmış. Bu gençler birbirlerini çok seviyorlarmış ve evlenmek istiyorlarmış. Fakat babaları izin vermiyormuş. Bu nedenle gizli gizli görüşüyorlarmış. Çok çaba sarf ettikten sonra evlenmeye karar vermişler. İsteme nişan fasılları olmuş ve düğün günü gelmiş çatmış. Damat gidip evinden gelini almış ve düğünün olacağı yere doğru konvoy eşliğinde yola çıkmışlar. Güle oynaya düğün meydanına gidiyorlarken bir yaşlı kadın konvoyun önünü kesmiş ve geline ekşi bir nar vermiş. Gelin bu ekşi narı yiyince orada ölmüş ve köyün adı bu nedenle Ekşi Nar olmuş. Bu olaydan sonra köy halkından hiç kimse ekşi nar yememiş. [K.175]

E.14. Ortaköy, (Berta) üzerinden ipek yolu geçer. Şavşat tarafından Batum tarafına doğru bir yoldur bu. Anlatacağım şey de Artvin'de şehir efsanesi olarak anılır. İşte bu yol üzerinden Hz. Ali geliyor burada öyle bir yılan var ki denize girdikten sonra mahvedecek dünyayı altüst edecek. Hz. Ali'de bu yılanın peşinden buralara geliyor. Her seferinde bu yılanı öldürmeye çalışıyor, yakalamaya çalışıyor ama bir türlü olmuyor. Büyük dağın olduğu yerde yılanı görüyor. Hz Ali'nin atının bastığı yerlerde ki taşlar güle dönüşüyor, şimdiler de ona gül taşı deniyor. Elinde hamur olan Hz. Ali Biganalar dediğimiz bir yayla var, oradan hamuru atıyor. Yılan o hamura, hiç bakmadan yoluna devam ediyor. Oradan Hz. Ali peşine geliyor yine şimdiki adıyla Kesik Tepe'nin oraya geliyor kılıcını sallıyor. Ardından yılanı ikiye ayırıyor. Kesik Tepe adını da bu hikâyeden alır. 7 sene insanlar oraya çıkamamış korkudan. Hele bir de bir koku varmış hayvanlar bile çıkamıyormuş. Bu da böyle bir efsaneydi. [K.176]

E.15. Burada kitaplara konu olan Baltacı Hasan hikâyesi var. Bu Baltacı Hasan'ın psikolojik sorunları var. Çünkü zamanında bunun gözünün önünde annesiyle babasını öldürmüşler. Bu Baltacı Hasan da psikolojisini komple kaybetmiş. Genelde yaşlıların evine

gidip dede ve neneleri öldürüyormuş. Seri katil gibi bir şeymiş yani. Şimdiye kadar da yaşadığı söylenir. Soğukkanlılıkla cinayetlere devam ediyormuş derler. [K.177]

E.16.Zamanında savaş dönemlerinde herkesi katlediyorlarmış. Herkes düşmanlardan kaçıyormuş. Bir kadının da bebeği varmış. Bebek çok ağlıyor diye onu ormanda bir çınar ağacının altına bırakmış. Oradan kaçmış tabi kadını öldürmüşler. Bebekte 8 ya da 9 gün tam hatırlamıyorum küçük parmağını ağzına alıp o ormanda kalmış, sonra onu bulmuşlar tabi sonradan o büyümüş evlenmiş. [K.178]

E.17. Zamanın birinde gelin yeni evlenmiş, bütün aile tarlaya gitmiş. Sonra geline demişler ki “*Gelin hele eve git de bize su getir.*” Gelin de evin yolunu tutmuş. Herkes gelini bekliye dursun gelin saatler geçiyor gelin ortalarda yok. Kaynana mı tam emin değilim geline beddua ediyor. “*Ey gelin taş olasın!*” Gelin tam da o sırada başında sepetiyle yolda dönerken taş kesiliyor. Şimdiye kadar orada öyle heykel gibi sepetli bir kız vardır. [K.178]

E.18. Artvin’in Şavşat ilçesinde gerçekleştiği yaşanmış baltacı olayı akıllarda gizemli izler yaratmıştı. Bu olay yaşanan tarihe göre orta yaşlarda uzun boylu bir adam sayesinde gerçekleşmiş. Bu olayların amacı Baltacı denilen şahsın yaşlı insanların boş yere kalabalık yaptığını bu dünyada fazlalık olduğunu düşünerek insanları öldürmesiyle biliniyor. Baltacının evinin etrafında ayı, tilki hayvanlara özel kapanların olduğu varsayılıyor. Belli bir doğruluğu yok ama kulaktan kulağa gelerek o zamanda insanlarda bir korku ve merak uyandırmasından dolayı bazı insanlar geceleri kapıya çıkmaya korkar olmuş ve süreç ilerledikçe bu yaşanan yani yaşadığı bilinen olaylar saçma gelmeye başlayarak kapatılmıştır. [K.179]

E.19.Çocuğum askerde o zaman onu götürüyorlar dağın tepesinden aşağıya atıyorlar, kayayı üstüne yuvarlıyorlar. Kızımı götürüyorlar ateşin içine atıyorlar. Bunlar bana olacak her şeyden haber ederler. Bana o zamanlar öyle güç geliyordu ki onlar sayesinde beş kişiyi birden devirebilirdim. Bunun üzerine kızım bana muska yazdırıyor bu muska kimin cebinde olursa onun kokusu ölü hayvan gibi gelirdi bana fakat muskanın kimin üzerinde olduğunu bilmezdim. Koku ile anlardım. Normalde kendi özelliğim bir tane hep benle onun güzelliği eşsiz benzersiz, adı da padişaktır. Onu görüyorum şuan yine benimle eşim, annem, çocuklarım izin vermediği sürece ben onu anlayamıyorum. Çevremde de bir ordu bir askeriye vardı geldiklerinde hep birlikte gelirdiler. Çocuklarımı götürürdüler kızım da bana içinden dua okurdu. Ben böyle kötü olunca, kızım duayı okurken nerede şaşırdığını anlayıp

onu yanlış okudun diye dürterdim. Ben onlara da dedim ki *“Ben size gelemem benim çocuklarım eşim var.”* Ondan sonra diğerlerine gittim. Güler Hoca’ya bıraktım, şimdi kendi özelliğim olan padişah benimle birlikte bazen bir yere gideceğim zaman *“Benim dediğim olacak derdi.”*ve beni göndermezdi. Ben de kendimi odaya kitlerdim. Orada dururdum, bana darlık verirdi. Ben de bu durumdan sebep on sekiz yıldır eşimle aynı oda da bile kalamıyorum. Kendi özelliğim olan padişah izin vermediği için, ne eşim bana gelebiliyor ne de ben ona gidebiliyorum. Akşamları uyurken padişahın varlığını yanımda hissederim. [K.34]

E.20. Ben küçüktüm. Annem, ben ve kardeşim bir komşumuza oturmaya gittik. Kardeşim ve ben bahçede çocuklarla oynuyorduk. Hava güneşli ama inanılmaz sıcak var. Şaziye nene vardı o evde yaşardı. Gökyüzüne bakıp *“Hava yağacak.”* Dedi. O sıcakta yağmurun yağma ihtimal, aklımın ucundan bile geçmezdi. Akşam oldu eve geldik ve gerçekten de yağmur yağdı. Ertesi gün anneme yine oraya gitmek istediğimi söyledim. Şaziye neneye *“Nene güneşli hava varken kendi kendine ki söyledin yağmur yağacak diyerek bunu nereden anladın evliya mısın yoksa sen?”* dedim. *“Yok oğlum, karşıdaki vadiyi görüyor musun, oradaki rüzgarın sesinden anlıyorum yağmurun yağıp yağmayacağını.”* dedi bana. Ben de elinden öperek ayrıldım oradan. [K.180]

E.21. Baya eski zamanlardan bahsediyorum. O zamanlar otobüslerin birinde muavin olarak işe girmiştim. Bir gün Erzurum’dan Artvin’e dönerken araç arızalandı. Oldukça ıssız bir yerde kalınca beni aracın başına bırakarak herkesi alıp gittiler. Daha küçüğüm ve korkuyorum. Arabada malzemeler olmasa ben de gidecektim ama beklemek zorunda kaldım. Vakit ilerliyor, korkum artıyordu. Ne yapacağımı bilmez halde arabanın arkasında saklanmaya başladım. Korkudan titrer haldeyim. Oradan gaipten bir ses bana *“Korkma arabanın direksiyonuna geç, kornaya bas.”* dedi. Ben de sabahın ilk ışıklarına kadar aralıklarla kornaya basarak hem korkumu yendim hem de yardım gelene kadar kendimi korudum. [K.181]

E.22. Çok eski zamanlarda padişah tebdili kıyafet yapıp halkın arasına karışmış. Yine bir gün vezirleriyle birlikte halkın arasında dolaşmaya başlamış. Yolda rastladığı insanlara, özellikle dini sorular sorarak onların bilgi ve tecrübelerini dinlermiş. Oldukça genç bir çocukla karşılaşmış. Padişah ona dinle alakalı birçok soru sormuş. Çocuk sorulan her soruya hiç takılmadan cevap verince padişah ona bir kese altın vermiş ve yanından

uzaklaşmış. Biraz yol gittikten sonra epeyce yaşlı adamla karşılaşmış. Ona da çeşitli sorular sormaya başlamış. Fakat adam hiçbirini bilemiyormuş. Padişah giderek sinirlenmiş ve adamın kellesinin vurulmasını istemiş. Tam adamı saraya kellesini vurmak için götürürlerken yolda çocukla karşılaşmışlar. Onlara bu adamın babası olduğunu söyleyip, onu öldürmemeleri için yalvarmış. Padişah da bu işe şaşıp, muazzam yetiştirilmiş bir çocuğun nasıl olur da babasının bu denli cahil olabileceğini düşünmüş ve çocuğa bu işin sırrını sormuş. Çocuk da *“Babamın babası ona öğretmemiş ama benim babam bana kitaplar alarak, al oku da her şeyi eksiksiz bir güzel öğren bakalım dedi.”* Diye söylemiş. Padişahta çocuğun bu söylediğine karşılık adamı bağışlamış ve çocuğu tekrar tebrik ederek oradan ayrılmış. [K.182]

E.23. Eskiden büyüklerimizden çokça dinlerdik. Talebelerinin hepsini çok seven bir hoca varmış. Ama hoca içlerinden birini çok beğenirmiş. Tabi bu da öğrenciler arasında kıskançlıklara sebep olurmuş. Hoca da bir gün öğrencilerini denemek istemiş. Ve hepsini bir araya toplamış. Elllerine birer tane kuş vermiş, kimsenin göremeyeceği bir yerde kuşu boğazlayıp geri getirmelerini istemiş. Herkes kendince gizli olan yerde kuşları öldürüp getirmiş. Tüm öğrenciler tek tek gelirken gözde öğrencisi yokmuş. Biraz daha bekleyince talebesinin elinde kuşuyla boynu bükük halde geldiğini görmüş. Bunun üzerine çocuklar onunla dalga geçerek verdiğiniz bir işi de yapamadı diyerek alay etmeye başlamışlar. Hoca o çok sevdiği talebesine dönerek *“Evladım ne oldu?”* demiş. Çocuk da anlatmaya başlamış *“Hocam beni kimsenin göremeyeceği hiçbir yer bulamadım. Beni yaratılmış olanlardan birisi görmese de Allah görüyor.”* diye cevap vermiş. Bu cevap karşısında diğer talebeler gerekli dersi almış. [K.182]

E.24. Bu hikaye harp zamanı yaşanmıştır. Savaşın en çetin günleri. Çatışma fazla, yaralı çok. Bu bölgede bulunan çeşitli hastanelerde tedavi altına alıyorlar. Tabi birçoğu kurtulamıyor. Gel zaman git zaman yaralıların hepsi ölmeye başlıyor. Ama hepsinin durumu ağır değil. Sonra şüpheleniyorlar ve birkaç tanesinin takip ediyorlar. Nasıl oluyorsa onlar da şehit düşünce komutan hastanenin başhekimini çağırıyor. Doktoru sorguladıktan sonra aslında askerleri onun öldürdüğünü öğreniyor. Bu işlerin kendisine gapten birilerinin yaptırdığını anlatmış. Gerçekten de bu doktor ne Rus ne de başka bir millettendir için onun bu işi kimin için ve nasıl yaptığını bir türlü öğrenememişler. [K.183]

E.25. Savaş zamanında Rus askeri birlikleri Melo Dağından memlekete giriyor. Hâl böyle olunca bu topraklarda yaşayan insanlar neyi var neyi yoksa bırakarak göç ediyorlar. Dedenin biri de küçük torunlarını alarak göç için yola çıkıyor. Ama dede yaşlı, torunlar küçük çok sıkıntı çekiyorlar. Çocuklar yoruluyor. Dede kucağında taşıyamıyor. Biraz dinlenelim düşüncesi ile bir yerde duruyorlar. Bu arada yanlarına siyah kıyafetli bir adam geliyor ve yardım edebileceğini söylüyor. Dede torunlarından hiçbirini veremeyeceğini oğlundan emanet kaldığını söylese de adam çok ısrar ediyor. Dede de aynı ısrarcılıkla devam edince adam isteğinden vazgeçip uzaklaşıyor. Dede de hemen toparlanıp yola devam ediyor. [K.183]

E.26. Ruslar memleketimizi ele geçirmeye başlayınca herkes göçe zorlanıyor. Durum böyle olunca bir nine iki küçük torunu ile yola koyuluyor. Ama çaresiz sessiz sakin kimsenin gözüne batmadan yol almaya çalışıyor. Düşman askerlerinin olduğu bir yere gelince tehlikeden korunmak için kuyu gibi bir yer bulup saklanıyor. Mevsim kış ve çok kar yağmış. Yanında yiyecek bir şeyi kalmayan nene, çocukları sarmak için yanında taşıdığı koyun postunu yiyerek bir süre hayatta kalıyor. Ama yakınlardaki askeri birlikler nenenin karda bıraktığı izleri takip ederek onu buluyorlar. İki torununu da yaşlı neneyi de orada öldürüyorlar. [K.183]

E.27. Anlattığım olayda askerim. Birlikleri Erzincan'da toplayarak görev yerlerine gönderecekler. Hazırlıklar için çarşıdaydım. Bana nereli olduğumu sordu. Artvinli olduğumu söyleyince çok memnun oldu. Ve hikâye anlatmak istediğini söyledi.

Rusya'da Nikola devrim yapınca harp bitti. Atatürk bizi oralarda harp bitti buraya diye Ankara'ya çağırdı. Biz de toparlandık yola düştük gidiyoruz. Kızılırmak'ın rengi insan kanından neredeyse kıızıla dönmüştü. Kazım Karabekir Paşa düşman birliklerini bozguna uğratmayı başardı. Bize sabah namazı kıldırttı. Halit Paşa da müezzinlik etti. El açıp dua ettik Allah'a bu düşmana fırsat vermesin diye. Sonra bizi farklı cephelere gönderdiler. Beni Halit Paşa'yla birlikte Afyonkarahisar'a vermişlerdi. Halit Paşa bizim birliğe emir verdi. Davul zurna çalarak oyun oynayın düşman askeri bizleri böyle mutlu görsün istedi. Tabi düşman birlikleri boş durmamış işgal ettikleri yerin etraflarına tam yedi kat tel örgüsü çekmişler. İngilizler, Yunanlılar, Fransızlar hep birlik olmuşlar. İçerde o kadar güçlüler ki sızmak imkânsız. Kendi kendilerine Osmanlı bizi yedi seneden önce buradan atamazlar diyorlarmış. Tabi bir de düşman askerleri niye eğlendiğimizi sorarlarsa savaşın bittiğini her

yeri boşalttığımızı ayın başına kalmadan da terhis olacağımızı söylememizi tembihlemiştiler. Hemen içeri haber uçurduk. Bu bilgiyi alan askerlerin kimisi kaçmaya başladı. O sırada biz de onların birliklerini yarararak içeri girmiş, düşman askerini bozguna uğratmıştık. [K.141]

E.28. Sinop'ta öğretmenlik yaparken tayin istemiştim. Tayinim Artvin'e çıktı. Buradan da Yusufeli'ne gönderdiler. Tabi eski zamanlar o ara Yusufeli'ne ne yol var ne iz var. Yusufeli'nden Peterek Köyü'ne gitmem gerekiyor. Etraf pirinçlik olduğu için her yer sinek dolu. Bana dediler ki değirmen var burada. Oraya git mutlaka birilerini bulursun onlar yardım ederler. Değirmen döndüğü için oluşan hava yüzünden oraya sinekler yaklaşıyor. Dediklere yere vardığımda orada bekleyen epey kalabalık vardı. Küçük bir kovuğun altına girmiş orada dinleniyorlardı. Kendileri ile tanışıp durumu anlatınca o yerin saatlik yürüme mesafesinde olduğunu söylediler. Onlarla bu kadar uzak yola nasıl gidilir diye sorunca *“Bana yüklerini burada bırak, köye varınca hayvanı olan birisini yollayıp aldırırsın.”* dediler. Ben de tarif ettikleri yoldan gitmeye başladım. Tayinimin çıktığı köye vardım. Orada öğretmenlik yapan birinin yanına misafir oldum. Yolda eşyalarımı bıraktığımı yardım etmelerini gerektiğini söyleyince birilerini aradık ama bulamadık. Sonra bana bir katır verdiler tek başıma gittim. Orada çalışan köylüler beni karşılayıp yedirip içirdiler. Yola çıkma zamanı gelince Onbaşı'ya yüklerin katırın üstünden yolda çözülmesi halinde tekrar bağlayamayacağımı, eşyaları sıkı sıkıya bağlamasını rica ettim. Sonra kalacağım köye doğru yola çıktım. Epeyce yol almıştım. Ersisin Bağlığı denilen yere kadar vardım. Sonra bir su birikintisi ile karşılaştım ama katır bir türlü oradan geçmedi. Denedim olmadı, denedim olmadı ben de sinirlenince katıra vurdum. O da kaçtı. Tabi kaçarken ağaca takılıp benim yükleri de devirdi. İpleri parçaladı. Zor da olsa katırı yakaladım ve ağaca bağladım. Eşyaları toparladım ama yorulmuştum, karanlık da çökmüştü. Ben de bir ağacın altına uzandım. Yattığım yerde bir ses duyuyorum ama ortalarda kimseler yok. Eskiler anlatırlardı cinler bir araya toplanıp oynarlar diye. Ayağa kalkıp onları görmek için sese doğru yürümeye başladım. Epeyce gidince küçük bir ışık gördüm. İşte dedim bu ışığın aydınlığında oynuyorlar. Korkuyorum bir taraftan ama gidip bakacağım. Bir taraftan da bildiğim duaları okumaya başladım. Işğın olduğu tarafa yaklaşıncı evin yanında bağlanmış iki tane at gördüm. Eve yaklaşıp pencereden baktım ki iki tane adam oturuyor. Adamları görünce korkum hafifledi. Kapıya doğru giderek içeri seslendim. Onlara öğretmen olduğumu ve

başımından geçenleri anlattım. Bana yardım ettiler. Ertesi gün tarif ettikleri yoldan görev yapacağım köye vardım. [K.184]

E.29. Bizim buralarda ağızdan ağza yayılan bir olay vardır. Durumu pek de iyi olmayan bir adam varmış. İki tane çocuğu bir de eşiyle karın tokluğuna yaşayıp giderlermiş. Harp zamanı olunca adamı askere almışlar. Evde çocuklarıyla yalnız başına kalan kadın yokluktan mıdır kederden midir bilinmez bir süre sonra vefat etmiş. Adam askerde şehit düşünce çocuklar da yaşlı babaanneleri ile kalıyor. Amcaları da var ama herkes kendi hayat mücadelesinin peşinde olduğu için pek ilgilenmiyorlar. Savaş iyice kızışıp da Rus birlikleri bu bölgeye doğru akın edince bizim babaanne ne yapacağını şaşırıyor. Tabi canını dişine takarak çocuklara sahip çıkıyor. Aradan zaman geçtikten sonra Allah'ın da izniyle bizim askerlerimiz muzaffer oluyor. Bu anlattığım babaanne o kadar büyük bir yokluğun içindeki çocukların üstüne serecek yorganları dahi yok. Bir gün köyün yamaçlarında dolaşırken bu Rusların Ermenilerin giderken arkalarında bıraktıkları eşyalara denk geliyor. Onların arasından kendine lazım olanları topluyor. Aldığı eşyaların arasında da bir tane yorgan varmış. Bu yorganı çocukların üstüne seriyor. Gel zaman git zaman çocukların üstüne serdiği bu yorgan kirleniyor. Yaşlı nene yorganın içindeki yünlerini havalandırıp yıkamak için söküyor. Bu yaşlı nene söktüğü bu yorganın içerisinde gizlenmiş halde duran irili ufaklı birkaç kese altını buluyor. Ortaya çıkarıp bu yetim kalan çocuklar için kullanmaya başlarsa amcaları elinden alır diyerek bu bulduğu altınları saklıyor. Ta ki aradan yıllar geçip de hasta yatağına düşene kadar çocukları kimseye muhtaç etmiyor. Bu sırrı kime diyeyim diyerek düşünürken aklına orada hocalık yapan kalender bir adam geliyor. Bir şekilde o hocaya haber salıp yanına gelmesini istiyor. Neden emanetleri alan hoca ortadan kaybolup gidiyor. Bir süre sonra nene vefat ediyor. Çocuklar büyüyüp de on sekiz yaşlarına gelince bu hoca çıkıp geliyor. Çocuklara babaannelerinin yıllar önce kendisine ölüm döşeğindeyken emanet ettiği altınları anlatıyor. Çocuklar bu altınları hocadan alıyorlar. Miskinlik etmeden çalışarak servetlerine servet katarak yaşıyorlar. Bu anlattığım çocuklar da bildiğim kadarıyla şimdi Bursa'da mı İstanbul'da mı ne yaşıyorlarmış. [K.185]

KAYNAK KİŞİLER

No	Adı Soyadı	Derleyen/Derleme Tarihi	Eğitim Durumu /Mesleği	Doğum Tarihi/ Doğum Yeri
K.1.	Melek Çavdar	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Ev Hanımı	1957/ Borçka/ARTVİN
K.2.	Fatma Peker	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1972/ Ortaköy/ARTVİN
K.3.	Hızır İlyas Erdem	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Memur	1968/ Avcılar/ARTVİN
K.4.	Kıyafet Aslan	Büşra Nur Düzen (2019)	-/ Ev Hanımı	1936/ Savaş/ARTVİN
K.5.	Necila Köybaşı	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1963/ Savaş/ARTVİN
K.6.	Gülcan Aktaş	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1998/ Hızarlı/ARTVİN
K.7.	Selvinaz Bayan	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1968/ Şavşat/ARTVİN
K.8.	Fatma Şengül	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1974/ Arhavi/ARTVİN
K.9.	Cansu Nur Aydın	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Öğrenci	2002/ Merkez/ARTVİN
K.10.	Feyza Nur Kaplan	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1996/ Borçka/ARTVİN
K.11.	Fatma Sündüz	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1954/ Merkez/ARTVİN
K.12.	Nazime Kör	Büşra Nur Düzen (2019)	-/ Ev Hanımı	1986/ Kireçli/ARTVİN
K.13.	Niyazi Altay	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Çiftçi	1955/ Sümbüllü/ARTVİN
K.14.	Mustafa Kanat	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Esnaf	1993/ Merkez/ARTVİN
K.15.	Türkan Yılmaz	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Özel Güvenlik	1983/ Yusufeli/ARTVİN
K.16.	Zeynep Dikbiyık	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1942/ Merkez/ARTVİN
K.17.	Hanım Gezici	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1955/ Borçka/ARTVİN

K.18.	Naile Erbaş	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Yemekhane Görevlisi	1983/ Yusufeli/ ARTVİN
K.19.	Ümit Ataman	Büşra Nur Düzen (2019)	Önlisans/ -	1998/ Borçka/ARTVİN
K.20.	Hasbi Keskin	Hamza Havuz ¹ (2018)	Ortaokul/ İşçi	1997/ Merkez/ARTVİN
K.21.	Bekir Avcı	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1996/ Merkez/ARTVİN
K.22.	Şahin Zeybek	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Serbest Meslek	1972/ Borçka/ ARTVİN
K.23.	Aybüke Ülkeroglu	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Ev Hanımı	1988/ Merkez/ARTVİN
K.24.	Abdullah Eyüboğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Serbest Meslek	1951/ Borçka/ARTVİN
K.25.	İnan Cin	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Serbest Meslek	2001/ Tütüncüler /ARTVİN
K.26.	Meryem Zaz	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1982/ Merkez/ARTVİN
K.27.	Esmâ Banu Yıldız	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1997/ Merkez/ARTVİN
K.28.	Hülya Yüzbaşıoğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1965/Merkez/ARTVİN
K.29.	Mahmut Öztürk	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1986/ Merkez/ARTVİN
K.30.	Selime Özçelik	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Pazarlama	1982/Borçka/ARTVİN
K.31.	Fuat Sarıgül	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ İşçi	1971/Merkez/ARTVİN
K.32.	Mustafa Çoban	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	2001/ Merkez/ARTVİN

¹Hamza Havuz'un 2018 yılında çalışmış olduğu "Artvin İlçe Merkez ve Köylerinde Derlenen Memaratların Söz Varlığı" adlı basılmamış Yüksek Lisans tezinden kaynak gösterilerek alınmıştır. Hamza Havuz, bölgede yaşayan kişilerden 200 memorat derlemiş ardından söz varlıklarını saptayarak sözlüksel bir çalışma yapmıştır.

K.33.	Kibriye Peker	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ -	1995/ Sakalar/ARTVİN
K.34.	Sündüz Yılmaz	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1966/ Ortaköy/ARTVİN
K.35.	Feride Yılmaz	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1945/ Merkez/ARTVİN
K.36.	Nesibe Okur	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1958/ Ortaköy/ ARTVİN
K.37.	Çağlar Yıldırım	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Muhasebeci	1974/ Merkez/ARTVİN
K.38.	Yener Akduman	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ İşçi	1966/ Yusufeli/ARTVİN
K.39.	Yaşar Kılınç	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise /Şoför	1977/ Tütüncüler/ARTVİN
K.40.	İsmet Öztürk	Hamza Havuz (2018)	Lisans/ Emekli	1941/ Cevizli /ARTVİN
K.41.	Habip Bayraktar	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Serbest Meslek	1959/ Cevizli/ARTVİN
K.42.	Yavuz Usta	Hamza Havuz (2018)	Lisans/ Emekli	1960/ Seyitler/ARTVİN
K.43.	Öner Genç	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1965/ Ardanuç/ARTVİN
K.44.	Necmettin Şentürk	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1956/ Taşlıca/ARTVİN
K.45.	Sinan Aydın	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Memur	1958/ Ilıca/ARTVİN
K.46.	Fahriye Yılmaz	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1962/ Merkez/ARTVİN
K.47.	Fatma Demir	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1959/ Merkez/ARTVİN
K.48.	Neşe Karagöz	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1978/ Borçka/ARTVİN
K.49.	Zeynep Dikbıyık	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1942/ Merkez/ARTVİN
K.50.	Altun Yıldız	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Öğrenci	2002/ Merkez/ARTVİN

K.51.	Sozan Çelik	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1974/ Merkez/ARTVİN
K.52.	Nevzat Atabeyi	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1930/ Seyitler/ARTVİN
K.53.	Nurcan Bucak	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Ev Hanımı	1972/ Merkez/ARTVİN
K.54.	Elif Aksoy	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1975/ Merkez/ARTVİN
K.55.	Ayfer Yerebakan	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Müdür Yrd.	1994/Merkez/ ARTVİN
K.56.	Şeker Naz Yalçinkaya	Büşra Nur Düzen (2019)	-/ Ev Hanımı	1938/ Yusufeli/ARTVİN
K.57.	Huri Uzun	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1960/ Cevizli/ARTVİN
K.58.	Nevriye Kılıç	Hamza Havuz (2018)	-/ Ev Hanımı	1964/ Varlık/ARTVİN
K.59.	Ruhan Keskin	Hamza Havuz (2018)	Lisans/ Ev Hanımı	1979/ Hatilla/ARTVİN
K.60.	Mirza Karaçam	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise /Emekli	1945/ Ardanuç/ARTVİN
K.61.	Efe Evren Şençoruh	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise /Öğrenci	2003/ Merkez/ARTVİN
K.62.	Çiçek Yılmaz	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul terk/ Ev Hanımı	1965/ Yusufeli/ARTVİN
K.63.	Nurettin Dikbıyık	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Serbest Meslek	1939/ Merkez/ARTVİ ARTVİN
K.64.	Sema Yaşariye Öztürk	Hamza Havuz (2018)	Lise/ Aşçı	1997/ Hatilla/ARTVİN
K.65.	Damla Karataş	Hamza Havuz (2018)	Lisans/ -	1993/ Vazriya/ARTVİN
K.66.	Fuat Yılmaz	Hamza Havuz (2018)	İlkokul/ Emekli	1939/ Salkımlı/ARTVİN
K.67.	Nebahat Keskin	Hamza Havuz(2018)	-/Ev Hanımı	1938/Seyitler /ARTVİN
K.68.	Ayten Akınlı	Hamza Havuz (2018)	İlkokul/ Hastabakçı	1969/ Zorlu/ARTVİN

K.69.	Yaşar Kılınç	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Şoför	1977/ Tütüncüler/ARTVİN
K.70.	Nevzat Atabey	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1930/ Seyitler/ARTVİN
K.71.	Volkan Demirci	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Esnaf	1971/ Merkez/ARTVİN
K.72.	Çiçek Yılmaz	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul terk/ Ev Hanımı	1965/ Yusufeli/ARTVİN
K.73.	Zehra Tiryaki	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1956/ Merkez/ARTVİN
K.74.	Fikriye Şentürk	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1960/ Merkez/ARTVİN
K.75.	Nesibe Okur	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1958/ Ortaköy/ARTVİN
K.76.	Mihriban Bertali	Büşra Nur Düzen (2019)	-/ Ev Hanımı	1961/ Merkez/ARTVİN
K.77.	Hatice Hacıoğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Aşçı	1968/ Merkez/ARTVİN
K.78.	Meryem Yılmaz	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1968/ Merkez/ARTVİN
K.79.	Haşibe Kılıçoğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1968/ Seyitler/ARTVİN
K.80.	Aycan Yıldız	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Temizlik Görevlisi	1960/ Merkez/ARTVİN
K.81.	Nizamettin Bilgin	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Serbest Meslek	1939/ Seyitler/ARTVİN
K.82.	Cemre Taşçı Ar	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Öğrenci	2003/ Borçka/ARTVİN
K.83.	Engin Turan	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Berber	1991/ Merkez/ARTVİN
K.84.	Fikriye Bağlamaç	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1956/ Merkez/ARTVİN
K.85.	Fatma Özkan	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul Ev Hanımı	1965/ Merkez/ARTVİN
K.86.	Sündüs Özkan	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1956/ Merkez/ARTVİN

K.87.	Zülfinaz Demir	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1957/ Yusufeli/ARTVİN
K.88.	Şaban Düzcan	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ İşçi	1964/ Merkez/ARTVİN
K.89.	Aynur Akçay	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Kantin çalışanı	1962/ Borçka/ARTVİN
K.90.	Kezban Altun	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1965/ Merkez/ARTVİN
K.91.	Fadime Kara	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortokul/ Ev Hanımı	1942/ Merkez/ARTVİN
K.92.	Zeynep Tavşanoğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1955/ Merkez/ARTVİN
K.93.	Saniye Çelebi	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1944/ Pınallı/ARTVİN
K.94.	Sefine Uğura	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1960/ Yusufeli/ARTVİN
K.95.	Nazım Ata	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Emekli	1930/ Merkez/ARTVİN
K.96.	Sema Yaşariye Öztürk	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Aşçı	1977/ Hatilla/ARTVİN
K.97.	Cemil Öngüner	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Emekli	1959/ Seyitler /ARTVİN
K.98.	Ahmet Özşeker	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Emekli	1939/ Suluklu /ARTVİN
K.99.	Mirza Karaçam	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Emekli	1945/ Ardanuç/ARTVİN
K.100.	Fikret Kılıç	Hamza Havuz (2018)	-/ Emekli	1945/ Varlık/ARTVİN
K.101.	Hüseyin Doğa	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1956/ Savaş/ARTVİN
K.102.	Şeref Çavdar	Büşra Nur Düzen (2019)	Öğretmen/ Emekli	1958/ Borçka/ARTVİN
K.103.	Özlem Sarı	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1972/ Borçka/ARTVİN
K.104.	Yonca Taraman	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Öğrenci	1999/ Merkez/ARTVİN

K.105.	Metin Ayık	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ İşçi	1983/ Merkez/ARTVİN
K.106.	Emine Kurban	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1974/ Merkez/ARTVİN
K.107.	Sevde Arslan	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Öğrenci	2001/ Merkez/ARTVİN
K.108.	Necla Özdemir	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1984/ Borçka/ARTVİN
K.109.	Gökçen Yalçın	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Ev Hanımı	1963/ Merkez/ARTVİN
K.110.	Nermin Aktaş	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1954/ Merkez/ARTVİN
K.111.	Şelvinaz Bayan	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1968/ Şavşat/ARTVİN
K.112.	Naime Sarı	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1957/ Murgul/ARTVİN
K.113.	Ülfet Dursun	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1948/ Seyitler/ARTVİN
K.114.	Haşibe Kılıçoğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1968/ Seyitler/ARTVİN
K.115.	Zeki Kartal	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Emekli	1957/ Merkez/ARTVİN
K.116.	Cemal Çelik	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1944/ Şavşat/ARTVİN
K.117.	Süleyman Haser	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ İşçi	1972/ Seyitler/ARTVİN
K.118.	Ahmet Özşeker	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Emekli	1939/ Suluklu/ARTVİN
K.119.	Kazım Yavuzdemir	Hamza Havuz (2018)	İlkokul/ Emekli	1956/ Tütüncüler/ARTVİN
K.120.	Hamdi Yılmaz	Hamza Havuz (2018)	İlkokul/ İşçi	1965/ Cevizlik /ARTVİN
K.121.	Ayşe Balcı	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1977/ Merkez/ARTVİN
K.122.	Sema Öztürk	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Aşçı	1978/ Merkez/ARTVİN

K.123.	Ümit Ataman	Büşra Nur Düzen (2019)	Önlisans/ Öğrenci	1998/ Borçka/ARTVİN
K.124.	Adem Keskin	Hamza Havuz (2018)	Ortaokul/ İşletmeci	1972/ Seyitler/ARTVİN
K.125.	Oktay Eminağaoğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1992/ Şavşat/ARTVİN
K.126.	Nurcan Bucak	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Hizmetli	1972/ Merkez/ARTVİN
K.127.	Nebahat Altıkulaç	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1957/ Merkez/ARTVİN
K.128.	Uğur Navdar	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ İmam	1993/ Borçka/ARTVİN
K.129.	Necmettin Şentürk	Hamza Havuz (2018)	İlkokul/ Emekli	1956/ Taşlıca/ARTVİN
K.130.	Ertuğrul Karataş	Hamza Havuz (2018)	Lise/ Emekli	1964/ Vezirköy/ARTVİN
K.131.	Engin Turan	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Berber	1991/ Merkez/ARTVİN
K.132.	Sinan Aydın	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Memur	1985/ Ilıca/ARTVİN
K.133.	Ayşe Ispir	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Ev Hanımı	1975/ Merkez/ARTVİN
K.134.	Fatma Demir	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1983/ Merkez/ARTVİN
K.135.	Hatice Tuzlu	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1952/ Yusufeli/ARTVİN
K.136.	Hasan Alkan	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Çiftçi	1942/Ortaköy/ARTVİN
K.137.	Ömer Erdem	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Aşçı	1976/ Merkez/ARTVİN
K.138.	Esma Gülçiçek	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğretmen	1996/ Şavşat/ARTVİN
K.139.	Damla Karataş	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1993/ Vaziriya/ARTVİN
K.140.	Yusuf Alkan	Hamza Havuz (2018)	İlkokul/ İşçi	1953/ Cevizli/ARTVİN

K.141.	Nureddin Kocaman	Hamza Havuz (2018)	İlkokul/ Emekli	1937/ Cevizli/ARTVİN
K.142.	Safet Pişkin	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ İşçi	1950/ Seyitler/ARTVİN
K.143.	Sündüz Özkan	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1956/ Merkez/ARTVİN
K.144.	Ömer Okumuş	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Şoför	1986/ Merkez/ARTVİN
K.145.	Meryem Uslu	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1940/ Merkez/ARTVİN
K.146.	Lale Şahin	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1978/ Merkez/ARTVİN
K.147.	Esra Altuntaş	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Öğrenci	2003/ Merkez/ARTVİN
K.148.	Sündüs Okur	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1971/ Merkez/ARTVİN
K.149.	Mehmet Bozağaç	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Şoför	1964/ Merkez/ARTVİN
K.150.	Rüstem Uzun	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1960/ Şehitlik /ARTVİN
K.151..	Dursun Ali Odabaş	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Serbest Meslek	1957/ Borçka/ARTVİN
K.152.	Keriman Yüksel	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1950/ İbrikli/ARTVİN
K.153.	Fazıl Kaya	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ İşçi	1982/ Merkez/ARTVİN
K.154.	Saize Balcı	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	?/ Şavşat/ARTVİN
K.155.	İshak Özkan	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1954/ Merkez/ARTVİN
K.156.	Emine Öztürk	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1940/ Borçka/ARTVİN
K.157.	Ayşe Aydın	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1946/ Merkez/ARTVİN
K.158.	Ayşe Karaca	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Ev Hanımı	1975 Merkez/ARTVİN

K.159.	Murat Yıldırım	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1999/ Berta/ARTVİN
K.160.	Özkan Demir	Hamza Havuz (2018)	Lise/ Esnaf	1981/ Meydancık/ARTVİN
K.161.	Rıza Polat	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1934/ Yusufeli/ARTVİN
K.162.	Sinan Savaş	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Şoför	1971/ Varlık/ARTVİN
K.163.	Halis Demirci	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1941/ Bereket/ARTVİN
K.164.	Özgen Demirci	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Emekli	1965/ Yukarı Irmaklar/ARTVİN
K.165.	Kibar Bozar	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1946/ Cevizlik /ARTVİN
K.166.	Murat Sarıgül	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ İşçi	1970/ Merkez/ARTVİN
K.167.	Mihriban Bertali	Büşra Nur Düzen (2019)	-/ Ev Hanımı	1961/ Merkez/ARTVİN
K.168.	Hayriye Günal	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1973/ Merkez/ARTVİN
K.169.	Şükrü Güney	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Serbest Meslek	1964/ Merkez/ARTVİN
K.170.	İsmet Özkan	Büşra Nur Düzen (2019)	-/ Çiftçi	1951/ Berta/ARTVİN
K.171.	Selim Bakır	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	1998/ Şavşat/ARTVİN
K.172.	Suna Karaoğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Ev Hanımı	1964/ Merkez/ARTVİN
K.173.	Arife Akyol	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1972/ Merkez/ARTVİN
K.174.	Yeliz Bolluk	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1987/ Merkez/ARTVİN
K.175.	Sercan Kese	Büşra Nur Düzen (2019)	Lisans/ Öğrenci	2001/ Merkez/ARTVİN
K.176.	Ayşe Alkan	Büşra Nur Düzen (2019)	Ortaokul/ Ev Hanımı	1979/ Merkez/ARTVİN

K.177.	Fahriye Yılmaz	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Ev Hanımı	1971/ MerkezARTVİN
K.178.	Şenay Bolluk	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Ev Hanımı	1973/ Merkez/ARTVİN
K.179.	Emircan Uluköy	Büşra Nur Düzen (2019)	Lise/ Öğrenci	2002/ Şavşat/ARTVİN
K.180.	Salih Ejderoğlu	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1948/ Güreşen /ARTVİN
K.181.	Kazım Coşkun	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1946/ Ardanuç/ARTVİN
K.182.	Rüstem Uzun	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ Emekli	1960/ Şehitlik /ARTVİN
K.183.	Yusuf Alkan	Büşra Nur Düzen (2019)	İlkokul/ İşçi	1960/ Cevizli/ARTVİN
K.184.	Osman Akyüz	Hamza Havuz (2018)	Ortaokul/ Emekli	1932/ Dokuzoğul/ARTVİN
K.185	Necmi Gümüşgöz	Hamza Havuz (2018)	İlkokul/ Boyacı	1963/ Ardanuç/ARTVİN

SONUÇ

Karadeniz Bölgesinin doğu ucunda yer alan Artvin şehri, dorukları karla kaplı, ahşap mimarının ilgi çektiği, yeşille iç içe nadide bir ildir. Doğu ve güneydoğusunda Ardahan, güneyinde Erzurum, batısında Rize, kuzeyinde Gürcistan ile komşudur. Dört bir yanını saran kültürel ve doğal zenginlikler ilin kültürel yapısını da etkilemektedir. Farklı milletlere, topluluklara ev sahipliği yapan Artvin birçok zenginliği bünyesinde barındırmaktadır. Araştırma yaparken gerek dil, gerek yaşayış, gerek olaylara bakış açıları ve gelenek-görenekleriyle kendine has bir yapısı olduğunun farkına vardık.

Çalışma esnasında anlatılan memoraatların ve efsanelerin halkın kültürel zenginliğini ve bakış açısını fark ederek itina dile derleme yapıldı. İnsanların karşılaştıkları olayları, yaşadıkları acıları, mutlulukları, hüznleri anlatmak paylaşma ihtiyacı duyduğunun bilincindeyiz. Bu bilgi de aslında memoraatların çok eski zamanlardan beri anlatılageldiğini bildirmektedir. İçeriğine ve anlatım şekline göre kimine masal, kimine efsane, kimine destan diyen halk memoraatlar konusunda da kültürel zenginliğe sahiptir. Özellikle gelenek ve göreneklerin içine yerleşmiş uygulamalar günümüzde dahi halk tarafından hatırlanmakta ve yaşatılmaktadır. Örneğin albastı olayı hala yeni doğum yapmış kadınlar tarafından önemsenmekte ve gerekli tedbirler alınmaktadır. Şimdilerde doğumdan sonra 40 gün boyunca lohusa ve bebek yalnız bırakılmamaya özen gösterilmektedir. Ölüm, cenaze ve defin işleri, devamında okutulan dualar, dağıtılan yiyecekler, mezarlıkların korunması yine memoraat anlatılarında yer almaktadır.

Ülkemizde memoraat temelli çalışmalar henüz yeteri kadar önem görmese de belirli coğrafyaların sözlü anlatı kültürüne sahip çıkılması düşüncesi ile yola çıkılmıştır. Artvin’de bulunan ilçeler gidebilen köyler gezilmiş mümkün olduğu kadar fazla insana ulaşılacak hedeflenmiştir. Bu derleme çalışmaları sonucunda 185 kişi ile görüşülmüş 200’e yakın metin derlenmiştir. Metinler konuları bakımından sınıflandırılmıştır. Ardından her bir konu başlığı için araştırma yapılmış ve karşılaştıkları olaylar karşısında insanların ne tepki verdiği ya da hangi davranışları sergilediği bölümlendirilmiştir. Sonrasında bu metinler Motif of Index kataloğuna göre tasniflendirilmiştir.

Kaynak kişilerin adı soyadı, doğum yılı, eğitim durumu ve mesleği kaynak kişiler tablosunda verilmiştir. Görüşülen kaynak kişilerin yaş ortalaması 40 üzeridir. Bu şekilde tercih edilmesinin nedeni; insanların eskisi gibi bu olaylarla karşılaşmaması ve bu anlatıların geçmişte kalmış olması. Zaten amaç bu sözlü anlatı zenginliği yok olana kadar bir kısmını

kayıt altına almaktı. Kaynak kişilerin “*Annem anlatırdı, benim de başıma gelmişti, bizim köyde çok olurdu, sürekli korkardık, geceleri ıssız yerlere gidemezdik.*” Sözlerinden hareketle artık anlatıların azaldığını hatta unutulmaya yüz tuttuğunu söyleyebiliriz.

Derleme yaparken karşılaşılan sıkıntılar içerisinde ulaşımın aktarmalı olması sebebiyle her istenilen yere gidilmemesi, insanların bazı konularda anlatım yapmak istememesi iki önemli unsurdur. Sözlü anlatılar içerisinde derleme yapılırken ortam, dinleyici sayısı, anlatıcı ile olan samimiyet oldukça önemlidir. Bu etkenlerin hepsini üst düzeyde faydalı hale getirmek zor olmuştur. Özellikle cin ve cazıları anlatmaktan çekinen birçok insan ile karşılaştık. Cinlerin adları anıldığında insanlara musallat olacağı düşüncesi, cazıların ise genelde yaşayan kişiler olduğu ya da çocuklarının hayatta olması sebebiyle hissedip anlatıcılara zarar vereceği düşüncesi ile kaynak kişiler çoğu zaman anlatmamayı ya da isim vermeden anlatmayı uygun gördüler. Bunun yanı sıra “*yalan, uydurma, hurafe*” gibi benzetmeler ile de karşılaşılmış ve ne olursa olsun değiştirilmeden gerçeklik algısı sorgulanmadan kayıt altına alınmıştır. Anlatıların dil ve üslup özellikleri bakımından süslü ifadelerden uzak, yöre ağız özelliklerinin hâkim olduğu bir anlatım şekli bulunduğu gözlemlenmiştir. Derleme yaparken olumsuz durumlarla karşılaşmak, sana da musallat olurlar düşüncesi ile sık sık uyarılan araştırmacı elindeki imkânları en iyi şekilde kullanarak yok olmaya müsait bir alanı az da olsa kayıt altına almaktan mutluluk duymaktadır.

Artvin bölgesinde anlatılan memoratların bizzat yaşayan ve ya yaşayan kişinin bizzat ağzından duymuş kişiler tarafından dinlenmiş olması önemlidir. Anlatılar ağızdan ağıza şekil ve konu değiştirmektedir. Bu yüzden birinci ya da ikinci ağızdan olmasına dikkat edilmiştir. İnsanların gerçeklik algısının değişmesini teknolojinin gelişmesi ile birlikte her şeyin aydınlatılmaya el verişli olmasına bağlamaktayız. Karanlık sokakların azalması, yıkık dökük yerleşim yerlerinin olmaması adlandırılan varlıklara da yaşamak için bir alan bırakmamıştır. Bölgeye has olan “*karabasan*” yerine kullanılan “*karakura*” terimi; “*cazı*” olarak adlandırılan, kuyruklu, hayvanlara zarar veren kişinin ise “*kevderkuski*” olarak adlandırılması dikkat çekmiş ve gerekli anlatılarla yazılmıştır.

Artvin memoratlarının toplum içerisindeki sosyal değerleri güçlendirilerek koruma görevi üstlenilmiştir. Birkaç nesil sonra kimse tarafından bilinmeyecek anlatılmayacak olan efsaneler, cazı, cin, peri hikâyeleri kayıt altına alınmıştır. Halk bilimi çalışmalarında yeteri

kadar ilgi görmeyen bu türün daha dikkatli bir şekilde çalışılmasını kendine özgü bir tip kataloğu oluşturulması temenni edilmektedir.

KAYNAKÇA

Acıpayamlı, O. (1974). *Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnançların Etnolojik Etüdü*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Aça, M., Ekici, M., Yılmaz, M. A. Vd. (2015). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Aça, M. (2018). *Türk Halk İnanışlarında Tekinsiz Mekân Algısı ve Doğu Karadeniz Bölgesi Memoratlarına Yansımaları*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11(55): 6-20.

Akyurt, Selahattin. (1999). *Türkiye'nin Kuzeydoğu Ucundaki Cennet Artvin*. Artvin Valiliği: Ankara.

Albayrak, N. (2004). *Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Leyla İle Mecnun Yayıncılık.

Altuntaş, H., Şahin, M. (2009). *Kur'an-ı Kerim Meâli*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.

Alptekin, Ali Berat. (2016). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Anadol, C. (2006). *Tarihten Günümüze Kadar Doğu ve Batı Kültürlerinde Halk İnanışları Büyü*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınevi.

Araz, R. (1995). *Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Artun, E. (2014). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.

Aslan, E. (2008). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Maya Yayınevi.

Ateş, S. (2002). *İnsan ve İnsanüstü Varlıklar*. İstanbul: Bağımsız Gazeteciler Yayıncılık AŞ.

Atnur, G. (2007). *Tatar Halk Anlatılarında Şürelî Tipi*. Milli Folklor. 73, 26-3.

Aydın, M. (1995). “*Fal*” İslam Ansiklopedisi. (XII, 134-138). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Bahadır, Sedat. (2017). *Mustafa Adil Özder Dizisi-2*. Samsun: Yusufeli Belediyesi Yayınları.

Bayat, F. (2004). *Türk Şaman Metinleri (Efsaneler ve Memoratlar)*. Ankara: Piramit Yayınları.

- Bayat, F. (2005). *Türk Şaman Metinleri (Efsane ve Memoratlar)*. Ankara: 3ok Yayınları.
- Bayat, F. (2006). *Ana Hatlarıyla Türk Şamanlığı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bayat, F. (2018). *Türk Mitolojik Sistemi 2*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Bayatlı, N. Y. (2017). *Diyale İline Bağlı Hanekin İlçesi Türkmen Halk Kültüründe Memoratların İncelenmesi*. Türkbilig (34), ss.189-210.
- Bayraktar, Z. (2015). *Birgi Sözlü Anlatı Geleneğinde Efsane ve Memorat Türü Üzerine Bir Değerlendirme*. Yörük Obasından Ödemiş Ovasına Uluslararası Birgi Sempozyumu, İzmir: Ödemiş Belediyesi Yayınları.
- Bezgin, A. (2011). *Hatay'da Reenkarnasyon Memoratları*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Boratav, P. N. (1982). *Folklor ve Edebiyat 2*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Boratav, P. N. (2016). *100 Soruda Türk Folkloru*. Ankara: Bilgesu Yayınevi.
- Boyraz, Şeref. (2006). *Fal Kitabı Melhemeler ve Türk Halk Kültürü*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Çetindaş, D. (2016). *Modern Türk Edebiyatında Memoratlar ve Büyü İnançlarının Bir Örneği: Sadık Yemni Romanları*. IV. Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, Ankara: Kazan Belediyesi Yayınları. (ss. 269-276).
- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Türk Halk Kültüründe Memoratlar ve Halk İnançları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). *Hoca Ahmet Yesevî Kültürünün Memorat Anlatılarıyla İnançları ve Hayat Felsefesini Güncelleme Gücü*. I. Uluslararası Hoca Ahmed Yesevî Sempozyumu Bildirileri Ankara: Ahmet Yesevî Üniversitesi. (ss. 259- 267).
- Degh, L., Vazsonyi, A. (2015). “Memorat ve Ön-Memorat”. (Çev. Ahmet Barış EKİZ). *Milli Folklor*.14(105), 131-146.
- Demir, R. (2019). *Gaziantep Memoratları Üzerine Bir İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.
- Devellioğlu, F. (2012). *Osmanlıca-Türkçe Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi.

- Diyanet İşleri Başkanlığı. (2009). *Kur'an-ı Kerim Meali*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Ekici, Metin. (2013). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. (5.Baskı). Ankara: Geleneksel Yayınları.
- Eliade, M. (2001). *Mitlerin Özellikleri*. İstanbul: Simavi/İnceleme Yayınları.
- Eminağaoğlu, Ö., Beğen, A., Aksu, G. (2015). *Artvin'in Doğal Bitkileri*. İstanbul: Promat Yayınları.
- Elçin, Ş. (1997). *Türk Halk Edebiyatı Araştırmaları 2*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Elçin, Ş. (2019). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ergis, G.U. (1974). *Oçerki Po Yukutskomu Folkloru*. Moskova Hallaç, A. T. (2018/1). *Memorat Türünde Sınıflandırmalar ve Alt Kategoriler Üzerine*. Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi, ss. 149- 167.
- Hallaç, A. T. (2018/2). *Memorat Kavramının Tanımlarındaki Belirsizlik ve Bir Tanım Denemesi*. Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi, ss. 181-211.
- Hallaç, A. T. (2017). *Memorat Türü ve Adana Memoratları*. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray: Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Havuz, H. (2018). *Artvin İlçe Merkez ve Köylerinde Derlenen Memoratların Söz Varlığı*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Artvin: Artvin Çoruh Üniversitesi
- Honko, L., &Çev; Hallaç, A. T. (2018/3). *Memoratlar ve Halk İnançlarının İncelenmesi*. Folklor Akademi Dergisi, ss. 109-124.
- İmam-ı Şibli. (2018). *Cinler Yeryüzünün Gizli Efendileri*. Ankara: Altınpost Yayınları.
- İnan, A. (1976). *Eski Türk Dini Tarihi*. Ankara: MEB Yayınları.
- İnan, A. (1995). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İnan, A. (1987). *Makaleler ve İncelemeler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kalafat, Y. (1999). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

- Kalafat, Y. (1998). *İslamiyet ve Türk Halk İnançları*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kalafat, Y. (2002). *Balkanlardan Uluğ Türkistan'a Türk Halk İnançları 1*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kalafat, Y. (2018). *Memoratlara –Astral Dünya ve Mitolojik Boyut*. Ankara: Berikan Yayınları.
- Kaya, D. (2014). *Türk Halk Edebiyatı Kavramlar ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Keser, A. (2017). *Nazilli Bölgesi Efsane ve Memoratları*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kıraç, E. (2013). *Türkiye Sahası Türk Halk Edebiyatı*. Denizli: Gökçe Yayınevi.
- Kızıloğlu, M. (2013). *Tortum ve Köylerinde Derlenen Memoratlar Üzerine Bir Araştırma*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Kızıloğlu, M. (2014). *Tortum'da Derlenen Örnek Memorat Metinleri*. Bizim Ahıska Dergisi, ss. 42-44.
- Korkmaz, E. (2003). *Eski Türk İnançları ve Şamanizm Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Anahtar Yayınları.
- Oğuz, Ö., Gürçayır, S. (2005). *Halk Biliminde Kavramlar ve Yaklaşımlar 2*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Oğuz, M. Ö. (2009). *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*. Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Oral, Ş. (2018). *Safranbolu Efsaneleri ve Memoratları Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ögel, B. (2014). *Türk Mitolojisi C.I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Pala, İ. (2002). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Leyla İle Mecnun Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*. Ankara: Atatürk Üniversitesi Basımevi.

- Sakaoğlu, Saim. (2003). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sakaoğlu, S. (2010). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Seyidoğlu, B. (2017). *Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Şener, C. (1997). *Şamanizm Türklerin Müslümanlıktan Önceki Dini*. İstanbul: Ad Yayınları AŞ.
- Şişman, B. (2000). *Anadolu'da Yaşayan Halk İnançlarının Menşei Üzerine Bir Araştırma*. Milli Folklor. 3 (46), 104-108.
- Thompson, Stith. (1975). *Motif Index of Folk Literatur.A. Classification of NannativeElements in Folktales, Ballads, Myths, Fables, MediaevalRomances, Exempla, Fabiaux, Jest BooksandLocalLegends. Volume One A-C*, Bloomington: İndiaUni. Press, Third Printing.
- Thompson, Stith. (1977). *AnttiAarne'den Önce Masalların Sınıflandırılması ile İlgili Çalışmalar Hakkında*. TheFolktale. Berkley, Los Angeles, London: University of CaaliforniaPress.
- Türkmen, O. (2017). *Alaşehir Yöresindeki Efsane ve Memoratlar*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- TDK. (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uraz, M. (1967). *Türk Mitolojisi*. İstanbul: Hüsnütabiat Matbaası.
- Yalçınkaya, Fatoş. (2018). *Uygur Sihir Masallarının Tip ve Motif Yapısı Bakımından İncelenmesi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yeloğlu, N. (2009). *Kütahya ve Çevresinde Memorat Tasarımı*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Ad Soyad: Büşra Nur Düzen

Eğitim Bilgileri

İlköğretim: Artvin Atatürk İlköğretim Okulu 2006-2011

Ortaöğretim: Artvin Atatürk İlköğretim Okulu 2011- 2014

Lise: Artvin Anadolu Öğretmen Lisesi (Sosyal Bilimler Lisesi) 2014-2010

Lisans: Samsun On Dokuz Mayıs Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 2014-2018

Yüksek lisans: Artvin Çoruh Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 2018-2020

Yayınlar

1.Düzen, Büşra Nur. (2019). Artvinli Âşık Huzûrî'nin Divânında Bulunan Destanların Türk Kültür Unsurları Açısından İncelenmesi, HARS AKADEMİ, C:2, Sayı: 3

2. Düzen, Büşra Nur. (2020). Artvinli Şair Ayla Yıldız'ın Şiir Dünyasına Yolculuğu. Ankara: Sonçağ Yayınları.